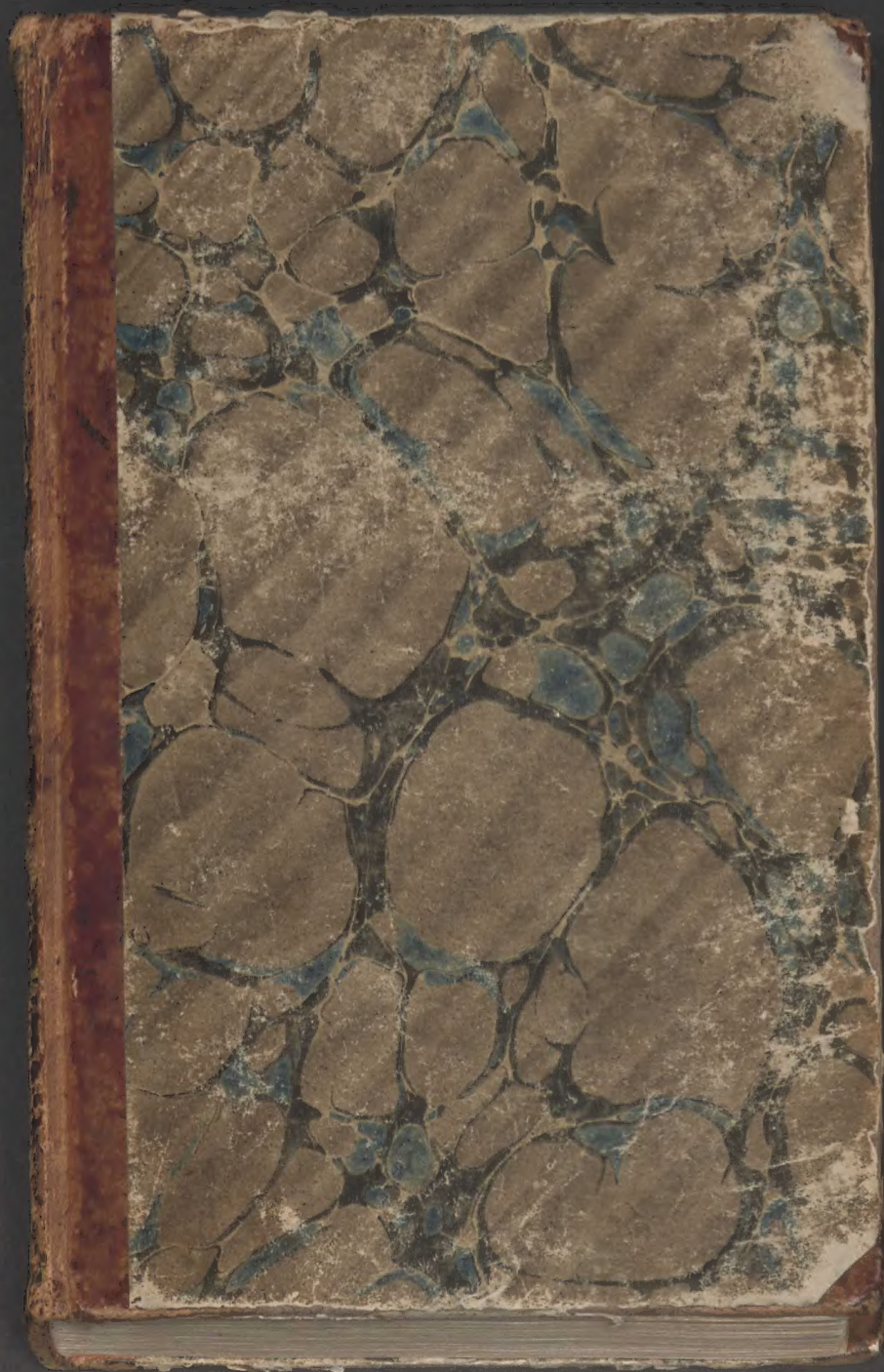

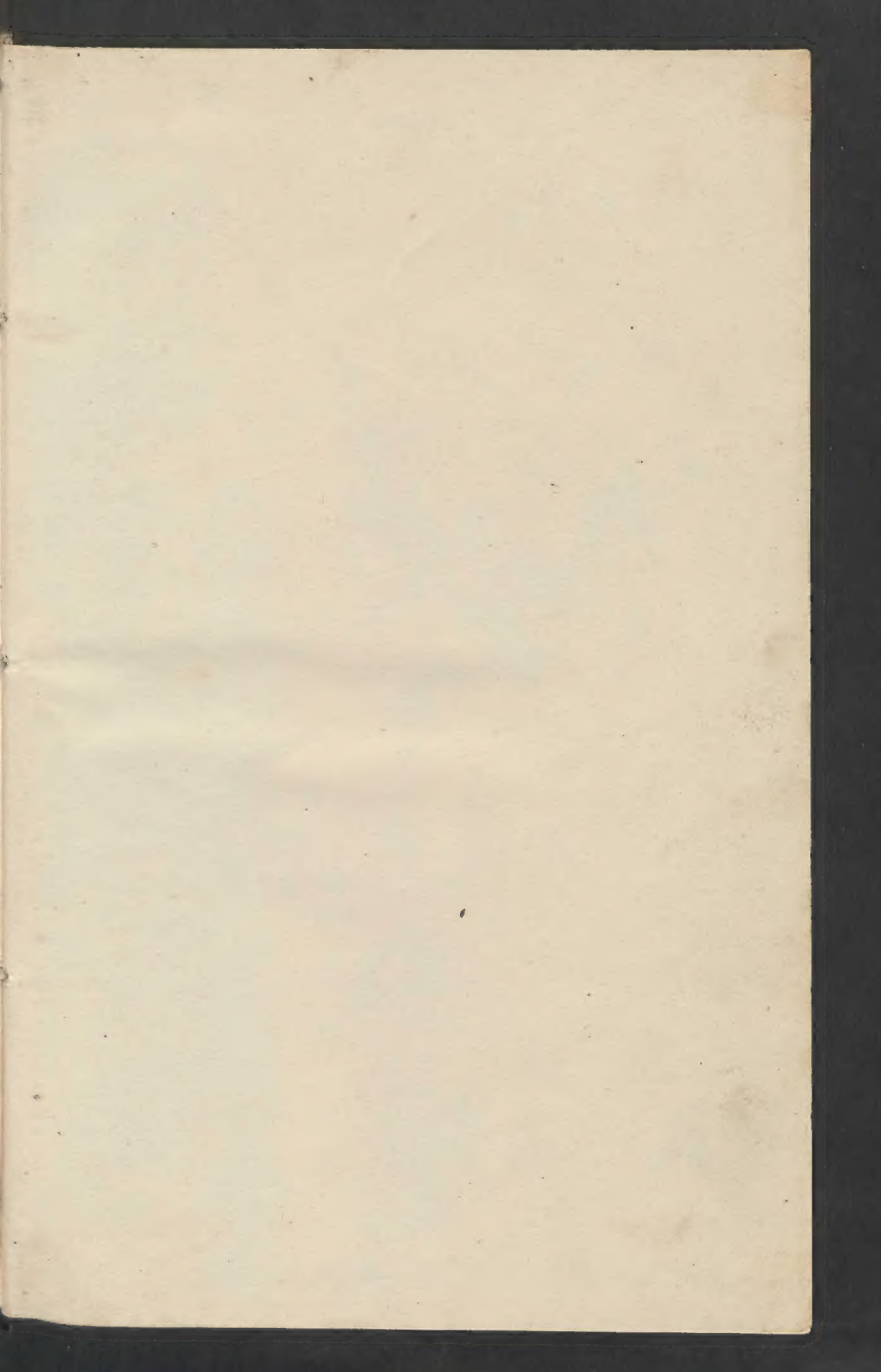
THE KLEIN

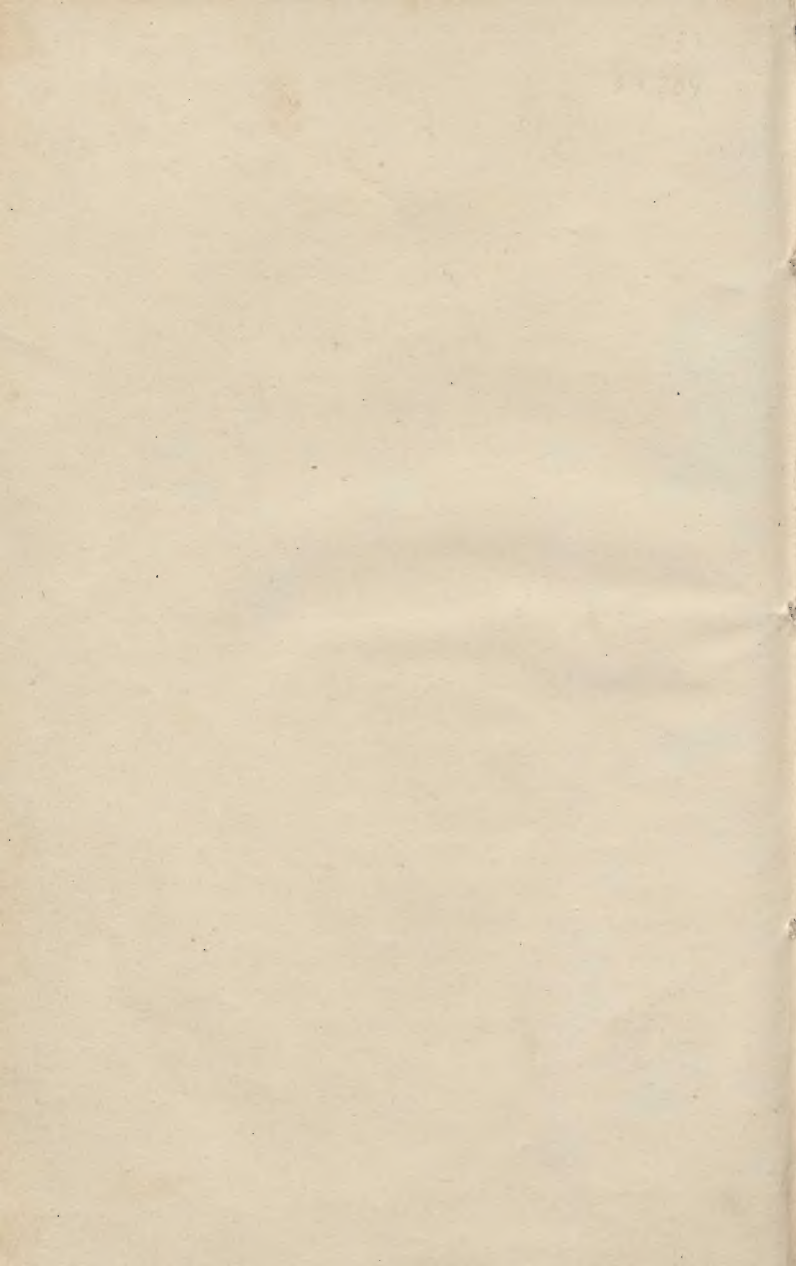
THE KLEIN

THE KLEIN

THE KLEIN

THE KLEIN

STUTT KENNSLUBÓK

i

LANDAFRÆÐINNI

EFTIR

C. F. INGERSLEV;

EN

H. Kr. FRÍÐRIKSSON

HEFUR ÍSLENZKAÐ OG AUKIÐ.

Landsbókasafnið

REYKJAVÍK 1854.

PRENTUÐ Í PRENTSMÍÐJU ÍSLANDS, HJÁ

E. ÞÓRÐARSYNI.

STUTTGART 1871

LANDATRENNUNG

1871

1. F. W. W. W. W.

2. F. W. W. W. W.

3. F. W. W. W. W.

Handwritten signature

1871

4. F. W. W. W. W.

5. F. W. W. W. W.

Til lesandanna.

Kennslubók þessi í landafræðinni er upphaflega samin af Mag. Art. C. F. Ingerslev, forstjóra latínuskólans í Kolding á Jótlandi; hefur hann samið tvær kennslubækur í landafræðinni, aðra allstóra, er hann hefur ætlast til að höfð væri í hinum efri bekkjum latínuskóla, og hefur hann fengið mikið lof fyrir þá bók, og pykir hún enda betri, en landafræðin eptir Munthe, sem þó er höfð í flestum skólum; því að hún pykir of löng. Svo hefur hann og samið aðra minni, er hann hefur ætlað byrjendum, og öðrum, er vildu nema hin helztu atriði landafræðinnar, og það er þessi bók, sem hjer er snúið. Þessa bók er búið að prenta fimm sinnum síðan 1842, og þegar jeg las hana, þótti mjer hún svo ljóslega og greinilega samin, að jeg þóttist vita, að flestir mundu geta haft not af, og af henni ná greinilegu yfirliti yfir jarðarhnött vorn, og mundu Íslendingar þar geta fengið þarslega bók við polanlegu verði, ef henni væri snarað á íslenzku. Þá vakti það og fyrir mjer, að unglingar þeir, er ætlað væri að komast í skóla vorn, hefðu þar hentuga bók sjer til undirbúnings í landafræði, og jafnvel mætti nota hana sem kennslubók í neðsta bekk skólans, og piltum gjört ljetlara fyrir

með námið, ef bókin væri á íslensku. Jeg tók mig því til, og snaraði bókinni á íslensku, en hef aukið hana talsvert, bæði með ágripi af lýsingu Íslands, og ýmsum nöfnum þeim, er finnast í fornmáli voru, með því mjer þótti hvorttveggja þetta nauðsynlegt. Í fyrsta lagi þótti mjer það víst, að margir Íslendingar mundu gjarnan vilja eiga einhverja þá bók, er lýsti Íslandi að nokkru; en engin hefur enn landafræði verið samín um það, nema sú, sem er í landafræði Oddsens; en sú bók er bæði dýr og nú útseld. Í öðru lagi þótti mjer það næsta óviðurkvæmilegt, að skólapiltar skyldu nema alllanga landafræði um alla aðra hluta heimsins, en vita lítið um fósturjörðu sína; enda mun það eigi svo í öðrum löndum; þar er lærisveinum kennd landafræði ættjarðar sinnar betur og nákvæmar en nokkurs annars lands. Þá þótti mjer í þriðja lagi það víst, að mörgum mundi þykja það fróðlegt, að sjá hin fornu nöfnin, og geta áttað sig á þeim, er þau yrðu fyrir þeim í bókum; því nú er svo komið, að mörg eru þau orðin ókunn, og margir vita eigi, hvar staðirnir eru sumir, þótt margopt komi fyrir í fornum bókum. Jeg vil engan veginn segja, að mjer hafi tekizt, að leysa þetta ætlunarverk viðunanlega af hendi, en nokkuð er betra en ekkert, og jeg hef gjört það, sem best jeg gat, og voru þó ýmsir örðugleikar á, og meðal annara sú, að fyrirkomulag bókarinnar sjálfra bat

að nokkru á mjer hendurnar, er jeg varð að laga viðaukana svo, að þeir ættu sem best við frumritið. Að öðru leyti hef jeg farið að öllu eptir frumritinu; þó verður þess að geta, að jeg hef bætt inn í fáeinum nöfnum, helzt þeim, er íslenzkt nafn fannst á í fornum bókum íslenzkum; víða hef jeg og bætt við afstöðu bæja og borga, þar sem eigi var nema nafnið tómmt í frumritinu; nokkrum fáum neðanmálsgreinum hef jeg sleppt, er mjer virtust miður nauðsynlegar, og ýmsar hef jeg tekið upp í aðalmálið.

Enda þótt jeg játi, að prentvillur óþrýði hverja bók, og hafi leitast við, að láta þær verða sem fæstar, hafa þó slæðzt inn nokkrar, og eru þær, er jeg hef orðið var við, þessar: Bls. 70²²: Grænasund og Græningjasund fyrir Grænasund og Græningjasund; 75⁷: Bæir f. Bøir; 88²⁰: Breiðafjörður f. Breiðifjörður; 115³¹: brennistenn f. brennisteinn; 120²⁸: 181 f. 180; 140²⁴: 18 f. 17. Á bls. 121 í 2. línu neðanmálsgreinar vantar „Norðlendingafjórðungur“. Á bls. 25⁶ stendur miðjarðarhaf, sem í rauninni er rjettari ritháttur en Miðjarðarhaf, sem jeg hef haft annarstaðar. Verið getur, að einhver ósamkvæmni sje í bókinni, til að mynda í leturbreytingunum, þótt jeg haldi, að engin sje sú, er misskilningi valdi; þó vil jeg geta þess, að í fyrri hluta bókarinnar er „lýðstjórnarríki“ haft yfir „Republic“, en „þjóðveldi“ í síðari hlutanum; það orð kunni jeg betur við,

og hikaði því eigi við að breyta, er mjer datt orðið í hug. Öll íslenszk nöfn hef jeg sett á milli sviga á eptir útlendu nöfnunum, þar sem nafnið fyrst var nefnt, og eru þau öll forn, sem prentuð eru með óbreyttu lettri, en þau ný, sem prentuð eru með skálettri (Cursiv), en eigi hef jeg tekið upp önnur ný nöfn en þau, er mjer þóttu viðkunn-
anleg; en þessari aðgreiningu varð eigi við komið í fyrirsögnum, svo að vel færi; þykir mjer því vert að geta þess, að þessi nöfn eru ný, er nú skal greina: Prússland, Hábakkaríki, Hafnarland, Svissaraland, Arabaland, Persaland; en útlendu nöfnin, eða myndir þeirra, vona jeg til að sjeu öllum svo auðsæ, að þeirra sje engin þörf að geta, og það villi engan, þótt þau sjeu prentuð með sama lettri og íslensku nöfnin. Það, sem mjer kann að hafa sjezt yfir í öðru, en jeg hef þegar nefnt, verð jeg að biðja góða menn að virða á betra veg.

H. Kr. Friðriksson.

FORMÁLI.

I.

1. gr. Landafræðin (*Geographia*) er vísindagrein sú, sem fræðir oss um jarðarhnött þann, sem vjer búum á, og þó einkum um það, hvernig hann er á sig kominn að utan; því að það er mönnum að mestu hulið, hvernig hann er innan í. Til landafræðinnar telst þá einnig þekking á mönnum þeim, sem byggja sjerlivern hluta jarðarinnar, en þeir eru í mörgum efnum mjög svo ólíkir, og leiðir þann mun einatt af landslagi, veðuráttufari, dýrum og grösum þeim, sem eru á hverjum staðnum fyrir sig.

Til að ljetta og skýra tilsögnina í landafræðinni, hafa menn 1, kúlur eða hnetti, sem tákna jörðina, og á þessa hnetti eru þá dregnir upp merkustu hlutar jarðarinnar; 2, landabrfjef, eða uppdrætti allrar jarðarinnar eða einstöku hluta hennar; myndaða á brjef eða eitthvað því umlíkt. Það er svo sem sjálfsagt, að hnettir þessir og uppdrættir eru þúsundsinnnum minni en það, sem þeir eiga að tákna, en þeir geta þó allt fyrir það orðið að því liði, sem menn ætlast til, ef þess er að eins gætt, að lönd, höf, o. s. frv., sjeu ávallt á hverju brjefi fyrir sig mynduð eptir sama mæli; því að þá sýna þessi landabrfjef fullkomlega jöfn-

uðinn á milli jarðhlutanna að stærðinni til, legu hvers staðar, o. s. frv.

Hversu langt sje á milli tveggja eða fleiri staða, það segjum vjer vanalega með því, að segja, hversu margar mílur sjeu á milli þeirra. Dönsk míla er 12000 álnir á lengd, en ferhyrningsmílu köllum vjer það svæði, sem ferhyrnt er, og ein míla á hvern veg.

2. gr. Jörðin er að eins lítill hluti af öllum heiminum. Öllum þeim ótölulega fjölda af himinhnöttum, sem í heiminum eru, er skipt í 3 flokka:

1. Fasta-stjörnur (*Fixstjerner*); svo kallast þær stjörnur, sem eigi breyta afstöðu sinni hver frá annari, og sýnast því að vera ávallt á sama stað í himingeiminum. Þær hafa birtu sjer, og eru þær svo langt frá oss, að sú vegalengd verður eigi mæld. Sól vor er fasta-stjarna.

2. Reikistjörnur (*plánetur*); þær eru myrk-ar, og fá birtu og yl frá sólinni eins og jörð vor; þær snúast um möndul sinn, og ganga þó jafnframt í kring um sólina, og er sú braut þeirra eins og sporaskja í lögun (sporbaugur). Jörð vor er ein af reikistjörnum þessum, og eru þær 24 auk hennar. Í kring um sumar af reikistjörnunum ganga aðrar stjörnur, og kallast þær tungl. Þannig gengur tunglið í kring um jörðina, og fylgir henni ávallt á ferð hennar í kring um sólina.

3. Halastjörnur (*Kometer*); þær nefnast þannig sökum þess, að aptur úr flestum þeirra er

löng ljósrák, sem líkist hala. Hvernig halastjörnur eru á sig komnar, er oss með öllu ókunnugt.

3. gr. Jörðin er í lögum eins og kúla eða hnöttur, nema að við bæði heimsskautin er bungan litlu minni en á kúlu.

Að jörðin sje kringlótt eða hnattmynduð, sjest á því, 1, að fyrst má sjá efsta hlutann af hverju því, sem í fjarska er; 2, að við tunglsmyrkva er skuggi jarðarinnar kringlóttur; 3, að ef menn ferðast í kring um jörðina, og stofna ávallt í sömu átt, komast menn loksins á sama stað, og menn fóru frá upphaflega.

4. gr. Alstaðar þar, sem ekkert skyggir á, eins og t. a. m. úti á reginhafi, virðist mönnum að himinhvolfið sje hálf kúla, sem hvolft sje yfir oss, og stöndum vjer í miðjunni, og eygjum vjer út að börnum hennar. Hringur sá, þar sem himinn og jörð sýnast að snerta hvort annað, kallast sjón-deildarhringur (*Horizont*). Honum er skipt eptir afstöðu sólarinnar í fjórar áttir: suður, norður, austur og vestur. Ef vjer snúum oss á móti sólinni um hádegi, eða þegar hún er hæst á lopti, þá horfum vjer í suður, og þá er norður að baki oss, austur á vinstri hönd, og vestur á hægri hönd. Á milli þessara fjöggra höfuðátta eru ýmsar undiráttir, t. a. m. landnorður (norðaustur), landsuður (suðaustur), útsuður (suðvestur), útnorður (norðvestur).

5. gr. Hreifing jarðarinnar er tvenns konar:

a, Jörðin snýst ávallt um sjálfa sig eða eiginn mündul sinn, frá vestri til austurs, og ganga

til þess snúnings tvö dægur eða 24 stundir. Vjer verðum eigi varir þessa snúnings, og þykir oss, sem sólin fari kring um jörðina á þessum tíma, og gangi frá austri til vesturs. Við þennan snúning jarðarinnar verða dægraskiptin, eða að dagur og nótt skiptast á.

- b, Jörðin fer líka í kring um sólina; sú braut hennar er sporöskjulöguð; á þeirri ferð sinni er hún 1 ár, eða 365 daga, 5 tíma, 48 mínútur og 48 sekúndur¹. Af þessum snúningi hennar og afstöðu við sólina leiðir mismuninn á árstíðunum og lengd dagsins.

6. gr. Tveir eru þeir deplar á jörðinni, er engan þátt eiga í dagsnúningi jarðar, og sem vjer verðum að ímynda oss að sjeu grafkyrrir; þeir heita heimsskaut (*Pol*), og eru: norður-heimsskautið og suður-heimsskautið. Menn hugsa sjer línu dregna þvers í gegn um jörðina frá öðru heimsskautinu til hins, og snúist jörðin um hana, og kallast hún því jarðarmöndull (*Axel*) eða jarðöxull.

7. gr. Til þess að hafa algild orðtæki, til að tákna með legu hvers staðar á jörðinni, hugsa menn sjer dregnar línur þær, sem nú munu nefndar.

A, Menn hugsa sjer dreginn hring yfir um jörðina, mitt á milli beggja heimsskautanna, og nefna hann jafndægrahring eða miðjarðarlínu (*Æquator*); ef þá svo er litið á, sem heimsskautin sjeu endar jarðarinnar, táknar þessi hringur miðju

¹) Á hverri mínútu fer jörðin 240 mílur.

hennar, og hlutar hana í tvo helminga, hinn syðri og hinn nyrðri helming.

Um miðbikið er jörðin 5,400 mílur ummáls, en á milli heimsskautanna, þvers í gegn, er hún 1719 mílur. Jafndægrahringnum er, eins og hverjum öðrum hring, skipt í 360 mælistig⁽⁰⁾, hverju mælistigi er aptur skipt í 60 mínútur⁽¹⁾, og hverri mínútu í 60 sekúndur⁽¹¹⁾. Hvert mælistig af jafndægrahringnum er því 15 mílur.

Ýmsa aðra hringa hugsa menn sjer dregna utan um jörðina, sem hver fyrir sig sje hvervetna jafnlangt frá jafndægrahring. Af þeim hringum eru merkastir: 1, hvarfbaugarnir¹, hinn nyrðri og hinn syðri, og er hvor þeirra 352 mílur frá jafndægrahring; 2, heimsskautahringarnir, hinn nyrðri og syðri, og er hinn nyrðri hjer um bil 352 mílur frá norður-heimsskautinu, og hinn syðri eins langt frá suður-heimsskautinu.

B, Aðra hringa hugsa menn sjer lagða um jörðina frá öðru heimsskautinu til hins, og liggja þeir hringar allir þvers yfir jafndægrahring, og skera hann á tveim stöðum, sem sinn er hvoru megin við jarðarhnöttinn. Þessir hringar kallast hádegisbaugar (MERIDIANER), af því að alstaðar á jörðinni, þar sem sami hádegishringur liggur, er hádegi á sama tíma, það er þá, þegar sólin á dagsnúningi jarðar er hæst á lopti, yfir þessari línu. Það má hugsa sjer ótölulegan fjölda af hádegishringum, en menn eru þó vanir að taka einn² til

¹ Þeir nefnast svo sökum þess, að sólin virðist að fjarlægjast jafndægrahring, og komast að þessum hringum lengst, en snúa þá við aptur.

² Flestir miða við þann hádegisbaug, sem liggur við eyjuna Ferro, fyrir vestan suðurálfuna; eigi eru þó allir einhuga í því.

sem helztan, og kveða svo á legu hvers staðar, með því að segja, hversu langt hann sje fyrir austan eða vestan þennan hádegisbaug. Hver hádegisbaugur skiptir jörðinni í tvo helminga, hinn eystri og hinn vestari.

8. gr. Með jafndægrahring og helzta hádegisbaug kveða menn á legu sjerhvers staðar á jörðinni, og segja þá, hversu langt hann sje frá jafndægrahring og hádegisbaug þessum; og kállast það breidd og lengd.

Svo er að orði kveðið, að einhver staður liggi á þeirri eða þeirri breidd, og er það sama og sagt væri, hversu langt hann væri frá jafndægrahring. Það kállast suðlæg breidd. Þegar staðurinn er fyrir sunnan jafndægrahring, eða á hinum syðri helming jarðar, en norðlæg breidd, liggi hann fyrir norðan jafndægrahring, eða á hinum nyrðri helming jarðar. Einnig er svo kveðið að orði, að einhver staður liggi á þeirri eða þeirri lengd, og er það hið sama og sagt væri, hversu langt hann lægi frá hinum helzta hádegisbaug. Það er kölluð austlæg lengd, ef staðurinn liggur fyrir austan þennan hádegishring, eða á eystri helmingi jarðar, en vestlæg er hún kölluð, ef hann er fyrir vestan hádegisbaug eða á vestari helming jarðar.

Með því sólín kemur upp á morgnana í austri, og gengur undir á kveldin í vestri, þá er það einsætt, að hún verður að koma því fyr upp, því austar sem dregur, og munar það 1 stund á hverjum 225 mílum eða 15 mælistigum.

9. gr. Sólín er hnattmyndaður líkami, en margfalt stærri en jörðin. Hún lýsir og vermir jörðina eins og aðrar reikistjörnur. Af geislum sólarinnar verður þar mestur hitinn, þar sem þeir standa þráðbeint upp og ofan; en því skáhallari sem þeir eru, því minni verður hitinn af þeim.

Svo er háttað afstöðu jarðar við sólina á ársferð hennar, að geislar sólarinnar eigi geta staðið beint alstaðar á hana, heldur að eins þar, sem jafndægrahringurinn liggur yfir, og svo 352 mílur beggja vegna við hann, það er með öðrum orðum á þann hluta jarðarinnar, sem liggur á milli hvarfbauganna. Af þessu leiðir það, að hitinn verður mestur á þessu svæði, og að hitinn minnkar, eptir því sem nær dregur heimsskautunum.

10. gr. Afstaða jarðarinnar og sólarinnar ræður eigi hitanum einum, heldur einnig lengd dagsins á hverjum einstökum hluta jarðarinnar.

Þegar sólin er beint yfir jafndægrahring, þá eru jafndægur, eða þá er nótt og dagur jafnlöng alstaðar á jörðinni, og á þetta sjer stað tvisvar á ári, 21. dag marzmánaðar og 23. dag septembermánaðar. Þegar sólin er beint yfir hinum nyrðri hvarfbaug, þá er lengstur dagur hjá oss, sem búum á nyrðri helming jarðar, en stytztur hjá þeim, er búa á hinum syðri, og þá er einnig vetur hjá þeim; þá eru sólhvörf á sumri, og eru þau 21. dag júnímánaðar. En þegar sólin er beint yfir hinum syðri hvarfbaug, þá er dagur stytztur hjá oss, en lengstur hjá þeim, er búa á syðri helmingi jarðar. Þá er vetur hjá oss, en sumar hjá þeim; þá eru sólhvörf á vetri, og eru þau 21. dag desembermán.

11. gr. Eptir mismun þeim, sem er á hitanum, lengd

dagsins, o. s. frv., á hverjum hluta jarðarinnar, er henni skipt í 5 belti (ZONÆ):

1, Hitabeltið (TROPISK ZONE); svo kallast allt svæðið á milli hvarfbauganna, beggja vegna við jafndægrahring. Þar er hiti mikill, og svo að segja eins allt árið um kring. Þar skiptist árið að eins í tvo hluti, þurrkatímann og rigningatímann. Þar eru dagar og nótt svo að segja jafnlöng. Þar verður dagurinn mest hálfri annari stund lengri en nóttin, eða nóttin lengri en dagurinn; undir jafndægrahringnum sjálfum eru dagar og nótt ávallt jafnlöng. Rökkur og birting er þar varla neitt; það birtir allt í einu, og dimmir allt í einu.

2, Hin tvö tempruðu beltin, hið norðlæga og suðlæga. Þau ná frá hvarfbaugunum og að heimsskautabaugunum. Þar er hitinn minni en í hitabeltinu, og mismunurinn á lengd dags og nætur langt um meiri, og því meiri, sem nær dregur heimsskautabaugum, og við þá verður mismunurinn nálægt 12 stundum.

Í þessum beltum eru árshlutarnir fjórir; sumar er heitasti hlutinn, vetur hinn kaldasti, vor og haust, sem eins og samtengja hina tvo árshlutina. Því nær sem dregur heimsskautabaugunum, því lengur stendur á birtingunni og rökkriu, og að sama skapi eykst mismunurinn á lengd dags og nætur. Við heimsskautabaugana er lengstur dagur og lengst nótt, hvort um sig, framt að 24 stundum. Með því belti þessi eru svo víðáttumikil, þá er það auðsýnt, að mikill munur hlýtur að vera á þeim við hvarfbaugana og við heimsskautabaugana; í nánd við hvarfbaugana líkjast þau hitabeltinu, og við heimsskautabaugana líkjast þau mjög kuldabeltunum.

3, Tvö kuldabelti (POLARZONER), hið norðlæga og hið suðlæga, og ná þau frá heimsskautabaugunum og að heimsskautunum. Þar er kuldinn mestur, og sömuleiðis mismunur dags og nætur, því að þar er lengstur dagur og

lengst nótt, hvort um sig, 24 stundir, og smálengist svo, eptir því sem nær dregur sjálfum heimsskautunum, og þegar þar er komið, er hvort um sig orðið 6 mánuðir eða heilt missiri (hálf árið gengur þar sól aldrei undir, og hálf árið kemur hún aldrei upp). Á rökkri og birting stendur þar æði-lengi, og sumstaðar marga daga, og sumstaðar margar vikur.

Í þessum beltum eru árshlutarnir að eins tveir, vetur og sumar. Veturinn er bæði langur og harður, en sumarið fjarska - stutt.

II.

1. gr. Byrði jarðarinnar er hjer um bil 9,280,000 ferhyrningsmílur. Það er hörð skorpa, en næstum þrír fjórðungar, eða 6,856,000 ferhyrningsmílna, eru vatni þaktir, en að eins rúmur einn fjórðungur, eða 2,424,000 ferhyrningsmílna, er þurrt land. Í kring um jörðina er loptið, og er það rennandi og gagnsær líkami, sem teygja má, og tekur þó við sjer aptur (*elastisk*); fylgist það með jörðinni, eptir því sem hún færir, bæði á dagsnúningi sínum, og ferð sinni kring um sólina.

2. gr. Allt þurrlendi á jörðinni skiptist í þrjá stórhluta, og fjölda annara minni. Þessir þrír stórhltar kallast meginlönd, en hinir minni kallast eyjar.

Þessi þrjú meginlönd eru:

a, *Norðurálfan* (*Europa*), *austurálfan* (*Asia*) og *sudurálfan* (*Africa*); eru þessar þrjár álfur allar áfastar, og kallast þær einu nafni gamli heimurinn.

b, Nýja-Holland eða Australlandið.

Bæði þessi meginlönd, ásamt eyjum þeim, sem í kring um þau liggja, eru á austurhelmingi jarðar, og nefnast því hin austlægu meginlönd.

c, Vesturálfan (America), og er hún líka kölluð nýi heimurinn; hún liggur á vesturhelmingi jarðar, og nefnist hið vestlæga meginland.

3. gr. Jörðin er að utan ósljett; en ef þessum mishæðum er líkt saman við jarðarhnöttinn allan, þá geta þær eigi komið til álita, með því hin mesta mishæð er að eins ein míla á hæð; en sje þess gætt, hver áhrif þær hafa á loptslagið, á jurtir og dýr á ýmsum hlutum jarðarinnar, þá verða mishæðirnar mikilvægar. Til að hafa almennan mæli fyrir hæð hvers staðar, þá eru menn vanir að segja, hversu hátt hver staður liggi yfir sjávarflöt; því að hann er alstaðar jafnhár, eða með öðrum orðum: það er alstaðar jafnlangt út að honum frá miðju eða miðdepli jarðarinnar.

4. gr. Litlar mishæðir kallast hólar eða hæðir, en stórar mishæðir kallast fjöll. Ýms höfum vjer önnur nöfn á mishæðum, t. a. m. hálsar, hryggir, leiti, hamrar, klettur, o. s. frv. Neðsta hluta fjalls köllum vjer rætur þess, en brúnir, eggjar og tindar eru efst á þeim. Mörg fjöll, er öll hangi saman og stefni í sömu áttina, kallast fjallgarður; en standi mörg fjöll saman, eins og í hóp eða þyrpingu, kallast þau

einu nafni fjallabyrping. Á fjallgörðum eða fjallabyrpingum eru optast tindar, er gnæfi hærri en meginfjöllin. Lægðir á millum fjalla kallast dalir, og liggja þeir annaðhvort fram með fjöllunum, í sömu átt og þau, eða þeir skerast inn í fjöllin, og þá nefnast þeir þverdalir eða afdalir; sjeu dældirnar mjög mjóar, kallast þær gil eða gljúfur; líka heita hvílfir smádældir utan í fjöllum. Þar sem vegur liggur yfir fjöll, er hann víða yfir skörð, og liggja optast þverdalir að beggja megin. Sum eru þau fjöll, er þeyta upp úr sjer reyk, eldi, grjóti, ösku eða vikri, eða að eins einhverri leðju, og kallast þau eldfjöll (*Vulcaner*).

Svæði það, þar sem litlar eru mishæðir, kallast sljetta. Land það er sagt að sje öldótt, þar sem hæðir og hvammar eru eins og á víxl, mótlíka og öldur á haffletinum. Láglandi kallast það land, sem eigi liggur mjög hátt yfir sjávarflöt, en liggi það nokkuð talsvert yfir hann, kallast það hálendi; en hálendið getur bæði verið sljett að ofan, eða þá með fjöllum og dölum (*Alpeland*).

Autt svæði, þar sem fá eða engin grös gróa, kallast eyðimörk; eru þær optast sljettar og lágar, en þó geta þær verið grasblettir (*Oaser*) innan um. Sumar eru þær sljettur, sem skóglausar eru og óyrktar, og vex þar að eins ein tegund grasa, en það gras er stundum hátt (*Savanner*), en stundum lágt (*Stepper*), og sumstaðar vex að

eins lyng¹. Mýrlendi kallast þá, þegar mikill raki eða vatn er í jörðinni, svo að hún sje ólögð til yrkingar. Láglandi, votlent og frjósamt, við sjó eða ár, er stundum flóir yfir, kallast flæðiland (*Marskland*).

Landið með sjó fram kallast strendurnar, en fjörur eru næst sjó, það sem sjór gengur hæst og niður að sjávarmáli. Eiði (*Isthmus*) og rif tengja saman tvö lönd. Ey kallast hvert það land, sem umflotið er af sjó, en opt eru þær margar saman (*Archipelagus*). Landshluti sá, er áfastur er við land á einn veginn, en vatn liggur að á hina þrjá, kallast nes, og sje það lágt og flatt, kallast það tangi eða eyri eða oddi, en sje það hátt, kallast það höfði.

4. gr. Hið mikla vatnsmegin, sem allt hangir saman og þekur meiri hluta jarðar, kallast einu nafni útsær (*Ocean*). Sjórinn er saltur og bitur á smekk, og er því ódrekkandi. Hann er þyngri og frýs síður en ósalt vatn.

Sjórinn er á sífelldri hreifingu. 1, Þegar vindur er nokkur til muna, verður sjávarflöturinn ósljettur, og kallast ójöfnurnar öldur eða bylgjur. 2, Straumur kallast það, er sjórinn rennur stöðugt í sömu átt. Víðast er það, að straumar þessir breyta stefnu sinni; en sumir eru þó þeir straumar, að renna ávallt í sömu átt, og breyta aldrei stefnu sinni. Markverðastur þeirra er sá, sem

¹) Danir kalla þess konar staði Heder.

liggur milli hvarfbauganna, og streymir alla jafna frá austri til vesturs, einkum millum suðurálfunnar og Vesturheims. 3, Í þriðja lagi er það, að sjórinn fellur að og út tvisvar á hverjum sólarhring, og kallast það aðfall og útfall; eru það sex tímar, að sjórinn fellur að, og aðra sex er hann að falla út; þegar aðfallið er orðið svo mikið, sem það getur orðið, þá segjum vjer að sje flóð, og þegar eigi fellur lengur út, þá segjum vjer að sje fjara.

Hinir helztu hlutar útsævarins eru þeir, er nú skal greina:

- 1, *Norðuríshafið*, er liggur kring um norður-heimsskautið, og liggja að því norðurálfan, austurálfan og Vesturheimur.
- 2, *Suðuríshafið*, og liggur það um suður-heimsskautið, og nær það eigi að neinu hinna stærri meginlanda, en einungis að öðrum hlutum útsævarins.

Bæði þessi höf eru mestan hluta ársins ísi þakin.

- 3, *Atlantshafið*, og liggja að því öðru megin norðurálfan og suðurálfan, en hinu megin Vesturheimur.
- 4, *Hinn austlægi útsær*, austan að austurálfunni og vestan að Vesturheimi. Þessi sjór er líka kallaður suðurhafið, og stundum hafið kyrra.
- 5, *Indlandshaf*, á millum austurálfunnar og

sudurishafsins, og á millum austurálfunnar og Nýja-Hollands.

Athugasemd. Þar sem íshöfn koma saman við hin höfn, þar eru menn vanir að líta svo á, sem heimsskautabaugarnir sjeu takmörkin á millum íshafanna og hinna hafanna.

5. gr. Sjávarbotninn er eins ósljettur og þurrlendið, og dýpi sjávarins því misjafnt; ímynda menn sjer, að hið mesta dýpi sje 1 míla, en sumir halda þó, að það sje hálf þriðja míla¹. Þar sem sjávarbotninn nær næstum upp undir sjávarflötinn, þar kalla menn grynningar. Grynningar þessar eru annaðhvort leirbleyta, sandrif eða sker.

Þar sem hafið skerst inn í landið, myndast flói, ef breitt er yfir, en sje mjótt yfir, kallast það fjörður. Líka köllum vjer vík, sje hún stutt, en heldur breið í samanburði við lengdina. Fjörður eða vík, þar sem skip geta legið, kallast höfn, hvort hún heldur er mynduð af náttúrunni eða gjörð af mannahöndum. Stundum geta skip legið fyrir akkerum nálægt ströndinni, og gætum vjer kallað það lægi.

Sund köllum vjer þá, þegar tvö lönd liggja nær því saman, og mjór sjór á milli, er sameinar tvo stærri hafshluta².

¹) Hið mesta dýpi, sem mælt hefur verið nákvæmlega, er 6,400 fet.

²) Þegar sund eru gjörð af manna höndum, köllum vjer rennur eða skurði (KANAL).

6. gr. Vötn þau, sem eru á yfirborði þurr-
lendisins, standa annaðhvort kyrr, eða eru renn-
andi.

Vatn það, er kyrrt stendur, og land liggur að
á alla vegu, kallast stöðuvatn, og stundum að
eins vatn. Í flest vötn rennur á og úr þeim
aptur. Rennandi vatn kallast ýmist lækur, á eða
fljót, eptir því, hvað vatnsmegnið er mikið. Þar
sem vatn sprettur upp úr jörðinni, þar köllum vjer
uppsprettu, en þar sem á eða fljót rennur í
stöðuvatn eða sjó, þar köllum vjer ármynni¹ eða
ósa. Það flýtur af sjálfu sjer, að uppspretta hverr-
ar ár eða fljóts verður að liggja hærra en mynni.
Sumar ár kvíslast, þegar að sjó dregur, og köllum
vjer það eyrar, er liggur millum kvíslanna, en
sumar þjóðir kalla *Delta*².

7. gr. Utan um allan jarðarlnöttinn liggur
loptið, og kallast sá hlutinn, er næstur er jörðinni,
gufuhvolf, sökum þess, að þangað leggur allar
gufur upp af jörðinni. Því lengra sem kemur upp
í loptið, því þynnra verður það, ljettara og kaldara,
og þegar svo langt er komið, að einni mílu nemi,
þá geta menñ eigi lengur dregið það að sjer.

Hreifingarloptsins köllum vjer vinda, storma
og ofviðri, eptir því hvað þær eru ákafar.

Vindarnir eru annaðhvort stöðugir eða breytilegir. Af

¹) Sumar ár hverfa niður í jörðina.

²) Það nafn er dregið af nafni grískis bókstafs, sem svo
heitir, og er eins og þríhyrningur að lögun (Δ).

staðvindunum eru einna markverðastir Passat-vindarnir, sem svo eru kallaðir, á millum hvarfbauganna, og stefna ávallt frá austri til vesturs. Á sumum stöðum er sama vindstaða helminginn af árinu, en hinn helminginn er vindurinn af gagnstöðri átt.

8. gr. Loptslagið (*Klima*) er eigi alstaðar eins; og er helzt aðgæzluvert við það, hversu mikill hitinn er, hversu mikil væta, og hverjir vindar þar eru helzt. Í þessu efni gilda þær setningar, er nú skal greina.

A. 1, Hitinn er mestur undir og við jafndægrahring, og minnkar eptir því, sem nær dregur öðruhvorum heimsskautanna.

Frá hvarfbaugunum og að jafndægrahring er lítill munur á hitanum, og er nær því eins mikill hitinn við hvarfbaugana og við jafndægrahringinn. Enn fremur ber þess að geta, að hitinn á sumrum minnkar hvergi nærri að sama skapi. og kuldinn vex á vetrum, eptir því sem lengra dregur frá jafndægrahring. Af þessu leiðir, að munurinn á árstíðunum er mjög lítill á milli hvarfbauganna, en verður því meiri, sem lengra dregur frá þeim. Í kuldabeltunum er sumarið reyndar mjög svo stutt, en hitinn að tiltölu mjög mikill, og er það mjög mikils vert fyrir grösín.

2, Regn fellur mest á ári hverju undir jafndægrahring, en því minna, sem nær dregur heimsskautunum. En eigi fellur alstaðar jafnmikið regn á öllum tímum ársins. Á þeim hluta jarðar, sem liggur undir jafndægrahring og beggja vegna við hann, að hvarfbaugum, rignir að eins einu sinni eða tvisvar á ári, alla jafna um

sama leyti (rigningatíminn), en hina hluta ársins alls ekki. En á milli hvarfbauganna og heimsskautanna kemur regn á öllum árstímum, enda þótt eigi verði það jafnmikið á þeim öllum.

Því lengra sem dregur frá heimsskautunum og nær jafndægrahring, því færri verða regndagarnir, en vatnsmegnið, sem fellur á ári, verður þó því meira. Af því er auðsætt, að skúrarnar eru því stærri og vatnsmeiri, sem nær dregur hvarfbaugunum, og þó langstærstar og vatnsbestar í hitabeltinu.

3, Því nær sem dregur jafndægrahring, því aflmeiri verður vindurinn.

Í hitabeltinu eru vindarnir miklu reglubundnari en í hinum beltunum.

B, Í hinum nýja heimi er töluvert kaldara en í hinum gamla, jafnlangt frá jafndægrahring, að minnsta kosti, þegar kemur út fyrir hvarfbaugana.

Á báðum meginlöndum, að minnsta kosti á norðurhelmingi jarðar, er miklu kaldara astantil en vestantil, jafnlangt frá jafndægrahring, einkum þó á veturna.

C. Loptið verður því kaldara, því hærra sem dregur upp í það eða lengra frá hafleti. Af því leiðir það, að það er töluvert kaldara á hálendi en á láglendi, sem hvorttveggja liggi jafnlangt frá jafndægrahring; og þannig er það opt, að uppi á fjöllum í hitabeltinu er sama loptslag, og það væri í tempruðu beltunum eða jafnvel í kuldbeltunum.

Ef menn fara upp eptir háum fjöllum, koma

menn að síðustu þar, er sólargeislarnir eigi geta brætt snjó og ís, jafnvel eigi þá, þegar heitast er á sumrum; en því mildara og heitara loptslagið er, því hærra er þangað upp, og hæst undir jafndægrahring. Lína sú, sem menn ímynda sjer dregna svo, að snjór bráðnar eigi fyrir ofan, kallast snjó-lína, en sá snjór kallast jökclar. Sumir jökclar hlaupa fram á stundum, og kallast skriðjökclar. Þegar mikill snjór safnast í fjallabrúnir og gilbarma, eða annarstaðar, og hleypur síðan fram, kallast það snjóflóð.

D, Langs með sjávarströndunum og úti á eyjum verður mismunurinn á veðráttufarinu og loptslaginu minni en upp tilsveita¹; þar er kaldara á sumrum, heldur en þegar upp í landið dregur, en eigi eins kalt á vetrum. Einnig eru þar rigningar og þokur tíðari.

8. gr. Þessi mismunur á loptslaginu er einsett að gjörir mikið að um frjövsemi jarðarinnar, og hver dýr eru á ýmsum hlutum jarðhnattarins.

A, Í þeim hlutunum, er liggja næst heims-skautunum, eða í kuldabeltunum, vaxa mjög fáar grasategundir, og vex þar varla annað en mosi og lítið eitt af grasi. Aptur á hinn bóginn er þar mikill fjöldi af dýrum, bæði á landi, t. a. m. birnir, hjerar, úlfar, refar, hreindýr, og mörg önnur, og í sjónum, fiskar, hvalir og selir. Einkum er það þó af sjávardýrunum, að íbúarnir hafa uppeldi sitt og aðrar nauðsynjar; en af landdýrunum fá

¹) Sólargeislarnir verma fljótar jörðina, heldur en vatnið, enda hverfur yðurinn fljótar úr henni aptur.

þeir ágæta feldi og skinnavöru, og sökum þessa er það mönnum auðið, að lifa í þessum hinum köldu löndum.

Í þeim hlutum jarðar, er liggja að kuldabeltunum, á sjer á fæstum stöðum enn þá regluleg jarðyrkja stað. Víðast eru þar stórir skógar, sem ýms villudýr lifa í; þar sem jörðin er að nokkru notuð, er það einkum til kvikfjárrehtar. Helztu atvinnuvegir manna eru þar dýraveiðar og fiskiveiðar.

Í hinum tempruðu beltum fer akuryrkjan að verða aðalatvinnuvegurinn. Norðaust¹ er hafur og bygg, og er hvorttveggja að nokkru haft til brauða; þegar lengra dregur suður á við, kemur rúg, og síðan hveiti. Þar sem hveiti vex svo, að það er helzt haft til brauðgjörða, þar er líka víðast mikil vínryrkja. Næst hvarfbaugunum vex líka, auk vínsins, hrísgrjón og maishveiti, ýmsir suðurlandaávextir og viðsmjör. Aðalkorntegundir þær, er vaxa í hitabeltinu, eru hrísgrjón og mais-hveiti; en þar að auki hafa menn sjer þar til fæðis nokkrar aðrar korntegundir, og þó einkum ýmsar jurtir, er menn jeta rætur þeirra, eða trje, er menn hafa ávexti þeirra sjer til viðurværis (t. a. m. brauðtrjeð, pisangtrjeð, o. s. frv.); og á sumum stöðum lifa menn eingöngu á þess konar jurtum og ávöxtum. Auk þess, er þegar hefur verið greint, vex enn fremur í hitabeltinu sykur, kaffi og

¹) Jafnlangt frá jafndægrahring að sunnan er haf eitt.

viðarull, og í mildu beltunum hör og hampur: tóbak vex í hvorutveggja þessara belta.

B, Í hitabeltinu eru að öllu samtöldu fegurst, stærst og aflmest dýr og jurtir. Þess ber að geta, *a*) að trje þau, sem vaxa í hitabeltinu, halda blöðum sínum og laufi allt árið um kring, en annarstaðar á jörðunni eru það að eins bartrjen, sem eigi fella lauf sitt; en í tempruðu beltunum, næst við hitabeltið, fara þó sígræn trje að verða fleiri, en þau, er fella lauf á vetrum; *b*, að þar sem grasvöxtur allur er þjettur og fagurgrænn í tempruðu beltunum, og einkum í hinum kaldari hlutum þeirra, þá eru öll grös í hitabeltinu mjög há og gisin.

C, Það, sem sagt hefur verið um mismuninn á ýmsum jarðhlutum í ýmsu efni, á að eins við láglendið; en á hálendi getur ýms breyting orðið á þessu, og það svo, að í hitabeltinu vaxa sumstaðar sömu grös og í tempruðu beltunum, eða jafnvel í kuldabeltunum, ef fjöllin eru svo há, að loptslagið verði líkt. Eptir því sem lengra dregur upp eptir, eptir því verða jurtir og grös færri og smávaxnari. Þegar fjöllin hafa náð tiltekinni hæð, vaxa þar eigi trje, heldur að eins kjarr; þegar hærra kemur, vex ekkert kjarr lengur, heldur að eins smágrös, og þegar kemur enn þá hærra, þá vex að eins gras og mosi, þangað til að jöklar tálma öllum grasvexti. Á því sjest þá, að jurtirnar fækka, eptir því sem lengra dregur upp

eptir, að sama skapi og því, er lengra dregur frá jafndægrahring. En grös þau, er vaxa á fjöllum eða í fjalllendi, er ágætt fóður fyrir fjenað, og því er það, að kvikfjærækt er víðast mikil í fjöllóttum löndum.

Athugasemd. Í vatni vaxa einnig grös og jurtir, en í sjó lítið annað en þang. Því dýpri sem sjórinn verður, því færri grös vaxa þar, og úti á regin-hafi vex varla neitt.

III.

Eigi er það hægt að segja, hversu margir menn lifa á jörðu vorri; en það þykir mega fullyrða, að það sjeu 900 milliónir, og sumir segja 1200 milliónir.

Eptir mismuninum á líkamsskapnaði er vant að skipta mönnunum í 5 aðalflokka: 1, Kákasusflokkurinn. Þeir menn eru hvítir á hörundslit, með fagurlagað höfuð, mjúkt og ljóst eða dökkt hár. Þeir hafa fullkomnastan líkamavöxt, og byggja norðurálfa heims, vesturhluta austurálfunnar og norðurhluta suðurálfunnar; eru þeir hjer um bil 470 milliónir að tölu. 2, Mongolski flokkurinn. Þeir menn eru móleitir á hörundslit, þunnhærðir og stríðhærðir, og hárið svart, smáeygðir, og standa kinnbeinin mjög fram. Þeir byggja austurhluta og norðurhluta austurálfunnar og nyrzta hluta norðurálfunnar, og eru á að gizka hjer um bil 280 milliónir að tölu. 3, Malayaflokkur. Þeir menn eru dökkvir á hörundslit, svarthærðir og mjúkhærðir, digurnesjaðir og munnstórir. Þeir byggja landsuðurhluta austurálfunnar, og eyjar þær, er þar liggja fyrir austan; þeir eru hjer um bil 20 milliónir að tölu. 4, Negrar (svertingjar, blámennt); þeir eru svartir eða dökkvir á hörundslit, svarthærðir og hárið ullarkennt, varabykkir, ennislitlir og hnakkin stór. Þeir byggja mestan hluta suðurálfa og nokkurn hluta eyja-álfunnar, og

eru hjer um bil 100 millíónir að tölu. 5, Vesturheims-
menn; þeir eru myrkrauðir á hörundslit, svarthærðir og
stríhærðir, skoggið þunnt, og standa kinnbeinin mjög fram.
Þeir eru í Vesturheimi, og eru hjer um bil 14 millíónir að
tölu. Sumar eru þær þjóðir, að þær hafa einkenni tveggja
eða fleiri mannflokka, og standa því eins og mitt á milli
þeirra. Auk þessara 5 flokka eru hjer um bil 10 millíónir
manna, sem er blendingur úr ýmsum mannflokkum, sökum
þess, að karlmaður og kona, er sitt hefur verið úr hvorum
flokk, hafa átt börn saman.

Lífnaðarhættir manna og atvinnuvegir eru marg-
breyttir, og fer það að nokkru eptir landi því, er
þeir byggja, og að nokkru eptir menntun þeirri, er
þeir hafa náð. Sumir kynþættir eru með öllu ósið-
aðir, og lifa á því einu, sem jörðin gefur af sjer
sjálfkrafa, og svo dýraveiðum og fiskiveið-
um. Sumir lifa af kvikfjárrækt, og hafa margir
þeirra engan fastan bústað, en búa í tjöldum, og
fara með hjarðir sínar úr einum stað í annan; og
kallast þeir hjarðmenn (*Nomader*). Menntun,
svo að menntun megí heita, getur að eins átt sjer
stað hjá þeim, er tekið hafa sjer fastan bústað, og
er það einkum þar, sem akuryrkja er atvinnu-
vegur manna. Auk þessara atvinnuvega, er þegar
var um getið, fást ýmsar þjóðir meir eða minna við
ullarvinnu og silkivinnu, alls konar smíðar,
íþróttir, verzlun og sjóferðir.

Svo telst til, að 780 millíónir manna hafi fasta bú-
staði, og byggja þeir alla norðurálfa og ýmsa hluti af hin-
um heimsálfunum; hjarðmenn teljast hundrað millíónir, og
eru þeir einkum í miðhluta austurálfunnar og suðurálfunnar;

10 millíónir lifa á dýraveiðum og fiskiveiðum, og eru þeir einkum í Vesturheimi og eyja-álfunni. Hinir eru þá villumenn, og eru þeir flestir í eyja-álfunni, og lifa á því, sem náttúran af sjálfsdáðum af sjer gefur, og eins og hún lætur það í tje, án þess að þeir sjálfir vinni neitt að því, að afla sjer þess, er þeir þurfa lífinu til viðurbalds.

Bæði loptslag og fœða hefur mikil áhrif á líkamavöxt mannsins og sálarþroska. Í nánd við heimsskautin, þar sem loptslagið er mjög svo kalt og þokufullt, þar er einhver kyrkingur í líkamanum; hann er samanskorpinn og ljótur, og sálargáfurnar sljóvar og daufar. Í hitabeltinu, þar sem loptið er heitt og saggasamt, þar verður líkaminn linur og örkvíslægur; hann er fljótþroska, en eldist líka fljótt aptur; fýstir manna eru þar ákafari en í hinum jarðhlutunum, þar sem kuldiinn er meiri. Reynslan sýnir það og sannar, að jarðargróðinn er hin hollasta mannfœða í hitabeltinu, og dýrakjöt í hinum beltunum. Forsjónin hefur því og svo um búið, að mikil gnægt er af alls konar jarðargróða í hitabeltinu, en hann er mjög svo lítill eða því nær enginn í kuldabeltunum, enda þurfa menn þar styrkari fœðu, svo sem kjöt.

Sumar eru þær þjóðir, enda þótt þær sjeu fáar, er svo eru villtar og ósiðaðar, að enginn á neitt við annan að selda. Flestar þjóðir hafa gengið í reglubundin fjelög, er kallast ríki, og hafa þær eina stjórn. Þar sem einn er stjórnari, kallast landið einveldi (*MONARCHIE*), og nefnist þess konar land keisaradæmi, konungsríki, hertogadæmi, o. s. frv. Hafi stjórnandinn einn öll völdin í hendi sjer, kallast það óbundið einveldi; ráði aðrir með honum í sumum þeim málefnum, er almenning varða, kallast það takmarkað einveldi. Hafi margir stjórn landsins á hendi, kallast það þjóðveldi (*REPUBLIK*).

Mörg er trúin á meðal mannauna. Sú kallast trúin drottandi í einhverju landi, er játendur hennar njóta einhverra þeirra rjettinda, er aðrir hafa þar eigi. Helztu trúar-

brögð eru: 1, kristna trúin, og eru játendur hennar hjer um bil 320 millíónir að tölu; 2, Gyðingatrúin, og eru Gyðingar hjer um bil 5 millíónir að tölu; 3, Múhameðstrú; þeir, sem hana hafa, eru hjer um bil 112 millíónir. 4, Allir aðrir nefnast einu nafni heiðingjar, og eru það hjer um bil 470 millíónir manna.

NORÐURÁLFAÐ (Evropa).

I. Norðurálfað er minnst af öllum heimsálfum, og er hjer um 170,000 ferhyrndar mílur á stærð. Norðan að henni liggur norðuríshafið, að austan austurálfað, og greina *Ural*-fjöllin þær álfur; sunnan að henni liggur miðjarðarhafið, og vestan að henni *Atlants*-haf.

II. Í kring um norðurálfuna liggja höf þau og hafhlutar, er nú skal greina:

- 1, *Norðuríshafið* (Dumbshaf), og skerst inn úr því hafið hvíta (Gandvík).
- 2, *Atlantshaf*, og liggja úr því:
 - a, Norðursjórinn eða Englandshaf. Danir kalla það og Vesturhafið.
 - b, *Skagerak* og *Kattegat* (Jótlundshaf); úr því ganga þrjú sund, er heita Eyrarsund, stóra beltí (Beltissund) og litla beltí (Meðalfararsund), og við þau er það samtengt
 - c, Eystrasalti; úr því skerast botneski flóinn (Helsingjabotn) og finnski flóinn (Kyrjálabotn).
 - d, Sundið milli Frakklands og Englands.
 - e, Írska hafið, millum Englands og Írlands.

f, Biscaya-flói eða hafið spænska.

- 3, *Miðjarðarhafið*. Norðan að því liggja norðurálfan og austurálfan, en sunnan að því suðurálfan. Úr því og út í *Atlants*-haf liggur sundið við *Gibraltar* (Njörfasund). Ýmsir hafa hlutar þess sjerstök nöfn, og eru helztir: toskanska hafið, *Adria*-haf (Fenyjabotn), íónska hafið, *Ægeus*-haf (Grikklandshaf, Grikksalt), svarta hafið og asovska hafið.

Á millum Grikklandshafs og hafsins svarta liggur sundið við *Dardaneller* (eða *Helle-spontus*), *Marmarahafið* og sundið við *Constantinopel* (Sæviðarsund); millum svarta hafs og asovska hafsins liggur *Kaffa*-sund.

III. Yfirlit. Norðurálfunni er af náttúrunni skipt í aðalparta þá, er nú skal greina:

- 1, *Skandinavía*; svo kallast Norvegur og Svíaríki einu nafni, og liggja þau lönd fyrir norðan og austan Jótlandshaf; þau lönd eru að mestu hálend mjög, og eru svo að segja einn fjallgarður. Láglandi er þar eigi, en þó er landsuðurhluti Svíaríkis lægri en aðrir hlutir þessara landa.

Hæstur er fjallgarður þessi að vestanverðu; þeim megin hans er þokusamt og rigningasamt, en eigi er svo veðurlagi farið austanvert við hann. Þar er fremur kalt, og er kuldinn á vetrum bæði mikill og langvinnur. Korntegundir þær, er þar vaxa, eru bygg og hafrar.

2. Hið austlæga sljettlandi (*Rússland*). Norðan að því liggur norðuríshafið, að austan

Ural-fjöllin, sunnan að því liggja *Kákasus*-fjöllin, svarta hafið, *Balkan*-fjöllin og *Karpatha*-fjöllin, að vestanverðu hið norðlæga sljettlendi norðurálfunnar, Eystrasalt, og svo Norvegur og Svíaríki.

Á sljettlendi þessu er töluvert kaldara en í löndum þeim, sem fyrir vestan það eru, og liggja jafnsunnarlega, og því lengra sem dregur austur á við, því kaldara verður loptslagið; en það ræður sig sjálft, að norðan til á þessari sljettu er miklu kaldara en sunnan til. Á sljettu þessari vex víðast korn, mestmegnis rúg, og syðst á henni einnig hveiti.

- 3, Hin norðlæga sljetta, fram með Eystrasalti að sunnanverðu, Englandshafi og *Atlants*-hafi; að hinum hliðum þess liggur hin austlæga sljetta, og fjallgarðar þeir, er ganga um miðbik norðurálfunnar. Hún er breiðust að austanverðu, og um miðbikið, með því Danmörk skagar þar norður úr henni¹. Að vestanverðu gengur hún út að *Atlants*-hafi öðru megin, og að vesturfjöllunum í miðhluta norðurálfunnar hinu megin, og allt suður að *Pyrenea*-fjöllum. Hún nær þannig yfir Pólínaland, Prússland, norðurhluta Þýzkalands, Danmörk, Holland, Belgíu, og norðurhluta og vesturhluta Frakklands.

Á sljettu þessari er líka kornvöxtur mikill; um mestan hluta hennar er rúg haft til brauðgjörðar, en hveiti vest-

¹) Sljettan nær um miðbikið norður að Vendilskaga á Jótlandi, og suður að *HARZ*-fjöllum á Þýzkalandi.

an og sunnan á henni. Af byggi er búið öl til, og er það almennur drykkur í þessum þremur hlutum norður-álfunnar, sem þegar eru nefndir. Austanvert á sljettu þessari er loptslag allt kaldara, en vestan til á henni.

- 4, Bretland hið stóra (England og Skotland) og Írland. Þau eru í *Atlants*-hafi, og gengur Englandshaf á millum þeirra og hinnar norð-lægu sljettu norðurálfunnar. Vesturhluti Englands, mestur hluti Skotlands og nokkrir smáhlutar Írlands eru fjöllóttir, en hinir hlutarnir eru flatlendir.

Loptslag er þar saggasamara en á meginlandi, og minni munur á árstímunum. Af korntegundum er það einkum bygg og hveiti, er yrkt er, og á Írlandi auk þess og það mestmegnis kartöplur.

- 5, Fjallgarðarnir í miðhluta norðurálfunnar; og liggja öðru megin að þeim sljettlendi þau hin miklu, sem þegar eru nefnd (2 og 3), en hinu megin þeir þrír miklu fjallgarðar í suðurhluta norðurálfunnar, er síðar munu nefndir (6, 7, 8). Þeir eru reyndar eigi áfast hálendi, heldur liggja sljettur á millum þeirra, og er Ungaralandssljetta þeirra mest; einnig eru þar dalir á milli, og er Ríndalurinn þeirra merkastur; sumstaðar er öldótt land. Nyrzt þessara fjalla er *Harz*-fjöllin, en austust eru *Karpatha*-fjöllin. Með þessum hlutanum telst þannig mikill hluti Frakklands, Þýskalands og Ungaralands, og út-norðurhlutinn af Svissaralandi. Flest

fjalla þessara eru lág, og ná efstu tindar þeirra naumast upp í snjólínuna.

Veðráttufar er hjer heitara og mildara, en í þeim hlutum norðurálfunnar, sem þegar eru nefndir, og ræður það að líkindum, með því þessi hlutinn liggur sunnar, en þó er munur á veðráttunni eptir fjallahæðinni. Austanvert í þessum hlutanum er vetur miklu harðari en vestan til. Þar er hveiti-yrkja og maiskorn, og vínyrkja einnig, þar sem láglent er.

Þessir finnu hlutar, sem nú eru þegar greindir, kallast norðurhluti norðurálfunnar, og skilja á milli hans og suðurhlutans miklir fjallgarðar. sem þó eru eigi ávallt áfastir, og eru *Alpa*-fjöllin (Mundíufjöll), *Pyrenea*-fjöllin og *Balkan*-fjöllin; en suðurhluti norðurálfunnar eru þrjár hálfeyjar. er nefnast *Pyrenea*-hálfeyjan, ítalska hálfeyjan og gríska hálfeyjan.

6. *Pyrenea*-fjöllin; þau greina Frakkland og Spánland, og ganga vestan frá *Atlants*-hafi og austur að miðjarðarhafi; eru þau hæst 11,000 fet; ná þau reyndar upp yfir snjólínu, en hvergi eru þar þó jöklar.

Heitast er þar austan undir fjöllum. Um jurtir og grös þar má segja hið sama sem á Mundíufjöllum.

7. *Alpa*-fjöll (Mundíufjöll); þau eru fjöll mest og hæst í norðurálfu; ná þau inn í Frakkland og Ítalíu, yfir mestan hluta Svissaralands og inn í suðurhluta Þýzka-lands. Þau ná næstum því að útsuðurfjöllum í miðhluta norðurálfunnar og austur að

Ungaralandssljettu. Þau eru hjer um bil 150 mílur á lengd, en 20, og mest 40 mílur á breidd; þau eru hæst í miðjunni, og verða þar hæst 14,000 fet. Þegar þau eru orðin svo há, að nemi átta eða níu þúsundum feta yfir sjávarflöt, þá þiðnar eigi fremur snjór á þeim, og eru því miklir jöklar á þeim. Næstum allt vatn, er kemur úr Mundíufjöllum, rennur í fjórar stór-ár, og eru það *Rhone*, *Rín*, *Po*, og *Donau*, en *Donau* hefur þó eigi sjálf upptök sín í þessum fjöllum. Norðan að þessum fjöllum liggur *Donau*-dalurinn, en *Po*-sljettan sunnan að þeim.

Í Mundíufjöllum er veðráttufar mjög breytilegt. Loftslag er þar heitast vestan undir þeim, einkum á vetrum. Austanvert í þeim er nokkru kaldara. Við rætur þeirra og nokkuð upp eptir þeim vaxa *KASTANIUR*, vín og *MAISKORN*; þegar lengra dregur upp eptir, þá taka við beykitrje og eikitrje, og korntegundir þær, er vaxa á norðursljettu norðurálfunnar. Því næst koma bartrejn, og góð beitolönd, en þar fyrir ofan búa eigi menn að staðaldri, en hafa þar í seljum um þrjá mánuði á sumrum; því að þar er ágæt hagaganga og fjárbeit.

Austur úr Mundíufjöllum ganga *Dinar*-fjöllin; þau liggja í suður og austur, og ná austur í

8, *Balkan*-fjöllin; þau fjöll liggja austur að svarta hafi, og greina austursljettu norðurálfunnar og grísku hálfeyjuna.

Til suðurhluta norðurálfunnar teljast:

9, *Pyrenea*-hálfeyjan eða spánska hálfeyj-

an, þ. e. Spánn og Portúgal. Hún er hálend, og lykja um hana *Atlants*-haf, *Pyreneafjöll* og miðjarðarhafið. Mestur hluti hennar er þurrhent og skóglaust hálendi, og liggja um það og utan að því miklir fjallgarðar. Dalirnir á millum þeirra, láglendið og strendurnar við miðjarðarhafið er mjög fagurt og frjótt land. Flestar ár renna þar í vestur.

Loptslag er þar heitt, og uppi í landinu mjög þurrt. Af korni vex þar mest hveiti og maiskorn, en þó er íbúunum arðsamari vínviðurinn, morberjatrjen (til silkiafla), og olíuviðurinn, er vex þar með fram sjávarströndunum. Auk þess vex þar mikill fjöldi súðrænna ávaxta. Það er auðvitað, að þetta vex eigi hátt uppi í fjöllum.

10. Ítalska hálfeyjan eða Ítalía; liggja Mundúsfjöll að henni að norðan, en miðjarðarhafið lykur um hana á hina veguna. Norðurhluti Ítalíu er vatnamikil sljetta, og kallast *Po*-sljetta, og liggja að henni fjöll á þrjá vegu, en Feneyjabotn á eina. Í gegn um endilangan hinn hluta Ítalíu liggur skóglaus fjallgarður, er kallast *Apennina*-fjöll. Á millum fjalla þeirra, er út úr þeim ganga á báða bóga, eru fagrir og skógi vaxnir dalir; en þá tekur við bylgyótt land, og með fram sjó er láglent og sljettlent.

Loptslag er þar mjög blítt, einkum súður frá *Apennina*-fjöllum og í syðri hluta Ítalíu. Kuldi er þar mjög

litill á vetrum, og jarðargróðinn er þar hjer um bil hinn sami, eins og á Spáni og Portúgal.

11. Gríska hálfeyjan, eða Tyrkjalönd og Grikkland. Að þeim liggja *Balkan*-fjöllin. Feneyjabotn og Grikklandshaf. Þau lönd eru mjög fjölliött.

Loptslag er þar nokkru kaldara, en á hinum tveimur hálfeyjunum, er næst voru taldar á undan, en jarðargróði er þar mjög líkur.

Athugasemd. Norðurhluti norðurálfunnar er miklu flatlendari en suðurhlutinn. Í suðurhlutanum kemur varla dropi úr lofti nema haust og vor, en því er engan veginu eins varið í norðurhlutanum. Í norðurhlutanum hafa menn sjer mestmegnis til fæðu rúgbrauð, smjör, kjöt og lítið eitt af kálmeti, og öl eða bjór til drykkjar. Suðurbúar hafa sjer til matar hveitibrauð, og viðsmjör í stað smjörs; þeir neyta minna kjöts en norðurbúar, en meira kálmetis, og vín hafa þeir sjer til drykkjar.

IV. Íbúar norðurálfunnar teljast 256 millíónir manna. og eru þeir nær því allir af Kákasusflokknum, og skiptast í þrjá aðalflokka; það eru 1, gauzkar eða germanskar þjóðir, er byggja norðurhlutann, vesturhlutann og miðhlutann; 2, slafneskar þjóðir, er byggja austurhlutann, og 3, valskar (ROMANISKE) þjóðir, er byggja suðurhlutann. Flestir norðurálfubúar eru kristinnar trúar¹; í henni austanverðri eru nokkrir Múhameds-trúar, og norðanvert í henni fáeinir heið-

¹) Þeir skiptast í þrjá aðalflokka: 1, páfatrúarmenu (katólskir eða rómversk-katólskir), og hafa næstum allar hinar völsku þjóðir þá trú, og nokkrar aðrar þjóðir; 2, þeir sem hafa gríska trú, og eru það einkum Slafar, er þá trú hafa; 3, mótmælendur (prótestantar), og eru það flestar gauzkar þjóðir.

ingjar. Í flestum löndum norðurálfunnar eru Gyðingar, og eru þeir að tölum alls hér um bil tvær milljónir.

V. Í skiptingu þeirri á norðurálfunni, sem þegar er getið, er að eins gætt eðlis-ásigkomulagsins. En henni er einnig skipt öðruvísi; hlutar þeir, er álfan skiptist í við það, eru annaðhvort ríki þau, sem nú eru, eða lönd þau, sem þeir menn byggja, sem eru sömu ættar og mæla á sömu tungu, o. s. frv.; því að ýmsir þeir hlutar, er nú skulu nefndir, eru fleiri en eitt ríki. Þessir hlutar eru:

1, *Norvegur*; 2, *Svíaríki*; 3, *Rússland* og *Pólinaland*; 4, *Prússland* (*Preussen*); 5, *Pýzkaland*; 6, *Ungaraland* (*Ungarn*); 7, *Danmörk*; 8, *Niðurlöndin* eða *Holland*; 9, *Belgía*; 10, *Bretland* hið mikla og *Írland*; 11, *Frakkland*; 12, *Spánn*; 13, *Portúgal*; 14, *Svissaraland* (*Schweiz*); 15, *Ítalía*; 16, *Tyrkjalönd*; 17, *Grikkland*.

KONUNGSRÍKIN NORVEGUR OG SVÍARÍKI.

1. Norvegur er vestari hlutinn, en Svíaríki hinn eystri. Að þeim liggja Rússland, Helsingjabotn, Eystrasalt, Eyrarsund, Jótlandshaf, norður-

hluti *Atlants*-hafs og íshafið nyrðra. Eru þessi lönd bæði til samans 14,000 ferhyrndar mílur á stærð.

Þessi lönd skilur að norðanverðu fjallgarður sá, er nefnist Kjölurinn; en er suður eptir dregur, beygist hann í útsuður, en landamærin stefna í sömu átt og áður, og eru þau úr því að eins sett af mönnum, án þess að náttúran hafi nokkra aðgreiningu gjört.

2, Norvegur og Svíaríki eru lönd fjölliótt, og varla annað en fjöll og dalir. Mestur hluti þeirra er samstæður fjallgarður. Hæsti hluti fjallgarðs þessa gengur norður frá íshafi, og suður eptir, og nefnist lapplenzku fjöllin og svo Kjölurinn; þá tekur við *Dovrefjeld* (Dofrafjöll), og stefna í útsuður; þegar Dofrafjöllum sleppir, stefnir fjallgarður þessi aptur beint í suður, og nær næstum suður að sjó; hefur hann þá ýms nöfn, t. a. m. *Langfjeld* (Langafjall), *Filefjeld* o. s. frv. Fjallgarður þessi er á sumum stöðum 12 og allt að 15 mílur á breidd. Hann er flatur að ofan, og eru uppi á honum ýmsar öldumyndadar fjallsljettur; enginn maður býr þar að staðaldri, en smákofar eru þar á strjálíngi, og opt langt á milli; búa í þeim sauðamenn á sumrum; því að menn halda þá þangað fjenaði sínum, og hafa þar í seli, með því þar eru víða ágætir hagar. Uppi á sumum fjalla þeirra, er liggja út úr meginfjallgarðinum, eru og flatneskjur, og kalla Norðmenn þær „*Marker*“. Hæstu fjöll í Norvegi eru 8000 fet, og á sumum þeirra liggja jöklar, einkum

á Langafjalli. Vesturbrúnin á fjallgarði þessum er hæst, og eru vesturstrendur Norvegs mjög sæbrattar. Norvegur liggur og allur hærra en Svíaríki.

Suðurhluti Svíaríkis er nokkru mishæða-minni en Norvegur og norðurhluti Svíaríkis; það er hálend sljetta; er þar jarðvegur mjög grunnur, og klappir undir, en bæði eru þar barrskógar og akrar. Einstaka gróðurlausir klettar gnæfa upp úr sljettu þessari. Syðsti hlutinn, Skáney, er sljettastur, og þó öldóttur

Um veðráttufar og loptslag sjá bls. 26.

3, Norvegur er mjög vogskorinn, og skerast óteljandi firðir inn á milli fjallanna og langt í land upp, einkum vestan í landið. Af fjörðum þessum eru merkastir: *Christiania*-fjörður (Víkin), er skerst úr Jótlandshafi sunnan í landið; innri hluti Víkurinnar kallaðist áður Foldin, og eystri vogurinn Oslóarfjörður, er gengur upp að *Christiania*. Vestan í landið skerast *Stavanger*-fjörður (Stafangursfjörður), *Hardanger*-fjörður (Hardangur), *Sogne-Söen* (Sognsær), *Thronhjems*-fjörður (Þrándheimsfjörður), *Vest*-fjörður (Vestrafjörður), og óteljandi aðrir smærri.

4, Í Norvegi og Svíaríki er mikill fjöldi stöðuvatna; eru þau flest djúp, og lukt klettum og hömrum utan. Þar er og mikið af ám og elfum; eru þær flestar straumharðar mjög, og fullar af klettum, og af þeim sökum eru þær næstum allar óskipgengar. Í þeim eru og miklir og háir fossar.

Mjösen (Mjörs) er stærst allra stöðuvatna í Norvegi. Í það vatn rennur á sú, er nefnist *Lougen*,

en úr því aptur *Vormen* (Vermá), og rennur hún í aðra á, er heitir *Glommen* (Raumelfur), og er nokkru austar; á sú, er myndast úr þessum tveimur, nefnist *Storelven* (Elfur), og er sú stærst á í Norvegi, og fellur út í Víkina austanfsjardar. Þá er *Guulelven* (Gaul) í Þrándheimi.

Í Svíþjóð eru þrjú stórvötn: 1, *Venern* (Vænir). 2, *Vettern* (Veitur) og 3, *Mälaren* (Lögurinn, Mar). Af ám eru merkastar: *Claraelven*, er kemur frá Norvegi og rennur suður í Væni, og *Götaelven* (Gautelfur, Elfur); hún fellur úr vatninu Væni og vestur í Jótlandshaf. (Formmenn kölluðu *Claraelven* einnig Gautelfur).

5, Það, sem náttúran af sjer getur í löndum þessum, er einkum járn, kopar, og barrtrje, og fæst úr þeim timbur og tjara, enda eru flest hús þar úr timbri; fiskveiðar eru þar og miklar, einkum vestan og norðan á Norvegi, og eyjunum, er liggja þar með landi fram. Kvikfjárrækt er þar og talsverð. Hæltu villidýr eru birnir, úlfar og refar.

Silfur er og nokkuð í þessum löndum; kornyrkja er þar og stunduð næstum norður á landsenda; en eigi er hún mikilvæg, nema í suðurhluta Svíþjóðar.

6. Íbúar Norvegs eru rúm millión að tölu, en rúmar þrjár milljónir í Svíaríki.

Yfirtrú eða megintrú í þessum löndum er Lúterstrú. Norðmenn mæla sömu tungu og Danir, en Svíar mæla sænsku. Í hvorutveggja þessara landa eru fáar verksmiðjur, og þó einkum í Norvegi. Aðalatvinnuvegir landsbúa er málmináma-

starfi, skógarhögg, fiskiveiðar, kvikfjárrækt og akuryrkja nokkur.

Norvegur og Svíþjóð eru tvö konungaríki, en einn er konungur í báðum. Vald hans er einskorðað í báðum ríkj-unum, en að öðru leyti hefur hvort ríkið sína stjórnarskipun og sín lög fyrir sig, og hafa þau alls ekkert hvort við annað saman að selda í innanríkis-málefnum.

A, Norvegur (*Norge*).

Hann er 6,000 ferhyrningsmíllur á stærð, og er honum skipt í fimm umdæmi (*Stifter*): 1, *Christiania* - eða *Aggershuus*-umdæmi; 2, *Christiansands*-umdæmi; 3, *Bergens*- (Björgynjar-) umdæmi; 4, *Thronhjems*- (Þrándheims-) umdæmi; 5, *Nordlands*-umdæmi (Hálogaland og Finnörk)¹. Einn er biskup í hverju umdæmi.

¹) Með því mörgum mun þykja fróðlegt, að vita fylkja-skipun í Norvegi í fornöld, þá skal telja þau hjer. Nú telst Norvegur eigi lengra suður eptir austanfjarðar, eða suður með Víkinni að austan, en að Svínasundi, en undir Norvegskon-unga í fornöld lá *BAHUSLEHN*, sem svo er kallað, í Svíaríki, kallaðist það Ránríki; lá það fram með Jótlandshafi og náði suður að Gantelfi; austan að því lá Eiðaskógur, og Markir nokkru norðar. Norður af Ránríki var Raumafylki. Ránríki og nokkur hluti Raumafylkis kallaðist og Álfheimar. Vestan að Raumafylki lá Vingulmörk, fram með Víkinni að austan og inn að botni á Oslóarfirði, en vestan fram var Vestfold; þar fyrir vestan og útsunnan var Þelamörk (einn hluti hennar kallaðist Grænland); því næst lá Egðafylki (skiptist það í Vestur-Agðir og Austur-Agðir. Sjávarströndin með fram Víkinni að vestan kallaðist Limgarðssíða. Í norður frá Vestfold var Hringaríki, og norður af því Haðaland,

Bæir:

1, *Christiania*, við Víkina, skammt frá Osló; það er höfuðstaður Norvegs, og er þar háskóli. Íbúar eru 30,000.

Drammen, fyrir sunnan og vestan *Christiania*, við fjörð einn, er skerst inn úr Víkinni; þar er trjáverzlun. Íbúar eru 8,000.

Kongsberg, fyrir sunnan og vestan *Drammen*; þar eru silfurnámar.

en austur af Haðalandi og norður af Ráumafylki var Heiðmörk. Í norður frá þelamörk lá Haddingjadalur, og norðan að honum Valdres. Norður frá Valdres og Haðalandi, en í útnorður frá Heiðmörk, voru Guðbrandsdalir, og fyrir austan þá Eystri-Dalir; norður af Eystri-Dölum var Gauldælafylki, þá Stjórdælafylki, þá Verðælafylki, þá Sparbyggjafylki í landnorður frá Þrándheimsfirði; en vestan að nyrðri hluta Eystri-Dala og Gauldælafylki var Orkdælafylki, og náði það norður að Þrándheimsfirði. Þá var Strindafylki, þá Skeynafylki, og þá Eynafylki. Þessi þrjú fylki lágu beggja vegna fram með Þrándheimsfirði. Með sjó fram syðst, vestur af Egðafylki, var Rógaland eða Rýggjafylki, þá Hörðaland, þá Sogn eða Sygnafylki, þá Fjalir, þá Firðafylki, þá Sunnmæri, þá Raumsdælafylki, þá Norðmæri, beggja vegna við Þrándheimsfjörð, þá Naumdælafylki, og þá Hálogaland nyrzt. Það eru alls 29 fylki.

Raumaríki, Heiðmörk, Haðaland, Valdres og Guðbrandsdalir kölluðust einu nafni Upplönd, og stundum taldist Hringaríki með Upplöndum.

Til Þrándheims töldust þessi 8 fylki: Eynafylki, Skeynafylki, Strindafylki, Sparbyggjafylki, Verðælafylki, Stjórdælafylki, Gauldælafylki og Orkdælafylki.

Frederikshald, austanvert við Víkina; þar er nafnfrægt vígi.

2, *Christiansand*, suður við landsenda; það er sjóborg. Íbúar eru 8,500.

3, *Bergen* (Björgyn), vestan á Norvegi; þar er mikil fiskverzlun. Íbúar eru 24,000.

4, *Throndhjem* (Niðarós, *Prándheimur*), við *Prándheimsfjörð*; þar er koparverzlun og fiskverzlun. Íbúar eru 14,000.

Röraas, í austur og suður frá *Prándheimi*; þar eru koparnámar.

B. Svíþjóð (*Sverrige*).

Hún er 8,000 ferhyrningsmílur á stærð. Hún skiptist í þrjá aðalhluti: 1, hin eiginlega Svíþjóð; 2, *Gothland* (Gautland), og teljast með því eyjarnar *Öland* (Eyland) og *Gottland* (Gotland), í Eystrasalti; 3, *Nordland* (Markir)¹.

¹) Svíþjóð var þannig skipt í fornöld (Syðst og vestast var Skáney, og þar norður af, með fram Jótlandshafi, Hal-land, og náði það norður að Gautelfi, en austur af Skáney, með fram Eystrasalti, var Bleiking; lágu þessi þrjú fylki lengi fram eftir öldum undir Danakonung og voru talin til Danmerkur): Norður af Skáney og Bleiking lágu Smálönd, og austur að sjó; norður af Smálöndum lá Eystra-Gautland, austan að vatninu Veitur (nú *WETTERN*), en vestan að því Vestur-Gautland, milli þess og Vænis, og suður og vestur að Hallandi og Ránríki, en vestanvert við Væni var Dalur. Í norður frá Eystra-Gautlandi var Suðurmannaland, og náði það norður að Leginum, en fyrir norðan hann

Bæir helztu:

1, *Stokholm* (Stokkhólmur); stendur hann á hólum í Leginum, og kallaðist sunnan á hólminum, sem meginbærinn stendur á, Agnafit í fornöld; sundið millum bæjarins og meginlands að sunnanverðu kallast *Söderström* (Konungssund), en að norðanverðu *Norderström* (Stokksund); en stórar undirborgir standa sín hvoru megin á meginlandi. Það er höfuðborg Svíþjóðar, og eru íbúar 85,000.

Upsala (Uppsälir), norður frá Stokkhólmi. Þar er háskóli.

Falun, í vestur og norður frá Uppsölum. Þar er mikill eirnámur.

2, *Göthaborg* (Gautaborg), við ósa Gaut-

var Fjaðrundaland vestast, Áttundaland þar fyrir austan, og norður af því var Tíundaland, og austur með fram Eyrstrasalti Sjáland; þessi 4 fylki kölluðust einu nafni Uppland. Vestur frá Suðurmannalandi var Næríki eða Náríki, og norður af því aptur Vestmannaland; en vestur frá Næríki og Vestmannalandi, millum þeirra og Rauma-fylkis í Norvegi, var Vermaland, en norður af Vestmannalandi lá Járnberaland (nú *DALARNE*); þá lá Gestrekaland millum þess og Helsingjabotns, norður af Tíundalandi, en norðan að Gestrekalandi lá Helsingjaland, en vestan að Helsingjalandi lágu Herdalir, og þar norður af Jamtaland. Norður frá Helsingjalandi, kring um Helsingjabotn, var Kvenland, en fyrir norðan Kvenland og Jamtaland tók við Finnmörk, og náði hún norður að Dumbshaft; en fyrir austan Finnmörk, austur við Gandvík, og eins að austanverðu við hana, virðast Jötunheimar eða Risaland að hafa verið.

élfar, þar sem hún fellur í Jótlandshaf. Þar er verzlun mikil, og íbúar 30,000.

Norrrköping (*Norðurkaupangur*), við Eystrasalt, í suður frá Stokkhólmi. Íbúar eru 14,000.

Calmar (Kalmar), við Eystrasalt, upp af Eylandi, og er sá staður nafnkenndur í sögunni; því að þar var samið um sameiningu Danaveldis og Svíþjóðar árið 1397.

Carlskrona, vestanvert við suðausturtanga Svíþjóðar; þar liggur herfloti Svía. Íbúar eru 13,000.

Malmö (Málmhaugur), syðsti bær á vesturströndum Svíþjóðar, við Eyrarsund, svo að segja andspænis við Kaupmannahöfn.

Lund (Lundur), litlu norðar og austar en Málmhaugur; þar er annar háskóli Svía.

Helsingborg (Helsingjaborg), við Eyrarsund, andspænis *Helsingöer* á Sjálandi.

3, *Gefle* er merkastur bær í *Norrland*, og stendur hann við Eystrasalt. Þar er töluverð verzlun. Íbúar eru 8000.

Norðurhluta *Norrlands* byggja Lappar; eru það hjarðmenn, og lifa næstum eingöngu á hreindýrum, og sumir á fiskiveiðum.

KEISARAIDCEMIÐ RÚSSLAND (GARÐARÍKI).

Til þess lúta mörg lönd, í norðurálfu, austurálfu og Vesturheimi; en hjer skal að eins getið

landa

Rússa í norðurálfu heims.

1, Norðan að því liggur íshafið nyrðra og Gandvík, austan greina *Ural*-fjöllin Rússland og austurálfu; sunnan að því liggur austurálfan, hafið svartu og *asowska* hafið (Ellipaltar?), er skerst norður úr svartu-hafi, og svo Tyrkjalönd, en að vestan Ungaraland, Pólnaland, Prússland, Eystrasalt, með Kyrrálabotni og Helsingjabotni, Svíþjóð og Norvegur.

Rússland er hjer um bil 96,000 ferhyrningsmílur á stærð. Frá norðri til suðurs er það 400 mílur, þar sem lengst er, en 300 mílur frá vestri til austurs.

2, Rússland nær nærfellt yfir austursljettu norðurálfunnar. Einungis á landamærunum og útskæklunum eru fjöll. Nyrzt eru sljettur miklar, gróðurlausar og fullar af fenjum og foræðum, og eru þær því ávallt ísi þaktar; þar fyrir sunnan er landið öldótt og skógi vaxið, en þó mjög votlent og mýrlent, og eru þar mörg vötn og stór. Miðhluti landsins er í einlægum ölduhryggjum; eru þar

miklir skógar, og akurlendi gott. Suðurhlutinn er skóglaut land og flatneskjur miklar og votlend-
ar; en því nær engin eru þar stöðuvötn.

Lýsing þessi nær eigi til 1, Finnlands; svo nefnist landið fyrir norðan Kyrrálabotn, og norður með Helsingjabotni að austan. Það er lágur og flatur fjallshryggur, og eru í hann margar dældir og dalir; fullt er þar og af stöðuvötnum, fenum og foræðum. Jarðvegurinn er líkur því, sem hann er í Svíþjóð, klappir undir niðri; 2, Krimm; svo nefnist tangi sá, er gengur suður í hafið svarta, milli þess og Ellipalta. Suðurhluti tanga þessa er fjöllóttur.

Austan við sljettlendi þetta eru *Ural-fjöllin*; ná þau norður að íshafi og nær því suður undir *kaspíska vatnið*, svo að einar 40 mílur eru á milli, en það er sljetta ein svo lág, að lægri er en sjávarflötur; en *kaspíska vatnið* liggur mestallt í austurálfu. Í fjöllum þessum er mikil gnægð af málmmum.

Um loptslag er áður talað á bls. 27. Veturinn er langur, en sumar stutt og heitt, einkum í miðhluta landsins.

3, Helztu ár eru:

- 1, *Dvina* (Vína), og fellur hún í Gandvík.
- 2, *Wolga*, mest fljót í norðurálfu heims; sprettur það upp nokkru fyrir sunnan Aldeigjuvatn (*Ladoga*), rennur fyrst í austur, og beygir svo í suður; það er 340 mílur á lengd, og rennur loks í *kaspíska vatnið*.
- 3, *Don* (Tanakvísl) rennur í *asowska* hafið. Fram með því fljóti og *asowska* hafi búa *Kósakkar*; er það herská þjóð, og lifir á kvikfjárrækt.
- 4, *Dnieper* rennur í svarta hafið.

- 5, *Dniester* sprettur upp í *Karpata*-fjöllum, og fellur líka í svarta hafið, og sömuleiðis
- 6, *Pruth* og
- 7, *Donau* (Dun, Duná); það er mikið fljót; kemur það frá Þýzkalandi, og greinir síðast Rússland og Tyrkjalönd.
- 8, *Newa* rennur úr Aldeigjuvatni, og er að eins 9 mílur á lengd, en bæði breitt og djúpt.
- 9, *Düna* (Dýna) rennur út í Eystrasalt.
- 10, *Niemen* rennur inn í Prússland og svo út í Eystrasalt.

Austur frá Kyrjálabotni eru vötn þau tvö, sem merkust eru í Rússlandi, *Ladoga* (Aldeigja) og *Onega*.

4, Helzti arður nyrzta hluta landsins eru skinn og felldir og trjáviður; í miðhluta landsins eru skógar miklir, bæði barrviðarskógar og laufviðarskógar; þar vex og korn, hör og hampur; í suðurhlutanum er kvikfjárrækt aðalbjargræðisvegur landsbúa; þar vex og vín og ýms suðræn aldini. Í fjöllum eru málmar, og einkum gull í *Ural*-fjöllum.

5, Íbúar eru hjer um 56 millónir.

Það eru Rússar, auk ýmissa annara þjóðflokka, er mæla á ýmsar tungur. Megintrúin er gríska trúin; að vestanverðu eru þar og margir páfatrúarmenn og mótmælendur (PROTESTANTER); að sunnan og austan eru margir Múhammeds-trúar, og nyrzt eru nokkrir heiðingjar. Þar í landi eru búin til kerti, sápa, segldúkar og færi. Rússakeisari er óbundinn einvaldur.

6, Rússlandi má skipta í sex aðalhluti:

1, Fylkin við Eystrasalt¹; 2, Stóra-Rússland, og teljast með því **NOWAJA-SEMLIA**; eru það tvær stórar eyjar í norður-íshafi; 3, Konungaríkin **KASAN** og **ASTRACHAN** í landsuðursátt; 4, Suður-Rússland; 5, Litla-Rússland, og 6, Vestur-Rússland².

¹) Það er Kúrland, Eystland, Kyrjálaland (**KARELEN**) og Finnland.

²) Þessi eru lönd og ríki nefnd í Rússlandi í fornöld: Nyrzt, við Dumbshaf, voru Jötunheimar, og fyrir sunnan þá, með fram Gandvík að austan, Bjarmaland; þá Kvenland við Helsingjabotn, og fyrir sunnan það Finnland; kallaðist syðri hluti þess, er lengst skagar út í Helsingjabotn, með sjó fram, Balagarðssíða. Fyrir sunnan Finnland, með fram Kyrjálabotni, var Kyrjálaland, en sunnan að Kyrjálabotni og suður að Dýnu var Eystland, þá Kúrland, og því næst Palteskja, er náði suður að **MEMEL**; en austur af þessum þremur fylkjum, er síðast voru nefnd, var Hólmgarður, og náði það yfir mestan suðurhluta Stóra-Rússlands, en austurhlutinn af Hólmgarði var kallaður Súrzdalur, en þá tók við Vúlgaríá þar fyrir austan, þar sem áin **WOLGA** beygist suður á við, og mun hafa verið hjerum bil sá hlutinn af **KASAN**, sem liggur fyrir vestan **WOLGA**. Fyrir sunnan Hólmgarð var Kænugarður; gekk það land austur að ánni **DON**, með fram **ASOWSKA** hafinu og svarta hafinu, og hefur þá verið vestari hlutinn af Suður-Rússlandi og mestur hluti Litla-Rússlands. Fyrir sunnan Hólmgarð er og nefnt Austurríki, en eigi vita menn afstöðu þess. Suður af Súrzdöllum, vestanvert með ánni **DON**, er kallaðist Tanakvísl, og suður að ósum hennar, þar sem hún fellur í **ASOWSKA** hafð, sögðu fornmeun hafa verið Vanaheim, en Ásaheim fyrir austan hana.

Bæir helztu:

1, *St. Petersburg* (*Pjetursborg*); það er höfuðstaður Rússa og aðsetursstaður keisarans, og stendur við *Neva*-fljót. Það er skrautlegur bær og skipulega gjörður; þar er mikil verzlun, og þar er háskóli. Íbúar eru 500,000.

Kronstad, á eyju einni í Kyrjálabotni; þar er kastali, og liggur þar mestur hluti herflota Rússa. Íbúar eru þar 50,000.

Riga, við Dýnufljót; þar er verzlun mikil á korni, hör og hampi. Íbúar eru 70,000.

2, *Moskau* eða *Moskwa*; það var hinn forni höfuðstaður ríkisins. Hann stendur í miðju landi, suður og austur frá Pjetursborg, og er aðalsetur allrar innanríkis-verzlunar; þar er háskóli. Íbúar eru 350,000.

Tula, í suður frá *Moskwa*; þar er byssu-smiðja. Íbúar eru 52,000.

Archangel, við Vínu, skammt þaðan er hún rennur í Gandvík; verzla bæjarbúar mjög með felldi og trjávið. Íbúar eru 20,000.

3, *Kasan* stendur við *Wolga*; þar er háskóli. Íbúar eru 60,000.

Astrachan, við ósana á *Wolga*; hafa bæjarbúar miklar fiskiveiðar í ánni, og nokkra verzlun við austurálfumenn. Íbúar eru 50,000.

4, *Odessa*, við hafið svartu; þar er mikil kornverzlun. Íbúar eru 70,000.

5, *Kiew*, við *Dnieper*-fljótið, í Litla - Rússlandi. Það er gamall bær. Íbúar eru 45,000.

6, *Wilna*, í Vestur - Rússlandi. Íbúar eru 56,000 að tölu, en nærfellt 30,000 af þeim eru Gyðingar.

Undir Rússland lýtur nú að fullu og öllu
KONUNGSRÍKIÐ PÓLÍNA-
LAND (SLJETTUMANNA-
LAND).

Það ríki liggur vestan að Rússlandi, en summan að Pólinalandi liggur Austurríkislönd, en vestan að því og norðan lönd Prússakonungs. Það er 2,330 ferhyrningsmílur á stærð.

Pólinaland er austurhluti norðursljettu norðurálfunnar. Það er sljettlent og láglent; er þar ýmist akurlendi, eða mýrar og fen, eða skóg-lendi. Um landið fellur á sú, er *Weichsel* nefnist; það er mikil á og kemur sunnan úr *Karpata*-fjöllum, rennur síðan um Prússland og svo út í Eysstrasalt.

Hlð helzta, er náttúran leiðir fram, er korn, skógar og kvikfjenaður; en eigi er landið vel yrkt.

Íbúar eru $4\frac{1}{2}$ millíón að tölu.

Þeir tala flestir pólska tungu, og eru flestir páfatrúar. Þar eru 500,000 Gyðinga. Pólinaland er kallað konungsríki enn, en reyndar er það eigi annað en fylki af Rússlandi.

Warschau er merkastur staður þar í landi. og höfuðstaður landsins; hann stendur við *Weischel-*fljótið; þar er háskóli. Íbúar eru 150,000.

KONUNGSRÍKIÐ PRÚSSLAND (PREUSSEN).

1, Tveir eru aðalhlutar ríkis þessa: 1, hið eiginlega Prússland, þ. e. eystri hlutinn, og lykja um hann Rússland, Pólinaland, Þýzkaland og Estrasalt; 2, ýms fylki Norður-Þýskalands, og er það meiri hluti þessa konungsríkis. Allt er það 5000 ferhyrningsmílur á stærð.

2, Frá landslagi og eðli hinna þýzku fylkja skal skýrt, þegar talað verður um Þýzkaland. *Hið eiginlega Prússland* er einn hluti norðursljettu norðurálfunnar; það er sljettlent, og sumstaðar mjög votlent. Fram með ám er jarðvegur þar góður og frjóvsamur, en víðast annarstaðar sendinn. Víða eru þar fen og föræði, og fjöldi stöðuvatna.

Weichsel er stærst fljót þar; kemur það frá Pólnalandi, og fellur í Eystrasalt.

Niemen rennur og um Prússland, og nefnist þar *Memel*; rennur hún og í Eystrasalt.

Inn úr Eystrasalti skerast tveir flóar, er heita **KURISCHES HAF** og **FRISCHES HAF**, og ganga fram á milli flóa þessara og Eystrasalts tveir langir og mjóir sandtangar.

4, Hið helzta, er landið af sjer getur, er korn, trjáviður og fjenaður; flyzt þaðan mikið af timbri, bjálkum, siglutrjám og tjöru.

5, Íbúar alls ríkisins eru 16 miliónir.

Í mestum hluta ríkisins mæla menn á þýðverska tungu, og í austurfylkjunum einnig á pólsku. Flestir eru íbúar Lúterstrúar; en í **POSEN**, **SCHLESSEN**, og fylkjunum við Rín er meiri hluti landsbúa páfatrúar. Í flestum hlutum landsins er akuryrkja og kvikfjárrekt, aðalbjargræðisvegur manna, en í **SCHLESSEN**, Vestfali, og Rínfylkjunum eru það verksmiðjur. Er **SCHLESSEN** nafnkennd fyrir ljerept þau, er þaðan fást; á Vestfali eru búin til ljerept, alls konar járnsmíði og stálsmíði; í Rínfylkjunum er búið til járnsmíði, stálsmíði, klæði, vefnaður úr víðarull, o. s. frv. Verzlun er þar í miklum blóma. — Prússland telst með þeim löndum norðurálfunnar, þar sem mest er menntun; vísindi og fróðleikur eru þar í miklum blóma. — Stjórnarskipun er þar bundin einveldisstjórn. Landinu er skipt í 8 fylki.

A, Hið eiginlega Prússland¹.

Það skiptist í tvö fylki, 1, Prússland, hið eystra og hið vestara, og 2, *Posen*.

¹) Landið vestanvert við ána Memel halda menn að verið hafi það, er fornmenn kölluðu Sámland, og þó einkum tangi sá, er gengur út í Eystrasalt millum **KURISCHES** og **FRISCHES HAF**; þar fyrir sunnan og vestan var *Ermland*;

Bœir merkastir:

Königsberg, í Prússlandi hinu eystra, skammt frá *Frisches Haff*; þar er háskóli. Íbúar eru 75,000.

Danzig, í Prússlandi hinu vestara, við *Weichsel*-fljótið, skammt þaðan er það fellur í Eystrasalt; þar er rammgjörður kastali, og þar er kornverzlun talsverð. Íbúar eru 66,000.

Posen, í fylkinu *Posen*. Íbúar eru 42,000.

B. Þýzku fylkin.

Þau eru 1, *Brandenburg*, 2, *Pommern*, 3, *Schlesien*, 4, *Sachsen*, 5, *Westphalen* (Vestfal), 6, Rínfylkin.

Bœir merkastir:

1, *Berlin* í *Brandenburg*; það er höfuðstaður landsins og aðsetursstaður konungs; það er fagur bær, og strætinn bæði breið og bein, en kring um hann eru sljettir sandar; þar er háskóli. Íbúar eru 400,000.

Potsdam, skammt fyrir sunnan og vestan *Berlin*; þar eru fjórar konungshallir. Íbúar eru 38,000.

Frankfurt við *Oder*-fljót, í austur frá *Berlinni*; það er mikill verzlunarstaður, og eru þar þrír stórmarkaðir á ári. Íbúar eru 28,000.

en Vindland kallaðist landið vestur með fram Eystrasalti, frá ánni *WEICHSEL* og vestur að *Sljesmynni* á landamærum Danmerkur.

2, *Stettin* (Burstaborg), við *Oder*-fljót; það er víggirtur bær, og er þar mikil verzlun. Íbúar eru 46,000.

Stralsund (Ströela), norðan til í *Pommern*, við *Eystrasalt*; það er og víggirtur bær; þar er talsverð verzlun og siglingar. Íbúar eru 20,000.

3, *Breslau*, við *Oder*, í *Schlesien*; þar er háskóli; þar eru og verksmiðjur og verzlun talsverð. Íbúar eru 110,000.

4, *Magdeburg*, við *Saxelfi*; þar er rammgjör kastali og verzlun mikil. Íbúar eru 65,000.

Halle; þar er háskóli og þar er saltgjörð. Íbúar eru 30,000.

5, *Münster* á *Vestfali*; þar er mikil ljerepta-verzlun. Íbúar eru 25,000.

6, *Köln* (Koln) í *Rínfylkjunum*; sá bær stendur við *Rín*, og eru þaðan miklar ferðir eptir ánni, og hafa bæjarmenn mikla verzlun með *rínarvín* og *trjávið*; þaðan flyzt og höfuðvatn (*Eeau de Cologne*); þaðan fara og gufuskíp eptir ánni. Íbúar eru 90,000.

Elberfeld, með 40,000, og *Barmen*, með 34,000 íbúa. Í báðum þessum bæjum er búinn til ýms og mikill varningur, bæði úr viðarull og silki.

Koblenz, þar sem *Mosel* fellur í *Rín*; þar er rammgjör kastali. Íbúar eru 20,000.

Aachen, gamall og nafnkenndur bær; þar eru heitar laugar og verksmiðjur miklar. Íbúar eru 48,000.

ÞÝZKALAND eða ÞJÓÐ- VERJALAND (SAXLAND).

1, Norðan að því liggur Englandshaf, Danmörk og Eystrasalt; að austan Prússland, Pólnaland og Ungaraland; að sunnan Feneyjabotn, Ítalía og Svissaraland; að vestan Frakkland, Belgía og Holland. Það er rúmar 11,000 ferhyrningsmíliur að stærð.

2, Eptir landslagi sínu skiptist Þýzkaland í fjóra aðalhluti:

a. Hið suðlæga fjalllendi, og liggja Mundíufjöll (*Die Alpen*) um allan þann hlutann, eða greinir úr þeim¹. Vesturhluti þessara fjalla (í *Tyrol*) nefnist *Rhætische Alpen*. Fyrir austan þau liggja þrír fjallgarðar, er nefnast: *Norische*, *Karnische* og *Julische Alpen*. Við rætur fjalla þessara er mikill fjöldi stöðuvatna.

Með þessum hlutanum telst suðurhluti Bæjaralands og mestur hluti Austurríkis. Sjá bls. 29, 7.

b. Suður-Þýzkalands-hálendi; liggja sunnan að því Mundíufjöll, en norðan fjallgarðar þeir, er liggja um mitt Þjóðverjaland. Það hefst vestanvert við *Boden*-vatn og fyrir norðan ána Rín. og gengur svo austur eptir, og austur að fjall-

¹) Ímyndi menn sjer línun dregna frá *BODEN*-vatni og austur til *LINZ* í Austurríki, og þaðan aptur til Vínarborgar, þá verða það takmörk þessa fjalllendis að norðan.

görðum þeim, er liggja norður úr Mundíu-fjöllum.

Til þessa hluta telst austurhlutinn af WÜRTEMBERG, miðhlutinn af Bæjaralandi, og lítið eitt af Austurríki.

- c. Fjöllin í miðju Þýzkalandi (þ. e. miðhlutinn af fjöllum þeim, er liggja um miðja norðurálfuna). Þau ganga í boga eins og breitt belti yfir þvert Þýzkaland fyrir norðan Suður-Þýzkalands-hálendi. Eigi mynda þau neitt samstætt fjalllendi; eru það annaðhvort lág fjöll, hæðir eða hálendar sljettur, og slitna opt í sundur, með því stórir dalir liggja í gegn um þau; en af þeim er Ríndalurinn og Dunárdalurinn merkastir.

Hin merkustu af þessum fjöllum eru: SCHWARZWALD (Myrkviður?, Svarti-skógur) í útsuður, og er það mjög skógi vaxið. HARZEN er nyrzt; er það einstakur fjallgarður; eru þar bæði miklir málmnámar og skógar. ERZGEBIRGE (Málmafjöll); þau greina Bøheim og Saxland, og er í mikil gnægð málma. SUDETEN; þau greina Bøheim og SCHLESIEN, og kallast norðurhluti þeirra RIESENGBIRGE (Risafjöll). BÖHMERWALD (Bøheimsskógur), millum Bøheims og Bæjaralands. Engin af fjöllum þessum eru yfir 5000 feta há, en flest nokkru lægri. Sjá bls. 28, 5.

- d. Norður-Þýzkalands-láglendi, fyrir norðan fjallgarða þá, er síðast voru greindir. Það er miðhlutinn úr norðursljettu norðurálfunnar.

Jarðvegur er þar víðast sendinn; en fram með fljótunum, og hjer og hvar nálægt sjó, eru frjóvöm flæðilönd, ágætir akrir og blómleg engi. Á vestanverðu sljettlendi

Þessu eru stórir móaflákar, og eru þeir framhald af lyngmóunum í Jótlandi. Þar eru og stórir barrviðarskógar.

Loptslag á Þýzkalandi fer mjög eptir því, hvað langt dregur norður, og svo því, hversu hálent þar er. Norðan til er votviðrasamara en sunnan til. Mestur er þar hiti á sumrum í austanverðum Dunárdal og sunnanverðum Ríndal. Á hinu suðlæga hálendi er nokkru kaldara en annarstaðar, sökum hæðarinnar, og er þar því t. a. m. engin vínyrkja.

3, Fimm eru aðalár á Þýzkalandi:

- 1, *Rhein* (Rín); hún kemur sunnan úr Svissaralandi, fellur í austanvert *Boden*-vatn, og vestur úr því aptur; stefnir hún þá um stund í vestur, og greinir Þýzkaland og Svissaraland; því næst beygir hún norður á við, og rennur þá á landamærum Þýzkalands og Frakklands; því næst rennur hún í gegn um Þýzkaland og Holland, og út í Englandshaf. Í hana falla að austan *Neckar* og *Main*, og *Mosel* að vestan, auk óteljandi annara.
- 2, *Weser*; hún fellur út í Englandshaf.
- 3, *Elben* (Saxelfur); hún sprettur upp í Risa-fjöllum á Boheimi, rennur í gegn um Saxland, og fellur að síðustu út í Englandshaf, og er hún þá orðin mjög svo breið.
- 4, *Oder*; sú á kemur frá *Sudeten*, fellur í gegn um lönd Prússakonungs, og út í flóa einn, er skerst inn úr Eyrstrasalti, og nefnist *Stettiner-Haff*.
- 5, *Donau* (Duná); hún sprettur upp í *Schwarzwald*; rennur þá í austur gegn um allt Suður-

Þýzkaland, Ungaraland og Tyrkjalönd, og út í svarta-hafið. Að sunnan fellur í hana *Inn*, er kemur frá Svissaralandi, og í Ungaralandi falla í hana tvær ár aðrar, er spretta upp á sunnan-verðu Þýzkalandi, og heita *Sau* og *Drau*.

4, Það, sem náttúran af sjer getur, er mjög ýmislegt, og fer mjög eptir legu hvers landshluta. Í fjöllumum fást málmar, bæði silfur, eir, járn, blý og kvikasilfur, og ýmislegt annað, er telst til steinaríkisins. Á norðursljettunni er það einkum korn, er menn yrkja; en í miðhlutanum og suðurhlutanum er vínyrkja stunduð jafnframt. Á fjöllumum þeim, er liggja um mitt Þýzkaland, eru skógar miklir, og sumstaðar á norðursljettunni. Á flæðilöndunum og í Mundíufjöllum er kvikfjáræktin helzti bjargræðisvegur landsbúa.

5, Íbúar eru hjer um bil 42 miliónir að tölu.

Meir en helmingur þeirra er páfatrúar, en hinir eru mótmælendur (Lúterstrúar og Kalvínstrúar). Að fróðleik og menntun eru þjóðverjar fremur flestum öðrum þjóðum. Auk akuryrkjunnar stundar mikill hluti þjóðverja einnig náma-gröpt, verzlun, smíðar og annan iðnað; á þetta einkum heima í sumum fylkjum Prússakonungs, í konungsríkinu Saxlandi og Austurríki. Hinir merkustu sjóverzlunarstaðir eru Hamborg og **TRIEST**; landverzlunarstaðir eru merkastir **LEIPZIG**, Frakkafurða við **MAIN**, og Vínarborg.

6, Til Þýzkalands teljast alls 38 ríki, stór og smá, og hafa þau gengið öll í eitt fjelag; eiga þau þing eitt saman í Frakkafurðu við **MAIN**, og senda bandamenn allir þangað fulltrúa, er þá kljá út þau málefni, er varða öll bandaríkin.

I. Lönd Austurríkiskeisara.

Þau eru 3,600 ferhyrningsmílur að stærð, en íbúar eru rúmar 12 millíónir að tölu. Þau ná yfir mestan hluta Suður-Þýzkalands-fjalllendis, og nokkurn hluta hálendisins, en nokkur hluti liggur í fjöllum þeim, er liggja um mitt Þýzkaland. (Sjá keisara-dæmið Austurríki).

II. Konungsríkið Baiern (Bæjaraland).

Það liggur í vestur frá Austurríki. Suðurhluti þess nær suður í Mundíufjöll, miðbik þess liggur á hálendinu, en á því norðanverðu taka við fjöll Mið-Þýzkalands.

Bæir merkastir:

München er höfuðstaður ríkisins og aðsetursstaður konungs, enda er það fagur bæir; þar er háskóli, og þar er gersemasöfn mikil. Íbúar eru 110,000.

Nürnberg, gamall bæir, og nafnfrægur fyrir verksmiðjur sínar. Íbúar eru 50,000.

Augsburg; þar er verzlun mikil. Íbúar eru 40,000.

III. Konungsríkið Würtemberg.

Það liggur í vestur frá Bæjaralandi; telst nokkur hluti þess með hálendinu, en nokkur hluti til fjalla þeirra, er liggja um mitt Þýzkaland.

Stuttgart er þar höfuðborg. Íbúar eru 48,000.

IV. Stórhertogadæmið Baden.

Það liggur í vestur frá *Württemberg*. Mestur hluti þess telst til fjalla Mið-Þýskalands, en nokkur hluti þess liggur í Ríndalnum.

Bæir merkastir:

Carlsruhe er höfuðborgin. Íbúar eru 25,000.

Mannheim; sá bær stendur við Rín, þar sem *Neckar* fellur í hana. Íbúar eru 24,000.

Heidelberg við *Neckar*; þar er háskóli. Íbúar eru 15,000.

V. Stórhertogadæmið Hessen-Darmstadt.

Það liggur í norður frá *Baden*; liggja um mikinn hluta þess fjöll Mið-Þýskalands, en suðurhlutinn er fagurt land og bárótt.

Bæir merkastir:

Mainz (Meginza), við Rín, andspænis því, er áin *Mainz* rennur í hana. Það er mikill verzlunarstaður, og þar er kastali mikill. Íbúar eru 40,000.

Darmstadt; það er höfuðborgin. Íbúar eru 30,000.

VI. Hertogadæmið Nassau.

Það liggur í útnorður frá *Hessen-Darmstadt*. Það er fjöllótt land, og ágætt vínland.

VII. Kjörherradæmið Hessen.

Það liggur í landnorður frá *Hessen-Darmstadt*, og er fjallland.

Kassel er þar höfuðborg, og eru bæjarbúar 32,000.

VIII. Konungsríkið Sachsen (Saxland).

Það liggur í austanverðu miðju Þýðverjalandi, í útnorður frá Bæjaralandi; um það fellur Saxelfur. Sunnan að því liggja Málmafjöll, og norður í það, og er því suðurhlutinn fjöllóttur, en því sljettara verður það, sem norðar dregur. Í fjalllandinu eru miklir málmar, en norðanvert er landið mjög frjóv-samt.

Bæir merkastir:

Dresden er höfuðborg landsins, og einhver fegurstur bær á öllu Þýzkalandi; hann stendur við Saxelfi. Þar eru gersemasöfn mikil. Íbúar eru 90,000.

Leipzig, norðan og vestan til á Saxlandi; sá er mestur verzlunarstaður á öllu Þýzkalandi, þegar Hamborg liður. Þar eru þrír markaðir (*Messen*) haldnir á ári hverju, og sækja þá markaði jafnvel kaupmenn úr fjarlægustu hjeruðum. Þar er aðal-setur allrar bókaverzlunar á Þýzkalandi og víða annarstaðar um norðurálfu heims; þar er háskóli. Íbúar eru 60,000.

IX. Lönd Prússa-konungs.

Þau eru 3,362 ferhyrningsmílur á stærð, en íbúar eru 12 miliónir að tölu. Teljast sum lönd þessi til Norður-Þýzkalands-sljettunnar, og eru þau *Brandenburg*, *Pommern*, mestur hluti af *Schlesien* og Saxafylki, og nokkur hluti af Vestfali og Rínfylkjum; en suðurhlutinn af *Schlesien* og Saxafylki, og mestur hluti Vestfals og Rínfylkja telst með fjöllum Mið-Þýzkalands. Að öðru leyti er um fylki þessi þegar talað við Prússland.

X. Stórhertogadoemið Meklenburg.

Það eru tvö fylki, er nefnast *Meklenburg-Strelitz* og *Meklenburg-Schwerin*. Það er einn hluti Norður-Þýzkalands-sljettu, og liggur norður við Eystrasalt. Þar er akurlendi mikið og frjóvsamt, enda er þar akuryrkja og kvikfjárrækt í bezta lagi.

Rostok (Rauðstokkur, Roðstokkur) er þar merkastur bær. Stendur hann norður við Eystrasalt, og er þar verzlun allmikil, og þar er háskóli. Íbúar eru 20,000.

XI. Konungsrikið Hannover (Hábakkaríki).

Það er að sunnanverðu fjöllótt, og eru þar *Harz*-fjöllin; en er þeim sleppur, verður landið bárótt um stund, og er lengra dregur norður eptir, verður allt ein flatneskja, og er það meiri hlutinn, sem

svo er; á flatneskju þessari er flæðiland með ám og sjó, en sendin jörð og lyngmóar í miðju. Skógar eru þar bæði í Harz-fjöllunum og á sandsljettunni, og mest barrviðarskógar.

Bæir merkastir:

Hannover er höfuðstaðurinn; bæjarbúar eru 30,000.

Göttingen; þar er nafnfrægur háskóli. Íbúar eru 12,000.

XII. Stórhertogadæmið Aldenburg (Aldinborg).

Hannover lýkur um það á þrjá vegu, en að norðan Englandshaf. Það er einlæg sljetta, ýmist flæðiland eða sendin jörð.

Undir það liggur furstadæmið *Lichtenstein* í Holtsetalandi, og bærinn *Eutin*; er það frjóvsöm og skógi vaxin sljetta.

XIII. Hertogadæmið Braunschweig-Wolfenbüttel (Brúnsvík).

Það er á milli *Hannover* og Saxafylkis. Á sumum stöðum er landið bárótt, en sumstaðar marflatt.

Braunschweig (Brúnsvík) er höfuðstaður þar. Í honum eru ölheituhús mikil, og þar er humalverzlun. Íbúar eru 40,000.

XIV. Lýðstjórnarborgirnar.

1. *Hamburg* (*Hamborg*); hún stendur við *Sax-elfi*, 18 mílur frá mynni hennar. *Hamborg* er talin með mestu verzlunarstöðum í heimi, og mestur á öllu Þýzkalandi. *Hamborg* er og að verzluninni til samtenging á millum norðurhluta norðurálfunnar og suðurhlutans, og jafnframt hinna heimshlutanna. Íbúar eru 140,000.
- 2, *Lübeck* (*Lybika*); sá staður stendur við *Tröfn* (*Trave*), fjórar mílur frá *Eystrasalti*; er þaðan verzlun nokkur við lönd þau, er liggja fram með *Eystrasalti*. Íbúar eru 26,000 að tölu.
- 3, *Bremen* (*Brimar*), við *Weser*-fljót; þar er verzlun mikil, og einkum tóbaksverzlun. Íbúar eru 50,000.
4. *Frankfurt am Main* (*Frakkafurða* við *Main*-fljót); það er gamall bær og nafnfrægur. Þar er samkomustaður fulltrúa hinna þýzku bandamanna, er þeir eiga fund með sjer, og þar er verzlun mikil. Íbúar eru 55,000.

Hin minni ríki eru:

1. furstadæmin *HOHENZOLLERN* tvö; eru þau nú komin undir Prússakonung; 2, furstadæmið *LICHTENSTEIN*; 3, landgreifadæmið *HESSEN-HOMBURG*; 4, stórhertogadæmið *SACHSEN-WEIMAR*; 5, hin þrjú saxnesku hertogadæmi; 6, furstadæmin *SCHWARZBURG* tvö; 7, furstadæmið *REUSZ*; 8, furstadæmið *ANHALT*; 9, furstadæmið *LIPPE-DETMOLD*; 10, *SCHAUMBURG-LIPPE*, og 11, *WALDECK*.

Til Þýzkalands telst enn fremur stórhertogadæmið *SACHSEN-COLOGNE*.

togadæmið *Luxemburg*, og nokkur hluti af *Limburg*, og eru þau fylki vestast á Þýzkalandi, og liggur nokkur hluti þeirra undir konung Niðurlendinga, en nokkuð undir Belgíukonung.

Hertogadæmin Holtsetaland og *Lauenburg* liggja undir Danakonung, og skal þeim lýst, þegar talað verður um Danmörku.

KEISARADÆMIÐ AUSTUR- RÍKI (ÖSTERREICH).

1, Það er alls 12,400 ferhyrningsmílur að stærð, og skiptist í þrjá aðallhuti:

1, *þýzku fylkin*; 2, *ítölsku fylkin*, og 3, *Ungaraland* og *Galizien*, og fylki þau, er þar liggja undir. Norðan að keisaradæmi þessu liggja Saxland, Prússland, Pólinaland og Rússland; austan að því Rússland og Tyrkjalönd; sunnan að því Tyrkjalönd, Feneyjabotn og *Po*-fljótið á Ítalíu, og að vestan Sardinía, Svissaraland, Bæjaraland og Saxland.

2, Um eðli og landslag hinna þýzku fylkjanna hefur þegar verið talað, og hinum ítölsku fylkjum skal lýst ásamt Ítalíu. Hjer skal því að þessu leyti að eins rætt um Ungaraland og *Galizien*.

Norðan að þeim löndum liggur Rússland, að

austan Tyrkjalönd, að sunnan Tyrkjalönd og Fenyjabotn, og að vestan hin þýzku fylki Austurríkiskeisara. Ungaraland er sumstaðar fjöllótt, en nokkur hluti þess er sljetta. Í kring um það liggja *Karpatha*-fjöllin; er það lágur og víða skógi vaxin fjallgarður, og mjög svo málmauðugur; en upp úr þessum fjallgarði standa þá sumstaðar aptur önnur fjöll, og það æði-há; því að sum þeirra eru 9000 fet á hæð frá sjávarmáli. Um allan landsuðurhluta Ungaralands, eða *Siebenbürgen* (*Sjöborgaríki*), liggja greinir af fjöllum þessum. Þá kemur um miðbik landsins mikil sljetta, er nefnist Ungaralands-sljetta; er þar sumstaðar frjóvsamt akurlendi, ýmist sljett eða hryggjótt; sumstaðar eru þar fen og flóar, einkum með fljótum fram, og sumstaðar eru þurrir og skóglausir móar. Fyrir sunnan sljettu þessa tekur aptur fjalllendi við, og er það mjög breytilegt.

Galizien liggur norðan að *Karpatha*-fjöllum; er það land mjög öldótt, og þar eru miklir skógar; það er hinn hæsti hluti austursljettu norðurálfunnar.

Loptslag í þessum löndum er eins og víðast er á meginlandi.

3, *Donau* (Duná) er mest fljót á Ungaralandi; kemur hún frá Þýzkalandi, og fellur í landsuður; síðan beygir hún við, og fellur næstum í suðurátt; en er hún hefur runnið svo um stund, beygir hún við aptur í landsuður, og fellur síðan inn í Tyrkjalönd.

Í Ungaralandi falla í bana **SAU** og **DRAU**, eins og áður er um getið, og svo **THEISS**, og kemur sú á frá **KARPATHA**-fjöllum.

4, Í Ungaralandi leiðir náttúran nærfellt allt það fram, er hún leiðir fram í norðurhluta og miðhluta norðurálfunnar, og eru það fá lönd, að eins sjeu ríkulega úr garði gjörð. Þannig er það, að þar fást nær því alls konar málmar, einkum þó gull; mikið vex þar korn, og mest liveiti; þar er og vínyrkja, nema í *Galizien*; skógar eru þar og víða miklir, nema á sljettunni, þar eru þeir nær því engir, og er þar mór hafður til eldsneytis; þar er og ágætur nautpeningur og mikið af alifuglum; öll eru þar vötn full af fiskum.

6, Íbúarnir í öllum löndum Austurríkiskeisara eru samtals 38 milljónir.

Það eru bæði þjóðverjar, Ungverjar og Ítalir, og sumir eru af ýmsum smáþjóðum; mæla þar sumir á þýðverska tungu, sumir á ungverska, og sumir á ítalska tungu, og enn eru þar fleiri tungur hafðar. Páfatrú er þar megintrú. Almennri uppfærðingu er þar mjög ábótavant, og þó einkum í Ungaralandi, og má svo að orði kveða, að þjóðflokkar þeir sumir, er þar búa, sjeu í mörgum greinum lítt síðaðir. Í þýzku og ítölsku fylkjunum eru verksmiðjur miklar, en í Ungaralandi eru þær enn lítt á veg komnar. Áður var Austurríkiskeisari óbundinn einvaldur, nema í Ungaralandi, en nú er svo á kveðið, að stjórnarskipun skuli vera þar bundin einveldisstjórn.

A, Þýzku fylkin.

Þau eru 1, hið eiginlega Austurríki; 2, *Steiermark*; 3, *Illyrien*; 4, *Tyrol* (eru öll þessi

4 fylki fjaallönd, og um *Tyrol* liggur aðalfjallgarður Austur-Mundfufjalla; 5, *Böhmen* (*Bæheimur*; það er bárótt sljettlendi, lukt fjöllum allt í kring); 6, *Mähren* og lítið eitt af *Schlesien*; er þar landslagi líkt varið og á Bæheimi.

Bæir helztir eru:

Wien (*Vínarborg*), í Austurríki; það er höfuðstaður landsins og keisarasetrið; stendur hann við Duná, og er þar mikil verzlun. Íbúar eru 400,000.

Grätz, í *Steiermark*; þar er háskóli. Íbúar eru 46,000.

Triest, við Feneyjabotn í *Illyrien*. Það er mestur verzlunarstaður í Austurríki, og hafa bæjarbúar verzlun mest við borgir austan fram með Miðjarðarhafi. Íbúar eru 80,000.

Prag, á Bæheimi; það er víggirtur bær; þar er háskóli og verzlun mikil. Íbúar eru 130,000.

Brünn, í *Mähren*; þar eru miklar verksmiðjur. Íbúar eru 40,000.

B, Ítölsku fylkin¹.

Það er eystri hluti Norður-Ítalíu.

Bæir merkastir eru:

Mailand; það er höfuðstaðurinn, og einhver fegurstur bær á allri Ítalíu; hann stendur vestan til á Langbarðalandi. Íbúar eru 180,000.

¹) Þau nefnast oft einu nafni LOMBARDEY - VENEDIG (Langbarðaland og Feney).

Mantua; sá boer stendur í landsuður frá *Mailand*, í vatni einu; þar er rammgjör kastali. Íbúar eru 25,000.

Verona, í austur frá *Mailand*, við ána *Etsch*. Íbúar eru 60,000.

Padua, í austur frá *Verona*. Íbúar eru þar 50,000.

Í báðum þeim bæjum, er síðast voru nefndir, eru ýmsar markverðar leifar frá fornöld.

Venedig (Feneði, Feney); það er nafnfrægur boer, bæði sökum fyrra veldis síns og auðlegðar, og sökum afstöðu sinnar. Hann stendur á fjölda smáeyja í Feneyjabotni, hjer um eina mílu frá landi. Húsin eru gjörð ofan á staura, og veit framhlið þeirra að síkjunum; en þau eru aðalstrætin. Millum eyjanna eru reyndar brýr, en mest flytjast menn um bæinn á rennibátum (*Gondol*), og varla er það stræti þar, að ekið verði um. Verzlun er þar enn töluverð og verksmiðjur nokkrar. Íbúar eru 100,000.

C, Ungversku fylkin.

Þau eru hjer um bil 8000 ferhyrningsmílur á stoerð, en landsbúar eru 21 miljón að tölu.

Fylki þessu eru: 1, *Ungarn* (Ungaraland); 2, *Siebenbürgen* (*Sjöborgaríki*); 3, *Slavonien*; 4, *Kroatien*; 5, *Dalmatien*; 6, *Militärgrenze* (þannig nefnist svæði nokkurt fram með landamærum Tyrkja, og dregur nafn sitt af því, að íbúar eru þar allir hermenn; hafa þeir jafnast

landvörn á hendi þar á landamærunum, bæði til þess, að stigamenn eigi ráðist inn í landið, og líka eiga þeir að sjá um, að eigi sje út af brugðið ráðstöfunum þeim, er stjórnin hefur á gjört, til að verja drepsóttum inngöngu í landið); 7, *Galizien*, sem þó eigi telst eiginlega með Ungaralandi.

Bæir helztir eru:

1, *Pesth*; sá bær stendur á eystri Dunár-bökkum, vestan til á miðju Ungaralandi. Það er mestur staður í því landi, og er þar verzlun allmikil. Íbúar eru 90,000.

Ofen (eða *Buda*), á vestri bökkum Dunár, gagnvart *Pesth*, og er það höfuðstaðurinn. Íbúar eru 40,000.

Presburg; sá bær stendur og við Duná, vestast í Ungaralandi; var það fyrrum höfuðstaður landsins. Íbúar eru 40,000.

Debreczin, í austur frá *Pesth*; sá bær er allstór um sig. Íbúar eru 50,000.

7, *Lemberg*; sá er mestur bær í *Galizien*. Íbúar eru 60,000.

Til *Galizien* telst nú bærinn *Krakau* við *Weichsel*; en fyrrum var bærinn og hjeradið þar í kring lýðstjórnarríki fyrir sig.

KONUNGSRIKIÐ DANMÖRK (DANMARK).

1, Um Danmörk lykja Englandshaf, Jótlands-haf (*Skagerak* og *Kattegat*), Eystrasalt og Þýzka-land. Hún er 1021 ferhyrningsmíla að stærð.

2, Danmörk er skagi nokkur allstór, og svo mikill fjöldi af eyjum, stórum og smáum, og liggur því sær að henni næstum á alla vegu, og eru hafhlutar þeir þessir:

A, Norðursjórinn eða Englandshaf, er liggur vestan að skaganum, og kalla Danir þann sæ *Vesterhavet*. Fram með ströndunum er sjávarbotninn að mestu tómur sandur; rótast hann því mjög opt um, og fyllir upp ármynni og fjarðarmynni. Með landi fram á Norður-Jótlandi liggja tvö og þrjú breið sandrif, og er djúpt á milli. Engin er þar höfn nje skipalægi. Þar eru tvær langar víkur, en grunnar mjög, og greina mjó og sendin nes þau frá útsænum, en þó ganga úr þeim mjó sund til sjávar; heitir sú nyrðri *Nissum-Fjord*, en hin syðri *Ringkjöping-Fjord* (Ragnarssjór). Inn í suðurhlutann (Sljesvík og Holtsetaland) skerast engir stórfirðir eða flóar að vestan, en með landi fram liggja margar láglendar og flatar eyjar, og kringum þær eru sandgrynningar. Hefur þar fyrrum verið þurrt land, en það land hefur sokkið í sjó fyrir

sjávarágangi, en eyjar þessar orðið eptir; er þar eigi dýpi meira en svo, að vaða má frá einni ey til annarar um fjöru, og til einnar eyjar má vaða af meginlandi, og er þó sú ey 4 vikur undan landi; en um flóð mega stórskip sigla þar um. Á millum eyja þessara eru víða álar, er skip geta komið um upp að meginlandi, og eru þar þá fyrir nokkur allgóð skipalægi; en grynningar þessar breytast opt, og að öllum jafnaði geta þar siglt að eins smáskip um.

B, *Skagerak*, á millum Vendilskaga á Jótlandi og Norvegs; sá sjór er miklu dýpri undir Norvegi en við Jótland. Engar eru þar hafnir, en grynningar með landi fram.

C, *Kattegat*, suður af *Skagerak* og austur frá Jótlandi¹; eru þar víða grynningar, bæði með landi fram, við eyjuna *Anholt* og víðar. Dýpstur er þessi sjór að austanverðu. Úr honum ganga margir firðir I, inn í Jótland að austan: 1, *Limfjorden* (Limafjörður); það er nú eigi fremur fjörður; því að sjórinn hefur nú brotist gegn um eiði það, er fyrrum greindi hann og Englandshaf (það var *Haraldseið*); 2, *Mariager-Fjord*; 3, *Randers-Fjord* (Goðnarfjörður). Firðir þessir eru víðast hvar grunnir, og sandgrynningar í mynnum þeirra, en hinir firðirnir, er skerast inn í Jótland að austan, þar fyrir sunnan, eru dýpri og grynningalausir; 4,

¹) Báða þessa hafhluta til samans kölluðu fornmennt Jótlandshaf.

Kalöe-Vig; skerst hún að sunnan inn á milli tanga þess, er liggur austan á Jótlandi, og meginlands; 5, *Horsens-Fjord*; 6, *Veile-Fjord*. II, Inn í Fjón að norðan skerst *Odense-Fjord* (*Óðins-eyjarfjörður*), er líka nefnist *Stegestrand*. III, Norðan í Sjáland skerst *Isefjorden* (*Ísafjörður*), og ganga úr honum þrír firðir, er nefnast *Roeskilde-Fjord*, *Holbek-Fjord* og *Lamme-Fjord*. Vestan í Sjáland gengur *Kallundborg-Fjord*.

D, Úr *Kattegat* ganga þrjú sund suður í Eystrasalt, og eru þau: 1, *Öresund* (Eyrarsund), millum Sjálands og Svíaríkis. Það er hálf vika sjóar á breidd, þar sem það er mjóst. 2, *Store Belt* (Beltissund) á millum Sjálands og Fjóns; það er breiðast 4 vikur sjávar, en mjóst tvær vikur og fjórðungur viku að auk. 3, *Lille Belt* (Meðalfararsund), er greinir Fjón og Jótland. Úr því ganga *Kolding-Fjord* og *Haderslev-Fjord* inn í Jótland.

E, Úr Eystrasalti (er Danir nefna *Ostersöen*) ganga: 1, *Kjöge-Bugt* og 2, *Prestö-Bugt* austan í Sjáland; 3, *Ulf-Sund* (*Úlfasund*), millum Sjálands og Manar; 4, *Grön-Sund* (Grænasund, Græningjasund), millum Manar og Falsturs; 5, *Guldborg-Sund* (*Gullborgarsund*), millum Lálands og Falsturs; 6, *Nakskov-Fjord*, er einnig nefnist *Albue-Fjord*, er gengur vestan í Láland; 7, *Langelands-beltet*, sundið millum Langalands og Lálands; 8, *Ærøesdyb*, sundið millum Langalands og Erri. Inn í Jótland að austan skerast: 9, *Apenrade-Fjord*;

10, *Flensborg-Fjord*; 11, *Slien* (Slje, Sljesvík; fjarðarmynnið kölluðu fornmenn Sljesmynni og Sljesdyr); 12, *Eckernförde-Fjord*; 13, *Kieler-Fjord*; 14, *Als-Sund*, er gengur millum Alseyjar og meginlands; 15, *Femern-Sund*, á millum eyjarinnar *Femern* og meginlands.

3, Danmörk, að Borgundarhólmi undan skildum, telst með hinni norðlægu sljettu norðurálfunnar. Engin eru þar fjöll, og er *Himmelbjerget* á Jótlandi hæst, og er þó að eins 550 feta. Þó er mestur hluti Danmerkur ósljettur, bæði hæðóttur og öldóttur. Eptir miðju, og þó heldur austanverðu Jótlandi endilöngu gengur lyngi vaxinn hryggur, og hallar niður af til beggja hliða; að austanverðu við hrygg þennan er landið frjóvsamt, skógi vaxið og öldótt, en að vestan sljett, tilbreytnislaust og ófrjóvsamt, og víða eru þar lyngflákar. Að jarðveginum til má skipta Danmörk allri í tvo hluti. Á öllum eyjunum, nema Borgundarhólmi, og austanverðu Jótlandi er jarðvegurinn blendingur af leir, jarðmergi (*Mergel*) og sandi, og mjög frjór; og jafnvel í lyngmóunum, sem eigi eru margir, er jarðvegurinn eigi með öllu ófrjór. Aptur á móti er jarðvegurinn vestan á Jótlandi víðast ófrjór, hvítur smásandur, leirlaus og kalklaus, og víða er þar undir dökkleitt, hart og járnkennt efni, er nefnist *Ahl*, og drepur það mjög niður allan grasvöxt. Á fáeinum stöðum er þó sandurinn blandaður jarðmergi og leiri, og þar eru

þá akurlendi og góðar engjar; á það sjer einkum stað við strendurnar, fram með ánum, og á eyjunum og nesjunum í Limafirði. Jarðvegurinn á vesturströndum Jótlands norðan til er mjög ólíkur því, sem hann er sunnan til. Með sjó fram á Norður-Jótlandi liggja roksandar, og víðast eru þar sandhólar (*Klitter*) við sjóinn; en í Sljesvík og Holtsetalandi að vestanverðu er víðast flæðiengi (*Marskland*) með sjónum, og er jarðvegurinn þar eins konar feitur leir. Þar er mjög láglent og votlent, og verður þar að hafa flóðgarða, til að verja landið vatnságangi, bæði af sjó og ám; en djúpir og breiðir skurðir eru þar gráfnir, til að þurrka upp landið. Jarðvegurinn er þar fjarska-frjór, og vex þar korn og gras betur, en á nokkrum öðrum stað í Danmörku.

Að eins á fáeinum stöðum í Danmörku eru klappir í jörðu, en á Borgundarhólmi eru víðast flúðir og klappir undir niðri.

Í Danmörku er loptslag vætumeira, enda bæði kuldi á vetrum og hiti á sumrum minni, en austan til í norðurhluta norðurálfunnar. Vindur er þar optar á vestan, og hnekkir hann mjög öllum trjávexti vestan á Jótlandi, með því þar er kalsasamt og saggasamt.

5, Á eyjunum eru engar ár, er teljandi sjeu, og að eins fáar á Jótlandi. Ár þær, sem renna austur af Jótlandi, eru allar styttri, en þær, sem renna í vestur, nema Goðn ein, með því hryggur sá, er áður var um getið, liggur á austanverðu

Jótlandi; en þó er vatnsmegin í þeim meira og jafnara. Þær ár, sem renna vestur af hrygg þessum, eru lengri en hinar, og vatnsmegin í þeim miklu minna á sumrum en á vetrum; þær breytast og mjög við flóð og fjöru.

Gudena (Goðn) er á stærst á Jótlandi. Hún sprettur upp í útnorður frá *Veile*, rennur um mörg stöðuvötn austan á Jótlandi, og að síðustu út í *Randers-Fjord*; hún er 25 mílur á lengd, og svo er mikið vatnsmegin í henni, að fara má á smábátum eða prömmum 11 mílur upp eptir henni, og hálfa aðra mílu á hafskipum.

STORAA eða HOLSTEBROAA rennur í Nissum-Fjord, SKJERNAA í Ringkjöbing-Fjord, VARDEAA, KONGEAA eða SKODEBORGAA, og RIBEAA renna allar út í Englandshaf.

Eideren (Egða, Egderá) sprettur upp norðan og austan til á Holtsetalandi; hún fer mjög krókótt og rennur vestur í Englandshaf. Hún er 26 mílur á lengd. (Ósa hennar kölluðu fornmennt *Ægisdyr*).

Einn spotta er hún áframhaldið af Holtseta-síki (den Slesvig-Holsteenske Canal), er liggur út í Eystrasalt; þennan spottann hefur farvegur hennar verið gjörður að nokkru beinni, en hann áður var.

STÖR rennur í Saxelf. Á austanverðu Holtsetalandi er TRAVE (Traufn eða Tröfn?), og rennur hún í Eystrasalt.

Elben (Saxelfur) á landamærum Þýzkalands; hún er skipgeng, hversu stór skip sem eru, en sandhaugar eru miklir í ánni, og breytast opt, og

við það eru skipaferðir eptir ánni miklum vandkvæðum bundnar.

Þessi eru merkust stöðuvötn: Arresö, Esromsö, Fuursö, og Tiissö á Sjálandi; Maribosö á Lálandi; Kolindsund, Skanderborgsö, Mossö og Fiilsö á Jótlandi. Auk þess eru mörg smávötn norðan og austan á Sjálandi, og kring um Himmelbjerget á Jótlandi.

6, Það, sem landið af sjer getur, er einkum korn, rúgur, bygg, hafrar, og lítið eitt af hveiti, og svo hestar og nautpeningur, mest á Jótlandi. Sumstaðar eru þar miklir skógar, en allur vesturhluti Jótlands er að öllu skóglaus, og á Vendilskaga öllum, eða fyrir norðan Limafjörð, eru engir skógar, nema lítið eitt austanvert. Skógarnir eru laufviðarskógar; en barrviðarskógar þeir, sem þar eru, eru allir gróðursettir á síðari tímum. Mór er þar allmikill, og í hinum skóglausu hjeruðum Jótlands er ekkert annað haft til eldsneytis. Sumstaðar fæst kalk og krít. Á vesturströndum Jótlands eru fiskiveiðar helzti atvinnuvegur landsbúa, en þó eru þær eigi stundaðar sem verða mætti.

7, Íbúar Danmerkur eru að tölu fram undir hálfa þriðju millíón¹.

Íbúendur mæla flestir á danska tungu, og þýzka tungu í meiri hluta Sljesvíkur, öllu Holtsetalandi og Lauenburg. Megintrúin er Lúterstrú; akuryrkja og kvikfjárrekt eru aðalátvinnuvegir manna, og svo siglingar og verzlun. Stjórn er þar takmörkuð einveldisstjórn.

8, Landinu er skipt í 7 umdæmi (*Stifter*), og

¹) Í konungsríkinu sjálfu eru hjer um 1,400,000 manna.

að auk hin þrjú hertogadæmi: Sljesvík, Holtsetaland og *Lauenburg*¹.

I. *Sjálands-umdæmi.*

Í því er eyjan *Sjelland* (Sjáland, Sælundur), og nokkrar minni eyjar. Sjáland er 127 ferhyrningsmílur að stærð, og íbúar eru 520,000.

Bæir:

Kjöbenhavn (Kaupmannahöfn, Höfn) er höfuðstaður landsins og aðsetursstaður konungs; sá staður stendur við Eyrarsund, beggja megin við sund það, er skilur Sjáland og eyjuna *Amager*, og kallast sá hlutinn, er stendur á *Amager*, *Christianshavn*, og er sá hlutinn bæði minni og óálitlegri en hinn. Þar er ágæt höfn og herskipalægi, og liggja þar herskip Dana. Þar er meiri verzlun en í nokkrum öðrum bæ í Danmörku, og þó er hún minni nú en fyrrum. Þar er háskóli og tvö stór allsherjar-bókasöfn. Af húsum þeim, sem eru eign almennings, viljum vjer nefna *Christiansborg-Slot*. Kaupmannahöfn er víggirtur staður, og er þar kastali. Íbúar eru þar 133,000 að tölu.

Fjórðung mílu frá bænum stendur skemmtihöll ein, er nefnist *Frederiksberg*.

Helsingöer (Háleyri, *Helsingjaeyri*), á eyri einni við Eyrarsund, þar sem það er mjóst; þar er verzlun eigi alllítill; þar er greiddur tollur af öllum

¹) Þess er áður getið, að Holtsetaland og Lauenburg eru hlutar hins þýzka sambands.

skipum þeim, er fara um Eyrarsund. Miklar eru samgöngur þar á milli og Helsingjaborgar í Svíamæki. Íbúar eru 8,200 að tölu. Rjett hjá böenum, utar á eyrinni, stendur kastali, er kallast *Kronborg*.

Hilleröd, og er sá bær að öllum jafnaði kallaður *Frederiksborg*, eptir konungshöll þeirri, sem stendur hjá böenum. Þar er latínuskóli; þar er og stóðhöfn. Íbúar eru 2000.

Roeskilde (Hróiskelda, Hróarskelda), við Ísafjörð; sá bær er gamall og nafnkenndur, og var langtum stærri fyrrum en nú. Þar er dómkirkja, og þar er grafreitir konungsættarinnar; þar er latínuskóli. Á millum Hróiskeldu og Kaupmanna-hafnar liggur járnbraut. Íbúar eru 3,500 að tölu¹.

Holbek, við *Holbeks-Fjord*. Íbúar eru 2,500.

Nykjöbing (*Nýi-Kaupangur*), á útnorður-tanga Sjálands, þar sem *Odsherred* heitir. Íbúar eru hjer um bil 1,200.

Kallundborg stendur við *Kallundborg-Fjord*; þar á milli og Áróss á Jótlandi fer gufuskip; þar er nokkur ullarverzlun og kornverzlun. Íbúar eru 2,400.

Korsöer (*Krosseyri*), við Beltissund; þar á milli og Nýborgar á Fjöni gengur gufuskip. Íbúar eru 1,600 að tölu.

Skjelskjör (*Skjelfiskaeyri*), við Beltissund. Íbúar eru 1000.

Nestved, þar fyrir sunnan og austan. Þar

¹) Hálfra aðra mílu frá Hróiskeldu var Hleiddra (nú Leire).

í grennd við er herragarður einn, er nefnist *Herlufsholm*, og er þar nú latínuskóli. Íbúar eru 3000.

Vordingborg (Vorðungaborg), syðsti bær á Sjálandi. Íbúar eru 1,500.

Præstö. á eyju einni í *Præstö-Bugt*, og gengur brú af eyinni upp á meginland. Íbúar eru 870.

Kjöge, við *Kjöge-Bugt*. Íbúar eru 2,400.

Ringsted (Hringstaðir); það er gamall bær á miðju Sjálandi. Íbúar eru þar 1,250.

Sorøe (Sóra, Sórey), í vestur frá Hringstöðum; þar er eins konar háskóli (*Academie*). Íbúar eru framt að 900.

Slagelse. Íbúar eru 3,600.

Aðrar minni eyjar, er liggja undir Sjálands-umdæmi, eru:

1. *Amager* við Kaupmannahöfn; 2, *Møen* (Mön), fyrir sunnan Sjáland; austan til á henni er *Møens Klint*, er svo nefnist; eru það háir krítarhólar, er liggja fram með ströndinni; 3, *Bornholm* (Borgundarhólmur), er liggur í miðju Eystrasalti.

Á Mön er bær, sem heitir Stege, og eru í honum 1,900 íbúa. Á Borgundarhólmi eru merkastir bæir Rønne og Nexø. Í Rønne er latínuskóli og 4,300 íbúa, en í Nexø 1,400 íbúa. Amager-búar eru niðjar Hollendinga, er boðaðir voru til Danmerkur fyrir hjer um bil þremur öldum. Aðalatvinnuvegur þeirra er sá, að selja Kaupmannahafnarbúum mjólk og kálmeti. Karlmennt þar eru sjómenn og hafn-sögumenn.

Samsø (Sámsey) liggur á milli Sjálands og Jótlands.

II. *Fjóns-umdæmi.*

Í því umdæmi er *Fyen* (Fjón), og er það 56 ferhyrningsmílur á stærð, en íbúar eru þar 180,000; en að auk liggja undir það nokkrar minni eyjar.

Bæir:

Odense (Óðinsvje, Óðinsey), gamall bær og álitlegur; þar er latínuskóli. Íbúar eru 11,000.

Bogense, norðan á Fjóni. Íbúar eru 1,450.

Kjerteminde, við Beltissund. Íbúar eru þar 1,900.

Nyborg (Nýborg), vígi við Beltissund, gagnvart Krosseyri á Sjálandi. Íbúar eru 3,400.

Svendborg; þar er verzlun nokkur, og 4000 íbúa.

Faaborg; þar eru íbúar 2,300.

Assens með 3,000 íbúa.

Middelfart (Meðalför), við Meðalfararsund, og er þar ferjustaður yfir til Jótlands. Íbúar eru 1,600.

Undir þetta umdæmi liggja og eyjarnar *Langeland* (Langaland) í Beltissundi, og *Taasinge* (Þórslundur), og eru þær eyjar bæði fagrar og frjóvsamar.

Á Langalandi er bær sá, er *Rudkjöbing* heitir, og eru íbúar hans 2,400 að tölu.

III. *Lálands- og Falsturs-umdæmi.*

Undir það umdæmi liggja *Laaland* (Láland) og *Falster* (Falstur), og nokkrar aðrar smáeyjar.

Láland er 20 ferhyrningsmílur að stærð, en Falstur 10. Íbúar þeirra eyja eru 78,000.

Boeir á Lálandi eru:

Nakskov, við *Albue-Fjord*. Íbúar eru 2,700.

MARIBO (Maríubú), á miðju Lálandi við stöðuvatn eitt, með 1,450 íbúum; **NYSTED** (Nýi-staður), með 1,100 íbúum; **RÖDRY** (Rauði-bær), með 1,200 íbúum; og **SAX-KJÖBING** (Saxakaupangur), með 950 íbúum.

Á Falstri eru:

Nykjöbing (Nýkaupangur), við Gullborgar-sund; þar er latínuskóli. Íbúar eru 2,200.

Stubbekjöbing, við Græningjasund. Íbúar eru 1,050.

Jylland (Jótland þ. e. Norður-Jótland, Reiðgotaland).

Það er að stærð 448 ferhyrningsmílur. Íbúar þess eru 600,000 að tölu; er því skipt í fjögur umdæmi:

IV. Álaborgar-umdæmi.

Sá hluti Jótlands, er liggur fyrir norðan austurhluta Limafjarðar, kallast *Vendsyssel* (Vendill, Vendilskagi), en sá hlutinn, er liggur í út norður, fyrir vesturhluta Limafjarðar, kallast *Thyland* (Þjóða). Í Limafirði er eyjan *Mors* (Mársey).

Boeir:

Aalborg (Álaborg), sunnan til við Limafjörð; þar er verzlun töluverð, og þar er latínuskóli. Íbúar eru 7,600.

Sæby, við *Kattegat*. Íbúar eru 850.

Frederikshavn (*Friðrikshöfn*), fyrir norðan *Sæby*. Fyrrum var bærinn kallaður *Fladstrand*, og svo nefnist enn kastalinn. Þar er nýgjörð höfn. Þar eru ostrur veiddar. Íbúar eru 1,400.

Skagen (Skagi); þar er eyðiland umhverfis og foksandar; skiptist bærinn í þrjá hluti, og er töluvert bíl á milli; þar er viti. Íbúar eru 1,460.

Hjörning (Jörungur); það er gamall bær, norðan til á miðjum Vendlí. Íbúar eru 1,900.

Thisted, við Limafjörð, í Þjóðu. Íbúar eru 2,400.

Nykjöbing (*Nýkaupangur*), á Mårsey; þar er lítil höfn en góð. Íbúar eru 1,350.

LESSÖ (Hljesey) er lítil ey í *Kattegat*; hún er að mestu hulin roksandi, og eru grynningar miklar í kring.

V. *Vjebjarga-umdæmi.*

Undir það umdæmi lýtur tangi sá, er liggur í útnorður frá *Skive*, og nefnist *Salling*.

Bæir:

Viborg (Vjebjörg); það er gamall bær, og var hann fyr meir langtum stærri, en hann er nú; þar er latínuskóli og landsyfírrjettur. Íbúar eru 4,000.

Skive, við Limafjörð. Íbúar eru hart nær 1,300.

Suður frá Vjebjörgum liggur Ahlhede, en svo kallast líka opt allar heiðarnar, er ganga eptir miðju Jótlandi. (Norðurhlutann af Ahlheden kölluðu formenn Graðarheiði).

VI. *Árós-umdæmi.*

Allur tangi sá, er skagar út í *Kattegat* austur og norður frá *Kalövig*, heitir *Mols*, en suðurhluti tangans heitir *Hels*.

Bæir eru:

Hobro (*Háabré*), með 1000 íbúa, og *Mariager* (*Mariuakur*), sem báðir standa við *Mariager-Fjord*.

Randers (*Randarós*), við *Goðnarfjörð*; þar er latínuskóli og hergagnabúr. Laxveiði er þar í firðinum. Íbúar eru 7,400.

Grenaa, við á eina, er rennur úr *Kolind-sund*. Íbúar eru 1,100.

Ebeltoft, fyrir sunnan *Grenaa*. Íbúar eru 1.200.

Aarhuus (*Árós*); þar er höfn góð, og verzlun töluverð; þar er aukasjóður (*Filiulbank*); þaðan ganga gufuskip til *Kallundborg* og *Kaupmanna-hafnar*; þar er latínuskóli og gagnvísindaskóli. Íbúar eru 8,400.

Horsens (*Hrossanes*, *Hosver*), við *Horsens-Fjord*; þar er latínuskóli. Íbúar eru 5,200.

Skanderborg, við stöðuvatn eitt, í norður frá *Hrossanesi*. Íbúar eru 1,050.

Til þessa umdæmis heyrir eyjan *Anholt* í *Kattegat*. Í kring um hana eru miklar grynningar, en sjálf er hún að mestu þakin foksandi.

VII. *Ripa-umdæmi.*

Bæir eru þar:

Veile, fyrir botninum á *Veile-Fjord*. Íbúar eru 3,000.

Fredericia, við Meðalfararsund; það er víg-girtur bær, allstór að ummáli, en víða eru í honum auð svæði, engi og akrar. Íbúar eru 4,700 að tölu.

Kolding, við *Kolding-Fjord*; þar er latínuskóli. Íbúar eru 2,650.

Ribe (Rípar), við á eina, er heitir *Nibsaa*, 1 mílu frá Norðursjónum; þar er latínuskóli. Íbúar eru 2,700.

Varde, vestan á Jótlandi. Íbúar eru 1,700.

Ringkjöbing (*Hringkaupangur*), við Hringkaupangursfjörð. Íbúar eru 1,250.

Holstebro, við *Storaa*, er rennur í *Nissum-Fjord*. Íbúar eru 1,300.

Til þessa umdæmis heyrir nokkur hluti eyjarinnar Sylt. og nokkrar smáeyjar.

VII. *Hertogadæmið Slesvig (Sljesvik).*

Það er 164 ferhyrningsmílur að stærð, en íbúar eru 390,000.

Bæir eru:

Christiansfeld; það er lítill bær, en þar eru ýmsar verksmiðjur. Íbúar eru framt að 900.

Haderslev, við *Haderslev-Fjord*; þar er latínuskóli. Íbúar eru 6,400.

Apenrade eða *Aabenraa*, beint í suður frá

Haderslev. Bærinn stendur fyrir botninum á *Apenrade-Fjord*, og er þar góð höfn. Íbúar eru 4,200.

Flensborg, við Flensborgarfjörð; þar er töluverð verzlun, og þar er latínuskóli, og þar er auka-sjóður (*Filialbank*). Íbúar eru 17,000.

Slesvig (Sljesvík, Heiðabýr), við Slje. Bærinn er nokkuð á sundrungu, og er alls hálf míla á lengd; þar er latínuskóli. Íbúar eru 11,700.

Rjett hjá bænum stendur höllin Gottorp.

Eckernförde, við fjörð einn, sem kenndur er við bæinn; þar er höfn góð. Íbúar eru 3,800.

Töndern, í vestanverðri Sljesvík, 1 mílu frá sjó. Bæði í bænum, og eins þar í grenndinni við, eru búnir til kniplingar. Íbúar eru 3,000.

Husum, vestur við sjó; þar er verzlun nokkur, og er sölueyrir einkum hestar og nautpeningur; þar er latínuskóli. Íbúar eru 4,000.

Tönningen, við Egðu; þar er verzlun nokkur. Íbúar eru 2,800.

Friederichsstadt, við Egðu. Íbúar eru 2,500.

Undir Sljesvík liggja eyjar nokkrar:

a, í Norðursjónum: eyjarnar Nordstrand og Pelworm, og eru þær eyjar að mestu flæðiland.

b, í Eystrasalti: 1, *Als* (Alsey); hún er bæði fegur og frjóvsöm, og mjög skógi vaxin. Á henni eru bæirnir *Sönderborg* (*Sudurborg*), með 3,500 íbúa, og *Nordborg* (*Norðurborg*), með framt að 1,200 íbúa.

2, *Ærö* (Erri); hún er skóglaus og hæðótt, en mjög frjóvsöm.

Á henni er bær, er nefnist *Æröeskjöbing*, með hjer um bil 1,600 íbúa.

3, *Femern*; hún er lág og skóglaus, en mjög frjóvsöm.

IX. *Hertogadæmið Holstein (Holtsetaland).*

Það er 153 ferhyrningsmíður á stærð, en íbúar eru 500,000.

Því er vanalega skipt í:

1, hið eiginlega Holtsetaland; 2, Stormarn, suðaustan til; 3, Wagrien, norðaustan til; 4, Ditmarsken, vestan til; þar við bætist 5, greifadæmið Ranzau og 6, Pinneberg, er hvorttveggja liggur á sunnanverðu Holtsetalandi.

Bæir eru:

1, *Rendsburg*, við Egðu; þaðan liggur járnbraut í járnbraut þá, sem liggur suður frá *Kiel*. Það var víggirtur staður; en Danir ljetu rífa víggirðingar þær niður eptir ófrið þann, er þeir áttu síðast í við Holtseta. Íbúar eru 10,400.

Kiel (borið fram Kíl), við *Kieler-Bugt*; þar er háskóli og latínuskóli. Þaðan liggur járnbraut suður til *Altona* og *Glückstadt*. Íbúar eru 14,000.

Itzehoe; þar er latínuskóli, og 6,000 íbúa.

Neumünster; þar eru ýmsar verksmiðjur. Íbúar eru 4,000.

2, *Glückstadt*, við Saxelfi; þar er latínuskóli. Íbúar eru 6,000.

3, *Plöen*, við stöðuvatn eitt; þar er latínuskóli. Íbúar eru 2,700.

4, *Heide* (*Heiði*), stærstur bær í *Ditmarsken*. Íbúar eru 5,300.

6, *Altona*, við Saxelfi, rjett hjá *Hamburg*. Þar er mikil verzlun, og þar er peningasmiðja. Íbúar eru 33,000 að tölu.

X. *Hertogadæmið Lauenburg.*

Það er 19 ferhyrningsmílur á stærð, en íbúar eru 5,000.

Bæir eru:

Lauenburg, við Saxelfi. Íbúar eru 3,900.

Ratzeburg, á austurlandamærunum, við stöðuvatn eitt. Íbúar eru 3,100.

Auk landa þeirra, er nú hafa verið talin um stund, lúta enn fremur undir Danakonung Færeyjar og Ísland, auk eigna Dana í öðrum heimsálfum.

I. **Færeyjar.**

Þannig nefnast eyjar þær, er liggja í *Atlantshafi* norðanverðu, í vestur frá Norvegi, og eru þær 25 að tölu. Þær eru allar klettóttar og skóglausar. Veðráttufar er þar fremur kalt og saggasannt; er þar hiti lítill á sumrum, enda og eigi mikill kuldi á vetrum. Korn vex þar eigi annað en bygg, og þó eigi ávallt; akuryrkja er þar því mjög lítil, en góðir eru þar fjárhagar og töluverð sauðfjár-

rækt. Auk þess stunda eyjabúar fiskiveiðar og fuglaveiðar. Varningur sá, er frá eyjunum flyzt, er: sauðakjöt, feitmeti, ullarvarningur og dún.

Eyjabúar eru 7,500 að tölu, og allir Lúters - trúar. Stærst af eyjunum er Straumsey.

II. Ísland.

1, Ísland er eyland, norðast í *Atlants*-hafi, og lykur það um landið á þrjá vegu, sunnan, vestan og austan, en norðan að því liggur íshafið nyrðra, og liggur norður-heimsskautabaugurinn rjett fyrir norðan Horn á Hornströndum, en um norðanverða Melrakkasljettu í Þingeyjarsýslu, eða með öðrum orðum, að sá tangi landsins, sem lengst skagar í norður, er $66^{\circ} 33'$ norður frá jafndægrahing; en sá tangi landsins, er lengst skagar í suður, en það er Dyrhólaey í Skaptafellssýslu vestari, $63^{\circ} 24'$. Austasti tangi landsins er $26^{\circ} 6'$ vestar en Kaupmannahöfn; en vestasti tanginn $37^{\circ} 12'$. Breiðast er það frá suðri til norðurs 48 mílur, en frá austri til vesturs 66 mílur. Landið er talið 1,800 ferhyrningsmílur að stærð.

2, Kring um Ísland eru allmiklir straumar; veldur það, að Ísland liggur í útsænum, svo að ekkert tálmar fyrir sjávarfallinu, og eins það, að tveir straumar liggja að landinu, annar sunnan að landinu, er kemur vestan úr Mexico-flóa, en hinn norðan að því, er kemur norðan úr höfum. Helztu rastir¹, er liggja út frá landinu, eru: Langanæsrost, er

¹) Rastir koma af því, er straumar, er sinn renni hvoru megin fram með nesi, mætast fyrir nesinu sjálfu.

liggur austur og norður af Langanesi, á landnorðurhorni landsins. Þá er önnur röst í norður undan Horni á Hornströndum. Þá er hin þriðja Látraröst, undan Látrabjargi, norðanvert við Breiðafjörð, og liggur hún í hávestur. Fjórða röstin er Reykjanesröst, er liggur hjer um bil í útsuður, út frá Reykjanesi fyrir sunnan Faxaflóa. Margar eru aðrar, rastir smærri, er svo má segja, að röst liggi út frá hverju nesi, en þeirra gætir flestra lítið eða ekki. Inn á fjörðum eru mestir straumar á Breiðafirði, og valda því eyjarnar.

3, Ísland er víða sæbratt, einkum austan fram, norðan fram og vestan fram. Allt er það og mjög vogskorið, nema að sunnanverðu; grynningar eru litlar fyrir utan land, en fyrir suðurströndum landsins liggja sumstaðar sandrif, og á einstöku stöðum eru drangar eða klettar, t. a. m. kring um Vestmannaeyjar, og Fuglasker vestur undan Reykjanesi, og nokkru víðar. Þessir eru firðir þar helztir:

A, Sunnan á landinu austast er 1, Lónfjörður og 2, Papafjörður; eru þeir firðir báðir í raun rjettri eitt lón alllangt, en mjótt, og greina þá sandrif tvö frá útsæ; heitir Lónfjörður vestur að ós þeim, er gengur upp milli þessara sandrifja, og heitir Bæjarós, en þá Papafjörður fyrir norðan vestara rifid; en fyrir vestan það rif gengur inn annar ós, er heitir Papós; 2, Hornafjörður; fyrir mynni hans liggja tvær sandeyrar, er sín gengur hvoru megin upp að landi, og gengur ós einn mjór upp á milli þeirra, en fyrir ofan er fjörðurinn allbreiður, og kallast eystri hluti hans Skarðs-

fjörður. Frá Hornafirði og vestur að Reykjanesi er enginn fjörður, er teljandi sje; en í Skaptafellssýslu eru víða lón, er sandrif lykja að mestu fyrir mynnin á, og vestan til á suðurströndinni eru vikur nokkrar, t. a. m. vikin við Þorlákshöfn og Selvogur.

B, Vestan í landið skerast: 1, Faxafjörður eða Faxaflói, á millum Reykjaness¹ að sunnan og Snæfellsness að norðan. Faxafjörður er mestur og breiðastur allra fjarda á Íslandi; er mynni hans talið 18 vikna breitt, millum Reykjaness og Öndverðarness, sem er yzti tangi Snæfellsness. Austanvert við Garðsskaga gengur vík suður úr honum, er heitir *a*, Keflavík; en inn úr botni hans ganga: *b*, Hafnarfjörður syðst; þá *c*, Skerjafjörður; fram á milli hans og Hafnarfjarðar gengur Álptanes, en norðan fram Seltjarnarnes; *d*, Reykjavík; *e*, Kollafjörður; *f*, Hvalfjörður; gengur Kjalarnes þar fram á nulli og Kollafjarðar, en norðan fram við Hvalfjörð er Akranes; *g*, Borgarfjörður. 2, Breiðafjörður, fyrir norðan Snæfellsnes, og hverfur hann beint í austur inn í landið. Sá er fjörður lengstur á Íslandi; er mynni hans talið 10 vikur sjávar, en 18 vikur sjávar er hann talinn á lengd inn í botn

¹) Nes það, er liggur sunnan að Faxaflóa, liggur í út-suður; er það allbreitt að framan; heitir útsuðurtangi þess Reykjanes, en norðurtangi Garðsskagi eða Skagi; sá tangi þess er og kallaður suðurnes; en Álptanes, Seltjarnarnes, Kjalarnes og Akranes eru öH kölluð innnes.

á Gilsfirði. Úr þeim firði hverfa aptur margir smærri firðir. Sunnan fram er: *a*, Ólafsvík yzt; *b*, Grundarfjörður; *c*, Kolgrafarfjörður; *d*, Álptafjörður. Þá er *e*, Hvammsfjörður; hann gengur beint í austur; hann má telja syðri botn Breiðafjarðar. Norðan fram með Hvammsfirði gengur nes allmikið, og heitir Fellsströnd sunnan fram á því, og Skarðsströnd norðan fram, og þar inn frá Saurbær, en yzti tangi nessins heitir Dagverðarnes. Inn frá Saurbæ gengur *f*, Gilsfjörður, og er hann talinn ganga inn úr botni Breiðafjarðar; hann er gagnvart Bitrusfirði, er gengur vestur úr Húnaflóa, og er eiðið á milli fjarðabotnanna að eins hjer um bil 1 míla á breidd. Fyrir norðan Gilsfjörð er: *g*, Króksfjörður, og þá *h*, Berufjörður. Þá skagar nes eitt fram í Breiðafjörð, er heitir Reykjanes; en inn frá því að norðan gengur: *i*, Þorskafjörður; *k*, Djúpi-
fjörður; *l*, Gufufjörður; *m*, Kollafjörður; *n*, Kvígyndisfjörður; *o*, Skálmarfjörður; *p*, Kerlingarfjörður; *q*, Kjálkafjörður; *r*, Vatnsfjörður. Þá tekur við Barðaströnd, og þá litlu utar Rauðisandur; en út frá Rauðasandi, yzt með Breiðafirði að norðan, er Látrabjarg, en yzt á því heita Bjargtangar, og er það sá tangi, er lengst skagar vestur í haf. Skammt fyrir norðan Látrabjarg gengur inn 4, Patreksfjörður; 5, Tálknafjörður; 6, Arnarfjörður. Þegar inn eptir honum dregur, kvíslast hann í

sundur við nes eitt, er gengur út í fjörðinn, og heitir Langanes; heita Suðurfirðir fyrir sunnan nesið, og eru þeir: Fossfjörður, Reykjarfjörður, Trostansfjörður, og Geirþjófsfjörður; en fyrir norðan Langanes heitir Arnarfjörður, og Borgarfjörður innst. Þá er 7, Dýrafjörður; 8, Öndarfjörður; 9, Súgandafjörður; 10, Ísafjarðardjúp, millum Stigahlíðar að vestan, og Rits á Grœnuhlíð að norðan. Þeir sjö firðir, er nú voru síðast greindir, ganga allir úr útnordri og í landsuður inn í landið. Vestur úr Ísafjarðardjúpi ganga: *a*, Bolungarvík yzt, þegar Stigahlíð sleppir; *b*, Skutulsfjörður; *c*, Álptafjörður; *d*, Seyðisfjörður; *e*, Hestfjörður; *f*, Skötufjörður; *g*, Mjóifjörður; *h*, Vatnsfjörður; *i*, Reykjarfjörður; og *k*, Ísafjörður innst. Norðan fram er *l*, Kaldalón, og greinir það Langadalsströnd og Snæfjallaströnd; en fyrir norðan Bjarnanúp, yzt á Snæfjallaströnd, ganga *m*, Jökulfirðir inn; en í þeim eru þessir smáfirðir: Leirufjörður að vestan, Hrafnarfjörður inn úr botninum, en Lónafjörður, Veidíleysufjörður og Hesteyrarfjörður að norðanverðu. Þá gengur 11, Aðalvík inn fyrir norðan Rit, og ýmsar aðrar vikur þar fyrir norðan, en vestan Horn, en það er hinn annar tangi landsins, er lengst skagar norður í haf.

C, Norðan í landið, úr íshafinu, hverfa: 1, Húnaflói, austur frá Horni, en austan fram með

honum gengur Skagaströnd. Hann er taliinn hjer um bil 7 vikur sjávar á breidd, og 11 vikur á lengd. Úr Húnaflóa hverfa aptur ýmsir firðir inn í landið; vestur úr honum: *a*, Furufjörður; *b*, Ófeigsfjörður; *c*, Ingólfsfjörður; *d*, Trjekyllisvík; *e*, Reykjarfjörður; *f*, Bjarnarfjörður; *g*, Steingrímsfjörður; *h*, Kollafjörður; og *i*, Bitrufjörður, auk mýmargra annara smærri fjarða og víka. Inn úr botni hans ganga: *k*, Hrútafjörður; *l*, Miðfjörður; og *m*, Húnaafjörður austast. Fram á milli Miðfjarðar og Húnaafjarðar gengur Vatnsnes; 2, Skagafjörður; 3, Siglufjörður; 4, Hjeðinsfjörður; 5, Eyjafjörður, en vestur úr honum utanverðum gengur Ólafsfjörður; 6, Skjálfandi; 7, Axarfjörður, og gengur Tjörnes fram á milli; en austan fram með Axarfirði er Melrakkasljetta, en fyrir austan Melrakkasljettu, á millum hennar og Langaness, hverfur 8, Þistilfjörður inn í landið, en innanverður kallast hann Lónafjörður.

D. Austan í landið skerast firðir þeir, er nú skal greina: 1, Fyrir sunnan Langanes gengur inn flói allmikill, og inn úr honum aptur ýmsar vikur og smáfirðir; eru þeirra merkastir: Eiðisvík, sunnan fram á Langanesi; þá Finnaafjörður, og þá Miðfjörður. Sunnan fram með flóa þessum skagar fram nes eitt allbreitt, og heitir nyrzti tangi þess Digranes; en fyrir sunnan nes þetta

er: 2, Nýpsfjörður; 3, Vopnafjörður; 4, Hjeradsflói; hann er allbreiður, en eigi langur; 5, Borgarfjörður; vita þessir firðir allir í landnordur; 6, Loðmundarfjörður; 7, Seyðisfjörður; 8, Mjóifjörður; ganga firðir þessir þrír hjer um bil úr háaustri. Þá skerst þar fyrir sunnan inn flói nokkur, og veit mynni hans enn í landnordur; inn úr honum skerast aptur: 9, Nordfjörður; 10, Hellisfjörður; og 11, Viðfjörður. Þá hverfa úr landsuðursátt inn í landið: 12, Reyðarfjörður; 13, Fáskrúðsfjörður; 14, Stöðvarfjörður; 15, Breiðdalsvík; 16, Berufjörður; 17, Hamarsfjörður; 18, Álptafjörður; sá er syðstur fjörður í Suður-Múlasýslu. Þá gengur Lónsheiði fram á milli hans og Lónfjarðar; en út við sjó á millum þessara fjarða heitir Eystra-Horn, og er það sá tangi landsins, er lengst skagar í landsuður, enda beygist þá landið meira í vesturátt.

4, Ísland er land mjög fjöllótt, og má skipta því að landslagi til í hluta þá, er nú skal greina:

A, Hálendið; suðurbrún þess má telja Vatnajökul og jökla þá, er liggja í vestur frá honum vestur um þvert landið. Að norðan og austan má svo að orði kveða, að hálendi þetta gangi alstaðar að sjó fram; hverfa þar há fjöll svo að segja fram með hverjum firði, og fram á hvern tanga, og er þar víða lítið eða alls ekkert undirlendi, og sumstaðar þá að eins mjó ræma með sjónum. Öllu

mun því halla norður af og austur af, og er engin regluleg brún þess þeim megin, með því líka að afarmargir dalir hverfa inn í það, dalur fram af hverjum firði, og víða fleiri en einn, og sumir þeirra eigi alllitlir, og skal nú nefna hina helztu. Fyrir botninum á Húnafirði er undirlendi nokkurt, og heitir þar Ásar og Þing. Vestast gengur þar suður til fjalla 1, Víðidalur; 2, þá Vatnsdalur, suður af Þingi; og 3, Svínadalur, suður af Ásum. Fyrir austan þessa dali gengur enn 4, allmikill dalur, neðan frá Húnafirði austanverðum; heitir nyrðri hluti hans Langidalur; en er nokkuð dregur upp eptir honum, gengur austur úr honum Svartárdalur; veit mynni hans í vestur, en megindalurinn frá útnorðri til landsuðurs. Fyrir ofan Svartárdalsmynni breytir Langidalur nafni, og kallast þá Blöndudalur. 5, Skagafjörður, fram af Skagafirði sjálfum; er það allmikið hjerað, beggja vegna við Hjeráðsvötnin, bæði langt og breitt; sljettlent er það, fagurt og grösugt vel. Ýmsir eru og dalir austur frá Skagafirði. Upp frá Eyjafirði að vestan gengur: 6, Svarfaðardalur, og veit hann í landnorður og útsuður; og nokkru innar sama megin 7, Hörgárdalur. Þá gengur 8, fram frá botni Eyjafjarðar alllangur dalur og fjölbyggður, en fremur mjór. Fram af Skjálfanda gengur vestast 9, Bárðardalur, og nokkru austar 10, Aðalreykjadalur, en suður úr honum ganga Reykjadalur og Laxárdalur. 11, Jökul-

dalur, er liggur í útsuður upp frá Hjeraðsflóa fyrir austan land; 12, Fljótsdalshjerað; það liggur og í útsuður upp frá Hjeraðsflóa, og ná mynni beggja þessara dala saman, en fyrir framan, fyrir botninum á Hjeraðsflóa, eru sandar, og heitir Hjer-aðssandur. Fljótsdalshjerað er dalur allmikill og langur.

Að ofan er hálendi þetta eigi kannað til hlítar; en þó mun mega telja það víst, að víðast sje það gróðurlaust, jöklar, hraun og sandar. Flestir eru jöklar sunnan fram á landinu, og eru þeir: 1, Þrándarjökull; og skammt frá honum í útsuður að sjá, á takmörkum Suður-Múlasýslu og Skaptafellssýslu, 2, Hofsjökull; 3, Vatnajökull eða Klfajökull; það er afarmikill jökulfláki, hjerum bil 150 ferhyrningsmílar á stærð; liggur hann austan frá Hornafirði, norðan fram með nær því allri Skaptafellssýslu; telja menn það almennt allt einu jökul, en líklegt þykir þó, að fremur sjeu það margir jöklar, og flestir áfastir hver við annan. Austan og sunnan á Vatnajökli heitir Heinabergsjökull; þá nokkru vestar Breiðamerkurjökull; hann gengur því nær fram að sjó, og er skriðjökull, og færist ávallt nær sjó við hvert hlaup, svo að öll líkindi þykja til, að eigi verði komið á milli hans og sjávar, er hann hleypur næst fram. Honum næstur er Öræfajökull; það er hæst fjall á Íslandi, 6,241 fet frá sjávarmáli að telja. Þá er Skeiðarárjökull; það er og skriðjökull. Vest-

ast heitir Skaptárjökull eða Síðujökull, og blasir hann við útsuðri, með þvíjökulflákin bægir þá meir til norðuráttar en áður. Í útsuður frá Vatnajökli gengur fjallgarður einn nær því fram að sjó. Vestan til í fjallgarði þeim er 4, Torfajökull, og í suður frá honum aptur 5, Merkurjökull, og þá 6, Mýrdalsjökull; svo er almennt nefndur allur jökullinn, en norðurhluti hans Goðalandsjökull. Í austanverðum Mýrdalsjökli er Kötlu-gjá. Vestur frá Mýrdalsjökli, og þó áfastur við hann, er 7, Eyjafjallajökull. Í norður að sjá frá Eyjafjallajökli er 8, Tindfjallajökull; 9, Hekla, eldfjallið alkunna; hún er vestur frá Torfajökli, en norður af Eyjafjallajökli, litlu vestar, og þó miklu norðar, en Tindfjallajökull. Hún stendur á fjallaás einum, en gnæfir yfir hvern hnúk á honum; hún er 20 mílur í austur frá Reykjavík. Hekla hefur gosið átján sinnum, er menn hafa sögur af, og hefur við það myndast allt í kring um hana afar-breitt hraun og hátt. Fyrir vestan Vatnajökul er 10, Tungnafellsjökull; á milli þeirra jökla liggur Vatnajökulsvegur, og svo norðan fram með Vatnajökli austur á Jökuldal. Fyrir vestan Tungnafellsjökul verður hálendi þetta söðulbakað, og er þar vegur yfir milli Suðurlands og Norðurlands, upp með Þjórsá að sunnan, og niður með Skjálfandafljóti að norðan, og heitir sá vegur Sprengisandur. Fyrir vestan Sprengisand er 11, Arnarfellsjökull eða Hofsjökull, og stendur hann hjer

um bil í miðju landinu. Þá er 12, Langjökull, í vestur frá Arnarfellsjökli; heitir landsunnan á honum Bláfellsjökull, að sunnan Skjaldbreiðarjökull, að vestan, frá útsuðurhorni, Geitlandsjökull, og þá Balljökull þar norður frá. Vestur frá Balljökli er 13, Eiríksjökull, en vestur frá Geitlandsjökli er 14, Ok. Allmikill dalur greinir Ok og Geitlandsjökul, er heitir Kaldidalur, og er því nær í hánorður frá Þingvöllum; um þann dal liggur alfaravegur Norðlinga, og annar vegur fyrir vestan Ok. Suður undan Skjaldbreiðarjökli er 15, Hlöðufell, og rjett fyrir vestan það 16, Skjaldbreið; er það hvorttveggja einstök fjöll, og Skjaldbreið jökull, en Hlöðufell ekki. Auk þessara jökla, er svo má að orði kveða að myndi suðurbrún hálendis þessa, eru enn fleiri jöklar og einstök fjöll á hálendi þessu, t. a. m. 17. Snæfell, í útnorður frá Hofsjökli eystra, en norður af eystri enda Vatnajökuls; það er annað hæst fjall á Íslandi, 5,808 feta. Þá er þaðan enn beint í útnorður 18, Herðubeið, vestanvert við Jökulsá í Axarfirði, hjer um bil á miðju hálendi þessu frá suðri til norðurs; það fjall er 5,290 feta hátt. Þá má enn geta 19, Tindafells, í landnorður frá Tungnafellsjökli, rjett við útnorðurhlið Vatnajökuls, og liggur Vatnajökulsvegur millum. Þá er 20, Trölladyngja þaðan í landnorður að sjá. Norðan fram á landinu eru að eins þrír jöklar: 21, Myrkárjökull, á nesi því, er gengur fram á

milli Skagafjarðar og Eyjafjarðar, beint í vestur frá botni Eyjafjarðar; 22, Unadalsjökull, nokkru norðar á sama nesi, í vestur frá Svarfaðardalsbotni; og 23, Vindheimajökull, austur frá Myrkárjökli. Auk þessara fjalla má enn geta 24, Kröflu. Það er fjallás eigi allmikill norðan til á hálendinu, því nær beint í norður frá Herðubreið, og suður af Axarfirði; hefur hún fyrrum gosið eldi, en nú er hún talin útbrunnin. Þá er og 25, Tindastóll, því nær fram við sjó að vestanverðu við Skagafjörð. Hæst fjall norðan fram á hálendinu er 26, Rimar, 4,020 feta, vestur frá Árskógsströnd, en beint í austur frá Unadalsjökli. Mörg eru þar önnur einstök fjöll, er eigi þykir vert að telja.

Allt er hálendi þetta gróðurlítið, og að eins fjárbeit á því á sumrum, og norður frá öllum suðurjökklum ekkert nema sandar og hraun. Engin er þar byggð, fyr en dregur niður í dalina, nema að eins fáeinir bæir austan-megin Jökulsár í Axarfirði, og heitir hinn syðsti Möðrudalur, og heyrir hann undir Norður-Múlasýslu. Grímsstaðir er þar annar helzti bær, og heyrir hann undir Þingeyjarsýslu. Mývatnssveit í Þingeyjarsýslu má og heita fjallbyggð, en liggur þó í kvos einni eða hvyllt, er gengur í austur frá Laxárdal.

Merkasta hraun uppi á hálendi þessu er 1, Ódádahraun, norður frá Vatnajökli, og nær upp að honum, vestur að Skjálfandafljóti og austur undir Herðubreið. Það er mest hraun um sig á Íslandi,

og talið 50 ferhyrningsmílur á stærð, en eigi er það kannað enn. Önnur helztu hraun á landinu eru: 2, Hágönguhraun, suður frá Tungnafellsjökli; 3, Kjalhraun, vestan undir Arnarfellsjökli; 4, Hraunið í kring um Heklu, og er það afar-mikið í allar áttir frá fjallinu; 5, Hallmundarhraun, fyrir norðan og austan Eiríksjökul. Þá eru enn hraun mikil í kring um Mývatn, eða Mývatns-hraun, og eptir Laxárdal og Aðalreykjadal.

Austur og norður af Ódáðahrauni eru öræfi mikil, beggja vegna með fram Jökulsá í Axarfirði, og þó meiri austan fram; eru það öldóttir sandar, en grasblettir innan um. Heita fyrir austan ána Möðrudalsöræfi, en vestan fram Mývatnsöræfi. Þá er Sprengisandur vestur frá Ódáðahrauni, millum þess og Arnarfellsjökuls, og norður af Langjökli er Stórisandur. Fyrir vestan hann, og út og norður af Eiríksjökli, eru heiðar afarmiklar; heitir syðst og austast Arnarvatnsheiði. Yfir Arnarvatnsheiði og Stórasand liggur þjóðvegur sunnan frá Borgarfirði og norður í Húnavatnssýslu og Skagafjörð. Þá er næst Tvídægja, og Holtavörðuheiði vestast. Um Holtavörðuheiði liggur vegur upp úr Norðurárdal fremst og ofan að botninum á Hrútafirði. Norður af Arnarvatnsheiði, og þar austur eptir, eru og allmargar heiðar.

Út úr þessu hálendi liggja fjöll, eins og áður er sagt, fyrir Austurlandi og Norðurlandi út að sjó,

með fram hverjum firði; eru þau víða gróðurlítill, og í þeim ofanverðum hamrabelti, en hlíðar að neðan, sem víða eru grýttar, sökum árennslis og skriðuhlaupa. Sumstaðar eru hamrar með sjó fram, en sumstaðar þá hálsar, sem opt eru grasi vaxnir.

Frá Holtavörðuheiði gengur fjallgarður allmikill í hávestur fram á milli Faxaflóa og Breiðafjarðar fram á Snæfellsnes; er hann eigi allbreiður, og sumstaðar eigi mjög hár; hæstur tindur á honum er Snæfellsjökull, fremst á nesinu; hann er 4,577 feta hár. Baula er annar merkur tindur á þeim fjallgarði, og er hún á honum austanverðum, við Norðurárdal. Norðan fram gengur fjallgarður þessi fram að sjó, og er þar undirlendi víðast ekkert, en atlíðandi aptur nokkur víðast hvar, og byggð alstaðar með sjó fram. Fyrir botninum á Hvammsfirði, milli fjallgarðs þessa og þess fjallgarðs, er gengur sunnan fram með Gilsfirði, heita Dalir; ganga þar dalir eigi allstuttir fram í fjöllin, helzt sunnan til, og hálsar á millum, er hverfa flestir fram að sjó.

B, Vestur frá Gilsfirði heldur fjallgarðurinn áfram, en breikkar þá aptur, og kvíslast þá fjallgarður sá í óteljandi greinir, með því fjall gengur þar út á milli allra fjarða, og út í hverja nestá. Þó eru tveir aðalfjallgarðar þar; stefnir annar í norður, eða heldur til útnorðurs, á milli Ísafjarðarsýslu og Strandasýslu, og á honum liggur Drangajökull; það er skriðjökull, og gengur fyrir botn-

inum á Kaldalóni allt niður að sjó. Hinn fjallgarðurinn stefnir hjer um bil í vestur, og greinir Ísafjardarsýslu og Barðastrandarsýslu, en þá kvíslast hann aptur, og stefnir annar armurinn í út-norður, með fram öllu Ísafjardardjúpi, og gengur hvervetna út að sjó; á þeirri greininni er Gláma eða Glámujökull, fyrir botninum á öllum fjörðum þeim, er hverfa vestur úr Ísafjardardjúpi, en hvergi nær hann niður í byggð. Hin kvíslin stefnir enn í vestur, og má telja yzta odda hennar Bjargtanga, að norðanverðu við Breiðafjörð. Allt svæðið fyrir norðan Gilsfjörð er kallað einu nafni Vestfirðir; er þar skjótast af að segja, að hvergi er þar neitt undirlendi, er teljandi sje, heldur er þar landið alstaðar sæbratt mjög, og háar og brattar hlíðar taka víða þegar við, er fjörunni sleppir, nema hvað dalir liggja fram frá fjarðabotnunum, og þó allir mjög litlir; sumstaðar eru og engi með fram fjörðunum, sem þó eru mjó og víðast hallend. Byggð er þar öll strandlengis og í dölum eða dalamynnum. Á Vestfjörðum er jörð gróðurlítill og mjög hrjóstug, með því undirlendið er því nær ekkert, en fjöllin bæði há og brött; eru þau flest ofanverð hamrabelti ein, og sum þverhnýpt; hrynur úr þeim grjót mikið og stórskriður niður í hlíðarnar fyrir neðan, og það niður í sjó; en víðast er þar kjarngott gras, einkum handa sauðfjendi. Sumstaðar eru og fjöllin með öllu þverhnýpt niður í sjó, og heita það björg; eru Hornbjarg,

á Ströndum, og Látrabjarg, norðan fram við Breiðafjörð yzt, þeirra merkust¹.

C, Sunnanvert undir hálendinu, með fram suðurströnd landsins, er láglendi; hefst það vestanvert við Hornafjörð, og nær í raun rjettri vestur að fjallgarði þeim, er liggur út og suður úr hálendinu út á Reykjanes. Svo er láglendi þetta vaxið, að austast er það mýrlent, og mjókkar mjög, er að Breiðamerkursandi dregur; heitir vestur frá Hornafirði Mýrar, og þá Suðursveit. Vestur frá Suðursveit verða allt einir gróðurlausir sandar; heitir austast Breiðamerkursandur; liggur hann með fram Breiðamerkurjökli og Öræfajökli; er hann alllangur, en örmjór, enda gengur Breiðamerkurjökull á austanverðum sandinum út að sjó. Vestan undir Öræfajökli verður láglendið meira, er það gengur norður með jöklinum að vestan; er þar ofan til engiland nokkurt og byggð, sem heitir í Öræfum, Öræfi, eða Öræfasveit, en með sjó fram eru enn sandar. Þá koma næst sandar miklir og breiðir í suður frá Skeiðarárjökli, og heitir Skeiðarársandur; þar fyrir vestan er Brunasandur með sjó fram, millum Núpsvatna og Skaptáróss, en byggð fyrir ofan; heitir vestur frá Núpsvötnum Fljótshverfi; þar fyrir vestan eru sveitir allgóðar: Síða fjærst sjó,

¹) Vestfirðir teldust að rjettu lagi með hálendinu, eins og Austfirðir; en sökum þess að fjallgarðarnir eru svo mjóir og sundur skornir af fjörðum, þykir rjettast, að telja þá sjer.

þá Landbrot, og Meðalland niður að sjó; þá vestar Álptaver, þá Mýrdalssandur, austan undir Mýrdalsjökli, og upp frá honum Skaptártunga. Þá má svo að orði kveða, að jöklar þeir, er þar liggja, greini láglendið í tvo hluta; þó er byggð sunnan undir jöklunum, en sandar með sjó fram: Sólheimasandur austur frá Jökulsá eða Fúlalæk, en Skógasandur fyrir vestan, og Eyjafjallasandur vestast. En fyrir vestan Eyjafjallajökul breikkar láglendið aptur (Rangárvallasýsla og Árnessýsla), og verður þar byggðin allbreið, þótt sum liggi allhátt. Vestur frá Eyjafjallajökli er hjerað allmikið og láglent, er nefnist Landeyjar; fyrir því hjeraði öllu með sjó eru sandar langir, en mjóir, og heitir Rangársandur, og nær vestur að Þjórsá, en með fram Þjórsá að austan, upp frá Rangársandi, heitir Holtasveit, og er hún allt hálendari, en landið bæði fyrir austan og vestan, og mætti í raun rjettri segja, að það væri ás einn, er gengi úr hjalla þeim, er þegar mun verða greindur. En vestur frá Þjórsá, og vestur að fjallgarðinum, er mýrlendi eitt, þó með holtum og öldum.

Eigi er undirlendi þetta allt jafnlágt, heldur hækkar það eptir því, sem nær dregur fjöllunum, og verður jafnvel hjalli nokkur á því ofanverðu, er hefst austanvert við Mosfellsheiði, og mun í raun rjettri ná austur að fjöllum þeim, er liggja út og suður frá Vatnajökli, þótt eigi verði alstaðar skörp

brún hans¹. Fyrir austan Merkurjökul og Goðalandsjökul hefst hjalli þessi enn að nýju, og gengur suðurbrún hans þar austur um neðanverða Skaptártungu, Síðu og Fljótshverfi, og hverfur í Skeiðarjökul, og er suðurbrún hans þar öll auðsæ og allhá, enda lítil byggð uppi á honum, en afrjettir eru þar byggðarmanna.

Víða eru mikil hraun á undirlendi þessu, enda hafa eldgos verið mest í þeim hluta landsins, og skal nú greina hin helztu: 1, 1783 gaus upp eldur nyrzt á Síðumanna-afrjett, norður frá fjalli því, er Blængur heitir, og rann hraun það fram beggja megin Síðunnar. Austan fram Síðunnar hefur hraun þetta runnið suður eptir farveg Hverfisfljóts, og er allmjótt um stund, en breikkar, er lengra dregur niður. Vestara hraunið hefur runnið í vestur, og vestur í Skaptárgljúfur; en er vestur í gljúfrið kemur, hefur það beygt í suður og nokkuð til austurs, og runnið niður með Skaptá; en er það hefur komið

¹) Suðurbrún hjalla þessa mun liggja austur frá Mosfellsheiði hjer um bil í landnorður, um Grafning og neðanvert við Þingvallasveit, þá um Grímsnes, Biskupstungur og Hreppana í Árnessýslu, og Landið í Rangárvallasýslu, en beygir þá við, og stefnir í landsuðursátt, um Hvolhrepp og á vesturenda Fljótshlíðar; þá verður Fljótshlíð suðurbrún hjallans um stund; en er honni sleppir, mun brúnin verða fyrir vestan Goðaland og Þórsmörk. Úr Rangárvallasýslu liggur vegur austur yfir afrjetti Rangvellinga, fyrir norðan Tindfjallajökul og sunnan Torfajökul, og svo niður í Skaptártungu í Skaptafellssýslu, og er sá vegur nefndur Fjallabaksvegur.

suður fyrir Síðuna, hefur sumt runnið í suður, en sumt austur með hinum forna farveg Skaptár, og svo suður um Landbrot og Meðalland, og liggur þar yfir afar-mikið svæði, er áður var fagurt. Hraun þetta virðist að gróa fljótar upp, en nokkurt annað hraun á Íslandi, er menn þekkja. 2, Hið annað mesta hraun er Þingvallahraun, er runnið hefur úr Skjaldbreið í útsuður, og niður að Þingvallavatni og með fram því.

Í landnordur frá Fljótshverfi, fyrir austan Núpsvötn, er skógur nokkur, sem kallaður er Núpsstaðaskógur, og er einhver merkastur skógur á Íslandi, sökum þess, að jöklar lykja um hann á þrjá vegu, með því Skeiðarárjökull liggur austan fram með honum og suður fyrir hann, en Vatnajökull að norðan, og nær með öllu niður að honum.

D, Þá má telja einn hluta landsins fjallgarð þann, er liggur út og suður frá hálendinu, og út að sjó yzt á Reykjanesi, og land allt vestan fram með honum að Hvalfjarðarbotni. Nyrzt á fjallgarði þessum heitir Bláskógahéiði, þá Mosfellsheiði, og því næst er Hellisheiði. Fjallshryggur þessi er sjálfur örmjór, og landið vestur undan eigi allbreitt, og smáhallar því öllu niður að sjó. Syðri og meiri hluti þess, sunnan frá Reykjane-stá, og allt að Hafnarfirði, er því nær eintóm hraun¹; er þar gróðurlítið, en gras kjarngott fyrir sauðfjen-

¹) Eins er fjallgarður þessi austan fram hraun eitt, og eru hraun þessi áföst Þingvallahrauni.

að; er þar að eins byggð með sjó, en slægjuland ekkert nema túnin. Nyrðri hlutinn er og fremur hrjóstugur, mest holkn og hryggir, og mýramóar á milli. Fyrir norðan Esju gengur allmikill dalur milli hennar og Reynivallaháls, er nefnist Kjós; er það sveit allgóð og grösug.

Norðan fram með Hvalfirði liggur fjallgarður út úr hálendinu, og lækkar eptir því, sem út með firðinum dregur, og hverfur því nær á einum stað, en þá hækkar aptur og verður allhátt fjall, er heitir Akrafjall; það er á Akranesi. En jafnhliða þessum fjallgarði gengur annar fjallgarður litlu norðar, og mjór dalur á milli, er heitir Svínadalur. Utan til á þeim fjallgarði heitir Skarðsheiði, og yzt Hafnarfjall.

E, Fyrir norðan fjöll þessi kemur undirlendi eigi alllítið, fyrir botninum og vestan fram með Borgarfirði; heitir syðri og eystri hluti þess hjerads Borgarfjörður, en vestari hlutinn Mýrar, vestan fram með firðinum. Hjerad þetta er mjög mýrlent, og vestari hlutinn þó enn meir, og víða fen og foræði, en holt og hæðir þó innan um, er flest stefna í útsuður og landnorður. Fyrir utan Mýrar ganga fjöll að sjó fram, nema hvað mjó engi liggja þar milli fjalls og fjöru, en þar er útfiri mikið, er kallast Löngufjörur, og eru þar taldar nærhæfis tvær mílur á lengd, og 1 míla á breidd, þar sem þær verða breiðastar; en þá kemur aptur undirlendi nokkurt, fremur mýrlent, og nær það út undir Snæfellsnesjökul; virðist svo, sem það sje áfram-

hald af Mýrum, en sjór hafi gengið á landið og slitið undirlendi þetta í sundur um Löngufjörur. Margir liggja dalir fram af Borgarfirði fram til fjalla¹, og byggð í öllum, en fyrir framan mynni þeirra liggur hjalli, þótt hann sje lágur; hefur hann að sunnan upptök sín í Skarðsheiði, og liggur svo í boga yfir þvert hjerðið, og vestur með Mýrum að norðan, og verður þar allhár, og heitir þá Skarðsheiði hin vestari.

Merkust hraun í þessum hluta landsins eru: 1, á Skarðsheiði hinni vestari; er það allmikið hraun, og hefur runnið vestur af heiðinni; 2, Eldborgarhraun, við landnorðurhorn á Löngufjörum; dregur það nafn sitt af borg nokkurri sunnanvert í hrauninu, er Eldborg kallast. Hún er talin 636 feta að þvermáli, en 169 feta há, og var þar boer til forna, er Hrípur hjet, og þar gaus upp eldurinn, er hraun þetta brann. 3, Sunnan undir og vestan undir Snæfellsjökli er hraun eitt, og heitir Búðahraun austast.

Með því mikil hafa eldgos verið á Íslandi, og miklu fleiri en sögur fara af, og því hraun víða, þá eru og víða hraunhellar, gjár og gljúfur; en merkastur allra hella á Íslandi er Surtshellir; hann er sunnanvert við Norðlingafljót, vestur frá Eiríksjökli, í hrauni því, er gengur vestur og suður úr Hallmundarhrauni. Hann liggur allur undir jörðu, og er gengið niður í hann af jafnsljettu. Hann er talinn

¹) Syðstur þeirra er Skorradalur, þá Lundareykjadalur, þá Flókadalur, þá Reykjaholtisdalur, þá Hvítársíða, þá Þverárhlið, og Norðurárdalur nyrzt.

839 faðma langur, 50 feta breiður, og 34 feta hár, en 4 eru gluggar eða gút á honum; út úr honum liggja þrír afhellar.

Loptslag á Íslandi er fremur kalt, eins og nærri má geta. með því landið liggur svo norðarlega á hveli jarðar, og þó eigi eins kalt og von væri á eptir legu þess. Á Suðurlandi og Vesturlandi er kuldi á vetrum að meðaltali $\div$ 1, 25 stig á hitamæli Reaumurs, en í Danmörku er hann $\div$ 0, 32 stigs. Í Þrándheimi í Norvegi er kuldi 3 mælistigum meiri, en 7 mælistigum í Umea við Helsingjabotu í Svíaríki, sem liggja jafnlangt norður frá jafndægrahring og syðri hluti Íslands; er þar sú sök til, að Ísland er eyland, og önnur sú, að ein kvísl af straumi þeim, er liggur út úr Mexico-flóa í Vesturheimi, gengur að suðurströnd landsins. Aftur á hinn bóginn er veturinn langur, en sumarið stutt, og kaldara en í Danmörku. Þess ber og að geta, að miklu er kaldara fyrir norðan land og austan, en fyrir sunnan og vestan, og munar það 3° á hitamæli Reaumurs. Veldur þessum mismun straumur einn, sem liggur norðan úr hífum, norðan að landinu, og ber þangað þar að auki hafísinn, og með honum kulda, en jöklarnir valda á Austurlandi, er þeir eru þar allmiklir. Þegar upp eptir fjöllumun kemur svo sem 3000 feta frá sjávarfleti að telja, þá koma jöklarnir, eða með öðrum orðum, að snjóflínan liggur eigi hærra en svo. Upp til sveita getur reyndar opt orðið hiti mikill á sumrum. en þar eru þá og næturkuldar. Mjög er rigningasamt á Íslandi, einkum á Suðurlandi. Það er enn einkenni veðráttufars á Íslandi, að þar eru þokur tíðar, og veðurlag mjög breytilegt og óstöðugt. Þrumur og eldingar eru þar sjaldan, og helzt á vetrum og fyrir sunnan land. Aftur eru norðurljósín því tíðari, og opt yndisleg sjón.

Sýðst á Íslandi er stytztur sólargangur 4 stundir, og lengstur er hann 20; nyrzt á landinu aftur á móti kemur sól eigi upp fyrir sjóndeildarhring í heila viku um sólhvörf á vetrum, enda sezt þar eigi sól í viku um sólhvörf á sumrunum.

6, Margar eru ár og lækir á Íslandi, en engar eru þar stórar, er jafna skal við stórar í öðrum löndum, og engar skipgengar hafskipum, enda allar stríðar mjög og straumharðar. Í hinum stærri ánum er jökulvatn, og því ískalt, og hvítleitt, eins og skolavatn. Þessar eru ár merkastar:

A, Suður um landið falla:

1, Jökulsá í Lóni, er kemur úr Vatnajökli austanverðum, og fellur í austanverðan Papafjörð.

2, Hornafjarðarfljót; þau eru vatnsmikil og full sandbleytu, en lygn; þau koma og úr austanverðum Vatnajökli, og falla í Hornafjörð. Í þeim er ey ein, er Skógey heitir.

3, Jökulsá á Breiðamerkursandi, og er hún örstutt, en ill yfirferðar, sökum straumhörku, stórgrýtis og sandbleytu.

4, Kolgríma, er Heinabergsvötn sameinast.

5, Skeiðará, er kemur austan undan Skeiðarárjökli, og fellur niður um austanverðan Skeiðarársand.

6, Núpsvötn, austanvert við Fljótshverfi, falla niður vestanvert við Skeiðarársand. Fullur helmingur þeirra er Súla; er það jökulvatn, er fellur úr vestanverðum Skaptárjökli, og vestur í vötnin.

7, Skaptá; hún kemur úr Skaptárjökli, og stefnir um sinn hjer um bil í útsuður, en beygir því næst við, og fellur í suður, eða nokkuð í landsuðursátt, eptir Skaptárgljúfri, og nefnist þá

og Eldvatn. En er kemur fram úr gljúfrinu við útsuðurhorn Sifðunnar, kvíslast hún, og fellur ein kvísl hennar, og eigi mikil, austur með Sifðunni að sunnan, og greinir hana og Landbrot, og heitir enn Skaptá. Þá er enn, þegar fram úr gljúfrinu kemur, að ýmsar kvíslir hennar hverfa suður í hraun það, er áður er um getið að liggi yfir Meðalland og Landbrot, og koma fram úr því aptur neðanverðu, og renna þá í austurátt, víðast í mjóum stökk, og nefnist það Eldvatnið í Meðallandi. Þá fellur hin þriðja kvísl hennar í suður, eða nokkuð til útsuðursáttar, með fram Skaptártungu að austan, og nefnist Eldvatnið hjá Ásum; en fyrir neðan Skaptártungu rennur vestan í það Tungufljót, og þá Hólmsá, og nokkru sunnar Leirá, og enn fleiri smáár; en er öll þessi vötn eru saman komin, nefnast þau einu nafni

8, Kúðafljót, austanvert við Álptaver, og greinir það og Meðalland; það er allbreitt fljót, og illt yfirferðar sökum leirbleytu.

9, Fúlilækur, eða Jökuls á á Sólheimasandi; hún kemur úr Mýrdalsjökli, og er stutt, en ill yfirferðar vegna straumhörku.

10, Markarfljót; sumar kvíslir þess koma úr vestanverðum Torfajökli, og rennur það fyrst í suður, þó mjög krókótt; síðan beygir það vestur á við, og koma þá sumar kvíslar þess úr vestanverðum Merkurjökli og Goðalandsjökli; rennur það þá fyrir norðan Eyjafjallajökul, á millum hans og

Fljótshlíðar; þá rennur úr því ein kvísl hjer um bil í hávestur, vestur í Þjórsá, og heitir sú Þverá, en norðan í Þverá rennur Rangá hin eystri og vestari; en er kemur vestur með Holtunum, vestast í Rangárvallasýslu, kvíslast Þverá í tvennt; heitir nyrðri kvíslin Djúþós, en syðri Hólsá. En er Markarfljót sjálf kemur vestur fyrir Eyjafjallajökul, kvíslast það enn að nýju; heldur austasta kvíslin nafninu, en miðkvíslirnar eru nefndar Álar, og renna saman við austustu kvíslina rjett niður við sjó, en vestasta kvíslin er nefnd Affall, og fellur til sjávar á miðjum Rangársandi.

11, Þjórsá; hún fellur í útsuður, og í sjó vestanvert við Rangársand. Flestar kvíslir hennar koma undan Arnarfellsjökli sunnanverðum og austanverðum, en sumar undan Tungnafellsjökli norðanverðum, og ein kvísl undan honum austanverðum; heitir sú Kaldakvísl, og rennur hún í Tungnaá, en hún kemur úr Skaptárjökli, og rennur síðan í Þjórsá. Upp með Þjórsá liggur Sprengisandsvegur, en Vatnajökulsvegur upp með Köldukvísl. Þjórsá er 24 mílur á lengd, og ein af stærstu ám landsins.

12, Hvítá, eða öðru nafni Ölfusá; hún fellur í útsuður, og í sjó vestast á undirlendi því, er liggur sunnan á landinu. Meginupptök hennar eru úr vatni einu austan undir Bláfellsjökli, er heitir Hvítárvatn, en þá renna í hana margar smáár, er koma frá Arnarfellsjökli að austan. Niðri í byggð rennur austan í hana Laxá, en vestan í hana

Tungufljót, og nokkru neðar Brúará. Þegar lengra dregur niður eptir, rennur í hana á ein, er nefnist Sog, og kemur frá Þingvallavatni, og eptir það er hún nefnd Ölfusá.

B, Vestur um landið falla:

13, Elliðaár, er stundum eru kallaðar Helli-
isár; þær eru eigi miklar, og falla sunnan í Kolla-
fjörð við Faxaflóa, en þær eru allmerkilegar sökum
þess, að þar er allmikil laxveiði.

14, Hvítá, í Borgarfirði; hún er allra áa
mest á Vesturlandi; sumar kvíslir hennar koma frá
Eiríksjökli, sumar frá Balljökli vestanverðum, og
renna um Arnarvatnsheiði, fyrir norðan Eiríksjökul,
og heitir þá Norðlingafljót, en sumar koma úr
Geitlandsjökli. Hvítá fellur í vestur og útsuður,
niður í botninn á Borgarfirði.

15, Norðurá; upptök hennar eru á Holta-
vörðuheiði, og fellur hún í útsuður, eptir endilöngum
Norðurárdal, og norðan í Hvítá skammt frá sjó.

16, Álptá og

17, Hítará falla niður um Mýrar, og eru
eigi allstórar.

C, Norður um landið falla:

18, Blanda; upptök hennar eru að nokkru
leyti í Arnarfellsjökli útnorðanverðum, en að nokkru
leyti í Langjökli landnorðanverðum; rennur hún í
norður og nokkuð til útnorðurs, og fellur austan í
Húnafjörð; hún er 15 mílur á lengd, og er allmikið
vatn og illt yfirferðar.

19, Hjeraðsvötn; þau koma úr norðanverðum Arnarfellsjökli, og renna niður eptir Skagafirði, og út í Skagafjörð sjálfan; þau eru upphaflega tvær ár, er hvortveggja nefnist Jökulsá, hin eystri og hin vestari; en er ofan í byggð kemur, renna þær saman, og svo um stund; síðan kvíslast áin aptur í tvær kvíslir, og heitir Borgarey á milli þeirra; síðan fellur kvísl úr eystri ánni og vestur í hina, og heitir eyjan, sem þá myndast þar fyrir neðan, Hegranes, og nær að sjó út.

20, Hörgá, er rennur eptir Hörgárdal, og vestan í Eyjafjörð.

21, Eyjafjarðará, er fellur niður eptir Eyjafirði, og í botninn á Eyjafirði sjálfum.

22, Skjálfandafljót; það er talin þriðja lengst á á Íslandi, eða 24 mílur; það kemur úr norðanverðum og austanverðum Tungnafellsjökli, fellur um stund nokkuð í austurátt, og síðan beint í norður, og út í Skjálfanda.

23, Laxá; hún kemur úr Mývatni, og rennur norður eptir Laxárdal og Aðalreykjadal, og svo út í Skjálfanda.

24, Jökulsá á fjöllum, eða öðru nafni Jökulsá í Axarfirði; hún hefur upptök sín í Vatnajökli; sú er talin lengst á á Íslandi, eða 25 mílur; hún fellur beint í norður, og út í Axarfjörð.

1D, Austur um landið falla:

25, Jökulsá á brú; hún kemur undan norðurbrún Vatnajökuls, og fellur í landnorður,

eptir endilöngum Jökuldal, og út í Hjeraðsflóa; hún er 15 mílur á lengd.

26, Lagarfljót; það kemur og undan norðurbrún Vatnajökuls, og rennur í landnorður, eptir endilöngu Fljótsdalshjerði og út í Hjeraðsflóa. Það er mikið vatnsfall og breitt, en mjókkar þó, er niður eptir dregur.

Margir eru fossar á Íslandi, og eru þeirra helztir: Skógafoss, undir Eyjafjöllum, Seljalandsfoss, vestan undir Eyjafjöllum, og svo Ullarfoss og Goðafoss, í Skjálfandafljóti. Goðafoss er allra fossa vatnsmestur og tignarlegastur á Íslandi, en Skógafoss er þó hærri og fríðari.

Mörg eru og stöðuvötn á landinu, en engin mjög stór. Størst eru:

1, Þingvallavatn, sunnan á landinu, í útsuður frá Skjaldbreið; það er talið fullar 5 mílur ummáls, og alldjúpt; í því er hólmi einn, sem nefndur er Sandey. Í Þingvallavatni er silungsveiði allgóð.

2, Hvítárvatn, austan undir Bláfellsjökli.

3, Þá eru mörg vötn vestan undir Skaptárjökli, millum Köldukvíslar og Tungnaár, er öll heita einu nafni Fiskivötn, og er austasta vatnið kallað Stórisjór, og er þeirra størst.

4, Skorradalsvatn, í Skorradal í Borgarfirði; er það alllangt, en mjótt.

5, Norður af Eiríksjökli á Arnarvatnsheiði eru og mikil vötn, er líka kallast Fiskivötn, og er Arnarvatn þeirra størst, enda er það allmikið vatn.

6, Fyrir botninum á Húnafirði eru þrjú vötn; heitir hið vestasta Vesturhóp, þá Miðhóp, og er það miklu stærst, en hið austasta er Húnavatn, og dregur sýslan nafn af því.

7, Mývatn, í suðurhluta Þingeyjarsýslu; það er mest stöðuvatn á Íslandi, 8 mílur ummáls; það er og talið bezt fiskivatn á Íslandi. Í því eru eigi færri en 34 hólmar, og allir skálmyndaðir, en þeirra stærst er Miklaey.

Þá eru margir hverar á Íslandi, og er vatnið í þeim öllum heitt, en þó eigi jafnheitt í öllum; eru það jarðeldar, er hitanum valda. Þeirra merkastir eru: Geysir og Strokkur, í Haukadal, austan til og ofan til í Árnessýslu, 7 mílur í útnorður frá Heklu. Þeir spýta úr sjer vatni hátt í lopt upp. Geysir er 80 feta djúpur, vatnið í honum að eins 60 feta, en skálin að ofan 8 feta, og 50 feta að þvermáli. Hann hefur gosið optast einu sinni á dag, og hefur þó eigi ávallt verið jafnlangt á milli gosanna, en dunur miklar heyrast á undan hverju gosi hans niðri í jörðunni. Þegar hann spýr, er vatnsstrókurinn hjer um bil 100 feta hár í lopt upp, og 46 feta ummáls. Nú er hann sagður gjósa sjaldnar. Strokkur er þar rjett hjá; hann er miklu minni um sig, og spýtir vatninu, ef til vill, eigi eins hátt og Geysir, en hann gýs optar, og er þó eigi ávallt jafnlangt á milli gosa hans; stendur vatnsstöpull hans þráðbeinn upp og ofan í gosunum. Í grennd við þessa tvo þjóðkunnu hvera telja menn um 50 smáhvera. Þá eru hverar allmargir á Reykjum í Ölfusi, og er einn þeirra merkastur, sem kallaður er Litli-Geysir; hann gýs ávallt sjöttu hverja stund, nótt og dag, og má marka dagsmörk af honum, þó ei sjái sól; vatninu þeytir hann hjer um bil 20 feta hátt í lopt upp. Margir eru og hverar ofan til í Borgarfirði, í Reykjaholtssdal, eða Reykjadal hinum nyrðri.

sem fornmenn kölluðu, og eru þar merkastir Skrifla í Reykholti og Sturlureykjahver, sem fornmannaverk eru á hvorumtveggja. Þar eru og alls um 50 hverar, smáir og stórir, sem allir gjósa nokkuð. Þá eru Reykjahverir, sem svo eru kallaðir, á Reykjum í Reykjahverfi; þeir eru þrír, og er Uxahver þeirra merkastur; spýr hann vatni 6 álnir í loft upp, tvær mínútur í senn. Auk þessara hvera, sem nú eru taldir, er mikill fjöldi alls konar hvera til og frá á landinu.

Þá eru og Ölkeldur á Íslandi, helzt í Snæfellsnes-sýslu, en merkust allra er talin Rauðamelis-Ölkelda, skammt norður frá Rauðamel í Hnappadalssýslu, bæði sökum vatnsmegnis og gæða. Önnur merkust Ölkelda á Íslandi er sú talin, sem er á Ölkelduhálsi, í Ölfusi ofanverðu. Vatnið í Ölkeldunum er dökkrautt á lit, barkandi og beiskt; það má hafa sem lyf við ýmsum sjúkdómum, bæði innvortis og útvortis.

8, Af fornum sögum má sjá, að kornyrkja hefur á Íslandi verið, en nú er hún engin. Hið sama má og segja um skógana, að allmiklir hafa birkiskógar verið víða um landið, en nú eru þeir því nær horfnir, og orðnir kjarr eitt, kröklótt og kyrkingslegt; þó hafa Íslendingar þá enn til kolagjörðar, og víða til eldsneytis. Mótekja er aptur víða góð, og mest á Sudurlandi. Á nokkrum stöðum er og surtarbrandur; en opt er illt að ná honum, er hann er í bröttum fjöllum. Þá eru brennisteinsnámur suður frá Kröflu, við Mývatn, er kallast Hlíðarnámur, og aðrir enn lengra þar suður á fjöllum, er kallast fremri námur, og hefur fengizt úr hvorumtveggja eigi allhitill brennistenn. Þá eru hinir þriðju námur

fyrir sunnan land, norður frá Krísuvík, Krísuvíkurnámar, en eigi hafa menn nú þeirra nein not. Helzt og mest notkun jarðarinnar er til heyskapar og hagbeitar, með því líka gras er víðast hvar kjarngott, enda er kvikfjennadur aðalfjárstofn landsbúa, einkum sauðfjennadur. Þar er og allmikið af hestum, einkum í Rangárvallasýslu og um Borgarfjörð suður, og í Skagafirði fyrir norðan land. Dýraveiðar eru því nær engar á Íslandi, enda eru þar engin villudýr nema refar, og nokkuð af hreindýrum, er haldast við á öræfum uppi í landnorðurhluta landsins, og þá stundum á fjallgarði þeim, er gengur út og suður til Reykjaness, og hafa menn þeirra því nær engin not, þótt einstaka eitt náist á stundum. En því meiri not hafa menn fuglanna, t. a. m. rjúpnanna, er ýmist eru skotnar eða snaraðar þúsundum saman á vetrum, einkum fyrir sunnan land. Arðsamastur allra fugla á Íslandi er þó æðarfuglinn, er þekur svo að segja hverja ey á sumrum kring um land allt¹, en mestur er þó arðurinn og almennastur á Breiðafirði, með því þar eru eyjar flestar; er það bæði egg og dún, er frá honum er tekið. Þá er enn fílungatekja á Vestmannaeyjum og víðar, og lundatekja mikil víða á eyjum, og þó mest á Vestmannaeyjum; telst svo til, að þar sjeu drepnir um 200,000 lunda á ári hverju, og er það fullorðinn fugl. Á Breiðafirði er og afarmikil lundatekja, og

¹) Á Vestmannaeyjum er þó ekkert æðarvarp.

taka menn þar ungana (lundakofu) á haustin, undir það að þeir ætla að fara að fljúga út úr holum sínum, og er af þeim ágætt fiður. Þá hafa og Íslendingar mikinn arð hjargfugls, er menn með því bæði fá egg og fiður; hann er því nær í öllum björgum, t. a. m. Vestmannaeyjum, Látrabjargi, Hornbjargi á Ströndum, Drangey, Grímsey, og miklu víðar, en hættuför er það mikil, að ná honum, er menn verða að síga í ólarreipum fyrir þverhnýpt björg ofan. Á eyjum er og víða kríuvarp mikið. Fiskiveiðar, einkum þorskveiðar og hákallaveiðar, eru og miklar með fram öllum ströndum landsins, mestar þó sunnan fram með Faxaflóa og á Vestfjörðum, og eru þær þó eigi stundaðar sem mætti, með því Íslendingar hafa að eins opin skip og þau smá. Þó ber þess að geta, að Íslirðingar hafa á hinum síðustu árum aflað sjer nokkurra þiljuskipa, er þeir halda til hákallaveiða, og hafa þeir aflað á þau afbragðs-vel, enda eru þeir taldir beztir sjómenn á landinu; hafa og sumir þeirra numið siglingafræði á hinum síðustu árum. Þá er og silungsveiði í ám og flestöllum vötnum, og laxveiði í flestöllum stórám, nema sumum jökulám. Í Eyjafirði er og opt á sumrum allmikil síldveiði, og nokkur í Hafnarfirði, og þó víst eigi svo mikil, sem verða mætti, ef vel væri stunduð. Þá er og selveiði víða við Ísland, bæði með uppidrápi og í nótum, og hafa landsbúar mikinn arð af. Mest mun selveiði á Breiðafirði og með fram Mýrum.

Ísfirðingar hafa og allt til þessa veitt ógrynni vöðusels á vetrum, en hin síðustu árin hefur sú veiði brugðizt með öllu. Opt rekur og hvali á land upp, og víða við land er trjáreki mikill; t. a. m. fyrir Hornströndum öllum, á Langanessströndum, fyrir Skaptafellssýslu, og víðar.

9, Landsbúar eru rúmlega 62,500; mæla þeir allir íslenska tungu, og allir eru Lúterstrúar. Einn er latínuskóli á öllu Íslandi. Þar er og skóli einn handa þeim, er prestar ætla að verða, eða presta-skóli; en þeir, er ætla sjer að nema lögfræði eða læknisfræði, verða að leita til Kaupmannahafnar. Alþýða manna er þar talin af flestum betur að sjer og margfróðari, en í öðrum löndum; en engir eru þar þó alþýðuskólar nú sem stendur, nema að eins einn barnaskóli; en skammt eru þó Íslendingar enn á veg komnir í öllum iðnaði og verk-lægni, er margt mættu þeir vinna með hægri móti, og sjer til meiri hagnaðar og hagræðis, en þeir nú gjöra.

Aðalatvinnuvegir manna eru þrír: kvikfjár-rækt, eða fiskiveiðar, eða þá hvorttveggja. Vestmannaeyingar, og þeir, sem búa með fram Faxa-flóa sunnanverðum og kring um Snæfellsjökul, lifa því nær eingöngu á fiskiveiðum. Með fram öllum ströndum annarstaðar á landinu stunda menn víðast bæði kvikfjárrækt og fiskiveiðar, nema í Skaptafellssýslu, og veldur þar hafnleysi og brim; þó sækja menn þar sjó um vetrarvertíð, einkum í Mýr-

dal. Allir þeir, sem búa nokkuð frá sjó, má segja að lifi eingöngu á kvikfjárrækt, nema hvað þeir síðari hluta vetrar leita margir niður til fiskiveranna, til að róa þar um vertíðina.

10, Þegar stjórnarbreytingin varð í Danmörku 1848, var svo til ætlazt, að fyrirkomulag stjórnar Íslands breyttist og, í líkingu við það, sem á varð í Danmörku; en eigi er það orðið enn; þó var sett stjórnardeild ein í Kaupmannahöfn, er hefur á hendi aðalstjórn allra málefna Íslands, og ber forstjóri hennar öll mál undir ráðgjafa konungs, sitt undir hvern, eptir því hvers eðlis hvert mál er, en ráðgjafarnir leggja úrskurð á. Í landinu sjálfu er stiptamtmaður æðsti embættismaðurinn. Þá eru og þrír amtmenn, sinn í hverju umdæmi, og er stiptamtmaður jafnframt amtmaður í suðurumdæminu. Þá er sýslumaður í hverri sýslu, og bæjarfógeti í Reykjavík (sem jafnframt er landfógeti, eða aðalfjárhirðir landsins); eru þeir lögreglustjórar, hver í sinni sýslu; þeir heimta og saman skatta, skipta örfum, og dæma mál í hjeraði. Þá eru hreppstjórar í hreppum, einn í hverjum, og tveir í sumum; eru þeir settir af amtmönnum, og eiga að annast öll málefni þau, er snauða menn varða eða sveitina alla, og bera þeir þau sveitarmál, er þeir eigi geta út kljád, undir sýslumann, en sýslumaður aptur undir amtmann. Hreppstjórar eru og lögreglumenn, hver í sínum hrepp. Í Reykjavík er umsjón allra sveitarmála í höndum bæjar-

stjórnarinnar, og sitja í henni alls sex menn, en bæjarfógetinn hefur framkvæmdina á hendi í bæjarmálefnum, og verður stiptamtmaður að leggja samþykki sitt til í ýmsum þeirra, áður framkvæma megi.

Konungur er æðsti löggjafi landsins, en þó má hann eigi setja nein lög á Íslandi, nema því að eins, að hann áður hafi borið þau undir alþingi, samkvæmt tilskipun dagsettri 8. d. marz mánaðar 1843; þó er alþingi að eins ráðgjafarþing, en sker eigi úr neinu máli.

Um dómsvaldið er það að segja, að öll mál millum einstakra manna skal leggja til sáttafunda; en gangi þá eigi saman sættin, er þeim vísað til dóms og laga, eins og öllum dómsmálum, og er þá sýslumaður hjeraðsdómari, hver í sinni sýslu; en þá má skjóta hjeraðsdómum til landsyfirrjettarins, sem er einn á Íslandi; sitja í honum einn yfirdómari og tveir meðdómendur, en stiptamtmaður er talinn forseti. Dómum landsyfirrjettarins má í flestum málum skjóta til hæsta-rjettar í Kaupmannahöfn.

11, Landinu er skipt í þrjú umdæmi eða ömt: suðurumdæmið, vesturumdæmið og norður- og austur-umdæmið; þeim er aptur skipt í 19 sýslur, og öllum sýslunum í 169 hreppa.

Allt er landið einn biskupsdómur, en 19 prófastsdæmi, og nú sem stendur 181 prestakall¹.

¹) Í fornöld var landinu skipt í fjóra fjórðunga, er voru:

I. *Suður um dæmið.*

Það gengur frá Lónsheiði að austan, er liggur milli Álptafjarðar og Lónfjarðar, vestur með fram

Sunnlendingafjórðungur eða Rangæingafjórðungur, Vestfirðingafjórðungur, og Austfirðingafjórðungur, en fjórðungunum var aptur skipt í þing.

A, Í Sunnlendingafjórðungi voru þessi þrjú þing:

1, Rangárþing, millum Jökulsár á Sólheimasandi að austan og Þjórsár að vestan, og Vestmannaeyjar.

2, Árnessþing, vestur frá Þjórsá og vestur fyrir Selvog.

3, Kjálarnessþing, kring um Reykjanes og sunnan fram Faxaflóa, að Botnsá við Hvalfjarðarbotn.

B, Í Vestfirðingafjórðungi voru og þrjú þing:

1, Þverárþing, norður frá Hvalfirði, og að Hítará.

2, Þórnessþing, vestur frá Hítará, kring um Snæfellsnes, og allt að Gilsfjarðarbotni, og austur að Hrútafjarðará, niður að fjarðarbotni.

3, Þorskafjarðarþing; það náði yfir allan útnorðurkjálka landsins, frá botninum á Gilsfirði og að botninum á Hrútafirði.

C, Í Norðlendingafjórðungi voru fjögur þing:

1, Húnavatnsþing, austur frá Hrútafirði og Hrútafjarðará, og austur að Skagatá, og fjallgarði þeim, er liggur norður eptir nesinu, og það suður á fjöll.

2, Hegranessþing, austur frá Skagatá og austur að Siglunesi, fyrir austan Siglufjörð, og þaðan beina stefnu eptir fjallgarðinum suður á fjöll.

3, Vaðlaþing, austur frá Siglunesi, en að austan rjeð Eyjafjörður inn á miðja Svalbarðsströnd, en úr því Vaðlahoiði.

4, Þingeyjarþing, austur frá Vaðlaþingi og austur að Eiðisvík, suðnan fram á Langanesi, og þaðan til fjalla.

D, Í Austfirðingafjórðungi voru þessi þrjú þing:

öllu landinu, og svo inn með Faxaflóa að Hvítá í Borgarfirði. Íbúar alls umdæmisins eru hjer um bil 22,400. Það er hjer um 700 ferhyrningsmílur. Suðurumdæminu er skipt í 7 sýslur.

1, Skaptafellssýsla; hún nær frá Lónsheiði að austan og vestur að Jökulsá á Sólheimasandi, milli fjalls og fjöru; hún greinist í eystri og vestari Skaptafellssýslu, og greina Núpsvötn þær. Í þeirri sýslu eru 7 hreppar, 2 prófastsdæmi og 12 prestaköll. Sýslubúar eru rúmlega 3,500.

Enginn er þar verzlunarstaður, og verða sýslubúar að reka verzlun sína í aðrar sýslur; þeir úr eystri hlutanum fara optast nær til Djúpavogs, en þeir úr vestari hlutanum til Vestmannaeyja, og Eyrarbakka í Árnessýslu, og sumir sækja til Reykjavíkur.

Merkastír bœir í þeirri sýslu eru: Bjarnanes, austanvert við Hornafjörð, prestssetur. Svínafell, í Örafum. Kirkjubær, á Síðu; þar var fyrrum nunnuklaustur. Hörgs-

1, Sunnudalsþing, er gekk frá Eiðisvík og suður undir Jökuldal, og þaðan út og suður upp til fjalla.

2, Kiðjafellsping, er tók við að sunnan, er Sunnudalsþing þraut, og náði yfir byggð alla þar á milli og Lónsheiðar.

3, Skaptafellsping, er lá sunnan fram á landinu, allt millum Lónsheiðar að austan, og Jökulsár á Sólheimasandi að vestan.

Frá því árið 1106 og allt þangað til 1801 voru tveir biskupar á Íslandi, sat annar í Skálholti í Biskupstungum, en hinn á Hólum í Hjaltadal við Skagafjörð. Undir Skálholtsbiskup laut Austfirðingafjórðungur, Sunnlendingafjórðungur og Vestfirðingafjórðungur, en undir Hólabiskup laut Norðlendingafjórðungur.

land, í norður og austur frá Kirkjubæ; þar hefur verið spítali handa líkþráum mönnum. Þykkvibær, í Álptaveri. vestanvert við Kúðafjót; þar var fyrrum klaustur. Höfðabrekka, fyrir vestan Mýrdalssand.

2, Rangárvallasýsla; ræður að austan Jökulsá á Sólheimasandi, en Þjórsá að vestan, og gengur hún þar á milli neðan frá sjó og upp til fjalls. Í þeirri sýslu eru 8 hreppar, og 12 prestaköll, en eitt er hún prófastsdæmi og Vestmannaeyjar. Sýslubúar eru hjer um bil 5000¹.

Í þeirri sýslu er enginn verzlunarstaður, en sýslubúar reka verzlun sumir til Vestmannaeyja, sumir til Eyrarbakka, og enn sumir til Reykjavíkur.

Merkastir bæir eru þar: Skógar, skammt fyrir vestan Jökulsá. Holt, sunnan undir Eyjafjallajökli vestanverðum, og er vanalega kallað Holt undir Eyjafjöllum, prestssetur. Hlíðarendi, í Fljótshlíð. Breiðabólsstaður, í Fljótshlíð vestanverðri, prestssetur. Stórálfshvoll, í vestur frá Breiðabólsstað. Móeiðarhvoll, austanvert við Rangá hina eystri. Oddi, á Rangárvöllum syðst, prestssetur. Keldur, á Rangárvöllum, prestssetur. Stóruvellir, á Landi, prestssetur. Skarð, norður af Stóruvöllum.

3, Árnessýsla; ræður Þjórsá henni að aust-

¹) Helztu sveitir í sýslunni eru: Eyjafjallasveit, sunnan og vestan undir Eyjafjallajökli, millum Jökulsár og Markarfljóts; en fyrir vestan það, á millum þess og Þjórsár, fyrir neðan Þverá, heita Landeyjar, og deilir Afall þeim í Austur-Landeyjar, og Út-Landeyjar. Fyrir norðan Markarfljót og Þverá heitir Fljótshlíð; millum eystri og vestari Rangár heita Rangárvellir, en fyrir vestan Rangá hina vestari, millum hennar og Þjórsár, eru Holt neðan til, en Land heitir ofan til.

an, en að vestan nær hún vestur fyrir Selvog, austur frá Reykjanesi, og þaðan til fjalls. Í þeirri sýslu eru 13 hreppar; eitt er hún prófastsdæmi, og heyrir undir það Krísuvíkursókn í Gullbringusýslu, en 15 eru þar prestaköll. Sú er sýsla fjölmennust á Íslandi, og eru sýslubúar nálægt 5,200¹.

Eyrbakkinn er þar verzlunarstaður, og er þar verzlun allmikil; reka Árnesingar þangað verzlun að miklu leyti, og Rangvellingar og Vestur-Skaptfellingar að nokkru; en ill er þar höfn, er hún blasir við opnu hafi; er skipum lagt þar inn á milli tveggja skerja, er flæðir yfir með hálfkölluðum sjó; eru skipin rígbundin til beggja hliða í hringi, sem festir eru niður í sker þessi, og varla getur þar legið nema eitt skip í senn. Þar er barnaskóli nýstofnaður.

Merkastir bæir í Árnessýslu eru: Gaulverjabær, neðarlega og austan til í Flóanum, prestssetur. Kaldaðarnes, austanvert við Ölfusá; þar hefur verið spítali handa líkþráum

¹) Upp frá sjó, allt á millum Þjórsár og Ölfusár, heitir Flói; það eru 5 hreppar; þá heitir fyrir ofan Skeið. Í landnorður þaðan, millum Þjórsár og Laxár, heitir Gnúpsverjahreppur, eða Eystri-hreppur, en fyrir vestan Laxá, millum hennar og Hvítár, heitir Hrunamannahreppur, eða Ytri-hreppur. Á millum Hvítár og Brúarár heita Biskupstungur, en fyrir vestan Brúarár heitir efst Laugardalur, og þá Grímsnes þar niður eptir, allt til þess, er Sogið fellur í Hvítá. Þá gengur Lyngdalsheiði á millum Grímsness og Þingvallasveitar, er liggur kringum Þingvallavatn; fyrir neðan Þingvallavatn, vestan fram með Soginu, heitir Grafningur, og þá Ölfus niður til sjávar, en Selvogur heitir vestast í sýslunni með sjó fram.

mönnum. Arnarbæli, í Ölfusi, vestanvert við Ölfusá, því nær gagnvart Kaldaðarnesi, prestssetur. Hruni, vestanvert við Laxá, prestssetur. Skálholt, í Biskupstungum, skammt fyrir ofan það, er Brúará fellur í Hvítá; þar var annar biskupsstóll á Íslandi frá því Ísleifur Gissurarson varð biskup hjer á landi 1056, og þangað til 1796; þar var og latínuskóli, þangað til hann var fluttur til Reykjavíkur 1785. Mosfell, í Grímsnesi, skammt eitt vestur frá Brúará, prestssetur. Þingvellir, við norðurendann á Þingvallavatni. Það er alkunnur bær, með því alþingi Íslendinga var háð þar, frá því það var fyrst stofnsett, og þangað til árið 1800, að það var af tekið með öllu. Í landnorður frá vatninu liggur lítill dalur austur undir Ármannsfell, og liggur hraun að austan, og neðst í því, rjett fyrir framan túnið á Þingvöllum, er lögberg; er það fremur mjór hraunrimi, og þó mjóstur þar sem hann hefst, en afardjúpar gjár ganga með fram honum beggja vegna með allmiklu vatni í. En vestan fram með dal þessum gengur Almannagjá; það er afarmikil hraungjá, einhver hin mesta á landi hjer. Austurbrún hennar er hraunklettabryggur, mjór og skürðóttur, en vesturbrúnn er flatahraun, og er sá barmurinn afarhár, og víða þverbeinn og sljettur eins og veggur. Norðan og vestan af heiðum kemur Öxará, og fellur hún í miðja Almannagjá, og því næst eptir henni um stund, en síðan austur úr gjánni, og niður í Þingvallavatn, vestan fram með túninu á Þingvöllum.

4. Gullbringu- og Kjósar-sýsla; það voru fyrrum tvær sýslur; gekk Gullbringusýsla frá Selvogi, í kring um Reykjanes, og svo sunnan fram með Faxaflóa að Elliðaám, en þá tekur Kjósarsýsla við, og nær að botninum á Hvalfirði. Í þeirri sýslu eru 8 hreppar. Eitt er hún prófastsdæmi og Reykjavík, að undanskildri Krísvíkursókn, en 7 prestaköll. Sýslubúar eru hjer um bil 4,700.

Undir þessa sýslu lúta: Þerney, innarlega í Kollafirði; Viðey, nokkru utar; þar er dúntekja mikil, og landskostir góðir; og Engey, enn nokkru utar.

Keflavík er verzlunarstaður í Gullbringusýslu, sunnan fram við Faxaflóa utarlega; þar er höfn eigi góð, er ekkert er afdrep; hafa þar helzt verzlun þeir þar í grenndinni.

Hafnarfjörður er annar verzlunarstaður í Gullbringusýslu; hann stendur fyrir botninum á Hafnarfirði. Þar er höfn örugg, enda liggja há holt og hraun að á þrjá vegu. Þar er allmikil verzlun; verzla þar, auk þeirra, er þar búa í grenndinni, einnig ýmsir úr austursýslunum.

Merkastir bæir í þeirri sýslu eru: Garðar, á Álptanesi, prestssetur. Bessastaðir, á norðanverðu Álptanesi; þar er íbúðarhús úr steini, og kirkja sömuleiðis. Þar sátu til forna höfuðsmeun á Íslandi, og frá því 1805 og þangað til 1846 var þar latínuskóli. Viðey; þar var klaustur til forna; þar er nú steinhús allmikið, og kirkja einnig úr stefni; prentsmiðja landsins var og þar um tíma. Næs, við Seltjörn á utanverðu Seltjarnarnesi; þar er og hús úr höggnum steini; þar var lækni-issetur áður og lyfjabúð; Laugarnes, skammt inn frá Reykjavík; þar er nú aðsetur biskupsins yfir Íslandi; þar er steinhús allmikið. Esjuberg, á Kjalarnesi, framanvert undir Esjunni, allvel húsaður bær, er helzti bærinn í Kjósarsýslu.

5, Reykjavík; það er umdæmi sjer, en að eins mjög lítið um sig, með því það er eigi annað en Reykjavíkurbær, og hverfi nokkur með sjó fram á báða vegu frá henni; er þar fógeti, þar sem sýslumaður er í öðrum sýslum. Gullbringusýsla liggur um Reykjavík á þrjá vegu, en sjór að norðan;

stendur meginbærinn í kvos einni á norðanverðu Seltjarnarnesi; fyrir sunnan bæinn er tjörn ein, en bæði fyrir austan og vestan eru hólar eigi all-lágir. Í brekkunum beggja vegna við bæinn er mikill sægur af bæjum, og svo bæði vestur og austur með sjó fram, en flest timburhús standa niðri í kvosinni, og allar sölubúðir. Þar er höfn allgóð og stór. Reykjavík er enn sem stendur mestur verzlunarstaður á Íslandi, og sækja þangað verzlun, auk Reyk-víkinga og Kjósarsýslubúa, Borgarfjarðarsýslubúar og meiri hluti Mýramanna, allmargir úr Gullbringu-sýslu, Árnessýslu og Rangárvallasýslu, og enn víðar að; er þar því opt fjölmennt, einkum um kaupsíð á sumrum, er menn úr ýmsum sveitum, enda fjar-lægum, koma þar bæði til verzlunar og annara erinda, með því þar býr stiptamtmaður, landfógeti og ýmsir aðrir embættismenn, og biskup landsins býr þar rjett í grennd við; þar er og landsyfirrjettur, presta-skóli og latínuskóli; þar er og alþingi haldið. Enn fremur er þar og aðsetur hinnar íslenzku deildar bókmenntafjelagsins, og prentsmiðja Ís-lands, sem þangað er nýflutt frá Viðey. Þar er og bókasafn, sem nefnt er stiptisbókasafn; það eru hjer um bil 6300 bækur, og er það haft uppi á lopti í dómkirkjunni. Flest eru hús þar smágjör, er jafna skal til húsa í stórbæjum annara landa, og að eins fá úr steini. Merkust hús eru þar: 1. Dómkirkjan; hún stendur austan til í miðri kvos-inni, suður við tjörn þá, er áður var um getið;

veggir hennar eru úr höggnum steini, en kór og fordyri og efri hluti veggjanna úr tígulsteini, og hellusteinspak á. Á henni er og stöpull (turn) úr trje, og þar í stundaklukka, sem sjá má víðast hvar úr bænum. Þessi kirkja er stærst og fegurst á Íslandi, enda er það að öllu veglegt hús, og allskrautlega búið að innan. 2, Latínuskólinn; hann stendur uppi í brekkunni austanvert við kvosina, næstum í beinni stefnu austur frá kirkjunni, eða litlu sunnar; hann er allur úr timbri gjör og tvíloptaður. 3, Íbúðarhús stiptamtmannsins; eru veggir þess úr höggnu grjóti, en þak úr trje.

Aðalatvinnuvegur bæjarbúa er verzlun og fiskiveiðar; grasnytjar eru þar sára-litlar. Í landi bæjarins er allgóð mótekja.

Reykjavík er einn hreppur, og prestakall eitt ásamt Seltjarnarnesi og nokkrum bæjum öðrum. Reykvíkingar eru full 1300 að tölu.

6, Borgarfjarðarsýsla; sunnan að henni er Hvalfjörður, en vestan Borgarfjörður og Hvítá, og gengur hún allt þar á milli vestan frá sjó og austur til fjalla. Í henni eru 9 hreppar. Eitt er hún prófastsdæmi og 6 prestaköll. Sýslubúar eru hjer um bil 2,200.

Enginn er verzlunarstaður þar í sýslu, og reka sýslubúar verzlun sína til Reykjavíkur.

Merkastir bæir eru þar: Ytri hólmur, utarlega á sunnanverðu Akranesi. Höfn, sunnan og vestan undir Hafnarfjalli. Leirá, austur frá Höfn. Reykjaholt, í Reykjaholtssdal, þar sem Snorri Sturluson bjó.

7, Vestmannaeyjasýsla; hún tekur að eins yfir Vestmannaeyjar, en þær liggja í suður frá Landeyjum í Rangárvallasýslu, hjer um bil 2 vikur sjávar undan landi; þær eru fjórar grasi vaxnar, en að eins ein þeirra byggð, og heitir sú Heimaey, en ýms eru þar sker og klettar að auk; allar eru eyjarnar afar-sæbrattar. Vestmannaeyjar eru 1 hreppur, og 1 prestakall, er lýtur undir Rangárvallasýslu - prófastsdæmi. Eyjabúar eru hjer um bil 400.

Kaupstaður er þar, og verzlun töluverð; þar er höfn góð og örugg, er inn á hana er komið; liggur Heimaey að henni að sunnan, en eiði eitt liggur að vestan, er tengir saman Heimaey og Heimaklett, sem svo er nefndur; er hann afar-hár, og liggur norðan fram með höfninni.

Lítill er þar kvikfjenaður, og lifa eyjabúar mestmegnis á fiskiveiðum, fuglaveiðum (einkum lunda og fílungi) og eggjatekju.

II. *Vesturumdæmið.*

Það nær yfir allan útnorðurskaga landsins, og suður að Hvítá í Borgarfirði, er greinir það og suðurumdæmið, og að austan að Hrútafjarðará, innst frá botni á Húnaflóa, og greinir sú á vesturumdæmið og norður- og austur-umdæmið. Það er hjer um bil 300 ferhyrningsmílur. Íbúar þess eru hjer um bil 15,800. Því er skipt í 6 sýslur.

1, Mýra- og Hnappadals-sýsla; það voru áður tvær sýslur. Mýrasýsla gengur norðan

fram með Hvítá og Borgarfirði, vestur að Hítará, milli fjalls og fjöru, en fyrir vestan Hítará tekur við Hnappadalssýsla, og liggur þá út með Faxaflóa að Stokkshamarsnesi (það er hjer um jafnaustarlega við Faxaflóa og Stykkishólmur er við Breiðafjörð), og þaðan út og norður til Elliðatinda. Í þeim sýslum eru 10 hreppar, og 8 prestaköll; Mýrasýsla er prófastsdoemi sjer, en Hnappadalssýsla er eitt prófastsdoemi með Snæfellsnessýslu. Íbúar eru hjer um bil 2,400.

Hjörtsey er hin eina byggða ey í sýslu þessari, og liggur hún skammt frá landi, í útsuður undan Álptár-ósum, og má riða þangað um fjöru.

Engir eru verzlunarstaðir í sýslum þessum, og reka Mýramenn mest verzlun í Reykjavík suður, en Hnappadalssýslubúar að Búðum í Snæfellsnessýslu.

Nafnkenndastir bæir eru þar: Gilsbakki, vestanvert við Hvítá í Hvítársíðu, ofarlega í Borgarfirði, prestssetur. Stafholt, sunnanvert við Norðurá, skammt fyrir ofan það, er hún fellur í Hvítá, prestssetur. Borg, við Borgarfjörð; þar var fyrst kirkja gjör á Mýrum, og þar var Kjartan Ólafsson jarðaður, og er legsteinn hans þar enn, þó í brotum. Hítardalur, austanvert við Hítará, upp til dala, prestssetur. Hítarnes, niðri við sjó, vestanvert við Hítará; það er og prestssetur, en engin er þar kirkja.

2, Snæfellsnessýsla; hún gengur frá Hnappadalssýslu út með Faxaflóa, kring um Snæfellsnes, og svo strandlengis inn með Breiðafirði sunnan fram, allt að Gljúfurá, er fellur sunnan í Hvammsfjörð innanverðan. Í þeirri sýslu eru 7 hreppar.

og 6 prestaköll, en eitt er hún prófastsdæmi með Hnappadalssýslu, eins og áður er sagt. Sýslubúar eru hjer um bil 2,900.

Til þessarar sýslu teljast ýmsar eyjar á Breiðafirði, og eru flestar óbyggðar, en þessar eru helztar, sem byggðar eru: Gvendareyjar, Brokey og Öxney, er allar liggja inn og fram undan Álptafirði.

Í þeirri sýslu eru fjórir verzlunarstaðir:

1, Búðir, sunnan fram á nesinu, í austur, eða lítið eitt í landsuður frá Snæfellsjökli; reka þangað verzlun helzt þeir, er í grenndinni búa og svo Mýramenn og Hnappadalssýslubúar. Höfnin er þar í ós einum, sem kallaður er Búða-ós, og liggja skip þar á þurru um fjöru.

2, Ólafsvík, á norðanverðu nesinu, í land-norður frá Snæfellsjökli; verzlun er þar helzt við þá, er búa þar í kring, og varningur því helzt fiskur og lýsi; höfn er þar fremur ill, er hún blasir því nær við opnu hafi.

3, Grundarfjörður, nokkru innar með Breiðafirði; þar er verzlun mjög lítil, en höfn góð.

4, Stykkishólmur, yzt á nesi því, er gengur út í Breiðafjörð út með Álptafirði að vestan. Þar er verzlun allmikil, og mest þar í sýslu, með því þangað sækja, auk mikils hluta Snæfellinga, því nær allir Dalasýslubúar, og ýmsir aðrir, bæði úr Mýrasýslu og Barðastrandarsýslu, og jafn-

vel hafa þangað áður sótt Hrútfirðingar. Þar er skipalægi allgott.

Í Stykkishólmi situr amtmaður Vestfirðinga og sýslumaður Snæfellinga; þar er og læknir, og þar er lyfjabúð.

Merkastir bæir eru: Staðastaður á Ölduhrygg, sunnan fram á nesinu, og austarlega í sýslunni, prestssetur. Stapi, sunnan og austan undir Snæfellsjökli; þar hefur verið verzlunarstaður fyrrum, og amtmannssetur um hríð. Laugarbrekka, litlu vestar og sunnar. Ingjaldshóll, norður og vestur frá Snæfellsjökli. Mávahlíð, í landnorður frá Snæfellsjökli. Hallbjarnareyri, á nesi því, er gengur fram milli Grundarfjarðar og Kolgrafarfjarðar; þar hefur verið spítali handa líkþráum mönnum. Bjarnarhöfn við Hraunfjörð, er gengur inn austanvert við Kolgrafarfjörð. Helgafell, skammt fyrir ofan Stykkishólm, vestanvert við Álptafjörð; það er prestssetur; til forna var þar klaustur. Skammt fyrir norðan Helgafell liggur Þórnes út í fjörðinn, þar sem Þórnesþing var haldið í fornöld.

3, Dalasýsla; Gljúfurá greinir hana og Snæfellsnessýslu, og nær hún yfir byggð alla þar inn frá og fyrir botni Hvammsfjarðar, yfir nes það, er gengur norðan fram með Hvammsfirði, og allt að Gilsfjarðarbotni. Í þeirri sýslu eru 8 hreppar. Eitt er hún prófastsdoemi og 6 prestaköll. Sýslubúar eru rúmlega 2000.

Til þeirrar sýslu teljast fjöldamargar eyjar, og eru þessar helztar byggðar: Hrappsey, í Hvammsfjarðarmynni; Langey ytri og innri, í norður, og Purkey, í austur frá Hrappsey; Rauðseyjar, út af Gilsfirði, og Akureyjar, nokkru innar.

Verzlunarstaður er enginn í sýslu þessari, og reka sýslubúar verzlun mest til Stykkishólms, og að nokkru leyti til Borðeyrar við Hrutafjörð.

Bæir hinir merkustu eru þar: Snóksdalur, við suðurhornið á Hvammsfirði. Hjarðarholt, í Laxárdal, hjer um bil fyrir miðjum botni á Hvammsfirði, prestss. Sælingsdalstunga, í norður frá nyrðra horni hans. Hvammur, lítið eitt utar en Sælingsdalstunga, prestss. Staðarfell, hjer um bil á miðri Fellsströnd. Skarð, á miðri Skarðsstönd. Staðarhóll, í Saurbæ. Hrappsey; þar var prentsmíðja um stund.

4, Barðastrandarsýsla; hún nær frá Gilsfjarðarbotni norðan fram með Breiðafirði, og svo norður að Langanestá í Arnarfirði. Í þeirri sýslu eru 10 hreppar; eitt er sýslan prófastsdæmi, en 8 eru þar prestaköll. Sýslubúar eru fullt 2,600.

Undir þá sýslu liggja og margar eyjar á Breiðafirði, og eru þessar byggðar: Bjarneyjar, syðst; út og norður frá þeim er Flatey, og þá Hergilsey; í austur frá Flatey eru Svefneyjar, en í landnorður frá Svefneyjum eru Hvallátur, og Skáleyjar, næst landi, en Sviðnur eru í suður frá Skáleyjum. Þessar eyjar eru allar í Eyjahrepp, sem svo er kallaður.

Verzlunarstaðir eru:

1, Flatey; þangað sækja nær því allir sýslubúar með fram Breiðafirði. Þar er ágæt höfn og merkileg; er það vogur einn, er gengur inn í hólma einn háan, og kallast hann Hafnarrey, en út úr hólmanum liggja allhá sker, sitt hvoru megin fram með

vognum, og fram fyrir mynni hans; er þar öruggt lægi fyrir fá skip.

2, Vatneyri, norðanvert við Patreksfjörð; þangað sækja helzt Patreksfirðingar og Tálknfirðingar.

3, Bíldudalur, vestanvert við Arnarfjörð innanverðan; það er verzlunarstaður Arnfirðinga.

Merkastir bœir þar eru: Reykhólar, á sunnanverðu Reykjanesi. Staður, fremst á Reykjanesi. Brjánslækur, á Barðaströnd, og Hagi, nokkru utar. Sauðlauksdalur, vestan fram við Patreksfjörð. Otrardalur, vestan fram við Arnarfjörð innanverðan. Þetta eru allt prestssetur nema Reykhólar. Kollabúðir, fyrir botninum á þorskafirði, er og nafnkenndur bær, með því þorskafjarðarþing var háð þar í fornöld.

5, Ísafjarðarsýsla; hún gengur frá Langanesi í Arnarfirði allt með sjó fram og að Geirólfsgrúp á Ströndum, nokkuð fyrir austan Furufjörð. Í þeirri sýslu eru 14 hreppar. Hún er tvö prófastsdæmi og 13 prestaköll. Sýslubúar eru hjer um bil 4,300.

Í þeirri sýslu eru að eins Vigur og Æðey byggðar eyjar, báðar í Ísafjarðardjúpi, Vigur vestan fram, út undan Hestfirði, en Æðey norðan fram, norður af Ögurhólum.

Verzlunarstaðir eru:

1, Þingeyri, vestan fram við Dýrafjörð.

2, Flateyri, norðanvert við Önundarfjörð; er á báðum stöðum lítil verzlun, og mest við lausakaupmenn á sumrum, enda sækja eigi aðrir sýslu-

búar verzlun þangað, en þeir, sem búa þar í fjörðunum.

3, Ísafjörður; hann stendur á eyri einni, er gengur norðan fram í Skutulsfjörð, og nær því yfir þveran fjörðinn; er skipalægi þar eitthvert hið bezt og fegursta á Íslandi, og er kallað Pollurinn, en innsigling inn á höfnina er örmjó, en höfnin bæði góð og stór, þegar inn er komið. Þar er meginverzlunarstaður í Ísafjarðarsýslu, og allmikil verzlun; sækja þangað allir Ísfirðingar (þeir sem búa í kring um Ísafjarðardjúp) og Strandamenn til verzlunar, og að sumu leyti þeir, sem búa í vestari hluta sýslunnar.

Merkastir bæir í þeirri sýslu eru: Rafnseyri, við Arnarfjörð, gagnvart Langanestá, prestssetur. Holt, við Önundarfjörð vestanverðan, prestssetur. Hjarðardalur, nokkru utar við fjörðinn. Hóll í Bolungarvík. Eyri, við Skutulsfjörð, prestssetur. Vigur, norður af Hestfirði. Ögur, við vík eina, er skerst inn í Ögurnes, en Ögurnes gengur út með Skötufirði að austan. Vatnsfjörður, fyrir botninum á Vatusfirði, prestssetur. Reykjarfjörður, norðan fram við Reykjarfjörð. Á Reykjanesi, er gengur austan fram með firðinum, eru hverar, er hafðir voru til saltgjörðar áður, enda mundi það hægt enn.

6. Strandasýsla; hún gengur frá Geirólfs-gnúpi á Ströndum, vestan fram inn með Húnaflóa, og að Hrútafjardará. Í þeirri sýslu eru 6 hreppar; eitt er hún prófastsdæmi og 4 prestaköll. Sýslubúar eru framt að 1,450.

Reykjarfjörður, eða öðru nafni Kúvíkur,

er eini verzlunarstaður þar í sýslu, og er þar þó eigi allmikil verzlun, sízt á seinni árum, enda höfn eigi góð.

Bæði fastakaupmenn og lausakaupmenn hafa og leyfi til, að sigla upp Borðeyri, vestanvert við Hrútafjörð, og verzla þar; sækir þangað verzlun mikill hluti Strandasýslubúa og Húnavetninga, og ýmsir Dalasýslubúar.

Bæir helztir eru: Staður, í Steingrímsfirði, er stendur innst fyrir botni hans; það er prestssetur. Kaldrananes; sunnan fram við Bjarnarfjörð. Kollafjarðarnes, norðanvert við Kollafjörð. Óspakseyri, norðan fram við Bitrufjörð. Prestsbakki, norðan fram við miðjan Hrútafjörð, prestssetur. Melar, upp frá botni Hrútafjaðar.

III. *Norður- og austur-umdæmið.*

Það hefst við Hrútafjarðará að vestan, og nær yfir byggð alla fyrir norðan land og austan, milli fjalls og fjöru, allt að Lónsheiði, er fyr var um getið, og greinir það og suðurumdæmið. Það er hjer um bil 800 ferhyrningsmílur. Í því umdæmi eru framt að 24,200 manns. Því er skipt í 6 sýslur.

1, Húnavatnssýsla; hana greinir Hrútafjarðará að vestan og Strandasýslu, en að austan greinir hana og Skagafjarðarsýslu fjallgarður sá, er gengur sunnan úr óbyggðum norður eptir Skaganum og út í Deildarhamar, yzt á Skaga, fyrir vestan austurodda nessins, er heitir Skagatá. Í þeirri sýslu eru 12 hreppar; eitt er sýslan prófastsdæmi og 15 prestaköll. Sýslubúar eru framt að 4,350.

Skagaströnd, sunnan og austan undir Spákonufellshöfða, austan fram við Húnaflóa, er verzlunarstaður Húnvetninga, er þeir sækja ei til Borðeyrar eða annara kaupstaða; er þar ill höfn og allhættuleg, er hún liggur fyrir opnu hafi, og ekkert afdrepp. Þar eru reyndar 2 verzlunarbúðir; heitir Höfðakaupstaður utar, en Hólanes innar, en örskammt er á milli, og má því telja sem einn verzlunarstað.

Merkastir bæir í þeirri sýslu eru: Melstaður, fram frá botni Miðfjarðar, fyrir vestan Miðfjarðará, prestssetur. Reykir, gagnvart Melstað fyrir austan ána. Breiðabólstaður, í Vesturhópi, vestanvert við Vesturhópsvatn. Víðidalstunga, í Víðidal. Þingeyrar, við austurhornið á vatninu Miðhóp, millum þess og Húnavatns; þar var klaustur til forna. Hvammur, í Vatnsdal. Bólstaðarhlíð, í Svartárdal.

2, Skagafjarðarsýsla, eða Hegransesýsla; hún gengur á milli fjallgarðs þess, er áður var um getið að greindi hana og Húnavatnssýslu, og fjallgarðs þess að austan, er liggur eptir endilöngu nesi því, er gengur fram milli Skagafjarðar og Eyjafjarðar¹, að Almenningsnöf, vestan fram á nesi þessu, og allt þar á milli, neðan frá sjó og upp til fjalla. Í þeirri sýslu eru 12 hreppar. Sýslan er eitt prófastsdoemi og 14 prestaköll. Sýslubúar eru hjér um bil 4,200².

¹) Sýsluskilin liggja um Myrkárjökul og fyrir austan Unadalsjökul. Yfir þann fjallgarð, suður frá Myrkárjökli, liggur Öxnadalshéiði.

²) Vestan fram með firðinum yzt heitir Skagi, en fram

Undir þessa sýslu lýtur Málmei, er liggur austan til og utan til í Skagafirði. Austan til í miðjum Skagafirði er Drangey, sem er að mörgu merkileg, þótt eigi sje hún byggð. Hún er girt hömrum allt í kring, meir en 100 faðma háum, og fær þar enginn upp komizt stigalaust, nema um einstigi eitt, sem kallað er Grettisuppganga. Uppi er eyjan hjer um bil 400 ferhyrningsfaðma á stærð, og er þar góð sauðbeit. Í bjarginu er ógrynni svartfugls.

Hofsós og Grafarós eru verzlunarstaðir Skagfirðinga; standa þeir austan fram við fjörðinn miðjan, og örskammt á milli; stendur Hofsós utar með firðinum, og er þar lægi illt, en Grafarós innar, og er þar öllu betri höfn.

Merkastir bæir í Skagafirði eru: Reynistaður, í Sæmundarhlíð; þar var nunnuklaustur til forna. Glaumbær, nokkru ofar, prestssetur. Miklibær, prestssetur. Víðivellir og Flugumýri, í Blönduhlíð. Hólar, í Hjaltadal; þar var biskupssetur Norðlendinga, á meðan tveir voru biskupar á landinu, eða frá 1106, og þangað til 1801; þar var

frá fjarðarbotninum, vestan fram með Hjeraðsvötnum, er Sæmundarhlíð, en Hegranes heitir neðan frá fjarðarbotninum á millum Hjeraðsvatna; þá heitir Vallhólmur, upp með ánum, á milli þeirra og Svartár að vestan, er fellur í Hjeraðsvötnin; þá heitir Tungusveit og Goðdalir fram til fjalla. Norður með ánum að austan liggur Blönduhlíð, en fyrir norðan hana gengur Hjaltadalur í landsuður upp til fjalla, en norður frá dalsmynninu liggur Óslandsahlíð út með firðinum, þá Höfðaströnd, og austur við sýsluskil nyrzt heita Fljót.

og prentsmiðja lengi, og latínuskóli þangað til 1801; þar er steinkirkja forn, mikið hús og merkilegt.

3, Eyjafjarðarsýsla, eða Vaðlasýsla; sýsluskilin að vestan eru áður greind, en að austan ræður Eyjafjörður inn að botni, en úr því fjallgarður sá, er gengur austan fram með Eyjafjarðardölum, og nefnist Vöðluheiði, og það suður á fjöll. Í þeirri sýslu eru 10 hreppar. Eitt er sýslan prófastsðemi og Svalbarðssókn í Þingeyjarsýslu, en 14 prestaköll. Sýslubúar eru hjer um bil 4,100¹.

Til þessarar sýslu telst Grímsey, er liggur norður og austur af Eyjafirði, 6 vikur undan landi í haf út. Þar eru 9 bæir; lifa eyjarbúar mest á fiskiveiðum og bjargfugli. Hrísey er og byggð ey, utarlega í Eyjafirði.

1, Siglufjörður er lítill verzlunarstaður vestanvert við Siglufjörð innanverðan, og er þar þó allgóð höfn, en örðugt til aðsóknar, og sækja því þangað að eins þeir, sem í grennd búa.

2, Akureyri, innst við Eyjafjörð, vestan fram; það er aðalverzlunarstaður þar í sýslu, og er þar allmikil verzlun, enda er sveit góð í nágrenninu, og þar er örugg höfn, er Hofsbót heitir, og gengur eyri fram með að utan. Akureyri er talin annar mestur verzlunarstaður á landi hjer, næst Reykjavík; sækja

¹) Inn frá Ólafsfirði, milli hans og Svarfaðardals, heitir Upsaströnd, en inn frá Svarfaðardal, á milli hans og Hörgárdals, heitir Árskógsströnd, en inn frá Hörgárdal gengur Kræklingahlíð; en upp frá fjarðarbotninum heitir allt Eyjafjörður.

þangað verzlun, auk Eyfirðinga, fjöldi manna úr vestari hluta Þingeyjarsýslu. Á Akureyri er engin kirkja, en þar er læknir og lyfjabúð; þar er og nýstofnuð prentsmiðja, sem einstakir menn eiga. Kaupstaðarbúar eru hjer um bil 200.

Merkastir bæir þar í sýslu eru: Möðruvellir, í Hörgárdal norðanverðum, eigi langt frá Akureyri; þar var munkaklaustur fyrrum; nú er þar amtmannssetur Norðlendinga, og nefnist íbúðarhús hans Friðriksgáfa; er það allveglegt hús; eru veggirnir úr steini, en trjebak á. Espihóll, í dalnum fram af Eyjafrði. Grund, skammt eitt fram frá Espihóli. Munkaþverá, austanvert í dalnum, litlu neðar en Grund; þar var og munkaklaustur til forna.

4, Þingeyjarsýsla; hana markar Eyjafjörður að vestan, það sem hann nær, en úr því Vaðlaheiði; en að austan ræður Máfabjarg, austanvert norðan á Langanesi, og svo fjallshryggur sá, er liggur eptir því; en fyrir ofan Langanes verða sýsluskil beina stefnu, lítið eitt í vesturátt, suður í Dimmagilsfjallgarð, er liggur hjer um bil í hávestur undan Vopnafrði, og svo þaðan vestur að Jökulsá á fjöllum, rjett fyrir sunnan Grímsstaði. Í þeirri sýslu eru 12 hreppar. Sýslan er eitt prófastsdæmi, að undanskildri Svalbarðssókn, og 18 prestaköll. Sýslubúar eru framt að 4,900¹.

¹) Með fram Eyjafrði yzt heitir Látraströnd, en þar fyrir innan og inn að botni heitir Svalbarðsströnd; en upp á milli þeirra gengur dalur, fyrst í austur, og svo í suður, austan fram með Vaðlaheiði, og heitir sá dalur Fnjóskadalur; upp úr honum liggur vegur um Ljósavatnsskarð austur í Bárðardal; í suður upp frá Skjálfanda, vestan fram

Undir þessa sýslu lýtur Flatey, vestanvert við Skjálfanda.

1, Húsavík er verzlunarstaður þar í sýslu; stendur hann austanvert við Skjálfanda, nokkru fyrir innan hann miðjan; þar er höfn allill, bæði lítið afdrepp og botn grýttur.

2, Raufarhöfn, á austanverðri Melrakkasljettu, er annar verzlunarstaður sýslubúa, og er þar skipalægi gott, en sund mjótt um að fara, áður inn er komið.

Merkastir bœir í sýslunni eru: Grenjaðarstaður og Múli í Aðalreykjadal, prestssetur. Garður, norðarlega í Aðalreykjadal, og Breiðamýri, framarlega í honum.

5, Norður-Múlasýsla; takmörk hennar og Þingeyjarsýslu eru áður sögð; en að sunnan eru sýsluskil eptir fjalli því, er liggur eptir nesinu, er gengur fram á millum Mjóafjarðar að sunnan og Seyðisfjarðar að norðan, úr Dalatanga, fremst á því, og upp til Gagnheiðarhnúks, austanvert við Fljótsdal; þaðan ganga sýsluskil um stund í norður, með fram Fljótsdal að austan, og þá vestur að Lagar-

Skjálfandafjóts, heitir Kaldakinn, en suður frá henni er Bárðardalur. Upp frá Skjálfanda gengur og í suður Aðalreykjadalur; austan til úr þeim dal gengur Laxárdalur, er stefnir enn í suðurátt; en austanvert við dalinn ofanverðan er Mývatnssveit. Tjörnæs gengur fram milli Skjálfanda og Axarfjarðar, en fram af Axarfirði, vestan Jökulsár, heitir Kelduhverfi, en austan fram Gnúpasveit, og Fjallasveit syðst; en Melrakkasljetta heitir nyrzti hluti þess, er gengur fram á milli Axarfjarðar og Þistilfjarðar.

fljóti, fyrir ofan Útmannasveit, sem liggur upp frá botninum á Hjeraðsflóa; úr því ræður Lagarfljót, meðan það vinnst, og síðan Gilsá, sem er austust af ám þeim, er renna í útsuðurhorn Lagarfljóts. Í þeirri sýslu eru 10 hreppar. Hún er eitt prófastsdæmi og Eyðar í Suður-Múlasýslu, en Dvergasteinsókn liggur aptur undir Suður-Múla-prófastsdæmi, en 10 eru þar prestaköll. Sýslubúar eru hjer um bil 3,300.

Verzlunarstaðir eru þar:

1, Vopnafjörður, norðanvert við Vopnafjörð; er þar trygg höfn, en grýttur sjávarbotninn; þangað sækja menn verzlun úr norðurhluta sýslunnar.

2, Seyðisfjörður, við sunnanverðan Seyðisfjörð; þar er höfn góð, og allmikil verzlun; sækja þangað margir úr miðhluta sýslunnar, og ýmsir úr Suður-Múlasýslu.

Merkastir bæir eru: Hof, í Hofsaárdal, er liggur fram af Vopnafirði, vanalegast nefnt Hof í Vopnafirði, prestssetur. Kirkjubær, í Hróarstungu, neðarlega í Fljótsdalshjaraði, prestssetur. Skriðuklaustur, í Fljótsdal sjálfum; þar var fyrrum nunnuklaustur. Valþjófsstaður, skammt fyrir framan Skriðuklaustur, prestssetur.

6, Suður-Múlasýsla; norðan að henni liggur Norður-Múlasýsla, en að sunnan Skaptafellssýsla, og eru sýsluskil þeirra þegar greind. Í þeirri sýslu eru 10 hreppar. Sú sýsla er eitt prófastsdæmi (sjá þó Norður-Múlasýslu), en 11 eru þar prestaköll. Sýslubúar eru hjer um bil 2,900.

Undir þá sýslu lýtur Papey, er liggur fram undan Hamarsfirði; hún er lukt hömrum á alla

vegu, en agnsöm mjög. Einn boer er í eyjunni, og allreisulegur.

Verzlunarstaðir eru þar:

1, Eskifjörður, norðan fram við Eskifjörð, en sá fjörður gengur aptur norður og vestur úr Reyðarfirði; er þar allgóð höfn.

2, Djúpivogur, sunnan fram við Berufjörð utanverðan; þangað sækja, auk sýslubúa, Austur-Skaptfellingar. Þar er ágæt höfn, en lítil; er það djúpur vogur, og lykja klettur um á þrjá vegu, og því hlje fyrir því nær öllum vindum.

Merkastir boer þar í sýslu eru: Vallanes, í Fljótsdals-hjéraði, sunnanvert við Lagarfljót, prestssetur. Ketilastaðir, litlu neðar og austar í hjéraðinu. Hólmar, norðanvert við Reyðarfjörð innanverðan, prestssetur. Hof, í Álptafirði, prestssetur.

KONUNGSRIKIÐ NIÐUR- LÖND eða HOLLAND (NIE- DERLANDE).

1, Vestan og norðan að því liggur Englands-haf, að austan Þýskaland, og að sunnan Belgía; er það hjer um bil 600 ferhyrningsmílur að stærð.

2, Holland er lálendasti hlutinn af norður-sljettu norðurálfunnar; það er sljettlendi; jarðvegur er þar votlendur, og blendingur af leðju, mold og mýrajörð; liggja um landið óteljandi síki og skurðir. Varla sjást þar hæðir eða steinar, skógar eða lindir. Land þetta liggur lægra en sjávarflötur, og er varið ágangi sjávar og vatna með flóðgörðum, bæði af grjóti og mold. Þar er sumstaðar flæðiland og engjar, sumstaðar mýrar, fen, eða þá lyngmóar.

Loptslag er þar saggasamt og drungalegt, og einatt er þar þoka.

3, Af flóum þeim, er skerast inn í landið úr Englandshafi, viljum vjer nefna *Zuider-zee* (fram-borið *Sauder-si*), og er þar fullt af sandgrynningum. Úr flóa þessum gengur sund upp í *Haarlemmer*-vatnið; en það vatn er nú nær því búið að þurrka upp.

Stærst á er þar Rín, er kemur úr Þýzkalandi; en er hún kemur inn í Holland, kvíslast hún í tvennt, og falla báðar þær kvíslir út í Englandshaf. Nyrðri kvíslin kallast enn Rín, og fellur hún í útnorður, og kvíslast enn í margar greinir, og verður sjálf að síðustu að eins ofurlítill spræna. Syðri kvíslin er miklu meiri, og kallast *Waal* (framb. *Val*); í hana fellur *Mosá* (*Maas*), er kemur sunnan úr Belgíu; en þær renna þó úr því í einlægum kvíslum, er ýmist renna saman, eða greinast sundur.

4, Í Niðurlöndum eru ágæt beitolönd, og

er mikill hluti landsins notaður til engja, og er þar því mikill og ágætur nautpeningur, og mikið af svínum; enda er þaðan og flutt mikið af smjöri og osti. Enn fremur eru matjurtir ræktaðar þar mjög í landi, og blóm, og er töluverð verzlun með hvorttveggja. Eigi vex þar korn svo mikið, að landsbúum nægi. Mór er hafður til eldsneytis.

5, Íbúar eru 3 millónir að tölu.

Flestir mæla þeir á hollenzka tungu, og eru endurbættrar trúar. Helztu bjargræðisvegir manna eru kvikfjárrækt og verzlun, og er verzlun þar mikil. Stjórnarskipun er þar bundin einveldisstjórn.

6, Ríki þessu er skipt í 11 fylki: 1, *Holland*; 2, *Zeeland*, og er það tómar eyjar; 3, *Utrecht*; 4, *Friesland* (Frísland¹); 5, *Gröningen*; 6, *Ober-Yssel*; 7, *Drenthe*; 8, *Geldern*; 9, *Brabant*; 10, nokkur hluti af *Limburg*, og 11, nokkur hluti af *Luxemburg*.

Þeir eru þar merkastir:

1, *Amsterdam*; það er mestur staður á Hollandi, og stendur sunnanvert við *Zuider-Zee*. Í mýrlendi nokkru, sem einlæg síki liggja um; eru þar mörg hús reist á staurum, sem niður eru reknir.

¹) Þannig nefndu fornmenn norðurhluta Niðurlanda, og svo löndin þar fyrir norðan, með fram Englandshaf, allt norður í Sljesvík; en vesturströnd Norður-Hollands kölluðu þeir Kinnlimasíðu. En Niðurlöndin suður frá Rín, Belgíu og nyrta hluta Frakklands nefndu þeir Flæmingjaland.

Það er einn af mestu verzlunarstöðum í heimi. Íbúar eru 220,000.

Haarlem (framb. *Harlem*), vestur af *Amsterdam*, við *Haarlemmer-vatn*; þar eru lín bleikt, og þar er blómverzlun mikil. Íbúar eru 24,000.

Norður af norðurskaga *Hollands* liggur ey, er *Texel* heitir, og er hún nafnkennd að því, að þang- að safnast *Indlandsfór*.

Haagh (framb. *Hag*); sá boer stendur í suður frá *Haarlem*; er það fagur boer og skipulega gjörður, og þar hefur konungur *Niðurlendinga* aðsetu. Íbúar eru 66,000.

Leiden, (framb. *Læden*), við *Rín*; þar er nafnfrægur háskóli. Íbúar eru 38,000.

Rotterdam, við *Rín*; það er annar mestur verzlunarstaður í *Niðurlöndum*. Íbúar eru 85,000.

3, *Utrecht* (*Trekt*), við *Rín*, í landsuður frá *Amsterdam*; það er gamall boer; þar er háskóli. Íbúar eru 43,000.

10, *Maastrickt* (framb. *Mastrikt*), við *Mosá*; þar er rammgjör kastali. Íbúar eru 30,000.

11, *Luxemburg*; þar er og rammgjör kastali. Íbúar eru 12,000.

KONUNGSRÍKIÐ BELGÍA (BELGIEN).

1, Norðan að Belgíu liggur Holland, að austan Holland og Þýzkaland, að sunnan Frakkland, að vestan Englandshaf. Það land er 540 ferhyrningsmílar að stærð.

2, Belgía er einn hluti norðursljettu norður-álfunnar, enda er hún mestöll láglend og sljettlend. Um suðurhlutann liggja fjöll, er heita *Ardennerfjöll*, en annarstaðar er þar sljett og frjótt akurlendi, og á einstaka stað mýrar, eða þá lyngmóar.

Loptslag er hið sama sem í Hollandi, nema hvað þar er eigi eins saggasamt, einkum í landsuðurhluta landsins.

3, Um Belgíu falla tvær ár merkastar, *Schelde* og *Mosá*, er báðar koma frá Frakklandi; *Schelde* fellur vestur um landið, og út í Englandshaf í tveim kvíslum, en *Mosá* fellur norður í Niðurlönd.

4, Korn, og einkum hveiti, er hið helzta, er náttúran af sjer getur; en í suðurhjeruðunum fæst og nokkuð af málum; er jarðyrkja annar helzti bjargræðisvegur landsbúa, en annar eru verksmiðjurnar.

5, Íbúar eru $4\frac{1}{2}$ millíón að tölu.

Íbúar mæla sumir á flæmska tungu, sem eigi er annað en hollenzk mállýzka, en sumir á valska (*WALLONISCH*) tungu, en það er aföguguð frakkneska; flest er þar þó ritað á frakkneska tungu. Flestir eru landsbúar páfatrúar. Stjórnarskipun er þar bundin einveldisstjórn.

6, Landinu er skipt í 9 fylki, er svo nefnast: 1, *Brabant*; 2, *Antwerpen*; 3, *Ost-Flandern* (Flandur); 4, *West-Flandern* (Flandur); 5, *Hennegau*; 6, *Namur*; 7, *Lüttich*; 8, nokkur hluti af *Limburg*, og 9, nokkur hluti af *Luxemburg*.

Bœir eru helztir:

1, *Brüssel*; það er höfuðstaður landsins og aðsetursstaður konungs; er það fagur bær og skipulega gjörður. Íbúar eru 120,000.

2, *Antwerpen*, við ána *Schelde*; það er mikill verzlunarstaður. Íbúar eru 90,000.

3, *Gent*, við ána *Schelde*; þar eru verksmiðjur miklar, og þar er háskóli. Íbúar eru 100,000.

4, *Brügge* (Bryggja); þar eru verksmiðjur miklar, og þar er kastali. Íbúar eru 50,000.

7, *Lüttich*; sá bær stendur við Mosá; eru þar miklar verksmiðjur, og einkum vopnasmíðjur. Stræti eru þar bæði mjó og skuggaleg. Íbúar eru 70,000.

HIÐ BREZKA RÍKI.

Hið brezka ríki eru tvær stórar eyjar og ýmsar aðrar minni, og liggja þær allar í *Atlants*-hafi. Stærsta eyjan nefnist opt Bretland hið mikla, það er England og Skotland, en hin stóreyjan er Írland. Fyrir austan Skotland og Eng-

land gengur Englandshaf (Norðursjór) og sunðið við *Calais* (framb. *Kale*), er greinir England og Frakkland; en Írland liggur vestur frá Englandi, og greinir Írlandshaf þau lönd. Allar eru eyjar þessar samtals 5,700 ferhyrningsmílur.

2, Vesturhluti Englands er fjallland, en hæst eru þau fjöll 3,500 fet, og skiptast þau í þrjá fjallgarða, sem þó eigi eru áfastir hver við annan, liggur einn þeirra í útsuður, um syðsta hluta landsins; annar liggur í vestur, um *Wales*; en hinn þriðji liggur í útnorður, um norðurhluta landsins. Hinn hluti landsins er láglendur, og þó víða bæróttur, en sumstaðar er sljettlendi, einkum á austanverðu miðju landinu.

Skotland er miklu fjöllóttara en England, en allt er það hálendara að vestanverðu en austanverðu; norðurhlutinn er því nær eintómt fjalllendi. Hæst eru fjöll þar 4,200 fet, en öll eru þau full af gljúfrum og gjótum, hyldýpissvötnum og þverhnyptum hömrum; er norðurhlutinn öldungis skóglaus, en eintómir móar og mýrar; vesturstrendurnar eru sæbrattar mjög og vogskornar, en á austurströndunum eru sljettur hjer og hvar.

Írland er mestallt sljettlendi, og gengur þó í ölduhryggjum; er jarðvegur þar frjór, og beitiöld lönd ágæt; sumstaðar eru þar mýrar, og fjöldi stöðuvatna. Fjöll eru þar að eins á útskæklunum, helzt vestan og norðan á landinu, en öll eru þau lág.

Eyjar þær, er liggja í kring um lönd þessi, eru nærfellt allar skóglausar, hálendar og mýrlendar, og víða eru þar einnig lyngmóar.

Loptslag er í löndum þessum líkt því, sem vant er að vera á eyjum, einkum vestan og sunnan á Englandi og á Írlandi; veðráttufar er þar saggasamt, og þokur miklar.

3, Inn í lönd þessi skerast margir flóar og firðir, og er stærstur þeirra flói sá, er skerst vestan í England sunnanvert, og kenndur er við *Bristol* (Bretlandsfjörður). Ár þykja þar helzt greinandi: 1, á Englandi: *Thames* (framb. *Tems*; Tempsá); hún fellur austur um landið sunnanvert, í gegn um Lundúnaborg, og svo út í Englandshaf, og er hún geng hverju skipi upp að Lundúnum. *Severn*; hún kemur norðan að, og fellur út í Bretlandsfjörð. *Trent*, er öðru nafni nefnist *Humber* (framb. *Ömb'r*; Humra, Hauksfljót); hún fellur norður eptir landinu, og austur í Englandshaf, fyrir norðan mitt England. *Tweed* (framb. *Tvíð*; Tvedda?); sú á er nyrzt á Englandi, og fellur austur í Englandshaf. 2, á Skotlandi: *Forth* (framb. *Fórþ*), og nokkru norðar *Tay* (framb. *Te*); þær renna báðar í austur og út í Englandshaf; *Clyde* (framb. *Klæð*); hún fellur í vestur. 3, Á Írlandi er *Shannon* (framb. *Sjennon*) merkust; hún fellur í vestur, og út í *Atlants*-haf; mynni hennar er allbreitt, og kölluðu fornmenn það Smjörvík.

Á milli margra af ám þessum eru síki gráfin, og er með því mjög greitt fyrir verzluninni.

4, Það, sem jörðin af sjer gefur, er helzt járn tin, eir og steinkol. Akuryrkja er þar

stunduð með frábærri kunnustu; en eigi vex þó svo mikið korn þar í landi, sem landsmenn þurfa við sjer til viðurværis, með því manngrúinn er svo mikill. Hagkvisti er þar og ágætt, og einkum sökum þess, að veður eru þar svo blíð á vetrum, og loptið saggasamt. Enskir hestar eru og nafnkenndir. Bjargræðisvegur meiri hluta Englendinga er þó verksmiðjustarfi og verzlun, og er hvorttveggja þar fjarska-mikið, en hvorugt eins mikið á Skotlandi eða Írlandi. Á Írlandi er kvikfjárrækt og akuryrkja aðalbjargræðisvegir landsbúa.

5, Íbúar eru yfir 28 milliónir.

Þeir mæla flestir á enska tungu. Megintrúin á Englandi er biskupatrúin, sem svo er kölluð, en á Skotlandi öldungatrúin; Írlendingar eru flestir páfatrúar. Allir njóta þeir nær því sömu rjettinda. Englendinga má telja einhverja hina menntuðustu þjóð í heimi, og tekur, ef til vill, öllum öðrum þjóðum fram að hugviti í að finna nýjar listir og öllu því, er að verksmiðjum lýtur. Í engu öðru ríki í heimi er og verzlun eins mikil. Stjórnarskipun er þar bundin einveldisstjórn.

Merkastir bœir:

A, Á Englandi¹:

London (framb. *Lond'n*; Lundúnir, Lundúnaborg), við Tempsá; það er höfuðstaður landsins

¹) Útsuðurtanga Englands kölluðu fornmenn Kornbretaland (nú Cornwall); en Bretland kölluðu þeir hjerað það vestan á Englandi, sem nú er kallað *Wales*, og við það kenndu þeir flóa þann, er gengur vestan í England, sunnanvert við *Wales*, og kölluðu Bretlandsfjörð. Þá kölluðu þeir landið norður frá Humrumynni Norðimbraland (nor-

og aðsetursstaður konungs; sá er mestur boer í norðurálfu, og, ef til vill, í öllum heimi. Hann er í þremur hlutum. Í miðhlutanum eru stræt-in bæði mjó og óskipuleg, og búa þar flestir verzlunarmenn, og þar er meginverzlun bæjar-ins. Í vesturhlutanum býr konungur og hirðin, auðmenn og flest stórmenni. Suðurhlutinn, fyrir sunnan Tempsá, er óalitlegasti hluti Lundúna, og eru tómar verksmiðjur. Lundúnaborg er mestur verzlunarstaður í heimi, og hafa Lund-

THUMBERLAND); gekk það að austan norður að Skotlandi, en að vestan lá Kumraland (CUMBERLAND) á milli. Nesið norðan fram Humrumynnis hjét Hellornes. Fyrir sunnan Humrumynni var hjerað það, er Lindisey hjét (nú LINDSAY). Þessir eru bæir helztir nefndir á Englandi í fornum bókum: Nýjamóða (nú NEWHAVEN?) á austanverðri suðurströndinni; Helsingjaport (nú HASTINGS), nokkru austar; Dofrar; Kantaraborg (KANTERBURY), norður frá Dofrum; Lundúnaborg; Morstur (nú WINCHESTER?), í út-suður frá Lundúnum; Brandfurða (nú BRENTFORD); Öxnafurða; Assatún (nú ASSINGTON), hjer um bil í norður frá Lundúnum; Hundatún (nú HUNDINGTON), í vestur frá Assatúni; Norðvík; Járnamóða (nú YARMOUTH), austur frá Norðvík, austur við sjó; Linn (nú LYNN), í útnorður frá Norðvík. Á Norðimbralandi: Jórvík (nú YORK); Kastalabryggja (nú BOURG-BRIDGE?), í útnorður frá Jór-vík; Stafnfurðubryggja (nú STAMFORDBRIDGE), í landnorður frá Jórvík; Skarðaborg (nú SCARBOROUGH), enn í landnorður frá Stafnfurðubryggju, austur við sjó; Hvítabýr (nú WHITBY), norðar á austurströndinni; þá enn norðar Hjartapollur (nú HEARTLEPOOLE), og nyrzt, á landamærum Skotlands, Beruvík (nú BERWICK).

únamenn verzlun um heim allan; þar er og háskóli. Íbúar eru framt að 2 millíónum.

Dower (framb. *Dóver*; Dofrar); sá bær stendur austur við sund það, er greinir England og Frakkland, og er þar ferjustaður yfir til *Calais* á Frakklandi; þar er kastali. Íbúar eru 16,000.

Portsmouth (framb. *Porsmúdd*); sá bær stendur á suðurströndum Englands, við sundið, er gengur milli þess og Frakklands. Þar er helzta herskipalægi Englendinga; þar eru skipsmíðastaðir og hergagnabúr. Íbúar eru 66,000.

Plymouth (framb. *Plímúdd*); stendur hann vestar á suðurströndinni en *Portsmouth*; er þar og ágætt herskipalægi. Íbúar eru 90,000.

Bristol (framb. *Bristl*); sá bær stendur í vestur frá Lundúnum, skammt frá *Severn*; það er þriðji mestur verzlunarstaður á Englandi; þar eru og miklar verksmíðjur. Íbúar eru 120,000.

Oxford (Öxnafurða), í útnorður frá Lundúnum; þar er háskóli. Íbúar eru 26,000.

Nottingham (framb. *Nottinghamm*), beint í norður frá Öxnafurðu; þar eru sokkavefstaðir og ölheituhús. Íbúar eru 50,000.

Birmingham (framb. *Börrminghemm*), í útsuður frá *Nottingham*; sá er mestur verkstaðabær á Englandi. Íbúar eru 180,000.

Norwich (framb. *Norritsj*; Norðvík), í landnorður frá Lundúnum; þar eru miklir klæðavefstaðir. Íbúar eru 66,000.

Leeds (framb. *Líds*), í útnorður frá *Nottingham*; þar eru miklir klæðavefstaðir. Íbúar eru 150,000.

Sheffield (framb. *Sjeffíld*), fyrir sunnan *Leeds*; þar eru miklar verksmiðjur, þar sem smíðað er bæði úr járni og stáli. Íbúar eru 80,000.

Hull, í austur frá *Leeds*, við Humru; þar er verzlun allmikil. Íbúar eru 50,000.

Newcastle (framb. *Njúkes'l*), norðarlega á austanverðu Englandi; þar er mikil steinkolaverzlun og leirkerasala. Íbúar eru 60,000.

Manschester (framb. *Mensjest'r*), í útsuður frá *Leeds*; það er mestur vefnaðarstaður á Englandi. Íbúar eru 300,000.

Liverpool (framb. *Livverpúl*), í vestur frá *Manschester*, við Írlandshaf; sá er annar mestur verzlunarstaður á Englandi, og er þaðan einkum rekin verzlun í aðrar heimsálfur; flyzt þangað mest tóbak og víðarull, en hún er þaðan aptur flutt til *Manschester*. Íbúar eru 250,000.

Vestasti hluti Englands nefnist höfðingjadæmið *Wales*.

Í Írlandshafi liggja eyjarnar *Man* (Mön) og *Anglesea* (framb. *Eng'lsí*; Öngulsey); en undan útsuðurskaga Englands liggja eyjar þær, er *Scilly* (Syllingar) heita.

B. Á Skotlandi¹:

Edinburgh (framb. *Edinborro*; Edinaborg), austanvert á Skotlandi; það er höfuðstaður landsins, og þar er háskóli. Íbúar eru 180,000.

Glasgow (framb. *Glesgó*), í vestur frá Edinaborg, við ána *Clyde*. Það er mestur vefnaðarstaður á Skotlandi; þar er háskóli. Íbúar eru 260,000.

Paislay (framb. *Pesleh*), í vestur frá *Glasgow*; þar eru miklar verksmiðjur. Íbúar eru 70,000.

Fyrir vestan Skotland liggja eyjar þær, er nefnast *Hebrides* eða *the western isles* (framb. *þe vestern æls*; Suðureyjar). Norður af því liggja *Orkneys* (framb. *Orknis*; Orkneyjar), og greinir þær og Skotland sund það, er *Pentland Frith* (Pet-

¹) Austan í Skotland norðan til skerst flóð sá, er forn-menn nefndu Breiðafjörð; landnorðurskaga landsins, fyrir norðan og vestan þennan flóa, kölluðu þeir Katanes, en þann tangann, er lengst skagar í landnorður, Dungalsnýpu (nú DUNCANSBYHEAD); en kring um botninn á Breiðfirði hjet Ros, og Suðurland (nú SUTHERLAND) þar vestur af; þá hjet Mærhæfi fyrir sunnan Breiðafjörð; við sunnanverðan fjörðinn var bær sá, er Nóar (nú NAIRN) hjet, en Apardjón (nú ABERDEEN) eystra við hafð. Tanga þann, er gengur austur á milli FRITH OF TAY og FRITH OF FORTH, kölluðu þeir Fífi (nú FIFE). Þá hjet vestan á Skotlandi nes eitt Satíri (nú KANTYRE), og syðsti tangi þess Satírismúli (nú MULL OF KANTYRE). Þá var Skipafjörður út af FRITH OF CLYDE, og þar var Herey (nú ARRAN); en austur og suður af Skipafirði var Galvei (nú GALLOWAY); og kallaðist suðurtangiinn vestasti Nes.

landsfjörður) heitir, en í norður frá Orkneyjum liggja *Shetland isles* (framb. *Sjetland-æls*; Hjaltland). Aðalbjargræðisvegir manna á öllum þessum eyjum er kvikfjárrækt, fiskiveiðar og siglingar.

C, Á Írlandi¹:

Dublin (framb. *Döbblín*; Dýflin); það er höfuðstaður þar; það er að mestu fagur bær og skipulegur; en nokkur hluti hans er þó eintómir kofar, bæði ljótir og litlir. Íbúar eru 300,000.

Cork, sunnan á Írlandi; þar er mikil kjötverzlun og smjörverzlun. Íbúar eru 190,000.

Limerick (Hlimrek), vestan á Írlandi, við *Shannon*; þar er og kjötverzlun. Íbúar eru 86,000.

Waterford (Veðrafjörður), sunnan á Írlandi. Íbúar eru 60,000.

KONUNGSRÍKIÐ FRAKK- LAND (FRANCE).

1, Norðan að Frakklandi liggur Belgía, að

¹ Nyrzta hluta Írlands kölluðu fornumenn *Úlástír* (nú *ULSTER*), og nyrzt á því *Jölduhlaup* (nú *LOUGH SWILLEY*). Þá voru *Kunnáktir* (nú *CONNAUGHT*) vestan á miðju Írlandi, og *Dýflinnarskíri*, hjeradið í kring um Dýflin.

austan Þýzkaland, Svissaraland og Ítalía, að sunnan Miðjarðarhaf og Spánn, og að vestan *Atlantshaf*. Það er nokkru meir en 10,000 ferhyrningsmíli á stærð.

2, Nokkur hluti Frakklands er láglendi, en meiri hlutinn þó fjalllendi; víðast er þar jarðvegur frjóvsamur. Norðurhluti þess og vesturhluti telst til norðursljettu norðurálfunnar; en um miðbik þess og nokkurn hluta að austanverðu liggja ýms fjöll, er teljast með fjallgörðum þeim, er liggja um miðbik norðurálfunnar; nefnist syðsti og vestasti hluti fjalla þessara *Auvergne* (framb. *Overnje*)-fjöllin, og eru þau jarðeldakennd; fyrir austan þau liggja *Sevennen* norður eptir landinu. Þá greina *Jura*-fjöll (framb. *Dsjýra*) Frakkland og Svissaraland, og liggja þau nokkuð austur á við; þau eru 5,500 feta há, þar sem þau eru hæst. Þar fyrir norðan taka við *Vogeser*-fjöllin; liggja þau enn norður eptir landinu; þá eru *Ardenner*-fjöllin nyrzt, og liggja þau norður og vestur um landið, og inn í Belgíu.

Um suðurhluta landsins liggja *Pyrenea*-fjöll, og eru þau mjög brött þeim megin, sem að Frakklandi veit (sjá bls. 29.). Suður eptir austanverðu Frakklandi gengur *Rhone*-dalurinn; vestan fram með honum liggja *Sevenna*-fjöllin, en Mundíufjöll austan fram, og verður þar landið hálent mjög.

Mjög er loptslag breytilegt á Frakklandi, bæði eptir því,

hversu norðarlega eða sunnarlega er, og eptir því, hversu há-lent þar er. Á sumrum er litlu heitara í Parísarborg en í Danmörku, en töluvert blíðara veður á vetrum. Mestur er hitinn í **RHONE**-dalnum og á Miðjarðarhafs-ströndum.

3, Á Frakklandi eru margar stórár, og eru þeirra merkastar:

- 1, *Rhone*; hún kemur úr Svissaralandi, og rennur þá í vestur og í *Genfer*-vatnið, og svo úr suðurenda þess aptur; stefnir hún úr því í suður, og fellur suður í Miðjarðarhaf. Í hana fellur *Saone* framb. *Sohn*), og ýmsar smærri ár.
- 2, *Garonne* (framb. *Garonn*; Karlsá); hún sprettur upp í *Pyrenea*-fjöllum, og fellur norður og vestur um landið og út í *Atlants*-haf; er hún þá orðin skipgeng, enda þótt stór skip sjeu. Í hana rennur *Dordogne* (framb. *Dordonje*), og kallast hún úr því *Gironde* (framb. *Dsjirongd*).
- 3, *Loire* (framb. *Loar*; Leira); hún sprettur upp í *Sevenna*-fjöllum, og fellur vestur í *Atlants*-haf. Mynni hennar er fullt af sandi, og veitir örðugt, að sigla upp í hana.
- 4, *Seine* (framb. *Sen*; Signa); hún sprettur upp í norðanverðum *Sevenna*-fjöllum, og fellur vestur um landið, og út í sundið millum Frakklands og Englands; er mynni hennar mjög breitt, og svo djúpt, að hafskip geta siglt upp eptir.
- 5, *Schelde*; hún rennur í norður, og norður í Belgíu, og sömuleiðis
- 6, *Maa*s (framb. *Mahs*; Mosá).

- 7, *Mosel*; hún fellur norður í Þýzkaland, og fellur þar í Rín.
- 8, Rín; hún greinir Þýzkaland og Frakkland að austan.

Millum flestra af ám þessum eru síki grafin, og er þeirra merkast síki það, sem gengur úr *GARONNE* og austur í Miðjarðarhaf, og kennt er við fylkið *LANGU EDOC*; það er og kallað suðursíki; liggur það eptir dæld þeirri, sem gengur fram með *PYRENEA*-fjöllum að norðan.

4, Það, sem náttúran leiðir fram, er fremur öllu öðru vín og suðræn aldini, og að auk viðsmjör, þar sem hitinn er mestur; Korn vex þar einnig og viðarávextir; skógar eru þar og, járn, eir og blý. Nær því alstaðar eru þar silkiormar. Í Frakklandi eru og miklar verk-smíðjur; er þar einkum búið til alls konar skart og glisvarningur, málmvarningur og silki-varningur.

5, Landsbúar eru $35\frac{1}{2}$ milión að tölu. Þeir mæla flestir á frakknesku, og eru flestir páfatrúar. Nú er Frakkland keisaradæmi, en vald keisara er nokkuð einskorðað¹.

Bæir eru þar helztir:

Paris (framb. *Parí*; Parísborg); það er

¹) Norðan á Frakklandi vestanverðu hjét Flæmingjaland, og gekk það suður að Norðmandí (nú *NORMANDIE*). Flói sá, er skerst í landsuður inn í landið, vestan fram við Norðmandí, halda menn að verið hafi fjörður sá, er nefndur er Hríngsfjörður; en sunnan fram við flóa þennan var Valland (nú *BRETAGNE*), en vestan í Valland gekk Fetla-

höfuðstaður landsins og aðsetursstaður keisarans; stendur bærinn beggja vegna við Signu; er hann bæði stór og skrautlegur; eru þar mörg dýrðleg hús og hallir, og óteljandi hlutir skoðunarverðir. Í mestum hluta bæjarins eru húsin há, en strætin mjó. Margar eru þar verksmiðjur og verzlun mikil. Í allri tízku er Parísborg höfuðstaður eigi að eins alls Frakklands, heldur og nær því allrar norður-álfunnar. Af höllum er sú merkust, er *Tuileries* (framb. *Tyíl'rí*) nefnist; bjuggu konungar þar fyrrum. Bæjarbúar eru rúm millíón.

Versailles (framb. *Versalj*), skammt eitt fyrir sunnan og vestan Parísborg; höfðu konungar þar forðum aðsetu. Íbúar eru 30,000.

Amiens (framb. *Amíeng*), í norður frá Parísborg; þar eru verksmiðjur miklar. Íbúar eru 46,000.

Lille (framb. *Lill*), í landnorður frá *Amiens*; þar er rammgjör kastali, og vefnaðarhús mörg. Íbúar eru 75,000.

Rheims (framb. *Rengs*), í landnorður frá

fjörður. Þá lá þaðan í austur og nokkuð í suður Túska-land (nú hjeraðið *INDRE ET LOIRE*), beggja vegna við Leiru; en fyrir sunnan Leiru, fram með sjó, og allt suður að Karlsármynni, var Peita eða Peitulönd (nú *POITOU*), og syðst var Gaskún (nú *GASCOGNE*). Þá var Kerlingaland, líklega sama sem *CAROLINGIA*, á millum Signu og Leiru, og Borgundía, austan á Frakklandi sunnanverðu (nyrzti hluti hennar er *BOURGOGNE*, sem nú er svo kallað).

Parísborg; þar voru Frakkakonungar forðum krýndir. Íbúar eru 40,000.

Metz (Mezborg), í austur frá *Rheims*; þar er rammgjör kastali. Íbúar eru 46,000.

Straszburg, á landamærum Frakklands, austur við Rín; þar er mikill kastali; verzlun er þar og mikil. Íbúar eru 60,000.

Lyon (framb. *Líong*), við *Rhone*-fljót, þar sem *Saone* fellur í það; er sá bær nafnkenndur sökum hinna miklu silkiverkstaða, sem þar eru. Íbúar eru yfir 200,000.

St. Etienne (framb. *Sang Etienn*), í suður og vestur frá *Lyon*, og liggur járnbraut í milli; þar eru miklar járnsmiðjur og stálsmiðjur. Íbúar eru 46,000.

Marseille (framb. *Marselj*), suður við Miðjarðarhaf; þar er verzlun mikil; hafa bœjarbúar mest verzlun við þá, er búa austan fram með Miðjarðarhafi og á norðurströndum suðurálfu; flytja þeir og úr landi ýms vín, suðræn aldini og viðsmjör. Íbúar eru 156,000.

Toulon (framb. *Túlong*), nokkru austar við Miðjarðarhaf en *Marseille*; þar er hið helzta herskipalægi Frakka. Íbúar eru 40,000.

Toulouse (framb. *Túlús*), við Karlsá, þar sem suðursíki hefst. Íbúar eru 80,000.

Bordeau (framb. *Bordó*); sá bær er við Karlsá, vestan á Frakklandi; þar er verzlun mikil, og er þaðan flutt mikið af víni og suðrænum ald-

inum; en fluttur er þangað nýlendu-varningur. Íbúar eru 115,000.

Orleans (framb. *Orleang*), í suður frá Parísborg, við ána Leiru. Þar eru silki-verkstaðir. Íbúar eru 40,000.

Brest, vestan á Frakklandi, við fjörð einn, er skerst inn úr *Atlants*-hafi (Fetlafjörður); þar er herskipalægi. Íbúar eru 30,000.

Nantes (framb. *Nangt's*), vestarlega á Frakklandi, við Leiru; þar er verzlun mikil. Íbúar eru 90,000.

Rouen (framb. *Rúang*; Rúða, Rúðuborg); sá boer stendur við ána Signu, og er þar afar-mikil verzlun. Íbúar eru 100,000.

Havre de Grace (*Havr du Gras*), við sundið milli Frakklands og Englands; þar er mikil verzlun, og miklar eru þaðan siglingar. Íbúar eru 30,000.

Undir Frakkland lýtur eyjan *Corsica* í Miðjarðarhafi. Hún er fjöllótt og skógi vaxin; jarðvegur er frjóvsamur, en jörð illa ræktuð af eyjar-skeggjum; eru þeir 200,000 að tölu, en lítt siðaðir, og lifa mest á kvikfjárrækt og fiskiveiðum. Vestan á eyjunni er boer sá, er *Ajaccio* (framb. *Ajadsjío*) heitir; í þeim bæ var *Napoleon Bonaparte* borinn, 15. d. ágústmánaðar 1769.

KONUNGSRÍKIÐ SPÁNN.

1, Að norðan liggur *Atlants*-haf og Frakkland, að austan Miðjarðarhaf, að sunnan Miðjarðarhaf, Njörvasund og *Atlants*-haf, og að vestan Portúgal og *Atlants*-haf. Spánn er 8,500 ferhyrningsmílur á stærð.

2, Frá eðlisásigkomulagi Spánar og Portúgals er þegar að nokkru skýrt á bls. 31; hjer munum vjer lýsa báðum þessum löndum saman. Um norðanverðan eystri hluta landsins kvíslast *Pyreneafjöll*, og telst með þeim land allt fyrir norðan og austan dal þann, er *Ebro*-fjótið fellur um. Þegar fyrir sunnan hann hefst hið spánska hálendi, og er það hjer um bil 2,200 feta hátt yfir sjávarflöt; það er þurrlent og skóglaust, en þó eigi ófrjótt. Norðurbrún hálendis þessa nefnist *Astúríu-fjöll*; liggja þau vestur um landið, og allt vestur að *Atlants*-hafi. Hálendi þessu hallar jafnt vestur af, og vestur að sjó; eru fjöll í Portúgal lægri en á Spáni, og eru þó eigi annað en áframhald af þeim. Suðurbrún hálendisins eru fjöll þau, er nefnast *Sjerra Morena*. Austurbrúnin er enginn samstöður fjallgarður. Suður frá *Sjerra Morena* er sljetta ein, og heitir þar *Andalusia*; er þar hiti mikill, enda land frjótt; en fyrir sunnan þá sljettu tekur við fjalllendi aptur, og er *Sjerra Nevada* (*Snjófjöll*) hæst fjalla þar, enda er það fjall 11,700

feta. Með fram austurströndinni eru og láglendar sljettur, og þó víðar annarstaðar, en allar þær greina fjöll hverja frá annari.

Veðráttufar á hálendinu er mjög svo þurrviðrasamt. Á Andalúsíusljettu og á ströndunum með fram Miðjarðarhafi er loptslag mjög heitt og þægilegt.

3, Ár renna þar nær allar í vestur, og eru þessar helztar:

- 1, *Minho* (framb. *Minnjo*); hún sprettur upp vestarlega á norðanverðum Spáni, og fellur í út-suður og út í *Atlants*-haf.
- 2, *Douro* (framb. *Dúro*); hún fellur nær því í hátt vestur, og vestur um Portúgal, og út í *Atlants*-haf.
- 3, *Tajo* (framb. *Tacho*; Tög); hún rennur og í vestur og vestur um landið, gegn um Portúgal, og svo út í *Atlants*-haf; nefna Portúgalsmenn hana *Tejo* (framb. *Tedsjo*).
- 4, *Guadiana*; hún sprettur upp á sunnanverðum Spáni, og stefnir fyrst í vestur, þangað til hún er komin inn í Portúgal; þá beygir hún til suðurs, fellur syðst á landamærum Spánar og Portúgals, og fellur síðan út í *Atlants*-haf.
- 5, *Guadalquivir* (framb. *Gvadalkívír*); hún sprettur upp á sunnanverðum Spáni, fellur suður um Spán, og suður í *Atlants*-haf.
- 6, *Ebro*; hún fellur austur og suður um norðanverðan Spán, og út í Miðjarðarhaf.

4, Helzti afrakstur landsins er vín, viðsmjör

og suðræn aldini. Þar að auki vex þar, sem heitast er, víðarull, hrísgrjón og korn, og sígræn trje eru á ströndunum og láglendinu. Þegar lengra dregur upp eptir fjöllunum, vaxa trje sömu tegundar og í norðanverðri norðurálfunni, en hvergi eru skógar þar miklir. Sauðfje er þar markverðast af tömdum dýrum, enda er það nafntogað sökum ullar sinnar; því næst eru múlar og asnar; hestar eru þar og ágætir. Námar eru þar eigi notaðir sem skyldi.

5, Spánverjar eru hjer um bil $12\frac{1}{2}$ milfón að tölu.

Þeir mæla á spánska tungu, og eru því nær allir páfatrúar. Stutt eru þeir á veg komnir í fróðleik og iðnaði; er alþýða þar flest mjög fáfróð og hjátrúarfull. Stjórnarskipun er bundin einveldisstjórn.

6, Þessi er hin vanalegu skipti á Spáni: 1, konungsríkið *Nýja-Castilien* (Kastalinn nýi); 2, konungsríkið *Gamla-Castilien* (Kastel); 3, konungsríkið *Leon*; 4, höfðingjadæmið *Asturia*; 5, konungsríkið *Galicien* (Galizíuland, Jakobsland); 6, hjeraðið *Estremadura*; 7, *Andalusia*, eða konungsríkin *Sevilla*, *Cordova* og *Jaen*; 8, konungsríkið *Granada*; 9, konungsríkið *Murcia*; 10, konungsríkið *Valencia*; 11, konungsríkið *Cataluna* (Katalónía); 12, konungsríkið *Aragon* (Aragún); 13, konungsríkið *Malorca*; 14, konungsríkið *Navarra*; 15, *Biscaya*¹.

¹) Norðurhluta landsins kölluðu forumenn Spán hina kristnu, en suðurhlutann Spán hina heiðnu.

Bæir eru þar helztir:

1, *Madrid*; það er höfuðstaður landsins og aðsetursstaður konungs; stendur hann á sljettu einni á miðjum Spáni; sljetta sú er 2000 fet yfir sjávarflöt, og með öllu tilbreytingalaus. Að mestu er bærinn skipulega gjörður. Íbúar eru 200,000.

2, *Burgos* (Burgs), í gömlu *Kastilíu*; þar er erkibiskup, og þar er verzlun mikil.

3, *Valladolid* (Vallident eða Valdedikt), skammt fyrir norðan ána *Douro*; þar er háskóli. Íbúar eru 21,000.

Astorga (Storga), þaðan í útnorður, lítill bær.

5, *Corunna* (framb. *Corunja*); sá bær stendur norðarlega á vesturströndinni, og er þar herskipalægi. Íbúar eru 23,000.

St. Jago de Compostella (Kompostel), suður frá *Corunna*; þar er háskóli, og þar er erkibiskup. Íbúar eru 28,000.

7, *Sevilla* (Síbilja), sunnanvert á landinu, við ána *Guadalquivir*; það er gamall bær og nafnkenndur; er þar mikið tóbaks-gjörðarhús. Íbúar eru 100,000.

Gadiz (framb. *Gadis*; Gaðis), á eyju einni lítilli við suðurströndina, fyrir vestan Njörvasund; þar er rammgjör kastali, og verzlun mikil. Íbúar eru 70,000.

Gibraltar, við Njörvasund; er þar öruggur

kastali, og eiga Englendingar hvorttveggja. Íbúar eru 16,000.

Cordova, í landnorður frá *Sevilla*, við ána *Guadalquivir*. Íbúar eru 60,000.

8, *Granada*, vestan undir *Sjerra Nevada*; þar eru ýmsar markverðar fornmenjar. Íbúar eru 80,000.

Malaga, við Miðjarðarhaf, á sunnanverðum Spáni; þar er mikil verzlun með vín og suðræn aldini. Íbúar eru 60,000.

9, *Cartagena*, við Miðjarðarhaf; þar er herskipalægi. Íbúar eru 37,000.

10, *Valencia*, nokkru norðar fram með austurströndinni en *Cartagena*; þar er mikið unnið að silki. Íbúar eru 70,000.

Alicante, enn við Miðjarðarhaf, nokkru sunnar en *Valencia*; þar verzla menn mest með vín og suðræn aldini. Íbúar eru 25,000.

11, *Barcelona* (Barzelon), norðarlega á austurströndinni. Það er sá bær á Spáni, að mestar eru verksmiðjur í; þar er og mikil verzlun. Íbúar eru 120,000.

Gerona (Gerun), í landnorður frá *Barcelona*.

12, *Zaragossa*, við *Ebro*-fljót. Íbúar eru þar 45,000.

13, Konungsríkið *Malorca* eru eyjar nokkrar í Miðjarðarhafi, og heita hinar stærstu *Malorca* og *Menorca* (Manörk).

KONUNGSRÍKIÐ PORTÚGAL (HAFNARLAND).

1, Að norðan og austan lykur um það Spánn, en *Atlants*-haf að sunnan og vestan. Það land er hjer um bil 1,700 ferhyrningsmílur að stærð.

2, Um landslag og eðli þess, ár þær, er um það renna, og hvað það af sjer getur, er þegar talað. Þaðan flyzt mjög salt og vín.

3, Landsbúar eru hjer um bil $3\frac{1}{2}$ milión að tölu.

Þeir mæla á portúgísku, og er hún náskyld spánsku. Flestir eru þeir páfatrúar. Stjórnarskipun er þar ein-skorðuð einveldisstjórn.

4, Landinu er skipt í fjögur fylki, er svo nefnast: 1, *Estremadura*; 2, *Beira*; 3, *Entre Minho e Douro*; 4, *Traz os Montes*; 5, *Alentejo* (framb. *Alentedso*); 6, *Algarve*.

Bæir eru þar merkastir:

Lissabon (Lissibon); það er höfuðstaðurinn og aðsetursstaður konungs; hann stendur við ósinn á fljótinu *Tejo*; er þar ágæt höfn og mikil verzlun. Nokkur hluti borgarinnar er bæði ljótur og óskipulegur; en í nokkrum hluta hennar eru stræti bæði bein og breið. Íbúar eru 280,000.

Setuval, nokkru sunnar á vestur-ströndinni en *Lissabon*; þaðan flyzt mikið af sjávarsalti. Íbúar eru 15,000.

Porto eða *Oporto* (*Höfn*), við mynni *Douro*-fljótsins; það er víggirtur staður, og er þar mikil vínverzlun. Íbúar eru 80,000.

SWISSARALAND (SCHWEIZ).

1, Norðan og austan að því liggur Þýzkaland, að sunnan Ítalía, en að vestan Frakkland; það er hjér um bil 700 ferhyrningsmílur að stærð.

2, Svissaraland er allt fjöllótt, og liggja fjöll um það nær því allt svo há, að þau ná upp yfir snjólínu. Um allan syðri helming landsins og mestallan eystri helminginn ganga Mundíufjöll; má svo á líta, sem *Sanct Gotthard* sje miðdepill Mundíufjalla á Svissaralandi; er það fjall svo mikið um sig, að það tekur upp fimm ferhyrndar mílur. Út úr því liggja fimm aðalfjallgarðar; stefna tveir þeirra í útsuður, sinn hvoru megin við dal þann, er *Rhone*-fljótið rennur um; tveir þeirra ganga í norður, sinn hvoru megin við *Vierwaldstädter*-vatnið, og einn í austur. Hæstir fjallgarða þessara eru þeir tveir, er í útsuður stefna, og eru þeir meir en 14,000 feta á hæð. Í þeim hluta eru og margir jöklar, straumharðar fjallár og háir fossar; ferðamönnum er þar og opt bráður bani búinn af snjó-

skriðum. Vestan fram með Svissaralandi liggja *Jura*-fjöllin, og greina þau Frakkland og Svissaraland. Norðurhluti landsins er hálend sljetta, og lykja um hana *Jura*-fjöll, *Rínará* og *Mundúfjöll*; liggur hún hjer um bil 1,600 feta yfir sjávarflöt; hún er nær því öll í einlægum ölduhryggjum, og er það mjög frjótt land.

Suðurhluti Svissaralands, og þó einkum landið í kring um **ST. GOTTHARD** og fjallgarða þá, er úr því liggja í útsuður, er mjög nafntogaður sökum hinnar margkynjuðu og háleitu náttúrufegurðar, og sökum þess, að tilbreytnin er þar svo afar-mikil, er ýmist eru gróðurlaus fjöll, eða þá grösugar og skógi vaxnar hliðar og brekkur, ýmist rastarlangir jöklar, eða fagrir dalir og frjó engi. Er það einkum um þessi hjeruð að hinn mikli sægur ferðamanna fer, er á ári hverju sækja til Svissaralands.

Loptslag er þar mjög margbreytt, eins og nærri má geta, og fer mjög að því, hversu hálent er á hverjum staðnum. Niðri í dölunum er mesta veðurblíða, og í þröngum dölum opt óþolandi hiti, en uppi á háfjöllum gaddar allt og frýs.

3, Á *hafa* þar allar upptök sín í *St. Gotthard*, eða þá þar í grenndinni. *Rhone* rennur vestur eptir, og vestur í *Genfer*-vatn, og aptur úr útsuðurshorni þess og vestur í Frakkland. *Rhein* (Rín) er fyrst í þremur kvíslum; stefnir hún fyrst í austur, beygir síðan norður á við og fellur norður í *Boden*-vatn, og vestur úr því aptur, og þar er í henni ákaflega mikill og nafnkenndur foss; eptir það greinir hún um stund Svissaraland og Þýzkaland; síðan beygir hún í norður, og greinir þá Frakkland og Þýzkaland. *Aar* framb. *Ar*) og *Reusz* (framb. *Raüss*) falla báðar norður

um landið og norður í Rín. *Inn* fellur í land-norður, og inn í Þýzkaland, og þar rennur hún í Duná. *Tessin* eða *Ticino* rennur í suður, og suður í Ítalíu, og þar í ána *Po*.

Mörg eru þar stöðuvötn, og eru flest þeirra djúp og fiskisæl. Mest þeirra eru: *Genfer*-vatnið, vestan til á Svissaralandi; *Boden*-vatnið við landnorðurhorn landsins, og *Vierwaldstädter*-vatnið, norðan til í því miðju. *Neufchatel*-vatn og *Züricher*-vatn eru minni.

4, Ágæt eru beitolönd á Svissaralandi, og frábærlega góður nautpeningur. Á hásljettunni er vínyrkja nokkur; í fjöllum eru nokkrir málminámar og steinkolanámar. Í Mundíufjöllum er kvikfjárrækt aðalbjargrædisvegur landsbúa; en í vesturhlutanum og norðurhlutanum eru og jafnframt verksmiðjur og verzlun.

5, Landsbúar eru rúmar tvær milljónir að tölu.

Þeir mæla sumir á þýðverska tungu, og ýmsar mállýzkur hennar, sumir á frakkneska, sumir á ítalska, og sumir blanda tungum þessum saman, og þó ýmislega. Sumir eru þeir páfatrúar, en sumir hafa hina endurbættu trú. Smíðar þeirra eru helzt stundaklukkur og glisvarningur.

6, Svissaraland skiptist í 22 lýðstjórnarfylki, er nefnast **CANTONS**; er hvert fylki ríki sjer, hefur stjórnarlögun sjer, og skera fylkismenn sjálfir úr öllum þeim málum, er þá eina varða; en öll hafa þessi fylki gjört samband sín í milli; eiga þau sjer öll eitt aðalþing (**LANDTAG**), og eiga þar setu fulltrúar frá öllum fylkjunum, og skera þeir úr hinum sameiginlegu málunum.

7, Þessi eru nöfn fylkjanna: 1, *Basel*; 2, *Argau* (framb. *Argá*); 3, *Zürich*; 4, *Schaffhausen* (framb. *Sjaffhásen*); 5, *Thurgau*; 6, *St. Gallen*; 7, *Appenzell*; 8, *Glarus*; 9, *Schwyz*; 10, *Uri*; 11, *Unterwalden*; 12, *Zug*; 13, *Luzern*; 14, *Solothurn*; 15, *Bern*; 16, *Neufchatel* (framb. *Naufsjatel*) eða *Neuenburg*; 17, *Freiburg* (framb. *Fræburg*); 18, *Waadt* (framb. *Vadt*); 19, *Genf*; 20, *Wallis*; 21, *Tessin* eða *Ticino*; 22, *Graubünden*.

Bæir eru þar merkastir:

1, *Basel* (Boslaraborg?), við Rín; þar er verzlun mikil, og þar er háskóli. Íbúar eru 22,000.

3, *Zürich*; sá bær stendur við vatn það, sem við hann er kennt; þar er háskóli. Íbúar eru 14,000.

15, *Bern*; stendur hann við ána *Aar*; þar eru verksmiðjur nokkrar, og þar er háskóli. Íbúar eru 24,000.

Genf, við endann á vatni því, sem við hann er kennt, þar sem *Rhone* fellur úr því; þar eru flestar verksmiðjur á Svissaralandi, og þar er háskóli. Íbúar eru 31,000.

ÍTALÍA¹.

1, Norðan að henni liggur Svissaraland, austan Þýzkaland og Feneyjabotn, sunnan Miðjarðarhaf, og vestan Miðjarðarhaf og Frakkland. Hún er 5,700 ferhyrningsmílur að stærð, að eyjunum meðtöldum.

Margir skerast firðir og víkur inn í landið, og eru þeirra mestir: flóinn við *Genua*, á vestanverðri Ítalíu, flóinn við *Taranto*, er skerst sunnan í hana, og Feneyjabotn austan fram.

2, Um eðlisásigkomulag Ítalíu yfir höfuð hefur þegar verið talað á bls. 31. Að norðan og vestan liggja Mundíufjöll, og lykja þau þeim megin um *Po*-sljettuna, sem bæði er vatnsmikil og mjög frjó; er þar víða grösugt flöðiland, og liggur sumstaðar lægra en vatnsflötur *Po*-fljótsins. Sunnan fram með sljettu þessari liggja *Apennina*-fjöll; síðan beygja þau suður á við, og ganga eptir endilangri miðri Ítalíu (sjá. bls. 31). Í suðurhluta Ítalíu, vestanvert við *Apennina*-fjöll, stendur eldfjallið *Vesuv*; er það 3,800 feta hátt. Strendur Ítalíu eru víðast lágar og flatlendar, og er þar víða óheilnæmt lept.

¹) Þetta land hafa menn á síðari tímum nefnt *Valland*; en hvergi er það svo nefnt í fornum bókum, og mun það spröttið af misskilningi, eða rangri ímyndun um uppruna orðsins. *Valland* hjat vestan á Frakklandi, eins og áður er sagt.

Af eyjunum í kring um Ítalíu er *Sicilia* (Sikiley) stærst; er hún mestöll ölduhryggjuð sljetta, en sú sljetta er 1,500 og allt að 2000 fetum hærri en sjávarflötur; en uppi á henni eru aptur ýmsir fjallgarðar. Á austanverðri eyjunni stendur eldfjallið *Ætna* (framb. *Etna*); er það einstakt fjall, og er 10,500 feta hátt. Á Sikiley er land frjótt, en illa ræktað. *Sardinia* er næst Sikiley að stærð. Austurhluti hennar eru skógi vaxin fjöll, en að vestan er hún flatlendari og sljettlendari. Land er þar frjótt, en enn þá ver ræktað en á Sikiley. *Corsicu* hefur þegar verið lýst, undir eins og Frakklandi. *Malta* liggur í suður frá Sikiley; er hún klettur einn úr kalksteini, og þunnt jarðlag ofan á, en þó mjög frjó.

Norðan og vestan á Ítalíu í Mundíu-fjöllum stendur fjallið **MONTBLANC**; er það fjall hæst í norðurálfunni, og er 14,800 feta hátt.

Á Ítalíu er loptslag mjög breytilegt, en þó alstaðar þægilegt og blíðviðrasamt. Norðan til er fremur nokkurt vetrarríki, en á sumrum er þar heitt. Sunnan fram við norðurhluta *Apennina*-fjalla hefst eiginlega hið ítalska loptslag; er þar fjarskaheitt á sumrum, og veðurbliða á vetrum; regn fellur að eins á haustum og vetrum, og þar eru trje sígræn.

3, *Po* er hið eina fljót á Ítalíu, sem nokkuð kveður að; það sprettur upp í Mundíufjöllum, vestast á Ítalíu, fellur því næst austur um Langbarða-sljettnu og austur í Feneyjabotn; renna í það margar ár, er sumar koma úr Mundíufjöllum, en sumar sunnan úr *Apennina*-fjöllum. *Tessin* fellur norðan í *Po*, og er hún á Ítalíu kölluð *Ticino*

(framb. *Titsjino*). Frá *Tyrol* kemur áin *Etsch* (framb. *Etsj*), eða öðru nafni *Adige* (framb. *Adidsj*), og fellur út í Feneyjabotn. *Arno* og *Tiber* (Tífur) spretta báðar upp í *Apennina*-fjöllum og falla vestur í Miðjarðarhaf.

Sunnanvert við Mundiufjöll eru fjögur stór stöðuvötn: 1, *Lago Maggiore* (framb. *Madsjore*); 2, *Lago di Como*; 3, *Lago d'Iseo*; 4, *Lago di Garda*.

4, Afrakstur landsins er bæði margkynjaður og góður; en mjög óvída er landið vel ræktað. Þar fæst vín, viðsmjör, suðræn aldini og korn. Nautpeningur er þar mikill; þar er og mikið af ösnum og múlum; þar eru og vísundar (*Böffler*) og silkiormar. Þar fæst og járn, marmari, salt, og margt annað fleira.

5, Íbúar eru hjer um bil 23 miliónir að tölu.

Þeir mæla á ítalska tungu, og eru páfatrúar. Uppfræðingu alþýðu er mjög ábótavant, og er alþýða mauna í tveimur hinum syðstu ríkjum einkar-fáfróð og hjátrúarfull. Sumstaðar eru þar verksmiðjur miklar, t. a. m. í *TOSCANA*, *GENUA*, á Langbarðalandi og í Feneyjum, en sumstaðar eru þær því nær ókunnar, og að öllu samtöldu er verkssmiðjum þar mjög svo ábótavant, og þær skammt á veg komnar. Akuryrkja, og þó illa stunduð, og kvikfjárrekt eru hinir einu bjargræðisvegir allflestra landsbúa, einkum suðurbúa; en með því landið er af eðli sínu mjög frjótt, þá bætir náttúran sjálf að miklu úr annmörkum þessum.

6, Þau eru ríki og ríkishlutar á Ítalíu, er nú skal greina:

I. Konungsríkið Sardinía.

Það er vestari hlutinn af Norður-Ítalíu; er það sljett í miðju, en allt annað fjöllótt. Undir það ríki lýtur eyjan Sardinía.

Stjórnarlögun er þar einskorðuð einveldisstjórn.

Bæir helztir eru:

Turin; það er höfuðborg landsins og aðsetursstaður konungs, og stendur við ána *Po*; er það fagur bær, og strætin bæði breið og bein; þar eru silkiverkstaðir, og þar er háskóli. Íbúar eru 130,000.

Alessandria, í austur frá *Turin* og nokkru sunnar; þar er rammgjör kastali og verzlun talsverð. Íbúar eru 40,000.

Genúa, í suðaustur frá *Alessandria*, á hæð nokkurri við flóa þann, er skerst inn úr Miðjarðarhafi og tekur nafn af bönum. Stræti bæjarins eru flest mjó, bogin og brött; en mörg eru þar skrautleg hús og stórhallir. Bærinn er rammlega víggirtur; þar er verzlun mikil og verksmiðjur. Íbúar eru 106,000.

Cagliari (framb. *Kaljari*) er höfuðbær á eyjunni Sardiníu; stendur hann við fjörð einn sunnan á eyjunni. Íbúar eru 30,000.

II. Konungsríkið Langbarðaland og Feneyjar.

(Sjá við Austurríki).

III. Hertogadóemið Parma.

Það liggur fyrir austan Sardiníuríki og sunnan Langbarðaland.

Parma er þar höfuðstaður, og eru bæjarbúar 36,000.

IV. Hertogadæmið *Modena*.

Það er austur frá *Parma*.

Modena heitir þar höfuðstaður, og eru bæjarbúar 30,000.

V. Stórhertogadæmið *Toscana*.

Eystri hluti þess er fjallendi; því næst er landið öldótt, en fram með sjó er flatlendi. Þar er land bæði fagurt og frjótt, enda einna best ræktað á Ítalíu (en Langbarðaland og Feneyjar er annar hlutinn best ræktaður); þar eru og miklir verkstaðir; einkum er þar mikið búið til af stráhöttum. Stjórnarlögun er þar einskorðuð einveldisstjórn.

Bæir eru þar helztir:

Florenz; það er höfuðstaður landsins, og þar hefur hertoginn aðsetu; bærinn stendur við *Arno*-fljót, og er bæði fagur og skrautlegur; þar eru stór og ágæt gersemasöfn; þar er háskóli og ýmsir verkstaðir. Íbúar eru 106,000.

Livorno, við Miðjarðarhaf; þar er verzlun mikil, og verzla bæjarbúar einkum á austurströndum Miðjarðarhafs. Í þeim bæ býr fjöldi Tyrkja, Gyðinga og Grikkja. Íbúar eru 86,00.

Pisa, við *Arno*-fljótið; sá bær var miklu fjölmennari fyrrum en nú; þar er turn einn mjög hallur og merkilegur. Íbúar eru 20,000.

Lucca (Lúka), í norður frá *Pisa*; var það forðum höfuðstaður í hertogadæminu *Lucca*. Íbúar eru 20,000.

VI. Lýðstjórnarríkið San Marino.

Það er bær einn með 6000 manna, og lítið svæði um kring, og liggur í nyrðri hluta Rómaborgarríkis.

VII. Rómaborgarríki (Kirkjuríki).

Land er þar mjög áþekkt því, sem er í *Toscana*, en þó eigi alstaðar jafnfrjótt. Því landi stjórnar páfinn, og er hann formaður páfatrúarmanna.

Bæir eru þar merkastir:

Rom (Róm, Rómaborg) er höfuðborg landsins, og hefur páfinn þar aðsetu; sá bær stendur við ána *Tiber*; er það einhver elztur og merkastur staður í heimi; hann er talinn nærfellt 3 mílur ummáls, en innan um hann eru víða akrar, engi og aldingarðar; hingað og þangað innan um leifar hins forna skrauts og dýrðar bæjarins eru nú reist ný hús. Þar eru óteljandi merkar fornmenjar, og frábær söfn af alls konar gersemum, bæði fornum og nýjum, enda er Rómaborg enn þá hið eiginlega heimili alls konar íþróttar. Af allsherjar húsum er Pjeturskirkja og páfagarðurinn (*Vaticano*) einna merkust; Pjeturskirkja er stærst allra kirkna, er mönnum sjeu kunnar, og páfagarðurinn er stærri en nokkur önnur höll í norðurálfu heims; eru þar 11,246 herbergi. Til þessarar nafnfrægu borgar koma erlendir menn svo að þúsundum skiptir. Íbúar eru 180,000.

Landið í kring um Rómaborg var forðum fagurt og

blómlegt, en nú er þar svo að segja auðn ein; eru þar að eins fáein hús, og nokkrar hjarðir á beit; ber það til, að lopt er þar mjög óheilmæmt.

Bologna (framb. *Bolonja*), í norðanverðu Rómaborgarríki; þar er gamall og nafntogaður háskóli. Íbúar eru 76,000.

VIII. Konungsríkið Neapel og Sikiley.

Neapels-ríki er syðsti hluti Ítalíu, en Sikiley liggur vestur og suður undan suðurtanganum á henni, og greinir þau lönd sund eitt, er nefnist *Messina*-sund. Hvorttveggja er land þetta fagurt og frjótt, en illa yrkt.

Lítill er þar verzlun og fáar verksmíðjur, og þó einkum í **NEAPEL**; almenningur er þar mjög fáfróður, ljettúðugur og latur, og af þeim sökum er það, að landskostir eru svo illa notaðir. Akuryrkja og kvikfjárrækt eru helztu bjargræðisvegir landsbúa, og þó hvorttveggja illa stundað. Stjórnarlögun er þar óbundin einveldisstjórn.

Bæir eru þar merkastir:

Napoli eða *Neapel* er höfuðstaður landsins og aðsetursstaður konungs; stendur hann vestan á Ítalíu við vík eina, er skerst inn úr Miðjarðarhafi; þar eru ýms fornmenjasöfn. Íbúar eru 380,000.

Í grennd við bæinn stendur fjallið *Vesuv*, og ýmsir eru þar aðrir staðir markverðir sökum jarðelda.

Palermo er höfuðborg Sikileyjar; stendur hún norðan á eyinni við Miðjarðarhaf. Á flestum húsum þar er flatt þak, og á mörgum veggssvalir, og glerhurðir í stað glugga. Íbúar eru 180,000.

Messina, við sund það, er liggur millum Sikileyjar og meginlands; þar er aldinaverzlun og silkiverzlun. Íbúar eru 80,000.

Catania, við røtur Etnu að austan; þar eru silkiverkstaðir. Íbúar eru 60,000.

IX. Corsica.

Hún lýtur undir Frakkland (sjá bls. 162).

X. Malta.

Ey þessa eiga Englendingar, og nokkrar smáeyjar, er um hana liggja; er sú eyja aðalaðsetur Englendinga í Miðjarðarhafi. Á eyjunni er bær einn, er nefnist *La-Valetta*; er sú borg einhver hin rammgirtasta í heimi, og eru þar tvær ágætar hafnir. Bæjarbúar eru 60,000. Malta er mjög fjölbyggð; því að eigi er hún nema 7 ferhyrningsmílur að stærð, en eyjarbúar næstum 100,000.

TYRKILAND.

Tyrkir eiga ýms lönd bæði í austurálfu og suðurálfu. en hjer verður að eins talað um lönd þeirra í norðurálfu.

1, Norðan að Tyrklandi liggur Ungaraland og Rússland, að austan Rússland, svarta hafið, Sæviðarsund (sundið við *Constantinopel*), Marmarahaf,

Dardanella-sund og Grikklandshaf, að sunnan Grikkland, að vestan Íóníu-haf, Feneyjabotn og Ungaraland; er Tyrkland alls 9,500 ferhyrnings-mílur.

Margir skerast flóar og firðir inn í landið, og er þeirra merkastur flóinn við *Salonichi*, sem gengur úr Grikklandshafi norður í landið.

2, Vjer munum nú lýsa eðlisásigkomulagi og afrakstri Tyrklands og Grikklands í einu, með því hvorttveggja fer það mjög saman í báðum þeim löndum. Nyrzti hluti Tyrklands, suður að *Balkan*-fjöllum, telst með austursljettu norðurálfunnar; þó liggja um allan vesturhluta sljettu þessarar kvísir úr *Karpatha*-fjöllum (sjá bls. 27). Allir aðrir hlutar Tyrklands, og Grikkland allt, eru fjöllóttir, og lykur sjór um á þrjá vegu; enda er landið mjög vogskorið. Þrír eru meginfjallgarðar í löndum þessum, og eru þeir: 1, *Dinar*-fjöll, er liggja um útnorðurhluta landsins; 2, *Balkan*-fjöllin, er öðru nafni nefnast *Hæmus*, og ganga austur úr *Dinar*-fjöllum; því næst kvíslast þau í tvennt, og kallast nyrðri fjallgarðurinn *Balkan*, en hinn syðri *Rhodope*, eða *Despototagh*; 3, grísku fjöllin; þau liggja suður eptir endilöngu Tyrklandi og Grikklandi, og suður í syðstu skagatá¹; en úr meginfjallgarðinum ganga fjöll til beggja

¹) Syðst á Grikklandi eru tveir höfðar, heitir sá vestari *MATAPAN*, en hinn eystri *ST. ANGELO* (Engilsnes).

hlíða út um allt land. Öll eru fjöll þessi víðast skógi vaxin, og landið víðast mjög frjótt

Í Grikklandshafi er ógurlegur fjöldi af eyjum; eru þær flestar hálendar og klettóttar. Stærstar þeirra eru *Candia* (Krít) og *Negropont*; eru þær báðar aflangar, og liggja há fjöll eptir þeim endilöngum. Allar eru eyjarnar frjóvsamar.

Loptslag er þar miklu kaldara, en jafnnorðarlega á Spáni og Ítalíu, einkum fyrir norðan **BALKAN**-fjöll og að austanverðu, og í Miklagarði fellur snjór eigi allsjaldan. Í suðurhlutanum er loptslag blíðara; en með því mestur hluti landsins er fjalllendi, þá er loptslag mjög breytilegt eptir því, hversu hálent hvert fylki er.

3, *Donau* (Duná) er þar hin eina á, sem nokkuð kveður að; kemur hún norðan úr Ungaralandi, og fellur um marga ósa út í hafið svarta, og er þá vatnsmegin hennar orðið mjög mikið.

4, Fyrir norðan *Balkan*-fjöll er korn og fjenaður helzti afrakstur landsins; en annarstaðar í löndum þessum fæst því nær allt hið sama sem á Ítalíu; er þar bæði vín, suðræn aldini og viðsmjör (einkum á Grikklandi og eyjunum); salt fæst þar og marmari, en öll eru auðæfi náttúrunnar illa notuð.

5, Íbúar Tyrklands eru hjer um bil 15 miliónir að tölu (sumir segja 12 miliónir, og enn aðrir að eins 10 miliónir), og eru það Tyrkir, Grikkir, og ýmsra annara þjóða menn.

Í Tyrklandi er mælt á ýmsar tungur. Tyrkir eru Múhameds-trúar, en Grikkir og flestir af öðrum þjóðum eru

kristnir, sumir grískrar trúar, en sumir páfatrúar. Flestir eru landsbúar lítt siðaðir og fákænir, að undanskildum hinum menntaðri Grikkjum. Iðnaður er þar skammt á veg kominn, en vísindi og íþróttir því nær ókunnar. Við verk-smiðjur og verzlun fást að eins mjög fáir Tyrkja, en helst Grikkir og Gyðingar. Stjórnarlögun þar er harðstjórn, og kallast landsstjóri ýmist soldán eða keisari. Yfir hvert fylki er skipaður jarl (*PASCHA*). Fylkin *SERVIA*, *Blökkumannaland* og *MOLDAU*, sem jafnaðarlegast eru talin með Tyrklandi, hafa nú fengið stjórn og landstjóra sjer, og verða því eigi talin með Tyrklandi á sama hátt og hin önnur fylkin.

6, Þessi eru talin fylki Tyrklands: 1, *Romania* eða *Rum Ili*¹; 2, *Bulgaria* (Bolgaraland); 3, *Bosnia*; 4, *Albania*; 5, *Macedonia*; 6, *Thessalia*; 7, eyjarnar; 8, *Servia*; 9, *Wallachie* (Blökkumannaland, Lokumannaland); 10, *Moldau*.

Bæir eru þar merkastir:

1, *Constantinopel* (Mikligarður); það er höfuðstaður landsins, og þar situr Tyrkjasoldán; stendur hann á tanga einum við Sæviðarsund; er bæjarstöðið fagurt, en sjálfur er boerinn fremur ljótur; strætin eru bæði hlykkjótt, mjó og óhreinnleg; húsin eru sum úr trje, og þó heldur óálitleg, og sum moldarhús, en þá skrautlegar hallir innan um; sumstaðar eru og óbyggð og auð svæði í böenum. Af húsum er *Serailet* einna merkast; það er höll soldánsins; liggja veggir og turnar um-

¹) Suðuroddann af nesi því, er gengur suður úr þessu fylki, vestan fram með *DARDANELLA*-sundi, kölluðu forn-menn *Ægisnes*.

hverfis, en fyrir innan eru stórir aldingarðar, og búa þar margar þúsundir manna, svo að það er eins og ofurlítill bær fyrir sig. Verzlun er talsverð í bænum. Íbúar eru hjer um bil 600,000.

Af undirborgunum eru *Galata* og *Pera* merkastar, og búa í þeim kaupmenn úr norðurálfu, og í *Pera* jafnframt sendiherrar annara ríkja norðurálfunnar.

Adrianopel, í útnorður frá Miklagarði; þar eru verkstaðir nokkrir. Íbúar eru 100,000.

Galipoli, við *Dardanella*-sund; þar er verzlun mikil. Sumir segja, að íbúar sjeu 80,000, en sumir, að þeir sjeu að eins 40,000.

3, *Bosna-Serai*; það er höfuðstaðurinn í *Bosnia*. Íbúar eru 60,000.

5, *Salonichi*, austan á Tyrklandi, við flóa þann, sem við hann er kenndur; þar er talsverð verzlun og miklar verksmiðjur. Íbúar eru 70,000.

8, *Belgrad*, á landamærunum að norðanverðu, við mótin á *Sau* og *Duná*; er þar rammgjör kastali; þar hafa Tyrkir og Ungarar mesta verzlun hvorir við aðra. Íbúar eru 30,000.

9, *Bukarest*, austanvert á miðju Blökkumannalandi; er það stór bær, en fremur ljótur; eigi eru stræti steinlögð í bæ þessum nje öðrum þar í grennd við. Íbúar eru 60,000.

KONUNGSRIKIÐ GRIKK- LAND.

1, Norðan að því liggur Tyrkland, austan Grikklandshaf, sunnan Miðjarðarhaf, og vestan Íoníuhaf. Það er alls 800 ferhyrningsmíllur að stærð, að öllum eyjum meðtöldum.

2, Frá eðlisásigkomulagi lands þessa er þegar búið að skýra (sjá Tyrkland).

Inn í það ganga ýmsir firðir, og eru þeirra merkastir flóinn við *Lepanto*, sem gengur vestan í landið á millum *Hellas* og *Morea*, og flóinn við *Ægina*, sem gengur austan í landið, gagnvart hinum.

3, Íbúar eru hjer um bil 900,000; eru það bæði Grikkir og Albanar.

Grikkir eru enn þá að öllu samtöldu lítt siðaðir og ómenntaðir, og að eins einstakir menn eru þar eiginlega menntaðir menn, að svo megi heita, en fróðleikur og reglusemi eykst þar ávallt meir og meir. Landsbúar eru grískrar trúar. Stjórnarlögun er einskorðuð einveldisstjórn.

4, Grikklandi má skipta í þrjá aðalhluta: 1, *Hellas*, er öðru nafni nefnist *Livadia*; er það hið eiginlega Grikkland; 2, *Morea*, eða *Peloponnesos* (*Pelopsey*); 3, eyjarnar (Grikklandseyjar).

Merkastir bæir eru:

1, *Athen* (*Apena*, *Apenuborg*); það er höfuðborg landsins og aðsetursstaður konungs; var sá bær í fornöld einhver víðfrægastur og ágætastur í

heimi; en síðar gekk hann mjög af sjer, og varð þá mjög óálitlegur; stóðu þar vesaldar-kofar innan um hinar aðdánlegu leifar frá fornöldinni, og svona var hann þangað til fyrir fáum árum. Nú er allt af verið að reisa þar ný hús, og fær bærinn smátt og smátt allt annað útlit, en hann áður hafði. Bæjarbúar eru hjer um 30,000.

2, *Nauplia*, á austanverðri Pelopsey, við fjörð einn, er skerst inn úr Grikklandshafi; þar er kastali. Íbúar eru 10,000.

3, Stærst ey er þar *Negropont*. Önnur ey er þar, er nefnist *Hydra*; liggur hún við austurstrendur Pelopseyjar, og er hún nafnkennd sökum verzlunar sinnar og siglinga. Á eyjunni *Syros* er og verzlun mikil og miklir skipsmíðastaðir.

Hinar íonsku eyjar.

Þannig nefnast sjö eyjar, er liggja fram með vesturströndum Grikklands og Tyrklands, í Íóníu-hafi; eru þær allar fjöllóttar, en mjög frjóvar, og vex þar allt hið sama, sem á Grikklandi og Tyrklandi. Eyjaskeggjar eru hjer um 200,000 að tölu. Eyjar þessar eru lýðstjórnarríki sjer, en Englandsingar hafa þar æðstu yfirráð. Merkust af þeim er **KORFU**.

AUSTURÁLFAN (ASIA).

I, Norðan að henni liggur norður-íshafið, austan hafið kyrra, sunnan Indlandshaf, vestan hafið rauða, suðurálfan, Miðjarðarhaf og norðurálfan. Að öllum eyjum meðtöldum er hún hjer um bil 810,000 ferhyrningsmílur á stærð, en eyjar allar eru hjer um bil 60,000 ferhyrningsmílur.

II, Einstakir hlutar úthafsins, er liggja að austurálfu, eru þessir:

- 1, Norður-íshafið; úr því gengur *Berings-sund*, eða öðru nafni *Cooks-sund*, og greinir það austurálfu og Vesturheim, og tengir íshafið við
- 2, Hafið kyrra; það kallast og suður-hafið og úthafið mikla; en þessir eru merkastir hlutar þess:
 - a, *Kamtschatka-haf*;
 - b, *Ochotsk-flói*;
 - c, *Japans-haf*;
 - d, *Sínlands-haf*; en inn úr því skerst aptur *Hoanghai*, eða öðru nafni hafið gula;
 - e, eyjahafið indverska, og þar liggja Indlandseyjar. Sund tvö, er annað nefnist

Sunda-sund, en annað *Malacca-sund*,
ganga úr Sínlands-hafi og vestur í

3, Indlandshaf; inn úr því skerst:

a, *Bengal-flói*;

b, Arabalands-haf, en inn úr því ganga aptur:

a, *Ormus-sund*, og þar norður af Persa-
lands-flói, og *b*, Arabalands-flói, eða
hafið rauða, og er mynni hans kallað
Bab el Mandeb.

4, Miðjarðarhaf og Grikklandshaf.

5, Hafið svarta og *asovska* haf, en þar á
milli liggur *Kaffa-sund*.

III, Yfirlit. Miðbik austurálfunnar er afar-
mikið hálendi, sem gengur nær því vestur að Mið-
jarðarhafi og austur að hafinu kyrra. Það skiptist í:
A, eystra hálendið, og B, vestara hálend-
ið, og er það miklu minna en hitt. Þá eru: C, hin
stökuhálendi; D, láglendin; og E, eyjarnar.

A, Hið eystra hálendi er um miðbikið
ýmist þurrlandar og skóglausar sljettur, og sum-
staðar eyðimerkur, eða þá hátt fjalllendi, og á það
sjer einkum stað syðst á því. Norðurbrún há-
lendis þessa eru landamærafjöll Síberíu og
Mongóla-lands. Austurbrúnin er að mestu
fjalllendi, en mönnum er eigi að öllu kunnugt um
þann hlutann. Norðan til nær hálendið út að sjó,
en fyrir miðju þess liggur láglendi nokkurt, og er
það miðja Sínlands. Suðurbrúnin eru *Himalaya-*
fjöllin; eru það hæstu fjöll í heimi, að því er

menn vita bezt. Vesturbrúnin mestöll er fjöll þau, er nefnast *Belurtagh*. Um hálendið sjálf liggja margir fjallgarðar, og eru þeirra merkastir *Thianschan*, eða öðru nafni *Mustagh*, og *Kyenlyn* eða *Kulkun*. Víða liggur láglendi að hálendi þessu (sb. D).

B, Vestur úr eystra hálendinu gengur fjallgarðurinn *Hindukusch* og vestur í vestara hálendið, og nær það hálendi vestur að Miðjarðarhafi. Það er nokkru lægra en hið eystra, og eigi eins firrnindalegt eða ófrjótt; en mikill hluti þess er þó heiðar, og sumstaðar eru þar eyðimerkur. Hálendi þetta skiptist í: *a*, *Iran*, eða Persalands-hálendi; *b*, Armeníu-hálendi; *c*, hálendið í Asíu hinni minni, allt vestur að Miðjarðarhafi.

C, Hin sjerstöku hálendi eru: 1, *Ural*-fjöllin (sjá bls. 43); 2, nesið *Kamtschatka*; og eru fjöll þar flest jarðelda-eðlis; 3, *Kaukasus*-hálendið, á milli *kaspiska* vatnsins og svarta hafs; 4, *Sýrland*; 5, *Arabaland*; 6, tanginn *Dekan*; 7, Fjallgarðarnir á Austur-Indlandi.

D, Láglendin eru: 1, *Siberia*, fyrir norðan eystra hálendið; nær það láglendi allt norður að íshafinu, og frá *Ural*-fjöllum og austur að hafinu kyrra. 2, *Turan*; það eru láglendir sandar í kring um *kaspiska* vatnið og *Aral*-vatn. 3, Eyðimerkur Arabalands, austur frá Sýrlandi. 4, *Mesopotamia*, fyrir austan eyðimerkur Arabalands, fram með *Eufrates* og *Tigris*. 5, *Hindostan*, millum *Himalaya*-

fjalla að norðan og *Dekans* að sunnan. 6, Sljetturnar fram með fljótunum á Austur-Indlandi. 7, Miðhluti Sínlands, og er það mest flæðiland.

E, Eyjarnar eru því nær allar fjöllóttar í miðju, en strendur þeirra eru flatlendar og mýróttar.

Flestar ár í austurálfunni spretta upp í hálendinu eystra, og falla þaðan í allar áttir. Þrjú stórvötn eru í þeirri álfu: 1, *Kaspiska* vatnið, og er það stærst vatn í heimi, enda er það 6000 ferhyrningsmílur að stærð; vatn þess er salt; 2, *Aral*, í austur frá norðurendanum á *kaspiska* vatninu; í því er og salt vatn; 3, *Baikal*, sunnan til í Síberíu; er það vatn djúpt, og lykja fjöll um það því nær á alla vegu.

IV. Loptslag. Syðsti hluti austurálfunnar og allar Indlandseyjar liggja í brunabeltinu; en allur meginhluti álfunnar er í tempraða beltinu, og nyrzti hluti hennar í kulda-beltinu nyrðra. Í næstum allri austurálfu er veðrátta mjög breytileg eptir árstímunum. Eptir loptslaginu má skipta austurálfunni í fimm aðalhluta, og fer það bæði eptir legu og hæð landsins, þar eð eptir því fer mjög veðurlag. Þessir fimm aðalhlutar eru: 1, Hið eystra hálendi; eru þar þurrviðri og nepjur, vetrarríki mikið, sumar stutt en heitt, og stormar optlegir. 2, Hið vestara hálendi, og láglendi, sem í kring um það liggja; þar eru heiðríkjur og sífelldir vindar; þurrviðrasamt er þar, og heitt, nema þar sem hæst er. 3. Í Síberíu allri, eða nyrðri hluta austurálfu, er veðurlag mjög kalt, og norðanvert jafnframt saggasamt; þó er á einstaka stað sunnan til í henni nokkru heitara. 4, Á Sínlandi og eyjunum, er liggja fyrir austan austurálfu, skiptist árið í fjóra hluta; eru tveir þeirra votviðrasamir, en tveir þurrviðra-

samir. Þó er kuldi miklu meiri í þessum hlutanum norðanverðum en sunnanverðum. 5. Sunnan undir hálendinu eystra, og á eyjum þeim, er liggja þaðan í landsuður, skiptist árið að eins í tvo hluta, rigningarnar og þurrkana; eru þar hitar miklir, og þó optast saggasamt.

V, Vjer viljum í fám orðum drepa á hið helzta, er landið af sjergetur. a) Á hinu eystra hálendinu er kvikfjarræktin aðalbjargræðisvegur manna; þar er og frábærlega góður nautpeningur, og sauðfjenaður mjög ullargóður. b) Hið vestara hálendið, þar sem það er hæst, er sama eðlis og fjalllönd eru vanalegast, en í dölunum, og þar sem hitinn er meiri, vex ýmislegt það, er vex í brunabeltinu; sá hlutinn er og mjög áþekkur suðurhluta norðurálfunnar, enda eru þar og hin helztu dýr og jurtir, sem eru í sunnanverðri norðurálfu. c) Útnorðan til í austurálfunni eru sumstaðar góð beitilönd, enda eru hestar og nautpeningur helztu auðæfi landsbúa; í Síberíu eru skógar, ýms þau dýr, er loðskinn fást af, og svo málmar. d) Á Sínlandi fæst einkum hrísgrjón og tegrar, og á því sunnanverðu jafnframt flest það, er vex á Indlandi. e) Í löndum þeim, er liggja suður frá hinu austlæga hálendi, eða á Indlandi, vex flest það ríkulega, er annars vex í brunabeltinu, t. a. m. hrísgrjón, víðarull, pálmaviður, bambusreyr, kaffi, sykur, blásteinsplöntur; þar er og gull og gimsteinar. Þar eru og öll helztu villudýr þau, sem eru í brunabeltinu, einkum fíl-

ar og tígrisdýr. *f*, Á eyjunum, er liggja í landsuður frá austurálfunni, vex allt hið sama og á Indlandi sjálfu, og þar að auki kryddjurtir ýmiss kyns. *g*, Arabaland og *Turan* eru nafnkennd sökum hesta þeirra og úlfalda, sem þar eru. Arabaland er þar að auki nafntogað fyrir kaffi og reykelsi það, er þar vex.

VI, Austurálfubúa telja menn millum fimmm og sex hundraða milióna.

Þeir eru sumir af Kákasus-kynþætti, sumir af Mongóla-kynþætti, og sumir af Malaya-kynþætti (sjá bls. 21). Flestir eru austurálfubúar menntaðir að nokkru, þótt menntun þeirra sje mjög misjöfn; þó eru þar sumir þeir, að ósiðaðir eru með öllu.

VII, Þessa telja menn aðalhluta austurálfunnar: 1, lönd Rússa; 2, lönd Tyrkja; 3, Arabaland; 4, Persaland, Afghanistan og Beludschistan; 5, Turkestan, eða hið frjálsa Tattaraland; 6, ríki Sínverja; 7, Vestur-Indland; 8, Austur-Indland; 9, eyjarnar, er liggja í landsuður frá Indlandi; 10, Japan.

LÖND RÚSSA.

Þau eru talin hjer um bil 260,000 ferhyrningsmílur að stærð, og eru í þremur aðalhlutum.

1, *Kaukasus*-löndin, á millum hafsins svarta og *kaspíska* vatnsins. Um því nær öll þau lönd gengur fjallgarður sá, er *Kaukasus* nefnist, en *Elbrus* er hæsti tindur þeirra, og er hann 15,400 feta hár. *Kaukasus*-fjöll liggja í austur og vestur, og eru 150 mílur á lengd. Það, sem landið af sjer getur, er flest hið sama og á Spáni, Ítalíu og Grikklandi.

Íbúar eru framt að þremur millónum að tölu, og eru það ýmsir þjóðflokkar, en eru þó stundum allir nefndir í einu nafni *GEORGÍAR* eða *CIRKASAR*, þótt það sjeu í rauninni að eins tveir af þjóðflokkum þessum, er svo heita. Flestir eru þeir herskáir mjög og siðlitlir; lifa þeir við kvikfjárrækt, dýraveiðar, rán og þrælasölu. Íbúar meginfjallendisins eru eigi háðir Rússum, og hafa Rússar um mörg ár átt í ófriði við þá, og reynt til, að brjóta þá undir sig, en eigi hefur þeim ein tekizt það, þótt voldugir sjeu, og þó látið margt manna fyrir þeim. Flestir eru þar Múhamedstrúar, og þó nokkrir kristinnar trúar.

Tiflis er þar hinn eini bær, er nokkuð kveður að. Íbúar eru hjer um bil 20,000.

2, *Kirgis*-heiðarnar, í landnordur frá hinu *kaspíska* vatni; er það áframhald af austur-sljettu nordurálfunnar. Á vestanverðum þessum heiðum er hagkvisti gott, en austan til á þeim er allt ein eyðimörk. Hestar, naut, sauðfjendur og geitur eru hin einu auðæfi landsins.

Landsbúar eru *KIRGISAR*; eru það hjarðmenn, bæði siðlausir og fáfrúðir; telja menn þá hjer um bil 1½ millón. Í raun og veru eru þeir Rússum nær því óháðir.

3, *Siberia*, eða láglendið nordur frá há-

lendinu eystra; er hún hjer um bil 227,000 ferhyrningsmílur að stærð. Eystri hlutinn, fyrir austan ána *Jenisei*, er sumur fjöllótt land eða ölduhryggjað; er sá hlutinn sunnanverður alþakinn stórum barrviðarskógum, en að norðan er allt eintómar eyðimerkur. Vestari hlutinn, fyrir vestan *Jenisei*, er einlægt flatlendi, nema syðst; þar er fjalllendi; er í þeim hlutanum ýmist skógar, og þá innan um einstaka akurlendi, eða heiðar (*Stepper*); nyrzt eru eyðisljettur, mýrlendar, og sumar ávallt ísum lagðar, og með öllu gróðurlausar. Að sunnan eru landamæri, eins og áður er sagt, fjöll þau, er greina *Síberíu* og Mongólaland, og er *Altai* þeirra fjalla nafnkenndast.

SÍBERÍA er eitt af hinum köldustu löndum í heimi; í henni norðanverðri verður kuldi fjarskalega mikill, og á sumrum þiðnar jörð eigi, nema rúma alin niður.

Merkastar ár eru: 1, *Ob*; í hana fellur *Irtisch*; 2, *Jenisei*; 3, *Lena*; koma þær allar úr hálandinu eystra, og falla norður í íshafið. 4, *Amur* fellur í hafið kyrra (sjá Sínland).

Í *Síberíu* getur korn að eins vaxið sunnan til. Auðæfi landsins eru einkum skógarnir, skinnavaða, og málmar úr suðurfjöllunum, einkum gull og hvítagull (*Platina*). Af tömdum dýrum eru hestar og naut hin helztu vestan til í *Síberíu*, hreindýr í hinum kaldari hjeruðunum, og hundar austast. Sjór og ár allar eru þar fullar af fiskum.

Íbúar eru hjer um bil tvær milljónir að tölu; eru þeir

bæði lítt siðaðir og fáfróðir. Sumir þeirra eru hjarðmenn, og lifa við kvikfjárrækt, dýraveiðar, og fiskiveiðar. Fáir hafa þeir stöðugan bústað. Stjórnendur Rússa senda þangað alla þá, er þeir vilja í útlegð reka. Verstu stórbrotamenn verða að vinna þar í málmnámunum; aðrir fara þar á dýraveiðar, og afla sjer skinnavöru, til að geta greitt gjald það, er á þá er lagt. Sumir landsbúar eru heiðingjar, sumir Múhammedstrúar, og fáeinir kristnir.

Bœir eru þar merkastir:

Tobolsk; það er höfuðbærin; hann stendur við ána *Irtisch*, og er þar mikil verzlun. Íbúar eru 25,000.

Irkutsk, vestanvert við vatnið *Baikal*; sáinnast þangað mikil skinnavara; hafa bæjarbúar verzlun við þá í *Kjæchta* (sá bær stendur á landamærunum), og flytja þeir í *Kjæchta* varninginn aptur til Sínlunds, og aptur varning Sínverja til þeirra í *Irkutsk*. Kaupeyrir er þar helzt tegras og skinnavara. Íbúar eru 20,000.

Austast af löndum Rússa í austurálfu er *Kamtschatka*; er það skagi, er liggur suður í kyrra haf, og er syðsti tanginn nefndur *Lopatka*. Landnorðurhorn austurálfu heitir Austur-horn.

Undir Rússland liggja og *Aleut*-eyjar, og nokkrar af *Kuril*-eyjunum, er liggja suður af *Kamtschatka*.

LÖND TYRKJA.

1, Um þau lykja hafið svarta og Rússland að norðan, Persaland að austan, Arabaland að sunnan, og Miðjarðarhaf að vestan; þau eru yfir 20,000 ferhyrningsmílur á stærð.

2, Lönd þessi eru vestari hlutinn af vesturhálendi austurálfunnar, láglendi tvö, er að því liggja, og eitt af hinum sjerstöku hálendum. Þessi lönd eru: I, *Armenia*, norðast og austast; er það land mest skóglausar, en þó grösugar sljettur hálendar; nafnkenndast fjall er þar *Ararat*, enda er það meir en 16,000 feta hátt. II, *Asía hin minni*, vestur frá Armeníu; er hún mestöll eintómar hálendar sljettur, en sem þó eru eigi mjög háar; eru þær sumar gróðurlausar, sumar eru skóglaus beitolönd, en sumstaðar eru þar frjó akurlendi. Suðurbrúnin á hálendi þessu er fjallgarður einn, er *Taurus* nefnist, og er hann meir en 10,000 feta hár. III, *Syria*¹ (*Sýrland*); það er hálendi eitt, og er *Libanon* þar hæst; það er allt að 10,000 feta hátt. IV, *Eyðimörkin* austur af Sýrlandi og norður af Arabalandi; hún er bæði vatnslaus og gróðurlaus. V, *Mesopotamia* eða: *a*, *Al Dschesira* (eyjan), þurrlend og skóglaus flatneskja, og *b*, *Irak Arabi*;

¹) Svo nefnast nú einu nafni þau þrjú lönd, er fornaldarmenn nefndu: SYRIA (Sýrland) nyrzt, PHOENICIA, og PALÆSTINA (Jórsalaland) syðst.

er það frjótt flæðiland; eru víða um það reyrskóg-ar og mýrar, og margir skurðir grafnir.

Loptslag í Armeníu er fremur kalt, en í Asíu hinni minni mjög áþekkt því, sem er á Spáni, Ítalíu og Grikklandi, og þó nokkru heitara. Mestur er hiti á Sýrlandsströndum og syðst í Mesopotamíu, og er þar opt fjarska-heitt.

3, Mest fljót eru: *a, Evfrat*; sprettur það upp á Armeníu-hálendi, og rennur í landsuður; *b, Tigris*; það kemur frá fjöllum þeim, er ganga út úr Armeníu-hálendi; það rennur og í landsuður, og steypast báðar þessar ár síðan saman, og nefnast úr því *Schat el Arab*, og fellur hún út í perska flóann.

Á Sýrlandi er áin *Jordan* (Jórdán), og fellur hún í vatn eitt, er nefnist hafið dauða.

4, Það, sem virðist nauðsyn á að segja um afrakstur landsins, er þegar áður sagt (bls. 191, v, b); tamdir úlfaldar eru þar almennir, og vísundar eru þar víðast í stað nautpenings vors.

5, Íbúar þessara landa eru framt að 12 millíónum; eru það Tyrkir, Grikkir, Arabar, og ýmsar aðrar þjóðir. Flestir eru þeir Múhameðs-trúar, nokkrir kristnir, og nokkrir Gyðingar. Iðnaður er í þessum löndum í öllu betra lagi en í Tyrklandi í norðurálfunni.

Bæir eru helztir:

I, *Erzerum*, skammt frá uppsprettum *Evfrats*; þar er verzlun talsverð, og í grennd við eru eirnámar. Íbúar eru 80,000.

II, *Smyrna*, vestan á Asíu hinni minni; þar er höfn góð, og er sá mestur verzlunarstaður á

öllum austurströndum Miðjarðarhafs. Íbúar eru 130,000.

Skutari, við Sæviðarsund, gagnvart Miklagarði. Íbúar eru 35,000.

Með Asíu hinni minni, teljast, auk margra annara, eyjarnar *Cyprus* (Kípur) og *Rhodos* (Róða), og fæst á þeim báðum vín og ágæturskipaviður.

III, *Damaskus*; það er mikill verzlunarstaður, og þar eru margir verkstaðir, einkum þeir, er silki er unnið í. Þar er stefnustaður hinna „helgu lestamanna“, er fara til *Mekka*. Íbúar eru 150,000.

Hamah, norður af *Damaskus*; þar er mikil verzlun. Íbúar eru 100,000.

Akka eða *Akre* (Akursborg), í útsuður frá *Damaskus*, vestur við Miðjarðarhaf; það er rammlega víggirt sjóborg.

Jerusalem (Jórsalir, Jórsalaborg), í eyðihjeraði einu, nokkuð austur frá sjó, nokkru sunnar en *Akka*; stendur boerinn á fjórum hæðum; er í honum mikill fjöldi af kirkjum og klaustrum kristinna manna; merkust er kirkja sú, er stendur við gróf Krists. Þar er og tyrkneskt musteri, sem mjög er haldið heilagt. Íbúar eru 30,000.

Halep eða *Aleppo*, í norður frá *Hamah*; það er fagur boer; þar er verzlun blónleg, enda verkstaðir miklir. Íbúa telja menn vera 200,000.

V, *Bagdad*, í *Mesopotamíu*, við *Tigris*; er sá boer mikill um sig, en víða eru auðnir í honum.

Bæði í honum sjálfum, og eins þar í grenndinni, eru margar leifar af hinu fyrra skrauti og dýrð bæjarins. Íbúar eru 100,000.

Basra, við *Schat el Arab*; það er aðalstaðurinn fyrir alla verzlun um perska flóann. Íbúar eru 60,000.

ARABALAND (RABÍTA- LAND) (ARABIA).

1, Norðan að því liggja lönd Tyrkja, austan perski flóinn, sunnan arabska hafið, og vestan að því hafið rauða og Egyptaland. Það er talið hjer um bil 48,000 ferhyrningsmílur að stærð.

2, Mestur hluti Arabalands er þurr, gróðurlaus og óbyggð hálend sljetta; útsunnan til er afliðandinn niður af hálendinu einlægir hjallar, hver upp af öðrum; er þar vatn nóg og land frjótt. Nær því umhverfis hálendi þetta, á milli þess og sjávar, er mjótt og sendið undirlendi, og eru þar hitar miklir.

Á norðanverðu og vestanverðu Arabalandi gengur tangi nokkur suður í hafið rauða, og er kallaður *Arabia petræa*; er það gróðurlaust hálendi, og á því stendur *Sinai-fjall* (Sýna).

Á Arabalandi er loptslag mjög þurrt og heitt.

3, Um afrakstur landsins hefur áður verið talað (bls. 192).

4. Íbúar eru taldir hjer um bil 12 millíónir, og eru þeir Múhameðs-trúar. Sumir þeirra fara um með hjarðir sínar, og lifa við kvikfjárrækt og rán. Sumir hafa þeir füst hífýli, og lifa við verzlun og ýmislegt annað. Arabar eru undir ýmsum höfðingjum. Nokkur hluti vesturstrandarinnar liggur undir Tyrkjasoldán, eða jarl hans á Egyptalandi, að minnsta kosti að nafninu til,

Merkastir bæir eru:

Mekka, vestan til á landinu miðju frá norðri til suðurs; þar var Múhameð fæddur, og kalla þeir, er hans trú hafa, þann stað helgan; sækja þangað og á ári hverju margar þúsundir pílagríma. Íbúar eru 35,000.

Medina, í norður frá *Mekka*; þar var Múhameð grafinn. Íbúar eru 8000.

PERSALAND (PERSÍDALAND), P.e. PERSIA, AFGHANISTAN og BELUDSCHISTAN.

1, Vestan að þessum löndum liggur perski flóinn og lönd Tyrkja og Rússa, að norðan lönd Rússa, *kaspiska vatnið* og *Turkestan*, austan sínverska hálendið og Indland, sunnan Indlandshaf.

Stærð þessara landa er samtals hjer um bil 36,000 ferhyrningsmíður (Persaland 22,000, *Afghanistan* 10,000, og *Beludschistan* 4,000 ferhyrningsmíður).

2, Lönd þessi eru eystri hlutinn af vesturhálandi austurálfunnar. Persaland er vestast þessara landa; er það því nær allt þurrlegt og vatnslaust, og í miðjunni eyðimörk ein; en millum fjalla þeirra, er liggja eptir suðurbrún og vesturbrún hálandis þessa, eru fagrir og frjóvir dalir, svo að varla eru þau hjeruð önnur í heimi, að þeim sjeu fegri. *Afghanistan* liggur austur frá norðanverðu Persalandi; er þar land frjórra; það er sumt fjalllendi, sumt fagar og frjóvar háar sljettur, en vestast eru eyðisandar. Norðurbrúnn á *Afghanistan* er fjallgarðurinn *Hindukusch*; er hann allt að 20,000 feta hár, og örðugur yfirferðar. *Beludschistan* liggur suður frá *Afghanistan* og austur frá sunnanverðu Persalandi; er það land að vestan harðbalalegt, grýtt og ófrjótt hálendi, en eystri hluti þess, sem liggur að Indlandi, er flatlendi og láglendi, og næst fljótinu *Indus* er flæðiland.

Loptslag er mjög þurrt, einkum á Persalandi; á sumrum er þar hiti mikill, og á vetrum að tiltölu fremur kalt; loptslag er í **AFGHANISTAN** mjög áþekkt því, sem er í nyrðri hluta Svissaralands. Á láglendinu í **BELUDSCHISTAN** er hiti mjög mikill.

3, Á Persalandi eru fáar aðrar ár, en móáár (*Steppefloder*), er þorna upp á sumrum. Á austurlandamærum *Afghanistans* og *Beludschistans* rennur fljótið *Indus*, eða *Sind*; kemur það norðan úr *Thi-*

bet, fellur fyrst í vestur, brýzt svo í gegn um suðurbrún hálendisins eystra, og fellur úr því í útsuður um láglendið; er það þá bæði breitt og djúpt, en eigi mjög straumhart; það fellur í Indlandshaf um marga ósa, og eru 30 mílur á millum yztu kvíslanna.

4, Um afrak landsins sjá bls. 191. Í *Afghanistan* eru einkum beitolönd góð, og ágæt aldini.

5, Íbúar Persalands eru 14 millíónir að tölu, í *AFGHANISTAN* eru 9 millíónir, og í *BELUDSCHISTAN* 2 millíónir; eru því nær allir þeir Múhameðstrúar; eru það Persar, *AFGHANAR* og *BELUDSCHAR*; og þar að auki Arabar, *TURKOMANAR*, o. s. frv.

6, Yfir Persalandi ræður einvaldur höfðingi, er nefnist *SCHAH* eða *SCHACH*. *AFGHANISTAN* er nú og orðið ríki sjer, en víðáttuminna er það, en það var forðum. *BELUDSCHAR* skiptast í marga kynþætti, en einn er yfirhöfðingi allra, og nefnist sá *KHAN*; landsuðurhluti þessa lands er nú háður Englendingum.

A, Á Persalandi eru merkastir bæir:

Teheran, á norðanverðu landinu; það er höfuðborgin og aðsetursstaður Persakonungs; eru þar stórhallir og ljelegir smákofar hvort innan um annað, og strætin bæði mjó og hlykkjótt. Íbúar eru hjer um bil 100,000.

Ispahan, í suður frá *Teheran*; sú var fyrrum höfuðborg landsins, og er sá bær ákaflega stór. Íbúar eru 200,000.

Balfrusch, skammt frá *kaspíska* vatninu; það er mikill verzlunarstaður. Íbúar eru 200,000.

Tauris, eða *Tebris*, norðan til á vestanverðu Persalandi; það er mikill verzlunarstaður. Íbúar eru 100,000.

B, Í *Afghanistan* eru merkastir bæir:

Kabul, norðarlega og austarlega; það er mikill verzlunarstaður. Íbúar eru 80,000.

Herat, í vestur frá *Kabul*, eða litlu sunnar, vestarlega í *Afghanistan*, og er land fagurt umhverfis. Íbúar eru 50,000.

Kandahar, í útsuður frá *Kabul*. Íbúar eru 60,000. Í öllum þessum bæjum er verzlun mikil.

C, *Beludschistan* skiptist í hið eiginlega *Beludschistan* og hjeradið *Sind*; en engir eru þar bæir, sem nokkuð kveður að.

TARTARI (TATTARALAND), líka kallað TURKESTAN, og BUCHARA hið mikla.

1, Norðan að því liggja lönd Rússa, en landamæri eru eigi gjörla til tekin; austan að því liggur sínverska hálendið, sunnan *Afghanistan* og Persaland, og vestan *kaspiska* vatnið. Það er talið hjerum bil 35,000 ferhyrningsmílur á stærð.

2, Austurhluti lands þessa er fjalllendi, en vesturhlutinn, við *kaspiska* vatnið og vatnið *Aral*, nefnist *Turan*; eru það láglendar og sendnar sljettur, og mest eyðisandar, en jarðvegur járne blandinn.

Á hálendinu er veðurlag fremur kalt, í dölunum er það blítt og þægilegt, en í eyðimörkinni er óþolandi hiti.

3, Tvær eru þar meginár: *Gihon* (framb. *Dsjihon*) eða *Amu* (líka nefnd *Oxus*), og *Sihon* eða *Sir Darja*; koma þær báðar úr fjallendinu austanverðu, og falla vestur í *Aral*-vatn; greinast þó áður í ýmsar kvíslir, og eru stórar eyrar á milli, mýrlendar mjög og reyri vaxnar.

4, Hvað landið helzt af sjer geti, sjá bls. 192.

5, Íbúar eru taldir hjer um bil $5\frac{1}{2}$ millíón; eru það *Bucharar*, *Turkomanar*, *Kirgisar*, og aðrar fleiri þjóðir; allir eru þeir Múhamedstrúar. Sumar af þjóðum þessum flytjast úr einum stað í annan með hjarðir sínar, og lifa við kvikfjárrækt og rán; en sumar hafa fasta bústaði, reka verzlun og stunda jarðyrkju, o. s. frv. Tattaraland skiptist í mörg ríki, og er þeirra merkast:

Buchara, á því sunnanverðu; það er frjótt land, og kallast landshöfðingi *Khan* hinn mikli. Þar er bær sá, er *Buchara* heitir; er það meginsetur allrar verzlunar um miðhluta austurálfunnar, og er þaðan verzlun rekin bæði til Rússlands og Sínlunds (þaðan er flútt einkum tegras); þangað er

einnig fluttur indverskur varningur frá *Kabul*.
Bæjarbúar eru á að gizka 150,000.

SÍNVERSKA RÍKIÐ.

1, Norðan að því liggur *Síbería*, að austan hafið kyrra, að sunnan Indland, og að vestan *Afghanistan* og *Turkestan*. Það er hjer um bil 270,000 ferhyrningsmílur á stærð.

2, Það nær yfir hið eystra hálendi austurálfunnar, og láglendi það, er liggur austan undir því. Hinir einstöku hlutar þess eru:

A, *Butan*, fagurt fjalllendi sunnan í *Himalaya*-fjöllum; þar er loptslag hvorki mjög heitt nje fjarska-kalt; þar eru stórir og ágætir skógar, og ýmiss konar aldini.

Höfðingi þessa lands jatar Sínlandskeisara yfirmann sinn.

B, *Thibet* eða *Tybbet*, fyrir norðan *Butan*; það er hæsti hluti hálendisins eystra, enda er það að meðaltali 9000 feta yfir sjávarflöt. Það er að mestu fjalllendi, og liggja um það mjóir og djúpír dalir, eyðigjár og þverhníptar gjótur, og ógurlegir jöklar. Að sunnan eru *Himalaya*-fjöll, og er *Dhavalagire* þeirra fjalla hæst, enda allra fjalla í

heimi, þeirra er mönnum sjeu kunnug; það er 25,400 feta hátt.

Veðráttufar er þar mjög þurrkasamt, og þó mjög breytilegt eftir árstímum. Vetur er þar bæði langur og harður, en því nær allt í einu koma á eftir allmiklir sumarhitar.

Í *Thibet* finnast nokkrir málmar; en þeir verða eigi notaðir til hlítar sökum skorts á brennivíð. Jarðyrkju stunda menn og leggja mikið kapp á, enda uppi á háfjöllum; en eigi náir þó korn að vaxa þar til stórriða. Á hinn bóginn eru þar ágæt beitilönd, og er kvikfjárrækt helztur bjargræðisvegur manna. Í þeim sveitunum, er hæst liggja, er einkum sauðfjenaður og geitur, og er ull þeirra mjög smágjör, og að auk ýms önnur dýr, er heima eiga í fjöllum þessum.

Í *Thibet* spretta upp ýms stórfljót, en farvegir þeirra þar eru mönnum því nær ókunnir enn.

THIBET er hjer um bil 24,000 ferhyrningsmílur á stærð, en íbúar eru Mongólakyns, og 12 millíónir að tölum; eru þeir menn friðsamir og meinlausir. THIBET er aðalsetur LAMA-trúar, sem svo er nefnd; þar eru mörg klaustur og ýms bókasöfn. Íbúar eru og allvel menntaðir. Landsstjórn hafa á hendi tveir LAMAAR, eða æðstu prestar, og virða landsmenn þá því nær sem guði, en Sínlundskeisari er þar yfirkeisari.

C, *Turfan* (eða öðru nafni *Buchara* hið minna), norður frá *Thibet*; það er allt fjöllum lukt, en þau fjöll eru mönnum enn lítt kunn. Suðurhluti hálendis þessa er því nær eyðimörk ein; en í norðurhlutanum er hingað og þangað frjór jarðvegur, og allmiklir verzlunarstaðir.

Þar er á ein, er nefnist **YARKEND**, og fellur í stöðuvatn eitt á austanverðu miðju landinu; það vatn heitir **LOP**.

Íbúar eru Múhameðs-trúar; hafa þeir fasta bústaði, og lifa við kvikfjárrækt og verzlun, og er aðalmarkaður þeirrar verzlunar í bænum **YARKEND**. Íbúar þess bæjar eru 50,000.

D, *Mongoli (Mongólaland)*; það er 90,000 ferhyrningsmíllur á stærð, og nær yfir allan norðurhlutann af hinu eystra hálendi, nema norðasta og austasta hlutann, *Mandschuri*. Mestur hluti lands þessa er sljett hálendi, og er miðja þess eyðimörk ein afarmikil, sem nefnd er *Khobi* eða *Schamo*, og er þar ekkert rennandi vatn eða uppspretta, en að eins fáeinir brunnar, og er vatnið í þeim salt; hefur stjórnnin látið grafa þá sökum lestamanna.

Í Mongólalandi spretta upp ýmsar af stórárn *Síberíu*.

Það, sem landið af sjer getur, er mjög fákynjað. Hin einu auðæfi landsins eru nautpeningur, hestar, sauðfjenaður, geitur, og úlfaldar á því sunnanverðu.

Íbúar eru að eins 3 millíónir. Þeir eru **LAMA**-trúar, og hjarðmenn, og lifa við kvikfjárrækt og veiðar; liggja þeir í flókatjöldum, og klæðast sauðagærum.

E, *Mandschuri*; það er landnorðurhlutinn af hálendinu, og er það mönnum lítt kunnugt. Það er að öllu samtöldu láglendara og frjóvsamara en Mongólaland, og veðurblíða þar meiri; þar eru ágæt beitolönd, og fjöldi villudýra, nautpeningur og hestar. Um það fellur fljótið *Amur*, er sprettur upp í fjalllendinu sunnan til í *Síberíu*, og rennur austur í hafið kyrra.

Íbúar eru **LAMA**-trúar, og flestir hirðingjar.

F, *Korea*; það er fjöllóttur tangi, er gengur suður úr *Mandschuri*, og er oss lítt kunnugt um eðlisásigkomulag hans.

Íbúar segja menn sjeu í öllum efnum svipaðir Sínverjum.

G, *China (Sínland)*; það nær yfir hallandann austur af hálendinu, sem oss er lítt kunnur, og svo láglendið austan undir. Landamæri getum vjer eigi gjörla sagt hver sjeu; en úr fjallgarðinum fyrir vestan liggja fjöll um mest allan norðurhlutann, vesturhlutann og suðurhlutann, og útsuðurshlutinn er fjallland, og firrnindi ein. Miðhluti Sínlands er flatlent og láglent flœðiland, fullt af stöðuvötnum, ám og síkjum; er það land mjög frjótt, og stendur þar einn stórbærinn við annan; úir þar allt og grúir af mönnum¹, og hver bletturinn vel og vandlega ræktaður.

Loptslag er þar mjög ólíkt norðan til og sunnan til; norðan til er vetur eins harður og í miðri Svíþjóð, en á sumrum er þar hiti fjarska-mikill; sunnan til kemur sjaldan frost, og er loptslag þar nærfellt hið sama og á Indlandi (sjá bls. 191).

Í fjalldölunum á sunnanverðu Sínlandi og uppi í landinu vaxa ýmsir þeir ávextir, er vaxa í bruna-beltinu; og þegar lengra dregur upp eptir, vaxa ýmsir þeir ávextir, er vaxa sunnan til í norðurálf-unni; tegrasið vex einkum neðan til í fjalla-hjeruðunum. Láglendið á miðju Sínlandi má kalla

¹) Margar þúsundir manna hafa hífýli sín á vatninu; má þar sjá heil þorp synda á vatni, og aldingarða á flotum úr bambusreyri, og eru þar alin svín og endur.

kornforðabúr landsins, og vex þar ákaflega mikið af hrísgrjónum, viðarull, og ýmsu öðru. Í norðurhlutanum vaxa flestar þær korntegundir og viðartegundir, sem vaxa í norðurálfu heims. Á Sínlandi er silkiafli mikill.

Tvær stórár renna um mitt Sínland og austur í hafið kyrra: 1, *Hoang-ho* (áin gula), er sprettur upp í Mongólalandi; stefnir hún fyrst í landnordur, og síðan í suður, og síðast í austur; 2, *Yang-tse-kiang* (áin bláa); hún sprettur og upp í Mongóla fjöllum, og verður svo mikil og breið, þegar niður á láglendið sækir, að það er eins og einhver stórfloí.

Sínland er hjér um bil 80,000 ferhyrningsmíllur á stærð; segja sumir, að íbúar sjeu 300 millíónir, en sumir að eins 150 millíónir. Þar eru ferns konar trúarbrögð; keisarinn og hirðin er LAMA-trúar. Sínverjar eru starfsamir og hyggir, en slægir og fullir hræsni; spilltir eru þeir og mjög, einkum hörðingjalyðurinn, og þykjast miklir af eigin ágæti og yfirburðum; fullir eru þeir upp hroka við útlendinga, en auðmjúkir mjög við yfirmenn sína. Þeir eru bezt menntaðir allra austurálfubúa, þeirra er á meginlandi búa. Marga mikilvæga hluti hafa þeir þekkt fyr en norðurálfubúar; en þeir hafa numið staðar á miðri leið í þeim eins og öllu öðru, og eru eigi lengra komnir áleiðis, en þeir voru fyrir mörgum öldum; því að þeir ímynda sjer, að þeir eigi geti numið neitt af útlendum mönnum, og engum á meðal þeirra er heldur leyft, að bregða út af reglu þeirri og venju, sem í hverju efni hefur einu sinni verið tekin. Þeir rita allt myndum, eða hafa einungis myndaskript. Bækur berast þar mjög út manna á meðal, og bókalestur er þar enn almennari, en í mörgum löndum norðurálfunnar. Verkstaðir eru þar

miklir; er þar einkum búinn til varningur úr silki og viðarull, ýmsir hlutir, sem dregnir eru gljákvöðu, og alls konar gripir úr postulíni. Á verzlun við útlenda menn liggja mörg höpt, og mega útlendingar að eins koma á fáeinar hafnir. Þaðan flyzt verkstaðavarningur sá, er þegar var getið, og tegras. Innanlandsverzlunin er mjög mikil, og eitt af því, sem fyrir henni greiðir, eru hin mörgu síki, sem grafn eru um landið, og er keisarasíkið, sem svo er kallað, þeirra merkast; það er 120 mílur á lengd, og liggur strandlengis í suður og norður, og komast landsbúar þannig hjá siglingum um Sínlandshaf, sem mjög eru hættulegar.

Harðstjórn er á Sínlandi, og gengur í erfðir. Hinir lærðu mennirnir nefnast MANDARINAR, og má svo kalla, að þeir sjeu hinir tignu menn í landi þar; eru allir embættismenn og ráðgjafar teknir úr þeirra flokki, og beita þeir allmikilli hörku við almenning.

Bæir eru helztir:

Peking, norður við landamæri, austanvert á landinu; það er höfuðborg landsins og keisarasetrið; strætín eru þar bæði bein og breið, en eigi eru þau steinlögð. Hús eru þar flest eigi hærri en svo, að eitt lopt er í, en umhverfis þau er hlaðinn garður. Þar eru ýms vísindafjelög, bókasöfn, o. s. frv. Íbúar eru hjer um bil á að gizka 1½ millíón.

Nanking, við fljótið *Yang-tse-kiang*; er sá bær mjög nafntogaður sökum silkiverkstaða þeirra og viðarullar-verkstaða, sem þar eru. Þar er merkurn turn, 200 feta hár, og er kallaður postulínsturninn. Íbúar eru 800,000.

Kanton, sunnan til á Sínlandi, við sjó fram; hefur sá staður hingað til verið merkastur verzl-

unarstaður í landi þar, að minnsta kosti að verzlun við útlenda menn; því að til skamms tíma hafa norðurálfumenn hvergi annarstaðar mátt að landi leggja á öllu Sínlandi. Íbúar eru taldir ein millíón.

Í flóanum fram undan *Kanton* liggur eyjan *Macao*; eiga Portúgalsmenn nokkurn hluta hennar, og borg eina á henni, er líka heitir *Macao*.

H, *Lieu-Kieu* (framb. *Líö-Kíö*)-eyjarnar, í hafinu kyrra, austur undan Sínlandi.

VESTUR-INDLAND (INDÍA- LAND).

1, Þannig nefnist vestari hluti lands þess, er liggur sunnan að hálendinu eystra, á millum Arabalandshafs að vestan og *Bengal*-flóa að austan; auk þess liggur *Beludschistan* og *Afghanistan* að því að vestan, *Thibet* að norðan, og Austur-Indland að austan. Það er hjer um bil 60,000 ferhyrningsmílur að stærð.

2, Eptir eðlisásigkomulagi sínu skiptist landið í þrjá aðalhluta: A, Fyrir sunnan *Himalaya*-fjöll liggur hvert fjalllendið fram af öðru, unz kemur niður á láglendi. Fram með suðurbrúninni

á fjalllöndum þessum liggur skóglendi eitt, fimm eða sex rasta breitt, vaxið víði og reyri, og þó fullt af fenjum og foræðum, og er þar mjög svo óheilmæmt loptslag; er þar fjöldi fíla, tígrisdýra og höggorma. Eitt af fjalllöndum þessum er *Butan*, og höfum vjer þegar lýst því áður; af hinum er *Nepaul* (eða *Nipahl*) merkast; liggur það vestur af *Butan*. B, Fyrir sunnan fjalllönd þessi liggur hið indverska láglendi *Hindostan*; norðanvert er það ölduhryggjað, en öldungis sljett, þegar lengra dregur suður eptir. Í vestari hlutanum, eða hjeruðunum við *Indus*-fljót, er land frjótt fram með öllum hinum stærri ám, sem í *Indus* falla, en annars er landið að mestu sandauðn ein. Landið fram með *Ganges*-fljóti, eða eystri hlutinn, er vatnsmikið og sljett flæðiland, en jarðvegur er þar feitur og frábærlega frjór. C, Suður frá láglendi þessu liggur tanginn *Decan*, og er það fjalllendi. *Vindhya* (framb. *Vindhæja*)-fjöll eru norðurbrún fjalllendis þess; eru það lág fjöll; vesturbrúnin eru *Ghates*-fjöll hin vestari; er það skógi vaxin fjallgarður, er liggur strandlengis fram með allri vesturströndinni, en undirlendið fyrir neðan er að eins mjó ræma; hæst eru fjöll þessi að sunnan, enda eru þau þar meir en 8000 feta. Austurbrúnin eru ýms ósamstæð fjöll, sem menn að öllum jafnaði nefna *Ghates*-fjöll hin eystri. Á millum þeirra og sjávar er sljett undirlendi. Hálendið sjálft er mjög frjótt, og nóg er þar vatn.

Syðri hluti vesturstrandarinnar kallast **MALABAR**-ströndin. Alstaðar á þeirri strönd eru hafnir góðar og vikur. Austurströndin kallast **COROMANDEL**-ströndin, og liggja fyrir henni allri sandrif og leðjugrynningar, og eru þar því engar hafnir eða góð skipalægi. Suðuroddinn af **DECAN** heitir **COMORIN**-höfði.

Loptslag er því nær alstaðar í landi þar hið sama, sem vant er að vera í brunabeltinu, en fremur er það saggasamt; skiptist árið þar eptir veðurlagi í tvo hluta. Aldrei fellur þar snjór á jörð, eða að minnsta kosti mjög sjaldan, nema efst uppi á **HIMALAYA**-fjöllum. Á **MALABAR**-ströndinni ganga stöðugar rigningar og útsunnarvindar frá því í maí-mánuði og þangað til í októbermánuði, en á **COROMANDEL**-ströndinni eru rigningar og landnorðanvindar frá októbermánuði og fram í miðjan janúarmánuð, en þá eru allajafna þurrviðri á **MALABAR**-ströndinni, og eins eru ávallt þurrviðri á **COROMANDEL**-ströndinni, á meðan rigningarnar ganga á **MALABAR**-ströndinni.

3, Á Indlandi leiðir náttúran fram því nær hvað eina, hverju nafni sem nefnist, er fæst í bruna-beltinu og hinum tempruðu beltum, og er þar mikil gnægð af hverju einu (sjá bls. 191); viljum vjer helzt nefna til gull, einkum í fljótunum á *Decan*, gimsteina, t. a. m. demantinn, hrísgrjón, sem þar er almennust fœða, viðarull, sem höfð er til klæðagjörðar, bambusreyr, sem flest hús eru þar gjörð af, sykur, kaffi, blástein, pipar, svefngras og pálmavið. Í þeim sveitunum, þar sem veðurlag fer að verða svalara, fæst allt það, er náttúran leiðir fram í miðhluta og suðurhluta norðurálfunnar. Á Indlandi eru og fílar,

tígrisdýr, og önnur villudýr, er heima eiga í brunabeltinu; þar eru og páfagaukar, páfuglar, höens, silkiormar, úlfaldar (útnorðan til), krókkódílar, o. s. frv.

4, Á Indlandi eru þrjú stórfljót: 1, *Indus*, er rennur um landamærin að vestan. Austan úr Indlandi falla í hana fimm stórár, er sumar spretta upp í *Himalaya*-fjöllum, en sumar í fjalllöndunum, er liggja út úr þeim; renna þær allar saman, og verður úr þeim ein stórá. 2, *Ganges*; hún kemur í tveimur kvíslum frá *Himalaya*-fjöllum, og fellur út í *Bengal*-flóa; er hún þá komin í óteljandi kvíslir, og eru þar í henni margar eyjar, sem afarmörg síki eru grafin um. Þær eyjarnar, sem næstar eru sjónum, eru mjög láglendar og fremur votlendar; eru þær vaxnar kjarrskógum, reyrskógum og viðarskógum, og er svo mikill vöxtur trjáanna á sumum stöðum, að við sjálfst liggur, að þau tálmi skipaferðum um síkin. Fáir menn byggja eyjar þessar, en því fjölskipaðri eru þær villudýrum, einkum fílum, tígrisdýrum og höggormum. *Hinduar* telja *Ganges*-fljót heilagt, og hreinsi vatn þess menn af syndum sínum. Á þeim stöðum, er helgastir þykja, eru stigar á árbökkunum, og ýmislegt annað, til þæginda fyrir pílgríma, er vilja baða sig í fljótinu; er vatn úr því flutt út um allt Indland, svo að hinir trúðu geti þvegið sjer í því eða drukkið það, enda er það keypt þar alstaðar um landið. 3, *Bramaputra*; vita menn eigi, hvar

uppsprettur þess eru; það fellur í austustu kvísl *Ganges*-fljótsins 8 mílur frá sjó.

5, Íbúar eru hjer um bil 144 millíónir, og eru þeir nær því allir af Kákasus-kyni. Flestir þeirra eru *HINDUAR*; eru þeir menn blíðlyndir og góðlyndir, og flestir óherskáir, grannvaxnir og manna fimastir og lagvirknastir, og þó flestir eigi sterkir. Aðrir landsbúar eru *AFGHANAR*, Mongólar, norður-álfumenn, og sumir enn annara þjóða. Flestir eru landsbúar *BRAMA*-trúar, nokkrir Múhameðs-trúar, og sumir enn annarar trúar; kristnir menn eru þar hjer um bil ein millíón að tölu. *HINDUAR* eru allflestir fáfróðir og lítt siðaðir; en prestarnir, vísindamennirnir og embættismennirnir, sem allir nefnast einu nafni *BRAMINAR*, hafa nokkra vísindalega menntun. Verzlun er þar allmikil, og reka hana mest Englendingar, og þeim næst Sínverjar.

6, Norðurálfumenn ráða því nær yfir öllu landinu, og einkum Englendingar.

A. Af þeim löndum, sem engum eru háð, er fjallandið *NEPAUL* eitt merkilegt; það liggur vestur af *BUTAN*.

B, Eignir Englendinga.

Það er mestur hluti Indlands, eða 58,000 ferhyrningsmílur, en íbúar eru 138 millíónir; heyrir landið til ensku kaupmannafjelagi, er sjálft hefur stjórn landsins á hendi, en stjórn Englendinga hefur yfirvald. Hjer um bil í helming landa þessara eru innlendir höfðingjar; eru þeir háðir hinum ensku nýlendustjórum, en ráða fyrir öllum málefnum í löndum sínum.

Bæir helztir eru:

Calcutta, við austustu kvísl *Ganges*-fljóts, í fylki því, er *Bengal* heitir; það er höfuðborg landsins og aðsetursstaður stjórnandanna, og

er það mikill verzlunarstaður. Í þeim hluta bæjarins, er norðurálfumenn byggja, eru tómar stórhallir, skrautlegar mjög; en í hinum hlutanum eru smá hús og óálitleg úr bambusreyr, og þakin reyri eða strái. Þar eru ýms vísindafjelög og vísindalegar stofnanir; þar eru og verkstaðir. Íbúar eru 600,000.

Dacca, austar og norðar en *Calcutta*, við *Ganges*; þar eru viðarullarverkstaðir. Íbúar eru 200,000.

Patna, enn við *Ganges*; þar eru viðarullarverkstaðir. Íbúar eru 300,000.

Delhi, norðan til í landinu, enn við *Ganges*; var það fyrrum fjarska-stór og skrautlegur bær. Íbúar eru 200,000.

Benares, vestur frá *Patna*, við *Ganges*; þar er indverskur háskóli, og þar er aðalsetur vísinda *Bramina*; það er einhver helgastur staður við *Ganges*, og sækja þangað margar þúsundir pílagríma; þar eru margir verkstaðir, og þar er verzlun mikil. Íbúar eru 300,000.

Madras, á austurströnd *Decans*; þar er verzlun mikil. Íbúar eru 500,000.

Trankebar, suður lengra á austurströnd *Decans*; áttu Danir þann bæ fyrrum.

Bombay, á eyju einni við vesturströnd *Decans*; þar liggur herskipafloti Englendinga, er þeir hafa á Indlandi; þar er fjarska-mikil verzlun. Íbúar eru 200,000.

Lahore, forðum höfuðborgin í landi *Seika*. Íbúar eru 80,000.

Af löndum þeim, sem Englendingar hafa hönd yfir, eru merkust: A) konungsríkið *AUD*, er liggur austan að *GANGES*; þar er staður sá, er *LUCKNOW* heitir, og eru bæjarbúar 300,000. B) konungsríkið *HYDERABAD* (framb. *HÆDERABAD*), eða öðru nafni *GOLCONDA*, á *DECAN*; þaðan flyzt mikið af demöntum. Merkastur er þar bærinn *HYDERABAD*, og eru bæjarbúar 200,000. C, Leifar af ríki *SEIKA*, norðan og vestan í *HINDOSTAN*, og lýtur undir það ríki hinn fagri fjalldalur *KASCHEMIR*.

C, Frakkar og D, Portúgalsmenn eiga þar ýmsar borgir og smáfylki á strjálingi.

Danir áttu þar fyrrum eignir nokkrar, en þær hafa þeir nú selt Englendingum.

AUSTUR-INDLAND (þ. e. IND- LAND FYRIR AUSTAN GAN- GES).

1, Norðan að því liggur *Thibet* og Sínland, að austan og sunnan Sínlandshaf, að vestan Indlandshaf, *Bengal*-flói og Vestur-Indland. Það er talið hjer um bil 40,000 ferhyrningsmílur.

2, Land þetta er oss lítt kunnugt. Norðan til eru há fjalllönd, og liggja suður úr þeim ýmsir fjallgarðar, og eru á millum sumra þeirra hálendar

sljettur, en á millum sumra, einkum hinna vest-lægu, láglendar sljettur og dalir, er stórár þær falla um, er koma norðan að. Þegar suður eptir dregur, liggja óteljandi kvíslir og síki út úr ám þessum, og á milli þeirra, úr einni í aðra, og myndast með því mótinu eyjar margar¹. Einn af fjallgörðunum gengur allt suður á landsenda, eptir endilöngum *Malacca*-skaga². Uppsveitirnar eru oss því nær með öllu ókunnar, heldur að eins strendurnar og vesturhjeruðin.

Loptslag er þar líkt og í brunabeltinu; fram með ánum og ströndunum er hiti mikill og lopt mjög óheilnæmt, einkum fyrir útlendinga.

3, Náttúran leiðir þar hjer um bil allt hið sama fram og á Vestur-Indlandi; er þar einkum gull mikið, stórir skógar og fjöldi fíla.

4, Ár renna þar allar frá norðri til suðurs. Vjer þekkjum að eins syðri hlutann af þeim; en oss er ókunnugt um uppsprettur þeirra og farvegi, þegar nokkuð dregur frá sjó. Hinar helztu ár eru: 1, *Iravaddy*, vestast; 2, þar fyrir austan *Thaluain*, eða *Saluen*; 3, *Bramaputra* rennur og um Austur-Indland.

5, Landsbúa telja menn 36 millónir, og eru þeir því nær allir Mongóla-kyns og BUDDHA-trúar; en þó mega allir vera þar, hverrar trúar sem eru, og kristnir menn líka. Lands-

¹) Á hverju ári flæða árnar yfir þessar hinar láglendu og vatnsmiklu sveitir; eru hús þar gjörð á staurum eða á flotum úr bambusreyr, og eru síkin í staðinn fyrir stræti.

²) Syðsta skagatáin heitir ROMANIA.

búar eru ómenntaðri og nokkru herskárri en **HINDUAR**. Verzlun því nær alla reka Sínverjar þeir, sem í landinu búa, og eru þeir margir. Austur-Indland er mörg ríki, og ráða þeim flestum einvaldir harðstjórar.

6, Englendingar eiga þar nokkur hjeruð út-norðan til á landinu og fram með vesturströndinni. Þar að auki er þar land *Birmana*, norðan og vestan, konungsríkið *Siam*, í landsuður frá *Birma*, keisaradæmið *Anam*, austan fram, og skaginn *Malacca*; það er skógland mikið, og þar er mikið af tini.

INDLANDSEYJAR.

Eyjar þessar eru fjöllóttar, og á mörgum þeirra eru eldfjöll, en fram með ströndunum er víðast flatlendi, og víða mýrlent. Náttúran leiðir þar margt hið sama fram og á Indlandi, einkum eru þó krydd-jurtir, gimsteinar og málmar. Plöntur eru þar margkynjaðar, og frjóvsemi nærfellt alstaðar frábærlega mikil. Þar er brunabeltis-loptslag, en mjög óheilnæmt með sjó fram.

Íbúar eru sumir blámenn eða svertingjar, og hafa þeir búið þar fyrir öndverðu, en sumir eru Malayar, er byggt hafa strendurnar. Þar að auki búa þar margir Sín-verjar og norðurálfumenn. Margar þessar eyjar eiga Hollendingar, en af sumum eiga þeir að eins nokkurn hluta.

Hinar helztu eru:

1, *Lacca-Div-eyjar*, 39 að tölu, og 2, *Male-Div-eyjar*, eitthvað 10 eða 12 þúsund að tölu; liggja hvorartveggja þessar eyjar í Arabalands-hafi, og byggja þær Arabar. Þar vaxa kokos-hnetur, og þar fást eins konar kræklingar, er nefnast *kauris*; eru þeir hafðir í stað smápeninga á Indlandi og í suðurálfu heims, og eru því fluttir burtu heilir skipsfarnar af þeim.

3, *Ceylon*, í landsuður frá syðstu skagatánni á *Decan*, og greinir hana og meginland sund það, er *Palk-sund* heitir. Hið helzta, er náttúran þar leiðir fram, er *kanel*. Englendingar eiga þá eyju.

4, *Andaman-eyjar*, og 5, *Nicobar-eyjar*, í *Bengal-flóa*. Danir hafa eignarrjett að *Nicobar-eyjum*, og nokkrum sinnum hefur verið gjörð tilraun af þeirra hendi, að stofna þar nýlendur.

6, *Prince Wales ey*, og 7, *Singapore* (framb. *Singapúr*), í *Malacca-sundi*; hafa Englendingar frá þeim tveimur eyjum alla aðalverzlun sína við Austur-Indur og Sínverja.

8, *Sunda-eyjar*, suður og austur undan *Malacca*; það eru a, 4 stóreyjar, *Sumatra*, *Java* (framb. *Dsjava*), *Borneo* og *Celebes*, er nefnast hinar stóru *Sunda-eyjar*; b, hinar smáu *Sunda-eyjar*, er liggja í austur frá *Java*; eru þær mjög jarðeldakenndar.

Á *SUMATRA* er 14,000 feta hátt fjall. *JAVA* eiga

Hollendingar alla saman; norðan á henni liggur staðurinn **EATAVIA**; er það höfuðborg allra eigna Hollendinga á Indlandi, og mikill verzlunarstaður; þó hefur hann mjög af sjer gengið, sökum óheilnæmis loptslagsins; bæjarbúar eru hjer um bil 50,000 (einu sinni voru þeir 160,000). **BORNEO** er ey stærst í austurálfi, 10,000 ferhyrningsmílur. **CELEBES** er lítt kunn enn.

9, *Molukka*-eyjar, eða *Kryddjurt*-eyjar; þannig nefnast eyjar margar austur frá *Sunda*-eyjum, og eru sumar þeirra smáar og óbyggðar; þar vex mikið af *muskat*-hnotum og negulnögglum. Hollendingar eiga þær eyjar.

10, *Philippin*-eyjar, eða *Manila*-eyjar; þær liggja í norður frá *Molukka*-eyjum, og eru yfir 1,200 að tölu; þær eru frjóvsamar, en eigi vel yrktar.

Þær eyjar eiga Spánverjar. Stærst þeirra er **MANILA**, og er á henni bær einn samnefndur eyinni; bæjarbúar eru 140,000.

KEISARADÖMMEÐ JAPAN.

Það eru eintómar eyjar, er liggja í hafinu kyrra; eru þær fjarskamargar, bæði stórar og smáar; eru þær taldar allar samtals 10,000 ferhyrningsmílur að stærð. Mjög lítið vitum vjer um eyjar þessar; því að engir útlendingar mega þar stíga fæti á land. Á þeim eru og snævi þakia

fjöll, og gjósa mörg þeirra eldi. Sagt er, að jarðvegur sje þar eigi mjög frjór, en eyjarnar ágætlega vel yrktar. Vetrarríki er þar mikið, en hiti mikill á sumrum; stormasamt er þar mjög. Að öllu samtöldu leiðir náttúran þar hið sama fram og á Sínlandi.

Fjöldi landsbúa er talinn mjög ýmislega; sumir telja þá 40 miliónir, sumir 30, og sumir að eins 10 miliónir; eru þeir Mongóla-kyns, og mæla á sjerstaka tungu; þeir eru mjög svipaðir Sínverjum, og má segja hið sama um menntun þeirra og skaplyndi, og sagt hefur verið um Sínverja; þeir búa til allt hið sama og Sínverjar. Verzlun er þar mjög lítil; því að engir útlendir menn mega þar koma, nema Sínverjar og Hollendingar, og þeir þó að eins á eina höfn.

Stærsta eyjan er *Nipon*; og á henni er höfuðborg landsins, er heitir *Jeddo* (framb. *Dsjeddo*); eru þæjarbúar sagðir $1\frac{1}{2}$ milión.

SUÐURÁLFAN (Africa).

I, Norðan að henni liggur Miðjarðarhaf, að austan austurálfan (og eru þær áfastar að eins við eiði eitt), hafið rauða og Indlandshaf; að sunnan og vestan er *Atlants*-haf. Hún er hjer um bil 530,000 ferhyrningsmílur að stærð.

II, Úr Miðjarðarhafi skerast fáir flóar eða firðir inn í landið; stærstir eru flóarnir við **CABES** og við **SYDRA**. Úr **ATLANTS**-hafi gengur **GUINEA**-flói vestan í landið.

III, Yfirlit. Suðurálfan er mjög tilbreytingarlaus að lögun sinni og landslagi; firðir og nes eru þar því nær engin. Þessir eru aðalhlutar hennar: 1, Hið mikla suðurhálendi; það nær suður á landsenda og hjer um bil 10 mælistig norður fyrir jafndægrahring, og nokkru lengra norður að austanverðu, þar sem fjalllandið *Habesch* er; en það er landnorðurhornið á hálendinu. Upplandið er oss með öllu óþekkt; en svo lítur út, sem það sje sljetta ein, hjer um bil 6000 feta há, lukt fjöllum á alla vegu; en að utan eru einlægir hjallar, hver fyrir neðan annan, niður eptir öllum fjöllum; en undir niðri er sljettlendi fram með öllum ströndunum; er það örmjótt, sumstaðar vot-

lent og frjótt, en sumstaðar þurrhent og sendið; en alstaðar er þar hiti mikill. Suðurbrún hálendis þessa þekkja menn, en að eins einstaka kafla af austurbrúninni og vesturbrúninni. B, Í útnorður frá hálendi þessu er hið vestlæga hálendi suðurálfunnar; en þar á milli liggur þó láglendi eitt, og fellur um það áin *Niger* (*Svartá*). Um hálendi þetta liggur því nær á alla vegu undirlendi fram með ströndunum, og er þar bæði láglent og lopt óheilnæmt, enda fjarska-heitt. C, Fyrir norðan hálendi þetta tekur við *Sudan*, eða *Nigritia*; er það öldulhryggjað og frjótt láglendi, en þó eigi mjög láglent. D, Þar fyrir norðan er eyðimörkin *Sahara*; er hún bæði stór og sljett, og mjög láglend; eru það að kalla eintómir sandar, er ná vestur að *Atlants*-hafi og austur að Níllöndum, og austan til norður að Miðjarðarhafi. E, *Biledulgerid* (framb. *Biledúlsjerid*); er það sljett og grasi vaxin heiði, á millum *Sahara*-eyðimerkur og F, *Berberi*, eða öðru nafni *Atlas*-hálendis; gengur það vestan frá *Atlants*-hafi, og framt að 29 mælistig austur frá aðalhádegisbaug; þar fyrir austan gengur eyðimörkin *Sahara* norður að Miðjarðarhafi; en er lengra dregur austur eptir, kemur *Barca*-hálendi; er það sljett og frjótt. G, Níllöndin; er syðsti hluti þeirra *Habesch*, hátt fjallland (sjá A hjer á undan), en hinir tveir hlutarnir eru *Nubia* og Egyptaland. Eptir Níllöndunum liggur Níldalurinn, og er þar land afbragðs-frjótt, en

tveim megin fram með honum liggja eyði- fjalllendi og gróðurlaus firrnindi. Nyrzti hlutinn er sljettar flæði-eyjar á millum kvísla Nílfjótsins.

Í suðurálfu eru fáar stórar eða stöðuvötn.

IV, Mestur hluti suðurálfunnar liggur í brunabeltinu, og skiptist árið þar að veðurlagi til í tvo hluta, nema allra-norðast. Fyrir norðan jafndægrahring eru rigningarnar í sumarmánuðum vorum, en fyrir sunnan hann, þegar vetur er hjá oss. Á einu svæði í norðurhluta suðurálfunnar (frá 15. til 30. mælistigs norðurbreiddar) kemur því nær aldrei regn úr lofti; á norðurströndunum rignir helzt á vetrum. Í suður-álfu heims er öllu meiri hiti en í austurálfu og Vesturheimi, jafnlangt frá jafndægrahring. Þar er veðurlag mjög þurrviðra-samt; á daginn er þar steikjandi hiti, en fremur kalt að til-tölu um nætur.

V, Í suðurálfu er mikið gull, einkum gull-sandur; salt er þar og mikið á sumum stöðum, en á sumum stöðum alls ekkert. Nyrzt og syðst, og þar sem hálent er, vex hið sama og í sunnan-verðri norðurálfu; en annarstaðar vex þar hið sama, og almennast vex í brunabeltinu, en þó eru þar hvergi nærri aðrar eins nægtir af því, eins og í austur-álfu, sökum þess að landið er lítt ræktað. Í bruna-beltinu eru tegundir grasa og jurta að tiltölu fáar í suðurálfu, og er það sökum þess, að jarðvegur er þar þurrlendur, en hitinn afar-mikill. Skógar og beitilönd eru þar mjög óvída. Hinar helztu korn-tegundir norðan til eru hveiti, því næst hrís-grjón, mais, og ýmsar aðrar sjerstaklegar korn-tegundir; þar að auki ýmsar plöntur, er menn

hafa fœðslu af, t. a. m. brauðaldinatrjen, o. s. frv. Tamin dýr, þau sem eru í norðurálfu heims, eru og alstaðar í suðurálfunni, einkum nautpeningur, og í henni norðanverðri eru ágætir hestar; um miðbik hennar eru og úlfaldar, en þeir eru að fluttir. Í hinum votlendu marklöndum eru stór villidýr, t. a. m. nykrar, nashyrningar, fílar, og krókodílar í ánum. Í eyðimörkinni eru ýms frá og íturvaxin dýr, t. a. m. *antilópur*, *gazellu*-hirtir og *gíraffar*. Eigi eru þar tigrisdýr, en ljepartar eru þar og pardusdýr.

VI, Suðurálfubúa telja menn 100 miliónir, en sumir 275 miliónir. Þeir, sem búa norðan til, eru af Kákasuskynþætti, en þeir, sem búa fyrir sunnan eyðimörkina SAHARA, eru blámenn; eru þeir svartir á hörundslit, og allra-sýðst mögulir. Flestir eru þeir heiðnir enn; en nær því allir norðurbúar, og margir þeir, er byggja miðbik álfunnar, eru Múhameðs-trúar; sumir þjóðflokkar eru að nafninu til kristnir, en mjög er trúin hjá þeim ófullkomin. Blámenn eru að mestu ósiðaðir með öllu.

VII, Meginhlutar álfunnar eru þegar taldir.

NÍLLÖNDIN

(þ. e. **A, Habesch, B, Nubia, og C, Egyptaland**).

A, *Habesch* eða *Habessinia* er land-norðurhornið á hinu mikla suðurhálendi. Eigi verð-

ur á kveðið, hver sjeu landamæri þess að sunnan og vestan. Það er mjög hátt fjallland, og eru fjöll þar sum 13,000 feta há; en á millum þeirra liggja djúpir og þröngir dalir, en sumstaðar eru og grösugar og korni vaxnar sljettur, og er loptslag þar blítt og þægilegt. Að austan, með fram hafinu rauða, er undirlendi mjótt, bæði sendið og þurrrent, og er þar hiti afar-mikill; en þá eru margir dalir upp undir fjöllum, og þar er hin markverða salt-sljetta; er þar niðri undir því nær eintómt steinsalt, og sumstaðar nær það upp úr öllum jarðveg, og er þar landið á að sjá, sem jökull væri, er aur hefði á drifið. Norðan undir fjalllendinu eru mýrlendar merkur, 8 og 10 mílur á breidd, mjög áþekkar þeim, sem eru sunnan undir *Himalaya*-fjöllum (sjá bls. 212). Þegar rigningar ganga, flóa árnar yfir allt, og dalirnir verða að vötnum. Í dölunum er ákaflega heitt, en því svalara verður, sem lengra dregur upp eptir fjöllum. Land er þar mjög frjótt, og vex þar allt það, er vex annarstaðar í suðurálfunni, og áður er um getið.

Í *Habesch* sprettur upp eystri kvísl Nílfljótsins, og nefnist *Bahr el Azrek* (áin bláa); fellur hún þar í vatn eitt og úr því aptur; rennur hún því nær í hring, og beygir síðan norður á við aptur og inn í *Núbíu*.

Landsbúar nefnast **HABESSINAR**; eru þeir menn svartir á hýrundslið, en þó af Kákasus-kynþætti. Kristnir eru þeir að kalla, en mjög er trúin blönduð heiðinglegri hjátrú og

hindurvítnum. Þar byggja og **GALLAAR**, og aðrir blámenn ýmiss kyns, og mjög ósiðaðir.

B, *Núbía* er láglendari en *Habesch*, en hálandari en Egyptaland; er þar hálandast syðst, og hallar öllu norður af. Níl rennur um landið, og fellur vesturkvíslin, *Bahr el Abiad*, þar saman við austurkvíslina; kemur hún úr útsuðri, en uppsprettur hennar er mönnum ókunnugt um. Níldalurinn er þar breiðastur tvær mílur; það er frjótt land, og vex þar einkar-mikið af korni og víðarull; en tveim megin fram eru firrnindi ein, full af gróðurlausum klettum.

Loptslag er þar því nær alstaðar mjög heitt. Íbúar eru **NÚBÍAR**; eru þeir svartir á hörundslit, en þó eigi alls kostar blámenn; þar eru og Arabar og ýmsir aðrir. Þeir eru allir Múhameðs-trúar, en lítt siðaðir. Land þetta lýtur allt undir jarlinn á Egyptalandi.

C, Egyptaland er að sunnanverðu sama eðlis og *Núbía*; eptir miðju landinu gengur Níldalurinn; er hann enn mjög frjór, og verður þá 4 mílur á breidd, þar sem hann er breiðastur; en beggja megin fram með honum eru eyðifjöll og firrnindi. Hjer um bil 20 mílur frá sjó beygjast fjallgarðar þessir, hinn vestari í útnorður, og hinn eystri í landnorður, og hverfa síðan með öllu; kvíslast þá áin í sundur, og verða þá í henni margar eyjar, með því líka að mörg eru síki grafin úr einni kvísl í aðra. Eyjar þessar eru mjög láglendar, vatnsmiklar og frjóvsamar¹. Í mestum hluta

¹) Norðurströndin er flatlend, og liggja sandrif og bleytu-

Egyptalands kemur því nær aldrei regn úr lopti; en í þess stað flóir Nílfljótið yfir landið á hverju ári, frá því í júlímánuði og þangað til í októbermánuði, og er eptirtekjan undir því komin, hversu mikið áin vex; vaxi áin svo, að hún verði meir en 24 fetum dýpri, eða minna en 16 fetum, en hún er að öllum jafnaði, þá verður eptirtekjan lítil. Egyptaland er 9000 ferhyrningsmílur á stærð.

Veðráttufar er þar mjög stöðugt og tilbreytnislaust, en fjarska-heitt á sumrum.

Hið helzta, er náttúran leiðir fram þar í landi, er korn og viðarull. Marmari er þar í fjöllum og ýmsar aðrar steinategundir, er gagn má að verða.

Íbúar eru $2\frac{1}{2}$ millíón; eru það Koptar (niðjar hinna fornu Egypta), Arabar, Tyrkir, og fleiri þjóðir. Koptar eru kristnir, hinir eru Múhamæðs-trúar. Landið er skattland Tyrkja, en jarlinn (PASCIA) er mjög sjálfráður.

Merkastir bæir eru:

Kairo, við ána Níl; það er höfuðborg landsins, og hefur jarlinn aðsetu þar. Strætin eru mjög mjó, eins og í flestum bæjum í suðurálfu; þar er verzlun mikil. Íbúar eru 300,000.

Alexandria, á tanga einum, er gengur út í Miðjarðarhaf; er það gamall boer og nafnfrægur, og var hann í fornöld miklu stærri, en hann er nú. Íbúar eru 40,000.

Sunnanvert á Egyptalandi eru enn þá ýmsar markverðar

grynningar langt í haf út; en fyrir ofan eru lón, og ganga mjó eiði á milli og sjávar.

fornleifar, t. a. m. stöplar (PYRAMIDER), rústir af hofum, og grafreitir niðri í jörðunni.

BERBERI og BILEDULGERID¹.

Þannig nefnum vjer alla norðurströnd suður-álfunnar, vestur frá Egyptalandi og vestur að *Atlants*-hafi², og er það land alls 38,000 ferhyrningsmíllur. Vestan til eru *Atlas*-fjöll; eru þau fjöll hæst 13,000 fet; liggur fjallgarður sá fyrst í útsuður og landnorður, og síðan í vestur og austur, með fram Miðjarðarhafi. Víða eru í fjöllum þessum standberg, mjó og djúp gljúfur og gjár; en næðan til í þeim eru þó fagrir og frjóvir dalir og sljettur. Sunnan fram með fjöllum þessum er *Biledulgerid*; er það mjó heiði, þurrland og skóg-

¹) Vestur frá Egyptalandi, með fram Miðjarðarhafi, var Libíaland, þar sem nú er BARCA-hálendi, en þar fyrir vestan, vestur að ATLANTS-hafi, munu fornmennt hafa kallað Serkland (svo kölluðu þeir og Persaland í austurálfu heims); þá kölluðu þeir Bláland einn hlutann, helzt þau lönd, sem nú nefnast TRIPOLIS, TUNIS og ALGIER, og stundum nefndu þeir svo vestasta hlutann af norðurströndinni. Númídíalands nefndu þeir ALGIER, sem nú er svo kallað.

²) Stundum nefnist þannig að eins vesturhluti norðurstrandarinnar, eða ATLAS-hálendi.

laus, en grösug mjög; eru þar miklar gnægtir af pálmaviðarhnotum og úlföldum, og er því landið mjög mikils-vert fyrir lestamenn, er ætla suður yfir *Sahara*-eyðimörk. Á renna þar nokkrar um, er koma norðan úr *Atlas*-fjöllum; falla þær sumar í saltkennd fen, en sumar hverfa niður í sandinn í eyðimörkinni. Fyrir austan *Atlas*-fjöllin er allt ein eyðimörk norður að sjó, og liggja þar um allt lágir klettar; en er lengra dregur austur, kemur *Barca*-hálendi, og er það land frjótt.

Þar sem láglent er, þar er hiti mikill og þurrviðrasamt; á ströndunum fram með Miðjarðarhafi er litlu heitara en á sunnanverðri Ítalíu. Efst uppi á *ATLAS*-fjöllum tekur aldrei snjó npp.

Í löndum þessum leiðir náttúran allt hið sama fram og í suðurlöndum norðurálfunnar; eru þar ágætir hestar, og á láglendinu eru úlfaldar algengir.

Íbúa telja sumir 20 millíónir; eru það **BERBAR**, Arabar, **MAURAR** (þeir eru komnir af Aröbum, og hafa fasta bústaði), og Tyrkir, og eru allir Múhameðstrúar; þar að auki eru þar nokkrir Gyðingar og kristnir menn. Aðalbjargræðisvegir landsbúa eru akuryrkja og kvikfjárrækt, en landskostir eru illa notaðir.

Þessi eru ríki þar: A, *Tripolis*; B, *Tunis*; C, *Algier* (framb. *Al-dsjír*); D, *Marokko*. Öll þessi ríki liggja fram með Miðjarðarhafi. Uppi í landinu eru þar að auki ýmsir þjóðflokkar, sem hafa innlenda höfðingja, en eru kallaðir að vera þegnar stjórnanða einhvers þessara landa.

A, *Tripolis* er austast.

Landstjóri nefnist *PASCHA* eða *BEY*; er hann kosinn af hinu tyrkneska herliði, en Tyrkjasoldán leggur samþykkt sína á kosninguna, og er landstjóri að minnsta kosti kallaður honum háður. Höfuðborg er þar samnefnd.

B, *Tunis* (Túnis), vestur frá *Tripolis*. Höfuðborg landsins heitir og *Tunis*, og eru bæjarbúar 130,000.

Stjórnarskipun er þar hin sama og í *TRIPOLIS*.

C, *Algier*, vestur frá *Tunis*. Höfuðborgin heitir og *Algier*, og eru bæjarbúar 30,000.

Stjórnarlögun var þar fyrrum hin sama og í *TRIPOLIS* og *TUNIS*, en nú eiga Frakkar það land, og eiga þeir í sífelldum ófriði við þjóðflokka þá, er uppi í landinu búa.

D, *Marokko*, vestur frá *Algier*; er það keisaradæmi.

Þar eru merkastir bæir:

Fez, þar er verzlun eigi alllítill, og ýmsir verkstaðir, og þar er háskóli. Íbúar eru 90,000.

Marokko; það er höfuðborg landsins, og segja menn, að sá bær hafi verið miklu fjölmennari fyrrum, en hann er nú. Íbúar eru 50,000.

LEYÐIMÖRKIN SAHARA.

Norðan að *Sahara* liggur *Biledulgerid* og *Berberi*, að austan Níllöndin, að sunnan *Sudan*, og

að vestan *Atlants*-haf; landaskipti eru þar sumstaðar ótiltekin, og því verður eigi nákvæmlega kveðið á, hversu stór eyðimörkin er, en hún er talin hjer um bil 100,000 ferhyrningsmílur. Svo má að orði kveða, að þetta hið mikla land sje auðn ein gróðurlaus, og öll þakin sandi, og heilum dögum saman sjá ferðamenn eigi stingandi strá nje nokkurs kyns dýr, og heyra eigi til nokkurrar lifandi skepnu. Eyðimörkin greinist í tvo hluti, og er greining þeirra hluta nálægt 30. mælistigi austlægrar lengdar. Í eystri hlutanum, eða *Libíu*-eyðimörk, eru víðast klappir undir niðri, og austast ná þær upp úr öllum jarðveg, svo að allt verður ein hella; en er vestur eptir dregur, liggur smámöl ofan á og tinnusteinar; eigi er það sandlag mjög þykkt. Í vestari hlutanum er sandurinn smærri og dýpri; það er foksandur, er þangað hefur borizt fyrir hinum iðulegu austanstormum; þýrlar vindurinn honum upp í háa lopt, eða hrúgar honum saman í öldur, þeytir þeim síðan í sundur aptur, þegar minnst vonum varir. Á einstaka stað eru graseyjar (*Oaser*), brunnar og uppsprettulindir. Á graseyjum þessum vaxa reyndar fáar plöntur, og helst er það gras og ýmsar pálmaviðartegundir; en allt fyrir það eru þær þó fagrar og inndælar, í samanburði við hina ófræju og glóandi sanda, og væru þær eigi, gæti enginn maður yfir eyðimörkin komizt. Þeir, sem í eyðimörkinni búa, byggja allir graseyjar þessar, og í grennd við þær eru og

hin fáu dýr sem í eyðimörkinni eru, og eru það einkum strútar og *antilópur*. Fleiri eru graseyjar í eystri hlutanum en hinum vestari; í eystri hlutanum eru og einstaka lágir klettar og öldur, en vestari hlutinn er rennsljettur. Løptslag er þar bæði heitt og þurrviðrasamt.

Þeir, sem í eyðimörkinni búa, eru Arabar, ýmsir *Berbar* og *Maurar*; *Maurar* búa á vesturströndinni, og eru þeir menn siðlausir og grimmir; lifa þeir við kviksjárrækt, rán og verzlun, einkum þrælaverzlun.

SUDAN eða NIGRITIA.

Það er mikið land, en vjer þekkjum að eins lítinn hluta þess; er það sumt rennisljett, en sumt öldótt, en alstaðar er það frjótt, og nóg er þar vatn. Þar vex korn, t. a. m. hrísgrjón og hveiti, og miklir eru þar skógar. Þar eru tamin dýr hin sömu og í norðurálfu, og þar eru úlfaldar. Þaðan flyzt gullsandur, viðarkvoða, filabein, strútsfjaðrir og þrælar; en þangað er fluttur aptur verkstaðavarningur úr norðurálfu, salt, og ýmislegt annað. Þar er veðurlag fjarskaheitt og óheilnæmt útlendingum, einkum þegar rigningar ganga. Á vestanverðu *Sudan* er áin *Niger*

(áin svarta); hún er líka kölluð *Joliba* (framb. *Dsjoliba*), og *Qvorra*, þegar niður eptir dregur. Hún sprettur upp í vesturhálandi suðurálfunnar; stefnir hún þá fyrst í landnordur, beygist síðan í landsuður, og að síðustu fellur hún í hátt suður, á millum hinna tveggja stóru hálenda, greinist síðan í margar kvíslir, og fellur út í *Guinea-flóann*. Á austanverðu *Sudan* er stöðuvatn eitt mikið, er *Tsad* heitir.

Landsbúar eru sumir blámenn, sumir Arabar, og enn sumir kynblendingar hvorratveggja; eru þeir sumir heiðingjar, og sumir Múhameðs-trúar. Hin helztu ríki eru ÞORNU við vatnið *TSAD*, *FELLATA*-ríki og *TIMBUKTU*.

VESTURHÁLENDI SUÐUR- ÁLFUNNAR

(þ. e. **Senegambia** og **Norður-Guinea**).

Að fjalllandi þessu liggur eyðimörkin *Sahara*, *Sudan*, *Niger*-dalurinn og *Atlants*-haf. Upplandið er oss að litlu kunnugt. Fram með ströndinni sjálfri liggur láglendi, en þar fyrir ofan taka við fagrar fjallasveitir, skógi vaxnar neðst, og er þar svalt. *Senegambía* er norðast og vestast; er það fylki hálendast sunnan, og þar spretta

upp árnar *Senegal* og *Gambia*, er landið dregur nafn af. Á millum ósa þessara tveggja fljóta verður undirlendi það, er um var getið, allbreitt, og er jarðvegur votlendur og frjór. Þar er höfði sá, sem Grœnhöfði er nefndur. Suður frá *Senegambíu* og svo austur með *Guinea*-flóa liggur Norður-*Guinea*. Þar eiga norðurálfumenn ýmsar nýlendur. Loptslag er fjarska-heitt í löndum þessum og óheilnæmt útlendingum, einkum á ströndunum; þar er það þeim banvænt. Þar eru nægtir alls þess, er náttúran leiðir fram annarstaðar í brunabeltinu. Þar er og gullsandur og fílabein. Plöntur allar verða þar mjög stórar, nema þar sem jarðvegur er mjög sendinn; þar vex ekkert.

Landið byggja siðlausir blámenn; eru þeir sumir heiðingjar, en sumir Múhameds-trúar. Norðurálfumenn sækja þangað gullsand, fílabein og þræla (þótt þrælaverzlun sje reyndar fyrirboðin). Englendingar, Frakkar, og Hollendingar eiga þar eignir nokkrar.

KONGO eða SUÐUR-CUINEA.

Þannig nefnum vjer vesturströnd suðurálfu frá 5. mælistigi norðlægrar breiddar til 16. mælistigs suðlægrar breiddar. Með fram ströndinni gengur

sljett undirlendi, en þá taka við skógi vaxnir hjallar, upp að hálendinu sjálfu; en á hjöllum þessum eru ýms há fjöll. Loptslag og afrak landsins er hið sama þar og í Norður-*Guinea*.

Um Suður-GUINEA rennur áin ZAIRE (framb. SZA-IRE), er öðru nafni nefnist KONGO. Landsbúar eru blámenn; eru sumir þeirra heiðingjar, en sumir hafa snúizt til kristni, en þó mun trúin mjög ófullkomin. Portúgalsmenn eiga þar ýmsar eignir, og ráða flestum blámannaríkjum.

Suður frá KONGO, og suður að landamærum KAPLANDS, er ströndin auð, og að mestu mönnum ókunnug; er það vatnslaus eyðimörk, og bygja þar fáeinir blámenn og HOT-TENTOTTAR.

KAPLAND.

Það er hallandinn suður af hálendinu mikla í suðurhluta álfunnar. Er þar undirlendi nokkurt fram með sjó, en þar fyrir ofan eru hjallar tveir, hvor upp af öðrum. Undirlendið er á nokkrum stöðum sljett, og frjótt, þar sem vatn er nóg, annars er þar jörð sendin; en sumstaðar ganga fjöllin að sjó fram, og þá verða höfðar, en af þeim er Góðrarvonarhöfði nafnkenndastur. Fyrir ofan undirlendið tekur við skógi vaxinn fjallgarður, og því næst efri hjallinn; er það skóglaus sljetta, og er yfir 3000 feta há frá sjó að telja, og heitir

Karroo (framb. *Karrú*). Á þeim tímum ársins, þegar þurrviðrin ganga, verður jarðvegurinn harður eins og steinn, og er landið þá mjög eyðilegt og dapurlegt á að sjá; því að öll grös skrælna þá upp; en þegar rigningarnar eru, verður landið *Karroo* um tíma allt í grasi einu og mjög unaðslegt á að sjá, og er þá haft til hagbeitar fyrir fjenað; en þessi fegurð er næsta skammvinn. Enn þá búa þar að eins nýlendumenn á strjálingi; þorp eða bæir eru þar engir. Fyrir ofan *Karroo* liggja stór fjöll, og þegar komið er upp á þau, kemur þriðji hjallinn, og það er hálendið, og er það að öllu samtöldu mjög áþekkt *Karroo*. Hið helzta, er náttúran leiðir fram í því landi, er naut, sauðfjenaður, vín, korn og suðræn aldini.

Loptslag er þar hið sama sem í brunabeltinu, enda þótt landið liggi fyrir sunnan það.

Landsbúar eru samtals hjer um bil 150,000; eru það **HOTTENTOTTAR**, gulmórauðir á hörundslit, og svipaðir blámönnum, norðurálfumenn, einkum Englendingar og Hollendingar, og þrælar, mest blámenn. Norðurálfumenn þeir, sem landið byggja, eru allir mótmælendur. Landið eiga Englendingar.

Merkastur bær er þar:

Cap (*Höfði, Höfðabær*); er sá bær mikilvægur sjófarendum, er sigla á milli norðurálfu og suðurhluta austurálfu. Íbúar eru 30,000.

AUSTURSTRÖNDIN.

Um þessa ströndina vita menn lítið sem ekkert, nema einungis um syðsta hluta hennar. Eins er þar og á vesturströndinni, að með fram sjónum gengur sljett undirlendi, en þar fyrir ofan liggja skógi vaxin fjöll, og eru þeirra merkust *Lupata-fjöll*; en þá tekur við hálendið mikla, og vitum vjer enn minna um það þeim megin, en að vestanverðu. Afrak landsins er hið sama og á vesturströndinni; þaðan flyzt gullsandur, fílabein og þrælar.

Íbúar eru sumir blámenn, og sumir kynblendingar norður-álfumanna og blámanna (*MULATTAR*); sumir eru þeir heiðnir, og sumir kristnir. Norðan til búa Arabar, og eru Múhameds-trúar. Portúgalsmenn eiga þar nokkrar eignir, og ráða yfir mestallri austurströndinni, að minnsta kosti að nafninu til. Sá hluti austurstrandarinnar, sem mönnum er kunnugast um, er *MOZAMBIQUE*-ströndin, sem svo er kölluð, gagnvart eyjunni *MADAGASCAR*.

UPPLANDIÐ Í SUÐURHLUTA SUÐURÁLFUNNAR.

Um þetta hið mikla land vitum vjer því nær ekkert, nema um allra-syðsta hlutann. Að líkind-

um er það afar-stórt og sljett hálendi, og naumast gróðurlaust. Sunnan til er á ein mikil, er heitir *Gariép*, eða öðru nafni *Orange* (framb. *Orandsje*), og fellur hún vestur í þann hluta *Atlants*-hafs, er kallað er *Æthiopíu*-haf. Alstaðar þar, sem nokkurt vatn er, eru beitolönd góð.

Að því, sem oss er kunnugt, eru landsbúar norðan til blámenn, ósiðaðir að öllu, og lifa þeir við kvikfjarrækt og veiðar; þegar lengra dregur suður eptir, þá eru **KAFFAR**, og eru þeir svipaðir blámönnum; þeir eru menn hávaxnir og kraptalegir; þeir lifa næstum eingöngu við kvikfjarrækt, og eiga í iðulegum úeirðum við norðurálfumenn þá, er byggja **KAPLAND**. Sunnan og útsunnan á landinu búa **HOTTENTOTTAR**, og lifa þeir og við kvikfjarrækt.

LEYJARNAR.

A, Fyrir austan suðurálfu.

1, *Madagascar* eryfir 10,000 ferhyrningsmílur á stærð; greinir hana og meginland sund eitt, sem kennt er við *Mozambique*-ströndina, og nefnt *Mozambique*-sund. Sú ey er fjöllótt, og er að öllu samtöldu mjög áþekk meginlandi suðurálfu, enda vex þar og hið helzta, er vex í suðurálfunni sjálfri.

Íbúar virðast að vera kynblendingar af blámönnum og öðrum þjóðum, og eru þeir $4\frac{1}{2}$ milíón að tölu. Þeir eru

menn heiðnir, og þó eigi með öllu ómenntaðir. Eyjan greinist í fýms ríki, og ráða þar konungar.

2, *Maskara*-eyjar, austur frá *Madagascar*; vex þar mikið af kaffi, sykri og viðarull. Tvær eru þeirra stærstar, og eiga Englendingar aðra, en Frakkar hina.

B. Fyrir vestan suðurálfu.

1, *St. Helena*; það er klettur einn sjer, er skotið hefur upp sökum jarðelda; er eyjan mjög mikilvæg fyrir Indlandsför, er þau geta lent þar á leiðinni.

Verzlunarfjlagið enska á Indlandi á eyjuna, og er hún orðin merkileg sökum þess, að þar sat *NAPOLEON* Frakkakaisari frá því 1815, og þangað til hann dó 1821.

2, *Capoverdes*-eyjar, eða Grænhöfðaeyjar; þær eiga Portúgalsmenn.

3, *Canari*-eyjar, nyrðri og syðri. Hin- ar nyrðri eiga Portúgalsmenn, og er *Madeira* þeirra merkust; en hinar syðri eiga Spánverjar, og er þeirra merkust *Ferro* (sjá bls. 5, neðanmáls). Á eyjunum er aflað mikils víns, og annars þess, er menn afla sunnan til í norðurálfu.

4, *Azor*-eyjar, í miðju *Atlants*-hafi, og eiga Portúgalsmenn þær eyjar.

VESTURHEIMUR (AMERIKA).

I, Um Vesturheim, eða hið vestlæga meginland, lykur íshafið nyrðra, *Atlants*-haf og hafið kyrra. Vesturheimur skiptist í þrjá hluti: 1, norðurhlutann og 2, suðurhlutann, og tengir þá saman eiði eitt, er nefnt er *Panama*-eiði; en þriðji hlutinn er fjöldi eyja fyrir austan Vesturheim, er nefnast *Vestur-Indien* (Vestureyjar). Vesturheimur er alls hjer um bil 680,000 ferhyrningsmílur að stærð.

II, Hinir merkustu hlutar A, íshafsins nyrðra eru Grænlandshaf, fyrir austan Grænland, og *Baffin*-flói, fyrir vestan það; syðsti hluti *Baffin*-flóa kallast *Davis*-sund. B, Úr *Atlants*-hafi skerast austan í landið *Hudson*-flói, *St. Lorenz*-flói, og *Mexico*-flói og *Caraiba*-haf. Úr *Atlants*-hafi og yfir í hafið kyrra gengur *Magelhaen*-sund (framb. *Magelljan*-), í gegn um suðurtanga Vesturheims. C, Úr hafinu kyrra skerast *California*-flói vestan í landið, og liggur norður eptir; en nyrzti hluti hafsins kyrra nefnist *Kamtschatka*-haf.

III, Yfirlit. Bæði nyrðri og syðri hluti Vesturheims einkenna sig að því, að suður eptir þeim að vestanverðu liggur ógurlega langur fjallgarður; en þó er miklu meiri hluti Vesturheims láglendur.

A, Þessi mikli fjallgarður, sem þegar var nefndur, kallast *Andes-fjöll* [*Cordilleras* (framb. *Cordiljeras*) *de los Andes*], og hefjast á suðurodda Vesturheims, liggja um endilangan suðurhlutann, en á *Panama*-eiði verður hlið á; en er kemur norður í nyrðri hluta Vesturheims, hefjast þau að nýju, og ná allt norður að íshafi; þau eru 900 mílur á lengd, og þar sem þau eru mjóst, eru þau fjórar mílur á breidd, en breiðust eru þau 20 mílur, og er mjótt undirlendi á millum þeirra og sjávar. Í suðurhlutanum kvíslast þau víða í sundur, og liggja þá fjallgarðarnir jafnsíðis hverjir öðrum, en á milli eru hálendar sljettur, bæði fagrar og frjóvar, þetta frá 6000 og allt að 10,000 feta háar, og er eigi fjarska-heitt á þeim. Sunnanvert í nyrðri hlutanum eru efstu eggjar *Andes*-fjalla æði-breiðar, og sljettar, og er það kölluð *Mexico*-sljetta¹. Þar fyrir norðan greinast þau í þrennt; gengur þá einn fjallgarðurinn norður og austur, og eigi alllangt,

¹) Á sljettu þessari eru einstaka fjöll, en víðast er þó brekkan svo jöfn, að hæglega má þar aka um mörg hundruð mílur. En í suðurhluta Vesturheims eru í *Andes*-fjöllum afardjúpir dalir og þverhníptir hamrar, svo að eins er fært á fæti eða á hesti yfir fjöllin.

áður en hann hverfur með öllu; sá fjallgarðurinn, sem í miðið er, nefnist *Steinafjöll*, og nær hart-nær norður að íshafi; en vestasti fjallgarðurinn hefst á suðurskaga *Californíu*, og liggur norður með fram sjó, og all-langt norður eptir; eru þau fjöll 17,800 feta há, þar sem þau eru hæst. Í suðurhluta Vesturheims eru *Andes*-fjöll yfir 23,000 fet á hæð, þar sem þau eru hæst; eru þar í þeim miklir jarðeldar, og jarðskjálftar þar því tíðir.

B, Sjerstök fjalllendi eru: *a*, í suðurhlutanum: 1, *Venezuela*-fjöll, fram með norðurströndinni; eru þau hjer um bil 8000 feta há; 2, *Parima*-fjöll, eða *Guyana*-hálendi, suður og austur frá *Venezuela*-fjöllum; þau fjöll eru og hjer um bil 8000 feta há; 3, *Brasilíu*-hálendi; það er 6000 feta hæst; 4, *Santa Martha*-snjófjöll; þau eru eigi nema þrjár mílur á lengd, en 18,000 feta há. *b*, Í norðurhluta Vesturheims eru *Alleghany*-fjöll-in (framb. *Allegenni*-); þau fjöll liggja um austan-verð bandaríkin, í útsuður og landnorður; eru það margir fjallgarðar, og liggja allir hver fram með öðrum. Þau eru 6000 feta há.

C, Láglandið í Vesturheimi er eigi heiðar, eða vatnslausar eyðimerkur, eins og í austurálfa og suðurálfa, heldur votlendar sljettur, ýmist ákaflega grösugar, eða vaxnar stórum skógum. Í norðurhlutanum er allt eitt láglandi frá *Mexico*-flóa að sunnan og norður að íshafi, og frá vesturfjöllum unum og austur að *Alleghany*-fjöllum. Nálægt

49. mælistigi norðlægrar breiddar liggja fjalladrög í austur og vestur, en fyrir austan taka við stöðuvötn nokkur. Fjalladrög þessi greina láglendið í tvo hluta. Nyrðri hlutinn er með öllu sljettur, og er þar fullt af ám og stöðuvötnum; þar eru klappir undir öllu saman, og þunnt jarðlag ofan á. Sunnan til eru skógar allmiklir; en allt annað er eintóm votlend og gróðurlaus eyðimörk. Suðurhlutinn eru hinar votlendu sljettur tveim megin við fljótið *Mississippi*. Fyrir austan fljótið eru þær víðast skógi vaxnar, en ella vaxnar hágresi. Í suðurhluta Vesturheims skiptist láglendið í þrjá hluti: *a*, sljetturnar fram með *Orinoco*-fljóti; eru þær að mestu skóglausar, en mjög grösugar; *b*, sljetturnar með fram *Amazon*-fljótinu; þar eru skógar svo miklir, að eigi verður um komið; *c*, sljetturnar við fljótið *la Plata*; eru þær að mestu skóglaus, en grasi vaxin beitolönd. Öll þessi sljettlendi eru því nær mishæðalaus, og hallar þeim því nær ekkert. Austan fram með *Andes*-fjöllum ná þau saman.

Vesturheimur einkennir sig að því, hversu vatnsmegin er þar mikið. Þar eru ár stærstar í heimi; ár eru þar og stöðuvötn einnig fleiri, en í nokkrum öðrum hluta heims.

Þegar kemur út fyrir brunabeltið, er loptslag í Vesturheimi kaldara og saggasamara, en í hinum álfunum (sjá bls. 17); þar er eigi eins heitt á sumrum, og er loptslag þar til að jafna, sem á eyjum væri, í samanburði við loptslag í

austurálfu og suðurálfu. Kaldara er þar austan til en vestan til. Í brunabeltinu eru óðviðri mjög þræsökileg.

3, Þegar norðurálfumenn fundu fyrst Vesturheim, leiddi náttúran þar eigi allt það fram, er hún leiddi fram í hinum álfunum, en aptur á hinn bóginn óx þar ýmislegt, er eigi var annarstaðar; má til þess telja kartöplur, tóbak, *mahagony*-trje, og ýmsar aðrar viðartegundir. Norðurálfumenn hafa flutt þangað korn, sykurreyr, hrísgrjón, viðarull, kaffi, aldintrje og ætar jurtir, tamin dýr úr norðurálfu, hesta og naut, og nú úir og grúir á hinum afar miklu og grösugu sljettum af nautum og hestum, og það svo mjög, að miliónum skiptir; ganga sum dýrin með öllu sjálfala, og sumum fylgja hjarðmenn, sem lítið skeyta um þau, og sjálfir eru siðlitlir.

Lítil eru önnur auðæfi á hinum stóru sljettunum en hestastóðin og nautahjarðirnar, enda hafa lífernishættir margra hinna rauðu manna við það breytt með öllu; nú ríða þeir ávallt, og enginn er svo vesall eða lítils háttar, að hann fari nokkuð á fæti; nautakjöt er því nær hin eina fæðsla þeirra.

Í nyrztu hjeruðunum vex að eins mosi og einstök grös önnur; fæst þar skinnavara, og svo það, sem úr sjónum aflast. Þá taka við að sunnan afarmiklar merkur, og þar eru ýms dýr, er loðskinn fást af, enda eru dýraveiðar hinn eini bjargræðisvegur landsbúa. Þegar lengra dregur suður, er akuryrkja og kvikfjárrækt aðalbjargræði manna. Í fjalllendunum að vestan-

verðu er námastarfi aðalsýsla landsmanna. Í brunabeltinu og næstu hjeruðum við það vaxa á láglendinu, og einkum á Vestureyjum, plöntur þær, sem almennt eru yrktar í brunabeltinu (sjá bls. 191); þegar upp í fjallbyggðirnar dregur, vex það, er vex í suðurhluta norðurálfunnar, en efst eru beitolönd. Sljettur eru, eins og áður er sagt, sumar skógi vaxnar, en sumstaðar eru beitolönd, og þar eru þá ógurlega mikil hestastóð og nautahjarðir.

Vesturheimsbúar eru að tölurúmar 50 milliónir. Það eru: 1, rauðir menn, hjer um bil 12 milliónir, en allt af eru þeir að fækka; 2, norðurálfumenn, mestmegnis Englendir og Spánverjar, og svo Portúgalsmenn og Þjóðverjar; eru þeir allir samtals 22 milliónir; 3, blámennt, 6 milliónir; eru þeir flestir þrælar; 4, kynblendingar, nálægt 10 millíónum; nefnast þeir MULATTAR, þegar annað foreldranna hefur verið af hvítum mönnum, en hitt af blá mönnum, en MESTIZAR, þegar annað foreldranna er af norðurálfumönnum, en hitt af hinum rauðu mönnum; 5, ESKIMOAR eða Skrælingjar; þeir búa nyrst; eru þeir að öllum líkindum Mongóla-kyns og komnir frá austurálfu.

A, NORÐURHLUTI VESTURHEIMS.

Þessir eru meginhlutarnir:

I, *Heimsskautalöndin.*

- II, *Eignir Rússa.*
- III, *Eignir Englendinga.*
- IV, *Bandaríkin.*
- V, *Þjóðveldið Mexico* (framb. *Mexico*).
- VI, *Þjóðveldið Guatimala*, eða *miðhluti Vesturheims*¹.

I. Heimsskautilöndin.

Til þeirra telst norðurströnd Vesturheims, sem nú er að mestu fundin, og lönd

¹⁾ Suðurhlutann af flóa þeim, er gengur norður á milli Grænlands og Vesturheims, eða suður frá DAWIS-sundi, sem nú er svo kallað, kölluðu fornmenn Ginnungagap, og vestur úr því gengu Hafsbotnar (nú HUDSONS-STREET), á millum CUMBERLAND og LABRADOR; en fjörð þann, er gengur fyrir norðan og vestan BAFFIN-land (nú BARROW-STREET og PRINCE REGENT'S INLET), nefndu þeir Króksfjörð. Landið vestur frá botninum á BAFFIN-flóa hjét Króksfjarðarheiði, en BAFFIN-land og LABRADOR hjét Helluland hið mikla, en Helluland hið litla hjét eyja sú, sem nú heitir NEWFOUNDLAND. Vestur frá Hellulandi hinu litla voru Marklandsbotnar, er nú heitir ST. LORENZ-flói; en Markland hjét fyrir botninum, þar sem nú heitir CANADA, Brúnsvík hin nýja, og Nýja-Skotland. Þá lá Vínland hið góða þaðan í suður og vestur, á millum LORENZ-fljótsins og ATLANTS-hafs, og hjét þar Kjalar-nes (nú CAP COD), og suður með sjónum Furðustrandir, auk annara örnefna. Þá var þar fyrir sunnan Hvítamannaland, eða öðru nafni Írland hið mikla, þar sem nú heitir CAROLINA og VIRGINIA, og halda sumir, að svo hafi einnig heitið, þar sem nú heitir FLORIDA.

þau, er liggja í norður og landnorður þaðan. Ströndin sjálf er lág vestan til, en sæbrött austan til; en undir eins og nokkuð dregur frá sjó, er allt ein eyðimörk, þakin snjó og ís. Lönd þau, er liggja fyrir norðan meginlandið, eru að öllum líkindum eintómar eyjar; en sundin á milli eru að mestu full af ís, og veitir því fjarskaörðugt, að komast fyrir það, hvort það eru sund, eða að eins firðir. Landið er fullt af lágum klettum og fjöllum; en á milli þeirra eru ógurlega miklir jöklar; verða þeir fram með sjó, eins og þverhníptir fjallgarðar væru, og springa úr þeim á stundum stór stykki, og falla niður í sjóinn. Í eyðilöndum þessum er kuldinn ákaflega mikill, og er snjór þar eigi þiðnaður, fyr en í lok júnímánaðar, þar sem hann annars þiðnar; en mestur hlutinn þiðnar aldrei; og þegar í ágústmánuði fer að snjóáaptur, enda er landið allt snævi þakið fyrir októbermánuð. Mikinn hluta ársins liggja á einlægur þokur, og eigi sjest þar sól um marga mánuði á vetrum. Landsbúar eru fáir; klæðast þeir ágætum loðskinum, og það bjargar þeim; því að annars gætu þeir eigi staðizt kuldann; um skammdegið liggja þeir í kofum sínum, sem opt fennir yfir, eða því nær; sitja þeir þá í hnapp í kring um lýsislampa einn, er bæði lýsir og vermir. Undir eins og fer að vetra að, eru það flest dýr, er flýja undan, og halda suður eptir, þangað sem minni er vetrarharkan. Lítið vex þar annað en gras, nokkr-

ar mosategundir og fáeinar plöntur. Meira er varið í dýr þau, er loðskinnin fást af; en mest er þó varið í selina, hvalina, og önnur sækvikindi, með því að af þeim fá landsbúar nær því öll þarfindi sín¹.

Hinir fáu landsbúar eru **ESKIMOAR**, eða öðru nafni **Skrælingjar**; eru þeir menn heiðnir, lítt siðaðir og fáfróðir; á Grænlandi einu eru flestir kristnir, og þar búa líka norðurlfumenn.

Grænland er hið merkasta af löndum þessum, og eiga Danir það. Að líkindum eru það margar eyjar; en uppi í landinu er allt einn jökull. Landið er allt fjöllótt, og nokkur eru þar eldfjöll. Allt er veðurlag blíðara sunnan til á landinu en norðan til; þar vaxa smáir pílur og hrískjarr, og ýmsar ætar jurtir verða þar fullþroska; í dölunum er allmikið gras á sumrum. Selaveiðar og hvalveiðar er hin eina sýsla Grönlendinga. Á vesturströndinni eru nokkrar danskar nýlendur, en af austurströndinni þekkja menn að eins lítinn hluta.

Íbúar eru hjer um bil 7000 að tölu, og eru það Skrælingjar.

Spitsbergen er nyrzt allra þessara landa; eru það margar eyjar, gróðurlausar og óbyggðar.

¹) Selakjút hafa menn til mannfæðu; lýsið drekka íbúar, en sumu brenna þeir í lümpum sínum; selaskinn hafa þeir sjer til klæða, eða búa til úr þeim báta og tjöld; selagarnir hafa þeir á skjái, sínarnar til seymis, beinin til veiðarfæra og undir sleðakjálka.

II. Eignir Rússa.

Það er nyrzti hlutinn af vesturströndinni; er það land sumt öldótt og sumt fjöllótt. Viður og skinnavara er hið eina, sem þar fæst, svo að nokkuð þyki til koma.

Landsbúar eru sumir Skrælingjar, og sumir rauðir menn.

III. Eignir Englendinga.

Þessir eru meginhlutar þeirra:

A, Vesturströndin, suður frá eignum Rússa, og suður að bandaríkjunum. Landslag er þar hið sama sem í eignum Rússa; skinnavara, einkum oturbelgir, og fiskur er hið helzta, er þar fæst.

B, Land hinna rauðu manna kalla menn land það, er liggur austur frá eignum Rússa og Englendinga á vesturströndinni, og nær það austur að *Hudson-flóa*, allt á milli íshafsins og bandaríkjanna. Vestanvert er landið fjöllótt, en mestur hlutinn er rennsljett flatneskja, en fjarska-votlend og gróðurlítill; er halli þar svo lítill, að víða renna kvíslir úr sömu ánni sín í hverja áttina, og við það myndast ótölulegur grúi af stöðuvötnum, bæði stórum og smáum. Árnar falla sumar norður í íshafið, en sumar í *Hudson-flóa*; mest þeirra er *Mackenzie*; rennur hún úr einu stöðuvatninu íannað, og norður í íshaf. Loftslag er þar kalt og nepjulegt. Þar eru skógar og villidýr, og einkum loðskinnadýr.

Íbúar eru nyrzt Skrælingjar, en ella rauðir menn; eru hvorirtveggja fáir og lítt menntaðir. Yfirráð Englandsinga eru þau, að þeir þykjast hafa einkarjettindi til skinnaverzlunarinnar; kaupa þeir skinnavöru af landsmönnum, og gefa við byssur, púður og brennivín.

C, Löndin við *Hudson*-flóa, eða *Nýja-Wales* og *Labrador*. *Nýja-Wales* liggur fyrir vestan og sunnan flóann; þar er landslag hið sama, og í landi hinna rauðu manna; en *Labrador* er tangi sá, er gengur norður á milli *Hudson*-flóa og *Atlants*-hafs; er það land mjög ófrjótt og gróðurlítið, og eitt með hinum köldustu löndum í heimi. Dýraveiðar, selveiðar og fiskiveiðar er iðn hinna fáu landsbúa.

D, *Canada* nefnist landið norðan fram með hinum miklu stöðuvötnum, er liggja suður frá *Hudson*-flóa; heita þau vötn: *Efra*-vatn, vestast, þá *Huron*-vatn, þar fyrir austan, *Michigan* (framb. *Mitsjigan*), suður úr *Huron*-vatni, *Erie*-vatn, í landsuður frá *Huron*-vatni, og *Ontario*-vatn austast; úr því vatni fellur *Lorenz*-fljótið; fellur það í landnorður og út í *Atlants*-haf. Norðurhluti lands þessa er enn óyrktur; þar eru skógar og loðskinnadýr; í syðri hlutanum er land frjórra, og er þar allmikil kornyrkja og kvikfjárækt.

Á vetrum er þar allmikill kuldi, einkum austan til, en á sumrum er nær því eins heitt, og í Parísborg á Frakklandi.

Þeir, sem landið byggja, eru rauðir menn, og nokkrir

norðurálfumenn. Höfuðbærinn heitir **QUEBEC**, og stendur hann við **LORENZ**-fljótið. Bæjarbúar eru 30,000.

Á millum **ERIE**-vatns og **ONTARIO**-vatns er foss mikill og uafnkenndur, og er kallaður **NIAGARA**.

E, Nýja-Brúnsvík, fyrir sunnan og austan mynnið á *Lorenz*-fljótinu.

F, Nýja-Skotland, tangi einn, í suðaustur frá Nýju-Brúnsvík. Báðum þessum fylkjum er að flestu líkt varið og *Canada*.

G, Eyjarnar. Af þeim er **NEWFOUNDLAND** (framb. **NJÚFÁNDLAND**, þ. e. landið nýfundna), merkust. Það er land óræktað, fjöllótt og fenjótt; veðurlag er þar kalt og þokusamt, og jarðargróði lítill. Fyrir austan og sunnan eyna eru miklar sandgrynningar, og er þar ákaflega mikil þorskveiði; er það og hið helzta ágæti eyjariunnar, og fæst mörgum þúsundum manna sýsla við þær veiðar; þar eru og allmiklar hvalveiðar og selveiðar.

IV. Bandaríkin.

1, Lönd þessi ná yfir þveran Vesturheim, austur að *Atlants*-hafi og vestur að kyrra hafi, allt á milli eigna Englendinga að norðan og *Mexico*-flóa að sunnan; eru þau talin 140,000 ferhyrningsmílur á stærð.

2, Steinafjöll og *Alleghany*-fjöll greina landið í þrjá hluta: a, Fyrir vestan Steinafjöll er ýmist há fjöll, og djúpir dalir, eða þá sljettur, sumar skógi vaxnar, en sumar hágresi; það land er mönnum enn lítt kunnugt um. b, Á sljettunum við fljótið *Mississippi* og ár þær, er í það renna, er sumstaðar frjótt akurlendi, sumstaðar graslendi,

og sumstaðar markland (sjá bls. 245). Mikill hluti sljettlendis þessa er óbyggt land. c, Fyrir austan *Alleghany*-fjöll er land frjótt og öldótt, en strendurnar með fram *Atlants*-hafi að mestu sljettar og lágar.

Í norðurfylkjunum er vetrarríki allmikið, en heitt á sumrum, og skiptir um veðurlag æði-snögg, bæði haust og vor. Eptir því, sem lengra dregur suður eptir, verður veðurlag blíðara, og syðst er hiti mikill. Með fram vesturströndinni er hjer eins og annarstaðar loptslag blíðara en að austan-verðu.

3, Á landamærunum að norðan eru hin miklu stöðuvötn, sem áður er um getið, og *Lorenz*-fljótið. Úr *Alleghany*-fjöllum renna margar þær ár austur í *Atlants*-haf, er skipgengar eru, enda þótt all-stór skip sjeu. Suður eptir sljettunum um miðbik landsins rennur hið mikla fljót *Mississippi*, og suður í *Mexico*-flóa; falla í það margar ár, og eru þeirra merkastar *Missouri* (framb. *Missúri*), er fellur vestan í það, og *Ohio* (framb. *Óhæo*), er fellur austan í það. Þegar dregur suður undir sjó, kvíslast fljótið í sundur, og verða þar í því stórar eyjar.

4, Ákuryrkja er aðalbjargræðisvegur landsbúa; í norðurfylkjunum er kornuryrkja mest stunduð, þar er og einnig aflað tóbaks, viðaraldina, hörs og hamps; í suðurfylkjunum afla menn mest sykurs, viðarullar, blásteins og hrísgrjóna. Uppi í landinu eru skógar, og í þeim veiðidýr, en á hinum grösugu sljettum eru villi-hestar, uxar og vísundar (*Böffler*); á ári

hverju sækir fjöldi manna úr norðurálfu til bandaríkjanna, og setjast að á sljettum þessum, og taka ávallt ný svæði til yrkingar; einnig flytjast margir úr austurfylkjunum vestur eptir, þangað sem óbyggt er landið, og eykst þannig ávallt byggðin.

5, Íbúar bandaríkjanna eru að tölu hjer um bil 20 millíónir; af þeim eru nálægt 300,000 rauðir menn, tvær millíónir blámennt, og eru þeir þrælur, og hafðir við jarðyrkju í suðurfylkjunum; allir aðrir landsbúar eru norðurálfumenn (mestmegnis Englendingar og Þjóðverjar), og sumir kynblendingar. Verzlun er þar mikil.

6, Ríki þessi eru 20 að tölu, er öll hafa gengið í eitt samband. Úr málefnum þeim, er öll ríkin varða, er skorið af allsherjarþingi þeirra og formanninum (*Præsident*); en á allsherjarþinginu sitja fulltrúar úr öllum ríkjunum. Að öðru leyti hefur hvert ríki sín lög um hvað eina, og sína stjórnarlögun, en í öllum er þó lýðstjórn. Þrjú hjeruð fylgja að auk með bandaríkjunum, en eru eigi orðin svo fjölmenn enn, að þau sjeu tekin í tölu ríkjanna, og nefnast fylki (*Counties*).

Þeir helztir í bandaríkjunum eru:

New-York (framb. *Njú-Jork*; *Nýja-Jórvík*), í norðanverðum bandaríkjunum, austur við sjó; það er mestur verzlunarstaður í Vesturheimi, og einn hinn mesti í heimi; eru þaðan og þangað mestar siglingar á millum Vesturheims og norðurálfu. Íbúar eru þar 450,000.

Philadelphia (*Bræðraborg*), suður frá Nýju-

Jórvík; er það fagur bær; þar eru verkstaðir miklir og verzlun allmikil. Íbúar eru 280,000.

Boston (framb. *Bost'n*), norður og austur frá Nýju-Jórvík, við *Atlants*-haf; það er mikill verzlunarstaður. Íbúar eru 120,000.

Baltimore, í útsuður frá Bræðraborg; það er og mikill verzlunarstaður. Íbúar eru 130,000.

New-Orleans (framb. *Njú-Orléans*), við fljótið *Mississippi*, skammt frá sjó; þaðan flyzt varningur sá, er fæst á sljettunum miklu fram með fljótinu. Íbúar eru 110,000.

Nes eitt gengur í landsuður út í *Mexico*-flóa, og nefnist það *Florida*.

Nes eitt mikið gengur og að vestanverðu suður í hafið kyrra, með fram ströndum meginlandsins, og heitir **CALIFORNIA**. Þar hefur fyrir fáum árum fundizt í jörðu ógrynni gulls, einkum með ám fram; hafa þangað á ári hverju sótt margar þúsundir manna, og setzt þar að, og er þar kominn bær, er kallaður er **SAN FRANCISCO**, og stendur vestan fram á nesinu; eru bæjarbúar þegar orðnir 50,000.

V. Þjóðveldið **Mexico** (framb. *Mexico*).

1, Norðan að því ríki liggja bandaríkin, að austan *Mexico*-flói, að sunnan *Guatemala*, að vestan hafið kyrra. Það er hjer um bil 30,000 ferhyrningsmílur á stræð.

2, Í *Mexico* er því nær alls konar loptslag, og landskostir þeir, sem samfara eru hverju loptslagi; fer það eptir því, hversu hálent landið er á

hverjum staðnum. Fram með *Mexico*-flóa er láglandi, og mýrlent mjög; er þar loptslag heitt og næsta óheilnæmt; grös og jurtir vaxa þar hinar sömu og annarstaðar í brunabeltinu, enda er mestur hluti þeirrar strandar í því; en er nokkuð dregur upp frá ströndinni, hækkar landið, og verður loptslag tempraðra; eru þar fagrar fjallbyggðir; loptslag er líkt því, sem er sunnanvert í norðurálfu, enda grös og jurtir hinar sömu og þar. Síðan hækkar landið enn meir, og verður þá og svalara; þar vaxa korntegundir þær og viðartegundir, er vaxa í norðanverðri norðurálfunni. Nyrzt er hálendið harðlent og skóglaust; þar eru beitolönd góð, enda helztu landskostir; þar eru og villihestar og uxor. *Mexico*-hálendi nær yfir mikinn hluta landsins, eins og áður er sagt (bls. 243); þar eru og ýms eldfjöll. Um allt landið er málmtækja mikil, einkum gull og silfur.

3. Íbúar eru milli 7 og 8 milljónir að tölu; af þeim eru meir en 3 milljónir rauðir menn; hinir eru **KREOLAR** (þaunig nefnast þeir þar í landi og á Vestureyjum, sem fæðast í Vesturheimi, en foreldrar eru úr norðurálfu), kynblendingar, og fáeinir blámenn, og eru þeir nú orðnir frjálsir menn. Páfatrú er þar yfirtrú. Í **MEXICO** eru 20 ríki, er öll hafa gengið í bönd sín á milli, og er lýðstjórn í öllum, og að auk þrjú fylki.

Þeir merkastir eru:

Mexico, í miðju landinu sunnanverðu; það

er höfuðborg landsins, og er það fagur bær og skrautlegur. Íbúar eru 200,000.

Vera-Cruz (framb. *Vera-Krúss*), sunnanvert á austurströndinni, við *Mexico*-flóa. Frá þeim bæ er flestur varningur fluttur, er úr landi flyzt, og þangað aptur það, sem flyzt inn í landið. Íbúar eru 16,000.

Puebla, í landsuður frá *Mexico*. Íbúar eru 70,000.

VI. Guatemala.

Þetta land er suður frá *Mexico*, og er áframhaldið af *Mexico*-hálendi, en nokkru láglendara. Landslag, loptslag og landskostir er allt hið sama og í *Mexico*. Landið er hjer um bil 10,000 ferhyrningsmílur á stærð.

Íbúar eru 2 millónir. Allt landið er fimm sambandsríki. Höfuðborgin heitir og *GUATIMALA*; stendur sá bær norðan til og vestanvert í landinu, og eru bæjarbúar 50,000.

B, SUÐURHLUTI VESTUR- HEIMIS.

Þessi eru ríki í þeim hlutanum: I, Þjóðveldin í *Columbíu* þrjú. II, Þjóðveldið *Peru*. III, Þjóðveldið *Bolivia*. IV, Þjóð-

veldið *Chili*. V, *Patagonia*. VI, Þjóðveldið *Buenos Ayres*, eða ríkin við *La Plata*. VII, Þjóðveldið *Uruguay*. VIII, Ríkið *Paraguay*. IX, Keisaradæmið *Brasilia*. X, *Guyana*. XI, Eyjarnar.

I. Þjóðveldin í Columbíu þrjú.

Þau eru nyrzt, og ná yfir þveran Vesturheim, vestan frá hafinu kyrra og austur að *Atlants*-hafi. Þau eru öll samtals hjer um bil 60,000 ferhyrningsmílur.

Fram með hafinu kyrra er láglendi nokkurt, en harðbalalegt og ófrjótt; þá liggja *Andes*-fjöll þar fyrir ofan, og eru þar í þeim unaðsamar fjalllendur og hálendar sljettur (sjá bls. 243); þar eru og mörg eldfjöll. Hið nafnkenndasta fjall er *Chimborazo*; það er 20,000 feta hátt. Þá eru austar *Venezuela*-fjöll, *Sta. Martha*-snjófjöll og *Parima*-fjöll. Láglendi er þar fram með ströndunum, og er loptslag bæði heitt og óheilnæmt; svo ná og sljettur nar frá *Amazon*-fljóti inn í landið; merkastar eru þó sljettur nar tveim megin með fram fljótinu *Orinoco*. Með fljótinu sjálfu eru þjettir skógar; en annars eru sljettur þessar skóglaus beiti lönd, og eru mjög breytilegar að útliti, eptir því, hvernig á árstímum stendur. Þann tímann, sem þurrkarnir ganga, skrælna öll grös, jarðvegur springur allur í sundur, og rykmökkur liggur yfir öllu, og verður landið mjög eyðilegt á að

sjá; en þegar rigningarnar koma, verður allt í einu mannlíðu kafgresi, og verður sljettlendið þá mjög fagurt yfir að líta. En smásaman vex áin, og flæðir yfir allar sljetturnar, svo að eigi er annað að sjá, en að það sje stöðuvatn eitt, er hvergi sjer yfir; verða hinir rauðu menn, er þar byggja, að klifrast upp í há trje og haldast þar við, og dýrin, sem áður ætluðu að örmagnast af þorsta, verða nú að taka til sunds, og verða við það opt krókóðilum að bráð.

Hið mikla fljót *Orinoco* sprettur upp í *Parima*-fjöllum; stefnir fyrst í austur, síðan beygir það í suður, þá í vestur, og svo í norður, og að síðustu stefnir það í landnorður, svo að það rennur í hring um *Parima*-fjöll, og fellur loks út í *Atlants*-haf, og eru ósar þess eigi færri en fjörutíu.

Fljótið *Magdalena* fellur norður eptir, og út í *Caraiba*-haf. Um sunnanvert landið fellur *Amazon*-fljót, og mun þess síðar getið.

Um loptslag og landskosti má segja að mestu hið sama, og sagt hefur verið um *Mexico*, nema hvað hestagrúinn og nautafjöldinn er enn meiri á *Orinoco*-sljettunum en í *Mexico*.

Íbúar eru 3 millónir; eru það sumir norðurálsumenn, sumir rauðir menn, og sumir kynblendingar. Páfatrú er þar yfirtrú.

Þessi eru þjóðveldin: 1, *Venezuela* austast; 2, *Nýja-Granada*, vestur frá *Venezuela*; 3,

Ecuador, í suður frá *Granada*; voru þau þrjú fyrstum eitt þjóðveldi, og kallaðist *Columbia*.

Merkastir bæir eru:

1, *Caraccas*, við *Caraiba*-haf; þar er allmikil verzlun. Íbúar eru 40,000.

2, *Bogota*. Íbúar eru 40,000.

3, *Qvito*, vestanvert á landinu; er það mikill bær, og stendur nær því undir sjálfum jafndægrahring, og er 9000 feta yfir sjávarflöt. Íbúar eru 70,000.

II. Þjóðveldið Peru.

Peru liggur suður frá *Ecuador*; það er hjer um bil 30,000 ferhyrningsmílur á stærð.

Vestan fram, með hafinu kyrra, er flatlendi nokkurt sendið, og er þar hiti mikill; þar fyrir austan eru *Andes*-fjöll, og eru þar í þeim einnig fjalllendir miklar, fagar og frjóvar, átta og níu þúsundir feta yfir sjávarflöt; fyrir austan *Andes*-fjöll kemur aptur láglendi, og er það nokkur hluti af *Amazon*-sljettunum (sjá *Brasilíu*).

Í *Peru* sprettur upp fljótið *Marannon* (framb. *Marañon*), eða öðru nafni *Amazon*-fljót; er það fljót mest í heimi; það rennur fyrst norður eptir *Peru*, og beygir síðan austur á við, og fellur austur í *Atlants*-haf, og er mynni þess talið 40 mílur á breidd; þegar rigningarnar ganga, flóir það yfir sljetturnar, sem að því liggja.

Í það falla stórár, og eru þeirra mestar

Madeira og *Tocantin*, er báðar falla sunnan í hana.

Náttúran leiðir þar allt hið sama fram, sem í *Columbíu*-þjóðveldunum; þó er þar í jörðu enn meiri gnótt gulls og silfurs. Í fjalllendunum eru *Llama*-dýr (framb. *Ljama*), og *Vicunna*-dýr (framb. *Vicunja*).

Landsbúar eru rúm millíón, og eru það norðurálfrumenn, rauðir menn og kynblendingar. Páfatrú er þar yfirtrú.

Lima heitir þar höfuðborgin; stendur hún á miðri vesturströndinni, og er það fagur bær. Íbúar eru 70,000.

III. Þjóðveldið *Bolivia*.

Bolivia liggur fyrir sunnan *Peru*, og er í flestum greinum mjög áþekkt því. Það er að stærð hjer um bil 26,000 ferhyrningsmílur.

Íbúar eru ein millíón að tölu, og er helmingur þeirra rauðir menn; eru þeir engum háðir, og haldast við á sljettunum á austanverðu landinu. Þar er páfatrú.

Potosi er þar merkastur bær; stendur hann 12,000 feta yfir sjávarflöt, og er nafnfrægur sökum silfurnáma, sem þar eru. Íbúar eru 20,000.

IV. Þjóðveldið *Chili*.

Það er mjótt land en langt; liggur það suður frá *Bolivia*, strandlengis með fram hafinu kyrra. Fram með sjó er láglendi nokkurt, tilbreytingarlaust, en þá taka þegar við fyrir ofan *Andes*-fjöll;

eru þau þar eigi annað en mjór fjallgarður, en tindar þeirra eru allt að 20,000 feta á hæð, og ávallt jökulum þaktir; þar eru og mörg eldfjöll í þeim; allar ferðir yfir *Andes*-fjöll eru þar mjög örðugar og torsóttar. Landið liggur fyrir sunnan suðurhvarfbaug, og því fæst þar eigi það, er náttúran leiðir fram í brunabeltinu; en þar vaxa suðræn aldini, ýmsar korntegundir, kartöplur, og þar eru miklir skógar.

Íbúar eru ein millión að tölu, og næstum helmingur rauðir menn. Páfatrú er þar yfirtrú.

St. Jago de Chili heitir höfuðborg landsins, og eru bæjarbúar 66,000.

V. Patagonia.

Þannig nefnist syðsti hluti Vesturheims, og er það land hjer um bil 20,000 ferhyrningsmílur að stærð. Um það vestanvert liggja *Andes*-fjöll, en eystri hlutinn eru stórar og skóglausar sljettur; eru þær sumstaðar sendnar, sumstaðar eru fen og foræði, og sumstaðar eru óbyggðar eyðimerkur. Norðan til eru hestastóð mikil og nautahjarðir. Veðurlag er þar hráslagalegt og kalsasamt, þokur tíðar, og mjög lítill hiti á sumrum.

Íbúar eru rauðir menn, bæði stórvaxnir og sterklegir; eru þeir ávallt ríðandi, hvað sem þeir fara, og lifa við veiðar, eða hafa þá uppeldi sitt af nautahjörðunum.

VI. Þjóðveldið Buenos Ayres.

(Ríkin við *La Plata*; *Argentín*-þjóðveldi).

Í þjóðveldi þessu eru 14 sambandsríki, og liggur

það fyrir austan *Chili* og *Bolivíu*, en norður frá *Patagoníu*, og er alls 40,000 ferhyrningsmíllur á stærð. Að vestanverðu nær það að *Andes*-fjöllum, og eru þar nokkrar lágar fjalllendur; hinn hlutinn allur er sljettur einar, og það eru þessar nafnkenndu sljettur við fljótið *La Plata*, og eru þær kallaðar *Pampas*. Á vestanverðu landinu er smáhrís og gisnir skógar, en annars er eigi eitt trje að sjá á öllum sljettunum, og eru þar sumstaðar beitilönd svo stór, að eigi verður sjeð yfir, og með öllu tilbreytingalaus, og sumstaðar eru stór svæði, vaxin þjettum og hávöxnum þistlum. Jarðvegur er þar þurr og salti blendinn. Á sljettunum eru villtir eða hálfviltir hestar og naut svo að miliónum skiptir; eru það hin helztu auðæfi landsins, og helztur varningur, sem úr landi flyzt, fæst af þessum dýrum, t. a. m. húðir, hrosshár, tólk og horn¹. Þar eru og ýmsar plöntur þær, er sumar vaxa í brunabeltinu, sumar í sunnanverðri norðurálfu, og sumar um miðbik hennar, en sín á hverjum staðnum eptir því, sem loptslag er í hverjum hluta landsins; en allt er landið illa ræktað.

Meginfljótið er *La Plata*; er það að rjettu

¹) Dýrum þessum er slátrað þar fremur þessa vegna, en sökum kjötsins. Mjólkinn er lítið notuð. Kjöt er þar selt við betra verði en brauð, en brauð er flutt þangað frá norðurluta Vesturheims; kjötið er sumt þurrkað, og síðan etið í stað brauðs með nýju kjöti.

lagi mynnið sjálfst, er svo heitir; það eru eiginlega þrjár ár, er falla saman, og heita *Paraguay*, vestast, þá *Parana* nokkru austar, og renna þær saman á landamærunum cystri; úr því heitir áin *Parana*, og fellur suður eptir landinu; en skammt frá sjó fellur austan í hana þriðja fljótið, er heitir *Uracuay*. Ósinn er 15 mílur á breidd.

Eigi er það vitað, hversu margir landsbúar sjeu, en að líkindum þykir fara, að þeir sjeu nálægt 700,000, og að auk hinir rauðu villimenn. Landsbúar eru spánverskir **KREOLAR**, kynblendingar og rauðir menn. Landsbúar eru páfatrúar.

Buenos Ayres er þar merkust borg; stendur hún við mynnið á *La Plata*, og er þar verzlun mikil. Íbúar eru 80,000.

VII. Þjóðveldið *Uracuay*.

Ríki þetta er 5000 ferhyrningsmílur á stærð; það liggur fyrir austan *Buenos Ayres*; *Brasilía* liggur norðan að því og austan, en *Atlants*-haf fyrir sunnan og nokkuð norður með því að austan, þangað til *Brasilía* tekur við. Um það vestanvert liggja ýmsar greinir úr *Brasilíu*-fjöllum, en allt annað land er þar sljettur einar, og ganga þar hestastóð og nautahjarðir.

Íbúar eru hjer um 150,000, og eru páfatrúar.

VIII. Ríkið *Paraguay*.

Land þetta er hjer um bil 4000 ferhyrningsmílur á stærð; liggur það á millum fljótanna *Para-*

guay að vestan og *Parana* að austan. *Brasilíu*-fjöll ná inn í það norðanvert, en syðri hlutinn eru sljettur einar, líkar þeim í *Buenos Ayres*. Jarðvegur er þar frjór. Á sljettunum er mikið af hestum og nautpeningi, enda eru húðir og eins konar tegras, sem kennt er við landið, helztur varningur, sem flyzt þar úr landi.

Íbúar eru taldir hjer um bil 300,000, og að auk rauðir villimenn, en þeir eru fáir. Landinu ræður forseti (PRÆSIDENT), og er hann einvaldur. Landsbúar eru páfatrúar.

IX. Keisaradæmið *Brasilia*.

Ríki þetta er 130,000 ferhyrningsmílur á stærð, og greinist í fjóra hluta: 1, Strandlendið fram með *Atlants*-hafi, og liggja um það ýms fjöll, er ganga út úr hálendinu. Þessi hluti landsins er mjög frjór, og leiðir náttúran fram mikla gnótt alls þess, er vex annarstaðar í brunabeltinu; þar eru og afarmiklir skógar, vaxnir ágætum viðartegundum, t. a. m. *mahagony*-trjám, og ýmsum litvið. 2, Hálendið uppi í landinu; er það að mestu grýttar og gróðurlausar sljettur, en þó liggja um þær ýmsir fjallgarðar, og flestir skógi vaxnir, en fagrir og frjóvir dalir eru á milli. Í austurhluta hálendis þessa fæst ógrynni gulls og gimsteina, og einkum demanta. 3, Sljetturnar austur frá *Paraguay*, og eru þær skógi vaxnar. 4, Sljetturnar við *Amazon*-fljótið, og ár þær, sem í það falla. Sljettur þessar eru ákaflega mikl-

ar, en atlíðandinn mjög svo lítill; útsunnan til eru heiðar, og eru þar mikil hestastóð og nautahjarðir, en annarstaðar eru þær alpaktar skógum, og þeim svo miklum, að eigi eru aðrir slíkir í heimi. Um þessar hinar ógurlega miklu óbyggðir eru því nær engir aðrir vegir að fara, en eptir ánum; fátt er þar af mannfólkinu, en alls konar dýr, svo að miliónum skiptir.

Þar er loptslag hið sama, og í brunabeltinu, en víðast heilnæmt. Til eldfjalla og jarðskjálfta þekkja menn þar varla, og óðviðri koma þar mjög sjaldan.

Marannon fellur austur um norðanvert landið, en á því sunnanverðu eru uppsprettur *La Plata*-fljóts.

Íbúar eru 5 eða 6 miliónir; af þeim er 1 milión norður-álfumenn, 3 miliónir eru blámenn, og þeir því nær allir þrælur, og hinir þá kynblendingar. Trúin er þar páfa-trú, en stjórnarlögun er þar einskorðuð einveldisstjórn.

Merkastir bæir:

Rio Janeiro (framb. *Dsjaneiro*), við *Atlants*-haf, er höfuðborg landsins, og er fagurt land umhverfis; þar er verzlun mikil. Íbúar eru 200,000.

Bahia, eða öðru nafni *San Salvador*, nokkru norðar en *Rio Janeiro*, austur við hafið; þar er höfn góð og verzlun mikil. Íbúar eru 120,000.

X. Guyana.

Umhverfis það land liggur *Brasilía*, *Columbíu*-þjóðveldin og *Atlants*-haf. Uppi í landinu er

fjalllendi, og er það austurhlutinn af *Parima*-fjöllum; eru það stórar merkur, óræktaðar og illar yfirferðar, og byggja þær rauðir menn, lítt siðaðir. Fram með sjó er láglendi, sljett og vatnsmikið; eru þar sumstaðar stórir skógar, en sumstaðar flæðiland; en allt er það frjótt land. Loptslag er þar mjög heitt og óheilnæmt, einkum útlendingum. Í landinu vaxa, og það mæta-vel, plöntur þær, er ræktaðar eru í brunabeltinu.

Íbúar eru 250,000, auk hinna rauðu manna, er hálendið byggja; íbúar eru flestir blámenn, og þeir þrælar. Englendingar, Frakkar og Hollendingar eiga þar nýlendur.

XI. Eyjarnar.

1, Fyrir suðurtanga Vesturheims liggur ey ein, eigi alllítill, og er sú nefnd Eldland; greinir *MAGELHAENS*-sund hana og meginlandið. Það er fjallland, bert og gróðurlítið; er þar loptslag kalt og neþjulegt. Þar eru því nær ávallt stormar, og annaðhvort rigningar eða kafaldsbríðir, og hiti mjög lítill á sumrum. Íbúar eru mjög ósiðaðir, og jafnþróttlausir á sál og líkama. Hvalir og selir eru þar veiddir. Á eyju einni lítilli þar rjett hjá er húsdi sá, er Horn heitir.

2, *Falklands*-eyjar (framb. *Foklands*-eyjar) liggja austur og norður frá Eldlandi, og er þar gnótt mikil sela og sæfugla.

3, Löndin við heimsskautið syðra eru óbyggð, en nóg er þar af selum.

C. VESTUREYJAR (WEST-INDIEN).

Þannig nefnast eyjar þær, sem liggja í *Mexico*-flóa, á millum suðurtangans á *Florida* og suðurhluta Vesturheims, og eru þær í tveim röðum; eru þær taldar samtals 4,420 ferhyrningsmílur á stærð; eyjaskeggjar eru 3 millíónir; eru tvær millíónir þeirra blámenn; hinir eru norðurálfumenn og *Mulattar*. Allar eru þær eyjar fjöllóttar; þær eru flestar í bruna-beltinu, og er loptslag þar mjög óheilnæmt norðurálfumönnum; landsnytjar eru hinar sömu og á láglandinu gagnvart þeim á meginlandi. Þaðan flyzt einkum sykur, róm, kaffi, víðarull og blásteinn, en flutt er þangað korn og önnur matvæli, verkstaðavarningur, og annað fleira. Eyjunum er skipt í þrjá flokka:

A, *Bahama*-eyjar eða *Lucaya*-eyjar; þær eru nálægt 700 að tölu; nyrzt þeirra er *Guana-hani*, eða öðru nafni *San Salvador*, og er hún merk sökum þess, að hana fann *Columbus* fyrsta árið 1492.

B, *Antilla*-eyjar hinar meiri; það eru fjórar eyjar, er svo heita:

1, *Cuba*; hún er þeirra stærst; höfuðbærinn á henni heitir *Havanna*, og er þar mikil kaupverzlun og tóbaksspuni, en bœjarbúar eru 150,000.

Þá ey eiga Spánverjar.

2, *Jamaica* (framb. *Dsjemeka*); hana eiga Englendingar.

3, *Hayti* (einnig nefnd *St. Domingo*, og *Hispaniola*); eyjarbúar eru að tölu hjer um bil 1 millíón; eru þeir flestir blámenn og *Mulattar*.

Eyin skiptist í tvö ríki; byggja blámenn annað ríkið, en hinn hlutinn er þjóðveldi. Eyjarskeggjar eru páfatrúar.

4, *Portorico*; hana eiga Spánverjar.

C, *Antilla*-eyjar hinar minni. Flestar þeirra eiga Englendingar. Danir eiga þrjár: *St. Croix* (framb. *Kroa*), *St. Thomas* og *St. Jan*; eru á þeim þremur alls hjer um bil 45,000 manns, og tveir þriðjungar blámenn.

EYJAÁLFAN (Australia).

Þannig nefnast einu nafni allar þær eyjar, smáar og stórar, er liggja austur frá Indlands-eyjum og austur undir vesturstrandir Vesturheims.

Svo lítur út, sem þeim hafi því nær öllum skotið síðar upp en öðrum hlutum jarðarinnar, og enn þá er nýjum eyjum að skjóta upp. Merkilegt er það, hversu fáar steinategundir, stór spendýr og skorkvikindi finnast á flestum eyjum þessum, en plöntuvöxtur er þar mjög mikill. Íbúar gizka menn á að sjeu 3 millíónir, og eru þeir tvenns kyns: 1, Suðureyja-blámennt (AUSTRALNEGGERE), eða PAPUAS, sem svo eru kallaðir; eru þeir menn ferlegir útlits, enda síðlausir og illir viðureignar; þeir byggja Nýja-Holland, og allflestar hinar stærri eyjarnar. 2, MALAYAR; eru þeir menn fríðir sýnum og íturvaxnir; höfðu þeir á sumum stöðum aflað sjer nokkurrar menntunar, áður en norðurálfumenn komu þar; stunduðu margir þeirra akuryrkju þá þegar, og bjuggu til ýmsan vefnað; stjórnskipun var og hjá þeim nokkurn veginn bundin föstum reglum; sumir þeirra eru enn þá mannætur og með öllu ósiðaðir. Mjög er tunga og siðir allra MALAYA áþekkt, hvar sem þeir búa um suðurhafseyjar. Á sumum eyjunum hafa norðurálfumenn komið á norðurálfu-menntun í öllum greinum.

Skipta má allri álfunni í þrjá aðalhluta, og eru þeir:

- 1, *Nýja-Holland* eða *Austral-landið*;
- 2, *Hinar nálægari eyjar*;

3, *Hinar fjarlægari eyjar* (og er þá talið eptir því, hversu langt þær eru frá Nýja-Hollandi).

A. Nýja-Holland.

Ey þessi er 140,000 ferhyrningsmílur að stærð, en vjer þekkjum að eins nokkra hluta af ströndunum, og eru þær víðast flatlendar. Mest vita menn um austurströndina. Fram með sjó er á sumum stöðum jörð sendin og ber, en allvíðast frjó. Lengra uppi í landinu hafa menn fundið fjöll mörg áföst, og eru þau sögð 7000 feta há. Vestur frá þeim eru fyrst fagrir og frjóvir dalir; þá taka við sljettur, sem hallar vestur af; þá koma enn sljettar flatneskjur, og verða þær í rigningum eintóm fen og foræði, sem eigi eru neinum mönnum fær, og vex þar eigi annað en sef og reyr; í þurrkunum eru flatneskjur þessar þurr og vatnslaus eyðimörk; uppi í landinu halda menn að sje stórt vatn, og sje landið umhverfis það hálendara og frjórra, en flatlendið, er menn hafa fundið annarstaðar uppi í landinu, og sem sumstaðar er bert og gróðurlaust.

Loptslag er á Nýja-Hollandi bæði blítt og heilnæmt, og með ströndum fellur aldrei snær á jörð. Á því landi eru mörg þau dýr og plöntur, sem eigi eru annarstaðar í heimi, og eru pungdýrin. (*Kænguruh*) merkust af þeim dýrum. Þar eru ágætir skógar, og í þeim kokos-pálmaviður;

en fá eru þau trje þar önnur eða plöntur, er ætan ávöxt beri; en allar aðrar suðurhafseyjar eru mjög auðgar að þess konar trjám og plöntum. Norður-álfumenn hafa flutt þangað tamin dýr úr norður-álfu; þeir sá þar korni, rækta suðren aldini, tóbak, kartöplur, og margt annað, og heppnast það allt vel.

Landsbúar eru ósiðaðir blámenn. Austurströndin kallast Nýja-Suður-WALES; hafa Englendingar stofusett þar nýlendu, og flytja þangað afbrotamenn; þar að auki hafa þeir stofnsett nýlendur á tveim stöðum á vesturströndinni.

Í landsuður frá Nýja-Hollandi liggur ey ein, og er kölluð VAN DIEMENS-land; er það frjó ey og full af skógum; kornyrkja er þar þegar orðin allmikil. Þar hafa Englendingar og stofnað nýlendu, og senda þangað afbrotamenn.

B. Hinar nálægari eyjar.

Þær eyjar eru hálendar og fjöllóttar, og á sumum eru eldfjöll; eru þær mjög áþekkar eyjum þeim, er liggja í landsuður frá austurálfu, og má að mestu segja hið sama um þessar eyjar, og sagt var um þær. Merkastar þeirra eru:

Nýja-Guinea; hún er 12,000 ferhyrningsmílur að stærð; á henni eru há fjöll, og sum 16,000 feta há.

Nýja-ZEELAND (Sjáland) eru tvær eyjar, fullar af skógum og fjöllóttar. Landsbúar eru Malayar, og eru þeir mannætur; herskáir eru þeir, grimmir og ósiðaðir. Þeir kunna allvel að vopnasmíði og bátasmíði; þeir búa og til fatnað úr basti og eins konar hür, er eigi vex annarstaðar en þar.

C. Hinar fjarlægari eyjar.

Eyjar þessar liggja á sundrungu um allt suðurhaf, sumstaðar ákaflega margar saman. Sumar þeirra eru hálendar og fjöllóttar, og hefur þeim skotið upp við jarðelda, enda eru á þeim 15,000 feta há eldfjöll. Sumar eru láglendar, og hafa myndast fyrir aðgjörðir marbendla (*Koral-dyr*), og enn þá er þess konar eyjum að skjóta upp. Þegar þeim skýtur fyrst úr sjó, eru þær að eins smáir dýlar, en smásaman hækka þær í hringboga, en tjörn ein verður í miðjunni, og optast grunn. Smátt og smátt fyllist tjörnin, og þá er allt orðið sljetta ein, og kemur smátt og smátt á jarðvegur. Á mörgum eyjum er tjörn enn í miðjunni. Loftslag á eyjum þessum er heitt og þægilegt, og plöntuvöxtur mikill. Kornyrkja er þar nær því engin, en ákaflega mörg trje og plöntur, er menn fœðast við, t. a. m. *kokos-pálmaviður*, *brauðaldinatrjeð*, *pisang*, og *yams*. Norðurálfumenn hafa nú flutt til nokkurra af eyjum þessum og gróðursett plöntur þær, er mest eru roektaðar í brunabeltinu, og þrífast þær þar ágætavel. Þeir hafa og flutt til sumra eyjanna dýr þau, sem tamin eru í norðurálfi; áður voru þar eigi önnur spendýr, en hundar, rottur, eins konar leðurblökur og svín, og þau eru enn hin helztu tamdra dýra á allflestum eyjunum. Á sumum eyjunum voru eigi önnur spendýr en rottur og leðurblökur, og á sumum var ekkert spendýr.

Íbúar allra þessara eyja eru Malayar. Merkastar eyjanna eru:

Fjelogseyjarnar, og eru þær einhverjar fegurstar eyjar í suðurhafl. Eyjaskeggjar eru menn gestrisnir, glaðlyndir og góðlyndir, og þegar norðurálfumenn fundu eyjarnar, voru þeir best menntaðir allra eyjaálfa-búa. Nú eru síðir norðurálfu og lifnaðarhættir orðnir almennir á flestum þeirra, og kristin trú hefur rýmt burtu heiðinglegri grimmd og fúllifnaði. Stærst þeirra eyja er **OTAHEITI**.

SANDVICH-eyjar (framb. **SENDVITSJ**-); þær liggja allnorðarlega. Eyjabúar hafa þegar tekið kristni og norðurálfusiði. Margir þeirra kunna bæði að lesa og skrifa, og á megineyjunum lítur flest út, eins og væri í einhverju landi í norðurálfu. Þangað sigla oft skip einkum frá norðurhluta Vesturheims; eyjabúar reka og sjálfir verzlun bæði til Vesturheims og Sínlunds. Þeirra eyja er **OWAHI** stærst; á henni er eldfjall mikið, 14,000 feta hátt. Á þeirri eyju var **COOK** drepinn 1779, er hann fór í þriðja sinni umhverfis jörðina.

NAFNASKRÁ.

A.	Bls.		Bls.
Aabenraa	82.	Aldeigja	44.
Aachen	51.	Aldenburg (Aldinborg)	60.
Aalborg	79.	Al Dschesira	196.
Aar	170.	Alentejo	168.
Aargau	172.	Aleppo	198.
Aarhuus	81.	Alessandria	176.
Aberdeen	155.	Aleut-eyjar	195.
Adria-haf	26.	Alexandria	229.
Adrianopel	184.	Algarve	168.
Aðalreykjadalur . .	93, 141.	Algier	232.
Aðalvík	90.	Alicante	167.
Afall	110.	Alleghany-fjöll	244.
Afghanistan	200.	Almannagjá	125.
Africa	9, 223.	Alpa-fjöll	29.
Agðir	37.	Als (Alsey)	83.
Aggerhuus-umdæmi .	37.	Als-Sund	71.
Agnafit	40.	Altai	194.
Ahlhede	80.	Altona	85.
Ajaccio	162.	Amager	77.
Akka (Akre)	198.	Amazon-fjótið	261.
Akrafall	105.	America	10, 242.
Akraues	88.	Amiens	160.
Akureyjar	132.	Amsterdam	145.
Akureyri	139.	Amu	204.
Akursborg	198.	Amur	194.
Albania	183.	Anam	219.
Albue-Fjord	70.	Andalusia	163, 165.

	Bls.		Bls.
Andaman-eyjar . . .	220.	Astorga . . .	166.
Andes-fjöll . . .	243.	Astrachan . . .	45, 46.
Anglesea . . .	154.	Asturia . . .	165.
Anhalt . . .	61.	Astúriu-fjöll . . .	163.
Anholt . . .	81.	Athen (Aþena) . . .	185.
Antilla-eyjar . . .	269, 270.	Atlants-haf . . .	13.
Antwerpen . . .	148.	Atlas-fjöll . . .	224, 230.
Apardjón . . .	155.	Aud . . .	217.
Apennina-fjöll . . .	173.	Augsburg . . .	56.
Apenrade . . .	82.	Austfirðingafjórðungur	121.
Apenrade-Fjörd . . .	70.	Australia . . .	271.
Appenzell . . .	172.	Austral-landið . . .	10, 271.
Arabaland . . .	189, 199.	Austurálfan . . .	9, 187.
Arabalands-flói . . .	188.	Austurhorn . . .	195.
Arabalands-haf . . .	188.	Austur-Indland . . .	217.
Arabia . . .	199.	Austurríki . . .	45, 62, 64.
Aragon (Aragún) . . .	165.	Auvergne-fjöll . . .	157.
Aral . . .	190.	Axarfjörður . . .	91.
Ararat . . .	196.	Azor-eyjar . . .	241.
Archangel . . .	46.		
Ardenner-fjöll . . .	147, 157.	Á.	
Armenia . . .	189, 196.	Álaborg . . .	79.
Arnarbæli . . .	125.	Álar . . .	110.
Arnarfellsjökull . . .	95.	Álfheimar . . .	37.
Arnarfjörður . . .	89, 90.	Álptafjörður . . .	89, 90, 92.
Arnarvatn . . .	113.	Álptanes . . .	88.
Arnarvatnsheiði . . .	98.	Álptaver . . .	102.
Arno . . .	175.	Álptá . . .	111.
Arran . . .	155.	Árós . . .	81.
Arresö . . .	74.	Árnessýsla . . .	123.
Asia . . .	9, 187.	Árnessþing . . .	121.
Asía hin minni . . .	196.	Árskógsströnd . . .	139.
Asovskahafið . . .	26, 188.	Ásaheimur . . .	45.
Assens . . .	78.	Ásar . . .	93.
		Áttundaland . . .	40.

B.		Bls.	Bls.
Bab el Mandeb	. . .	188.	Beludschistan . . . 200.
Baden	. . .	57.	Belurtagh . . . 189.
Baffin-flói	. . .	242.	Benares . . . 216.
Baffin-land	. . .	248.	Bengal . . . 215.
Bagdad	. . .	198.	Bengal-flói . . . 188.
Bahama-eyjar	. . .	269.	Berberi . . . 224, 230.
Bahía	. . .	267.	Bergen . . . 39.
Bahr el Abiad	. . .	228.	Bergens-umdæmi . . 37.
Bahr el Azrek	. . .	227.	Berlin . . . 50.
Bahuslehn	. . .	37.	Bern . . . 172.
Baiern	. . .	56.	Berufjörður . . . 89, 92.
Baikal	. . .	190.	Beruvik (Berwick) . 152.
Balagarðssíða	. . .	45.	Bessastaðir . . . 126.
Balfrusch	. . .	202.	Biledulgerid . . . 224, 230.
Balkan-fjöll	. . . 30,	181.	Birma . . . 219.
Balljökull	. . .	96.	Birmingham . . . 153.
Baltimore	. . .	256.	Biscaya-flói . . . 26.
Bandaríkin	. . .	253.	Biskupstungur . . . 124.
Barca	. . .	224.	Bitrufjörður . . . 91.
Barcelona (Barzelou)	. . .	167.	Bíldudalur . . . 134.
Barðastrandarsýsla	. . .	133.	Bjargtangar . . . 89.
Barðaströnd	. . .	89.	Bjarmaland . . . 45.
Barmen	. . .	51.	Bjarnanes . . . 122.
Barrow-street	. . .	248.	Bjarnarfjörður . . . 91.
Basel	. . .	172.	Bjarnarhöfn . . . 132.
Basra	. . .	199.	Bjarneyjar . . . 133.
Batavia	. . .	221.	Björgyn . . . 39.
Baula	. . .	99.	Blanda . . . 111.
Bárðardalur	. . . 93,	141.	Bláfellsjökull . . . 96.
Beira	. . .	168.	Bláland . . . 230.
Belgía	. . .	147.	Bláskógabeiði . . . 104.
Belgrad	. . .	184.	Bleiking . . . 39.
Beltissund	. . . 25,	70.	Blængur . . . 103.
			Blökkumannaland . 183.

	Bls.		Bls.
Blöndudalur	93.	Breiðamerkursandur . .	101.
Blönduhlíð	138.	Breiðamýri	141.
Boden- vatn	171.	Breiðdalsvík	92.
Bogense	78.	Breiðifjörður	88, 155.
Bogata	261.	Bremen	61.
Bolgaraland	183.	Brentford	152.
Bolivia	262.	Breslau	51.
Bologna	179.	Brest	162.
Bolungarvík	90.	Bretagne	159.
Bombay	216.	Bretland	148, 151.
Borðeyri	136.	Bretlandsfjörður . . .	150, 151.
Borg	130.	Brimar	61.
Borgarey	112.	Bristol	153.
Borgarfjarðarsýsla .	128.	Brjánslakur	134.
Borgarfjörður 88, 90, 92,	105.	Brokey	131.
Borgundía	160.	Brügge	148.
Borneo	220.	Brunasandur	101.
Bornholm	77.	Brünn	65.
Bosna- Serai	184.	Brüssel	148.
Bosnia	183.	Brúará	111.
Boston	256.	Brúnsvík	60.
Botneski flóinn . . .	25.	Bryggja	148.
Bordeau	161.	Bræðraborg	255.
Bourg- Bridge	152.	Buchara	203, 204, 206.
Bourgogne	160.	Buda	67.
Bólstaðarhlíð	137.	Buenos Ayres	263, 265.
Brabant	145, 148.	Bukarest	184.
Bramaputra	214, 218.	Bulgaria	183.
Brandenburg	50.	Burgos (Burgs)	166.
Brandfurða	152.	Butan	205.
Brasilía	266.	Búðahraun	106.
Braunschweig	60.	Búðaós	131.
Breiðabólstaður 123,	137.	Búðir	131.
Breiðamerkurjökull .	94.	Bæjaraland	56.

	Bls.		Bls.
Bæheimsskógur . . .	53.	Christiansand . . .	39.
Bæheimur . . .	65.	Christiansands-umdæmi .	37.
Bæjarós . . .	87.	Christiansborg-Slot . .	75.
Böhmen . . .	65.	Christiansfeld . . .	82.
Böhmerwald . . .	53.	Christianshavn . . .	75.
C.		Claraelven . . .	36.
Cabes-flói . . .	223.	Clyde . . .	150.
Cagliari . . .	176.	Columbia . . .	261.
Calcutta . . .	215.	Comorin-höfði . . .	213.
California . . .	256.	Connaught . . .	156.
California-flói . . .	242.	Constantinopel . . .	183.
Calmar . . .	41.	Cordova . . .	165, 167.
Canada . . .	248, 252.	Cork . . .	156.
Canari-eyjar . . .	241.	Coromandel-strönd . .	213.
Candia . . .	182.	Cornwall . . .	151.
Cap . . .	238.	Corunna . . .	166.
Cap Cod . . .	248.	Corsica . . .	162.
Capoverdes-eyjar . . .	241.	Cuba . . .	269.
Caraccas . . .	261.	Cumberland . . .	152, 248.
Caraiba-haf . . .	242.	Cyprus . . .	198.
Carolina . . .	248.	D.	
Carlskrona . . .	41.	Dacca . . .	216.
Carlsruhe . . .	57.	Dagverðarnes . . .	89.
Cartagena . . .	167.	Dalarne . . .	40.
Cataluna . . .	165.	Dalasýsla . . .	132.
Catania . . .	180.	Dalir . . .	99.
Celebes . . .	220.	Dalmatien . . .	66.
Ceylon . . .	220.	Damaskus . . .	198.
Chili . . .	262.	Danmörk . . .	68.
Chimborazo . . .	259.	Danzig . . .	50.
China . . .	208.	Dardanella-sund . . .	26.
Christiania . . .	38.	Darmstadt . . .	57.
Christiania-fjörður . .	35.	Dawis-sund . . .	242.
Christiania-umdæmi . .	37.	Debreczin . . .	67.

	Bls.		Bls.
Decan . . .	189, 212.	Dýna . . .	44.
Delhi . . .	216.	Dýrafjörður . . .	90.
Despototagh . . .	181.	E.	
Dhavalagire . . .	205.	Ebeltoft . . .	81.
Digranes . . .	91.	Ebro . . .	164.
Dinar-fjöll . . .	30, 181.	Eckernförde . . .	83.
Ditmarsken . . .	84.	Eckernförde-Fjord . . .	71.
Djúpiðfjörður . . .	89.	Ecuador . . .	261.
Djúpivogur . . .	143.	Edinburgh (Edinaborg) . . .	155.
Djúpós . . .	110.	Efra-vatn . . .	252.
Dnieper . . .	43.	Egða (Egderá) . . .	73.
Dniester . . .	44.	Egðafylki . . .	37.
Dofrafjall . . .	34.	Egyptaland . . .	224, 226.
Dofrar . . .	152, 153.	Eideren . . .	73.
Don . . .	43.	Eiðaskógur . . .	37.
Donau . . .	44, 54, 63, 182.	Eiðisvík . . .	91.
Douro . . .	164.	Eiríksjökull . . .	96.
Dovreffield . . .	34.	Elben . . .	54, 73.
Dower . . .	153.	Elberfeld . . .	51.
Drammen . . .	38.	Elbrus . . .	193.
Drangajökull . . .	99.	Eldborg . . .	106.
Drangey . . .	138.	Eldborgarhraun . . .	106.
Drau . . .	64.	Eldland . . .	268.
Drenthe . . .	145.	Eldvatn . . .	109.
Dresden . . .	58.	Elfur . . .	36.
Dublin . . .	156.	Ellíðaár . . .	111.
Dumbshaf . . .	25.	Ellipaltar . . .	42.
Dun (Duná) . . .	44, 54, 63, 182.	Engey . . .	126.
Düna . . .	44.	Engilsnes . . .	181.
Dungalsnýpa (Duncansbyhead) . . .	155.	England . . .	148, 149, 151; sbr. 251.
Dwina . . .	43.	Englandshaf . . .	25, 68.
Dýflin . . .	156.	Entre Minho e Douro . . .	168.
Dýflinnarskíri . . .	156.	Erie-vatn . . .	252.

	Bls.		Bls.
Ermland	49.	Falster (Falstur)	78.
Erri	84.	Falun	40.
Erzerum	197.	Faxafjörður (Faxaflói)	88.
Erzgebirge	53.	Fáskrúðsfjörður	92.
Esjuberg	126.	Fellsströnd	89.
Eskifjörður	143.	Femern	84.
Espihóll	140.	Femern- Sund	71.
Esromsö	74.	Feney (Feneði)	65, 66.
Estremadura	165, 168.	Feneyjabotn	26, 173.
Etsch	175.	Fetlafjörður	159.
Eutin	60.	Fez	232.
Evfrat	197.	Fiilsö	74.
Evropa	9, 25.	Filefjeld	34.
Eyja- álfan	271.	Finnafjörður	91.
Eyjafjallajökull	95.	Finnland	43, 45.
Eyjafjallasandur	102.	Finnmörk	40.
Eyjafjallasveit	123.	Finnski flóinn	25.
Eyjafjarðará	112.	Firðafylki	38.
Eyjafjarðarsýsla	139.	Fiskivötn	113.
Eyjafjörður	91, 139.	Fífi	155.
Eyland	39.	Fjaðrundaland	40.
Eynafylki	38.	Fjalir	38.
Eyrarbakki	124.	Fjallabaksvegur	103.
Eyrarsund	25, 70.	Fjallasveit	141.
Eyri	135.	Fjelagseyjar	275.
Eystland	45.	Fjón	78.
Eystra-Gautland	39.	Fladstrand	80.
Eystra-horn	92.	Flandur	148.
Eystrasalt	25, 70.	Flatey	133, 141.
Eystri-dalir	38.	Flateyri	134.
Eystri-hreppur	124.	Flensborg	83.
F.		Flensborg-Fjord	71.
Faaborg	78.	Fljót	138.
Falklands-eyjar	268.	Fljótsdalsbjerað	94.

	Bls.		Bls.
Fljótsblíð . . .	123.	Galata . . .	184.
Fljótshverfi . . .	101.	Galicien (Galizíuland) . . .	165.
Flørenz . . .	177.	Galipoli . . .	184.
Florida . . .	256.	Galizien . . .	63, 67.
Flói . . .	124.	Galvei (Galloway) . . .	155.
Flókadalur . . .	106.	Gambia . . .	236.
Flugumýri . . .	138.	Gamla - Castilien . . .	165.
Flæmingjaland . . .	145, 159.	Gandvík . . .	25.
Fnjóskadalur . . .	140.	Ganges . . .	214.
Foldin . . .	35.	Garðar . . .	126.
Forth . . .	150.	Garðaríki . . .	42.
Fossfjörður . . .	90.	Garðsskagi . . .	88.
Frakkafurða . . .	61.	Garður . . .	141.
Frakkland . . .	156.	Gariep . . .	240.
Frankfurt . . .	50, 61.	Garonne . . .	158.
Fredericia . . .	82.	Gaskún (Gascogne) . . .	160.
Frederiksberg . . .	75.	Gaul . . .	36.
Frederiksborg . . .	76.	Gauldælafylki . . .	38.
Frederikshald . . .	39.	Gaulverjabær . . .	124.
Frederikshavn . . .	80.	Gautaborg . . .	40.
Freiburg . . .	172.	Gautelfur . . .	36.
Friðriksgáfa . . .	140.	Gautland . . .	39.
Friederichsstadt . . .	83.	Gefle . . .	41.
Friesland (Frísland) . . .	145.	Geirþjófsfjörður . . .	90.
Frisches Haff . . .	49.	Geitlandsjökull . . .	96.
Fuglasker . . .	87.	Geldern . . .	145.
Furðustrandir . . .	248.	Genf . . .	172.
Furufjörður . . .	91.	Genfer - vatn . . .	171.
Fuursö . . .	74.	Gent . . .	148.
Fúlilækur . . .	109.	Genna . . .	176.
Fyen . . .	78.	Genna - flói . . .	173.
Færeyjar . . .	85.	Geron (Gerun) . . .	167.
G.		Gestrekaland . . .	40.
Gadiz (Gaðis) . . .	166.	Geysir . . .	114.

	Bls.		Bls.
Ghates - fjöll . . .	212.	Grikkland . . .	185.
Gibraltar . . .	166.	Grikklandshaf (Grikksalt) 26,	
Gibraltar- sund . . .	26.		188.
Gihon . . .	204.	Grímsey . . .	139.
Gilsbakki . . .	130.	Grímsstaðir . . .	97.
Gilsfjörður . . .	89.	Grund . . .	140.
Ginnungagap . . .	248.	Grundarfjörður 89, 131.	
Glarus . . .	172.	Grœnablíð . . .	90.
Glasgow . . .	155.	Grœnasund (Grœningjas.) 70.	
Glaumbær . . .	138.	Grœnhöfða - eyjar . . .	241.
Gláma (Glámujökull) 100.		Grœnhöfði . . .	236.
Glommen . . .	36.	Grœnland . . .	37, 250.
Glückstadt . . .	84.	Grœnlandshaf . . .	242.
Gnúpasveit . . .	141.	Gröningen . . .	145.
Gnúpverjahreppur . . .	124.	Grön - Sund . . .	70.
Goðafoss . . .	113.	Guadalquivir . . .	164.
Goðalandsjökull . . .	95.	Guadiana . . .	164.
Goðdalir . . .	138.	Guatimala . . .	258.
Goðn . . .	73.	Gudenaa . . .	73.
Goðnarfjörður . . .	69.	Guðbrandsdalir . . .	38.
Golconda . . .	217.	Gufufjörður . . .	89.
Gothland . . .	39.	Guinea- flói . . .	223.
Gottland (Gotland) . . .	39.	Guldborg - Sund . . .	70.
Gottorp . . .	83.	Gullbringu- og Kjósar-s. 125.	
Góðrarvonarhöfði . . .	237.	Guulelven . . .	36.
Graðarheiði . . .	80.	Guyana . . .	267.
Grafarós . . .	138.	Guyana - hálendi . . .	244.
Grafningur . . .	124.	Gvendareyjar . . .	131.
Granada . . .	165, 167.	Göthaborg . . .	40.
Grätz . . .	65.	Götha- elven . . .	36.
Graubünden . . .	172.	Göttingen . . .	60.
Grenjaðarstaður . . .	141.		
Grenaa . . .	81.	H.	
Grettisuppganga . . .	138.	Haagh . . .	146.
		Haarlem . . .	146.

	Bls.		Bls.
Haarlemmer-vatn . . .	144.	Havre de Grace . . .	162.
Habesch (Habessinia) 224, 226.		Hayti	270.
Haddingjadalur . . .	38.	Háabrá	81.
Haderslev	82.	Hábakkaríki	59.
Haderslev - Fjord . . .	70.	Hágönguhraun	98.
Haðaland	37.	Háleyri	75.
Hafið dauða	197.	Hálogaland	38.
Hafið hvíta	25.	Heartlepoole	152.
Hafið kyrra	13, 187.	Hebrides	155.
Hafið rauða	188.	Hegranes	112, 138.
Hafið spænska	26.	Hegranessýsla	137.
Hafið svarta	26, 188.	Hegranessþing	121.
Hafnarey	133.	Heide	85.
Hafnarfjall	105.	Heidelberg	57.
Hafnarfjörður	88, 126.	Heiðabýr	83.
Hafnarland	168.	Heiðmörk	38.
Hafsbótarnar	248.	Heimaey	129.
Hagi	134.	Heimaklettur	129.
Halep	198.	Heimskautalönd	248.
Halland	39.	Heinabergsjökull	94.
Hallbjarnareyri	132.	Heinabergsvötn	108.
Halle	51.	Hekla	95.
Hallmundarhraun	98.	Helgafell	132.
Hamah	198.	Hellas	185.
Hamarsfjörður	92.	Hellespontus	26.
Hamburg (Hamborg)	61.	Hellisár	111.
Hannover	59, 60.	Hellisfjörður	92.
Haraldseið	69.	Hellishelði	104.
Hardanger-fjörður (Harðangur)		Hellornes	152.
	35.	Helluland	248.
Harzen	53.	Hels	81.
Hastings	152.	Helsingborg (Helsingjaborg)	41.
Hauksfjót	150.	Helsingjabotn	25.
Havannah	268.	Helsingjaland	40.

	Bls.		Bls.
Helsingjaport . . .	152.	Hlimrek . . .	156.
Helsingöer (Helsingjaeyri)	75.	Hlíðarendi . . .	123.
Hennegau . . .	148.	Hlíðarnámar . . .	115.
Herat . . .	203.	Hljeseý . . .	80.
Herdalir . . .	40.	Hlöðufell . . .	96.
Herðubreið . . .	96.	Hoanghai . . .	187.
Herey . . .	155.	Hoangho . . .	209.
Hergilsey . . .	133.	Hobro . . .	81.
Herlufsholm . . .	77.	Hof . . .	142, 143.
Hessen . . .	58.	Hofsjökull . . .	94, 95.
Hessen - Darmstadt . . .	57.	Hofsós . . .	138.
Hessen - Homburg . . .	61.	Hohenzollern . . .	61.
Hesteyrarfjörður . . .	90.	Holbek . . .	76.
Hestfjörður . . .	90.	Holbek- Fjord . . .	70.
Hilleröd . . .	76.	Holland . . .	143, 145.
Himalaya - fjöll 188,	205.	Helstebro . . .	82.
Himmelbjerget . . .	71.	Holstebroaa . . .	73.
Hindostan . . .	189, 212.	Holstein . . .	84.
Hindukusch . . .	189, 201.	Holt . . .	123, 135.
Hispaniola . . .	270.	Holtasveit . . .	102.
Hítará . . .	111.	Holtavörðuheidi . . .	98.
Hítardalur . . .	130.	Holtsetaland . . .	84.
Hítarnes . . .	130.	Horn . . .	87, 90, 268.
Hjaltadalur . . .	138.	Hornafjarðarfjót . . .	108.
Hjaltland . . .	156.	Hornafjörður . . .	87.
Hjartapollur . . .	152.	Hornbjarg . . .	100.
Hjarðardalur . . .	135.	Horsens . . .	81.
Hjarðarholt . . .	133.	Horsens - Fjord . . .	70.
Hjeðinsfjörður . . .	91.	Hosver . . .	81.
Hjeraðssandur . . .	94.	Hólanes . . .	137.
Hjeraðsvötn . . .	112.	Hólar . . .	138.
Hjörriing . . .	80.	Hóll . . .	135.
Hjörtsey . . .	130.	Hólmar . . .	143.
Hleiðra . . .	76.	Hólmgarður . . .	45.

	Bls.		Bls.
Hólmsá . . .	109.	Hvítársíða . . .	106.
Hólsá . . .	110.	Hvítárvatn . . .	110, 113.
Hrafnshjörður . . .	90.	Hvítamannaland . . .	248.
Hrappsey . . .	132, 133.	Hyderabad . . .	217.
Hringaríki . . .	37.	Hydra . . .	186.
Hringkaupangur . . .	82.	Hæmus . . .	181.
Hringsfjörður . . .	159.	Höfðabrekka . . .	123.
Hringstaðir . . .	77.	Höfðakaupstaður . . .	137.
Hrípur . . .	106.	Höfðaströnd . . .	138.
Hrísey . . .	139.	Höfði (Höfðabær) . . .	238.
Hrossanes . . .	81.	Höfn . . .	128, 169.
Hróarskelda (Hróiskelda) . . .	76.	Hörðaland . . .	38.
Hrunamannahreppur . . .	124.	Hörgá . . .	112.
Hruni . . .	125.	Hörgárdalur . . .	93.
Hrútafjörður . . .	91.	Hörgsland . . .	122—123.
Hudson- flói . . .	242.	I.	
Hudsonstreet . . .	248.	Illyrien . . .	64.
Hull . . .	154.	Indíaland . . .	211.
Humber (Humra) . . .	150.	Indlandshaf . . .	13, 188.
Hundatún (Hundington) . . .	152.	Indus . . .	201, 214.
Huron- vatn . . .	252.	Indverska eyjabáð . . .	187.
Husum . . .	83.	Ingjaldshóll . . .	132.
Húnaþfjörður . . .	91.	Ingólfsfjörður . . .	91.
Húnaflói . . .	90.	Inn . . .	171.
Húnavatn . . .	114.	Irak Arabi . . .	196.
Húnavatnssýsla . . .	136.	Iran . . .	189.
Húnavatnshing . . .	121.	Iravaddy . . .	218.
Húsavík . . .	141.	Irkutsk . . .	195.
Hvallátur . . .	133.	Isefjorden . . .	70.
Hvammshjörður . . .	89.	Ispahan . . .	202.
Hvammur . . .	133, 137.	Itzehoe . . .	84.
Hverfisfljót . . .	103.	Í.	
Hvítabýr . . .	152.	Íonska hafð . . .	26.
Hvítá . . .	110, 111.	Íonsku eyjarnar . . .	186.

	Bls.		Bls.
Írland 148, 149, 156,	248.	Jötunheimar . . .	40.
Írská hafð . . .	25.	K.	
Ísafjarðardjúp . . .	90.	Kabul . . .	203.
Ísafjarðarsýsla . . .	134.	Kaffa- sund . . .	26, 188.
Ísafjörður 70, 90,	135.	Kairo . . .	229.
Ísland . . .	86.	Kaldaðarnes . . .	124.
Ítalía . . .	31, 173.	Kaldakinn . . .	141.
J.		Kaldakvísl . . .	110.
Jaen . . .	165.	Kaldalón . . .	90.
Jakobsland . . .	165.	Kaldidalur . . .	96.
Jamaica . . .	270.	Kaldrananes . . .	136.
Jamtaland . . .	40.	Kallundborg . . .	76.
Japan . . .	221.	Kallundborg-Fjord . . .	70.
Japans - haf . . .	187.	Kalmar . . .	41.
Java . . .	220.	Kalöevig . . .	70.
Járnamóða . . .	152.	Kamtschatka . . .	189, 195.
Járnberaland . . .	40.	Kamtschatka- haf . . .	187, 242.
Jeddo . . .	222.	Kandahar . . .	203.
Kenisei . . .	194.	Kantaraborg (Kanterbury) . . .	152.
Jerúsalem . . .	198.	Kanton . . .	210.
Jordan (Jórdán) . . .	197.	Kantyre . . .	155.
Jórsalaland . . .	196.	Kapland . . .	237.
Jórsalir (Jórsalaborg) . . .	198.	Karelen . . .	45.
Jórvík . . .	152.	Karnische Alpen . . .	52.
Jótland . . .	79.	Karpatha- fjöll . . .	63.
Jótlandshaf . . .	25, 68.	Karreo . . .	233.
Julische Alpen . . .	52.	Karlsá . . .	158.
Jura - fjöll . . .	157, 170.	Kasan . . .	45, 46.
Jylland . . .	79.	Kaschemir . . .	217.
Jökuldalur . . .	93.	Kaspiska vatnið . . .	190.
Jökulfrðir . . .	90.	Kassel . . .	58.
Jökulsá 108, 109,	112.	Kastalabryggja . . .	152.
Jölduhlaup . . .	156.	Kastalinn nýi . . .	165.
Jörungur . . .	80.	Kastel . . .	165.

	Bls.		Bls.
Katalónía . . .	165.	Kolding - Fjord . .	70.
Katanes . . .	155.	Kolgrafarfjörður . .	89.
Kattegat . . .	25, 69.	Kolgríma . . .	108.
Kaukasus . . .	189, 193.	Kolindsund . . .	74.
Kaupmannahöfn . .	75.	Kollabúðir . . .	134.
Keflavík . . .	88, 126.	Kollafjarðarnes . .	136.
Kelduhverfi . . .	141.	Kollafjörður . . .	88, 89, 91.
Keldur . . .	123.	Koln . . .	51.
Kerlingaland . . .	160.	Kompostel . . .	166.
Kerlingarfjörður . .	89.	Kongea . . .	73.
Ketilsstaðir . . .	143.	Kongo . . .	236, 237.
Kiðjafellsþing . . .	122.	Kongsberg . . .	38.
Kiel . . .	84.	Konungssund . . .	40.
Kieler - Fjord . . .	71.	Korea . . .	208.
Kiew . . .	47.	Korfu . . .	186.
Kinnlimasiða . . .	145.	Kornbretaland . . .	151.
Kirgisheiðar . . .	193.	Korsöer . . .	76.
Kirkjubær . . .	122, 142.	Krafla . . .	97.
Kirkjuríki . . .	178.	Krakau . . .	67.
Kípur . . .	198.	Krimm . . .	43.
Kjalarnes . . .	88, 248.	Krísuvíkurnámar . .	116.
Kjalarnessþing . . .	121.	Krít . . .	182.
Kjalhraun . . .	98.	Kroatien . . .	66.
Kjálkafjörður . . .	89.	Kronborg . . .	76.
Kjerteminde . . .	78.	Kronstad . . .	46.
Kjós . . .	105.	Krosseyri . . .	76.
Kjächta . . .	195.	Króksfjarðarheiði . .	248.
Kjöbenhavn . . .	75.	Króksfjörður . . .	89, 248.
Kjöge . . .	77.	Kræklingahlíð . . .	139.
Kjögebugt . . .	70.	Kulkun . . .	189.
Kjölrinn . . .	34.	Kumraland . . .	152.
Klofajökull . . .	94.	Kunnáktir . . .	156.
Koblentz . . .	51.	Kuril - eyjar . . .	195.
Kolding . . .	82.	Kurisches Haff . . .	49.

	Bls.		Bls.
Kúrland . . .	45.	Langjökull . . .	96.
Kúvíkur . . .	135.	La Plata . . .	264.
Kvenland . . .	40, 45.	Lapplenzku fjöllin . . .	34.
Kvígyndisfjörður . . .	89.	Lauenburg . . .	85.
Kyenlyn . . .	189.	Laugarbrekka . . .	132.
Kyrjálabotn . . .	25.	Laugardalur . . .	124.
Kyrjálaland . . .	45.	Laugarnes . . .	126.
Kænugarður . . .	45.	La Valetta . . .	180.
Kölln . . .	51.	Laxá . . .	110, 112.
Königsberg . . .	50.	Laxárdalur . . .	93.
Kötlugjá . . .	95.	Láland . . .	78.
L.		Látrabjarg . . .	89, 101.
Laaland . . .	78.	Látraröst . . .	87.
Labrador . . .	248, 252.	Látraströnd . . .	140.
Lacca - Div - eyjar . . .	220.	Leeds . . .	154.
Ladoga . . .	44.	Leiden . . .	146.
Lagarfjót . . .	113.	Leipzig . . .	58.
Lago di Como . . .	175.	Leira . . .	158.
Lago di Garda . . .	175.	Leirá . . .	109, 128.
Lago d' Iseo . . .	175.	Leire . . .	76.
Lago Maggiore . . .	175.	Leirufjörður . . .	90.
Lahore . . .	217.	Lemberg . . .	67.
Lamme - Fjord . . .	70.	Lena . . .	194.
Land . . .	123.	Leon . . .	165.
Landbrot . . .	102.	Lepanto - flói . . .	185.
Landeyjar . . .	102, 123.	Lessö . . .	80.
Langanes . . .	91.	Libanon . . .	196.
Langanesröst . . .	86.	Libía-land . . .	230.
Langbarðaland . . .	65.	Lichtenstein . . .	60, 61.
Langeland . . .	78.	Lieu - Kieu - eyjar . . .	211.
Langlandsbeltet . . .	70.	Lille . . .	160.
Langey . . .	132.	Lima . . .	262.
Langfeld (Langafjall) . . .	34.	Limaufjörður (Liimfjorden) . . .	69.
Langidalur . . .	93.	Limburg . . .	62, 145, 148.

	Bls.		Bls.
Limerick . . .	156.	Luzern . . .	172.
Límgarðssiða . . .	37.	Lúka . . .	177.
Lindisey (Lindsay) . . .	152.	Lynn . . .	152.
Linn . . .	152.	Lyon . . .	161.
Lippe - Detmold . . .	61.	Lögurinn . . .	36.
Lissabon (Lissibon) . . .	168.	Löngufjörur . . .	105.
Litla-belti . . .	25, 70.		
Litla - Rússland . . .	45.	M.	
Litli - Geysir . . .	114.	Maas . . .	144, 158.
Livadia . . .	185.	Maastrickt . . .	146.
Liverpool . . .	154.	Macao . . .	211.
Livorno . . .	177.	Macedonia . . .	183.
Loðmundarfjörður . . .	92.	Mackenzie . . .	251.
Loire . . .	158.	Madagascar . . .	240.
Lokumannaland . . .	183.	Madeira . . .	241, 262.
Lombardey - Venedig . . .	65.	Madras . . .	216.
London . . .	151.	Madrid . . .	166.
Lopatka . . .	195.	Magdalena - fljót . . .	260.
Lorenz - fljót . . .	252.	Magdeburg . . .	51.
Lougen . . .	35.	Magelhaen-sund . . .	242.
Lough Swilley . . .	156.	Mähren . . .	65.
Lónafjörður . . .	90, 91.	Mailand . . .	65.
Lónfjörður . . .	87.	Main . . .	54.
Lónsheiði . . .	92.	Mainz . . .	57.
Lübeck (Lybika) . . .	61.	Malabar - strönd . . .	213.
Lucaya - eyjar . . .	269.	Malacca . . .	219.
Lucca . . .	177.	Malacca - sund . . .	188.
Lucknow . . .	217.	Malaga . . .	167.
Lund (Lundur) . . .	41.	Mälaren . . .	36.
Lundareykjadalur . . .	106.	Male - Div - eyjar . . .	220.
Lundúnaborg (Lundúnir) . . .	151.	Malmö . . .	41.
Lupata - fjöll . . .	239.	Malorca . . .	165, 167.
Lüttich . . .	148.	Malta . . .	174, 180.
Luxemburg 62, 145, 146, 148.		Man . . .	154.
		Manchester . . .	154.

	Bls.		Bls.
Mandschuri . . .	207.	Memel . . .	49.
Manila . . .	221.	Menorca . . .	167.
Manila- eyjar . . .	221.	Merkurjökull . . .	95.
Mannheim . . .	57.	Mesopotamia . . .	189, 196.
Mantua . . .	66.	Messina . . .	180.
Manörk . . .	167.	Messina - sund . . .	179.
Mar . . .	36.	Metz (Metzburg) . . .	161.
Marannon . . .	261.	Mexico . . .	256, 257.
Mariager (Maríuakur)	81.	Mexico - flói . . .	242.
Mariager-Fjord . . .	69.	Michigan . . .	252.
Maribo (Maríubú) . . .	79.	Middelfart . . .	78.
Maribosö . . .	74.	Miðfjörður . . .	91.
Markarfljót . . .	109.	Miðhóp . . .	114.
Markir . . .	37, 39.	Miðjarðarhaf . . .	26, 188.
Markland . . .	248.	Miklaey . . .	114.
Marklandsbotnar . . .	248.	Mikligarður . . .	183.
Marmarahaf . . .	26.	Militärgrenze . . .	66.
Marseille . . .	161.	Minho . . .	164.
Maskara - eyjar . . .	241.	Mississippi . . .	254.
Matapan . . .	181.	Missouri . . .	254.
Málmafjöll . . .	53.	Mjóifjörður . . .	90, 92.
Málmey . . .	138.	Mjösen (Mjörs) . . .	35.
Mársey . . .	79.	Modena . . .	177.
Mávahlíð . . .	132.	Moldau . . .	183.
Medina . . .	200.	Mols . . .	81.
Meðalfararsund . . .	25, 70.	Molukka - eyjar . . .	221.
Meðalför . . .	78.	Mongoli (Mongólaland)	207.
Meðalland . . .	102.	Montblanc . . .	174.
Meginza . . .	57.	Morea . . .	185.
Mekka . . .	200.	Mors . . .	79.
Meklenburg . . .	59.	Morstur . . .	152.
Melar . . .	136.	Mosá . . .	144, 147, 158.
Melrakkasletta . . .	91, 141.	Mosel . . .	159.
Melstaður . . .	137.	Mosfell . . .	125.

	Bls.		Als.
Mosfellsheiði . . .	104.	Napoli . . .	179.
Moskau . . .	46.	Nassau . . .	57.
Mossö . . .	74.	Naumdælafylki . . .	38.
Mozambique - strönd . . .	239.	Nauplia . . .	186.
Mozambique - sund . . .	240.	Navarra . . .	165.
München . . .	56.	Náríki (Næríki) . . .	40.
Mundíufjöll 29, 169, 173.		Neapel . . .	179.
Munkaþverá . . .	140.	Neckar . . .	54.
Münster . . .	51.	Negropont . . .	182, 186.
Murcia . . .	165.	Nes . . .	126, 155.
Mustagh . . .	189.	Nestved . . .	76.
Myrkárjökull . . .	96.	Neufchatel (Neuenburg) . . .	172.
Myrkviður . . .	53.	Neufchatel - vatn . . .	171.
Mýra- og Hnappadals-sýsla 129.		Neumünster . . .	84.
Mýrar . . .	101, 105.	Newa . . .	44.
Mýrdalsjökull . . .	95.	Newcastle . . .	154.
Mýrdalssandur . . .	102.	Newfoundland . . .	253.
Mývatn . . .	114.	Newhaven . . .	152.
Mývatnshraun . . .	98.	New - Orleans . . .	256.
Mývatnssveit . . .	97, 141.	New - York . . .	255.
Mývatnsöræfi . . .	98.	Nexö . . .	77.
Mærhæfi . . .	155.	Niagara . . .	253.
Möðrudalsöræfi . . .	98.	Nibsaa . . .	82.
Möðrudalur . . .	97.	Nicobar- eyjar . . .	220.
Möðruvellir . . .	140.	Niðarós . . .	39.
Möen . . .	77.	Niðurlönd . . .	143.
Mön . . .	77, 154.	Niemen . . .	44, 49.
N.		Niger . . .	224, 234.
Nairn . . .	155.	Nigritia . . .	224, 234.
Nakskov . . .	79.	Nipahl (Nepaul) . . .	212.
Nakskov - Fjord . . .	70.	Nipon . . .	222.
Namur . . .	148.	Nissum - Fjord . . .	68.
Nanking . . .	210.	Níllöndin . . .	224, 226.
Nantes . . .	162.	Njörvasund . . .	26.

	Rls.		Bls.
Nordborg (Norðurborg)	83.	Nýja - Brúnsvík	253.
Norderström . .	40.	Nýja - Castilien	165.
Nordland . .	39.	Nýja - Guinea	273.
Nordlands - umdæmi	37.	Nýja - Granada	260.
Nordstrand . .	82.	Nýja - Holland	10, 273.
Norðfjörður . .	92.	Nýjamóða . .	152.
Norðimbraland . .	151.	Nýja - Skotland	253.
Norðlendingafjórðungur	121.	Nýja - Suður - Wales	273.
Norðmandí (Normandie)	159.	Nýja - Wales . .	252.
Norðmæri . .	38.	Nýja - Zeeland . .	273.
Norðurá . .	111.	O.	
Norðurálfa . .	9, 25.	Ob	194.
Norðurárdalur . .	106.	Ober - Yssel . .	145.
Norður - Guinea . .	235.	Ochotsk - haf . .	187.
Norður - íshaflð . .	13, 187.	Oddi	123.
Norður - Múlasýsla . .	141.	Odense	78.
Norðursjórinn . .	25, 68.	Odense - Fjord . .	70.
Norðvík . .	152, 153.	Oder	54.
Norische Alpen . .	52.	Odessa	46.
Norrköping . .	41.	Odsherred	76.
Northumberland	151—152.	Ofen	67.
Norvegur . .	33, 37.	Ohio	254.
Norwich . .	153.	Ok	96.
Nottingham . .	153.	Onega	44.
Nowaja - Semlia . .	45.	Ontario - vatn . .	252.
Nóar . .	155.	Oporto	169.
Nubia . .	224, 226.	Orange	240.
Nürnberg . .	56.	Orinoco	260.
Númidíaland . .	230.	Orkdælafylki . .	38.
Núpsstaðaskógur . .	104.	Orkneys (Orkneyjar)	155.
Núpsvötn . .	108.	Orleans	162.
Nyborg (Nýborg) . .	78.	Ormus - sund . .	188.
Nykjöbing . .	76, 79, 80.	Osló	38.
Nysted . .	79.	Oslóarfjörður . .	35.

	Bls.		Bls.
Ost - Flandern . . .	148.	Peloponnesos (Pelopsey)	185.
Otaheiti . . .	275.	Pelworm . . .	83.
Otrardalur . . .	134.	Pentland - Frith . .	155.
Owaihi . . .	275.	Pera . . .	184.
Oxford . . .	153.	Persaland (Persia, Persíða-	
Oxus . . .	204.	land) 189, 200.	
Ó.		Persalandsflói . . .	188.
Ódáðabraun . . .	97.	Peru . . .	261.
Óðinsey (Óðinsvje) . .	78.	Pesth . . .	67.
Óðinseyjarfjörður . .	70.	Philadelphia . . .	255.
Ófeigsfjörður . . .	91.	Philippin - eyjar . .	221.
Ólafsfjörður . . .	91.	Phoenicia . . .	196.
Ólafsvík . . .	89, 131.	Pinneberg . . .	84.
Óslandshlíð . . .	138.	Pisa . . .	177.
Óspakseyri . . .	136.	Pjetursborg . . .	46.
P.		Pjeturskirkja . . .	178.
Padua . . .	66.	Plymouth . . .	153.
Paislay . . .	155.	Plöen . . .	85.
Palermo . . .	179.	Po . . .	174.
Palteskja . . .	45.	Poitou . . .	160.
Palæstina . . .	196.	Pommern . . .	50.
Papafjörður . . .	87.	Porto . . .	169.
Papey . . .	142.	Portorico . . .	270.
Papós . . .	87.	Portsmouth . . .	153.
Paraguai . . .	265.	Portúgal . . .	168.
Parana . . .	265.	Posen . . .	49, 50.
Parima - fjöll . . .	244, 259.	Potosi . . .	262.
Paris (Parísborg) . .	159.	Potsdam . . .	50.
Parma . . .	176, 177.	Pólnaland . . .	47.
Patagonia . . .	263.	Prag . . .	65.
Patna . . .	216.	Presburg . . .	67.
Patreksfjörður . . .	89.	Prestsbakki . . .	136.
Peita (Peitulönd) . .	160.	Prince Regent's Inlet	248.
Peking . . .	210.	Prince Wales ey . .	220.

	Bls.		Bls.
Pruth	44.	Rendsburg	84.
Prússland (Preussen)	48, 49.	Reusz	61, 170.
Præstö	77.	Reyðarfjörður	92.
Præstö Bugt	70.	Reykhólar	134.
Puebla	258.	Reykir	137.
Purkey	132.	Reykjadalur	93.
Pyrenea-fjöll	29, 163.	Reykjaholt	128.
Q.		Reykjaholtsdalur	106.
Quebek	253.	Reykjahverir	115.
Quito	261.	Reykjanes	88, 89.
R.		Reykjanesröst	87.
Rabítaland	199.	Reykjarfjörður	90, 91, 135.
Rafnseyri	135.	Reykjavík	88, 126.
Ragnarssjór	68.	Reynistaður	138.
Randers (Randarós)	81.	Rheims	160.
Randers - Fjord	69.	Rhein	54, 170.
Rangá	110.	Rhodope	181.
Rangárvallasýsla	123.	Rhodos	198.
Rangárvellir	123.	Rhone	158, 170.
Rangárþing	121.	Rhætische Alpen	52.
Rangæingafjórðungur	121.	Ribe	82.
Ranzau	84.	Ribeeaa	73.
Ratzeburg	85.	Riesengebirge (Wisafjöll)	53.
Rauðamels-ölkelda	115.	Riga	46.
Rauðibær	79.	Rimar	97.
Rauðisandur	89.	Ringkjöbing	82.
Rauðseyjar	132.	Ringkjöbing - Fjord	68.
Rauðstokkur	59.	Ringsted	77.
Raufarhöfn	141.	Rio Janeiro	267.
Raumafylki	37.	Risaland	40.
Raumelfur	36.	Ritur	90.
Raumsdælafylki	38.	Rín	54, 144, 159, 170.
Ránríki	37.	Rínfylkin	50.
Reiðgotaland	79.	Rípar	82.

	Bls.		Bls.
Roeskilde . . .	76.	Santa - Martha - snjófjöll	244,
Roeskilde - Fjord . . .	70.		259.
Rom (Róm) . . .	178.	Sardinia . . .	174, 176.
Romania . . .	183, 218.	Satíri . . .	155.
Ros . . .	155.	Satírismúli . . .	155.
Rostok (Roðstokkur) . . .	59.	Sau . . .	64.
Rotterdam . . .	146.	Sauðlauksdalur . . .	134.
Rouen . . .	162.	Saurboer . . .	89.
Róða . . .	198.	Saxelfur . . .	54.
Rógaland . . .	38.	Saxkjöbing . . .	79.
Rómaborgarriki . . .	178.	Saxland . . .	52, 58.
Rudkjöbing . . .	78.	Sámland . . .	49.
Rum Ili . . .	183.	Scarborough . . .	152.
Rúðuborg (Rúða) . . .	162.	Schaffhausen . . .	172.
Rússland 42; sbr. 192,	251.	Schat el Arab . . .	197.
Rýgjafylki . . .	38.	Schaumburg - Lippe . . .	61.
Röðby . . .	79.	Schelde . . .	147, 158.
Rünne . . .	77.	Schlesien . . .	50, 65.
Röraas . . .	39.	Schwarzburg . . .	61.
S.		Schwarzwald . . .	53.
Sachsen . . .	50, 58.	Schweiz . . .	169.
Sachsen - Weimar . . .	61.	Schwyz . . .	172.
Sahara . . .	224, 232.	Scilly . . .	154.
Salling . . .	80.	Seine . . .	158.
Salonichi . . .	184.	Seljalandsfoss . . .	113.
Salonichi - flói . . .	181.	Seltjarnarnes . . .	88.
Saluen . . .	218.	Selvogur . . .	124.
Samsö . . .	77.	Senegal . . .	236.
Sanct Gotthard . . .	169.	Senegambia . . .	235.
Sandey . . .	113.	Serkland . . .	230.
Sandwich - eyjar . . .	275.	Servia . . .	183.
San Francisco . . .	256.	Setuval . . .	168.
San Marino . . .	178.	Sevennen . . .	157.
San Salvador . . .	267, 269.	Severn . . .	150.

	Bls.		Bls.
Sevilla . . .	165, 166.	Skanderborg . . .	81.
Seyðisfjörður . . .	90, 92, 142.	Skanderborgsö . . .	74.
Shannon . . .	150.	Skandinavia . . .	26.
Sheffield . . .	154.	Skaptafellssýsla . . .	122.
Shetland-isles . . .	156.	Skaptafellsþing . . .	122.
Siam	219.	Skaptá	108.
Siberia	189, 193.	Skaptárjökull	95.
Siebenbürgen . . .	63, 66.	Skaptártunga	102.
Siglufjörður . . .	91, 139.	Skarð	123, 133.
Signa	158.	Skarðaborg	152.
Sihon	204.	Skarðsfjörður	87.
Sikiley (Sicilia) . .	174.	Skarðsheiði	105, 106.
Sinai	199.	Skarðsströnd	89.
Sind	201, 203.	Skáleyjar	133.
Singapore	220.	Skálholt	125.
Sir Darja	204.	Skálmarfjörður	89.
Síbilja	166.	Skáney	39.
Síða	101.	Skeið	124.
Síðujökull	95.	Skeiðará	108.
Sínland	208.	Skeiðarárjökull	94.
Sínlandshaf	187.	Skeiðarársandur	101.
Sínverska ríkið . . .	205.	Skelskjör (Skelfiskaeyri)	76.
Sjáland	40, 75.	Skerjafjörður	88.
Sjelland	75.	Skeynafylki	38.
Sjerræ Morena . . .	163.	Skjaldbreið	96.
Sjerra Nevada . . .	163.	Skjaldbreiðarjökull . .	96.
Sjöborgaríki	63, 66.	Skipafjörður	155.
Skagafjarðarsýsla . .	137.	Skive	80.
Skagafjörður	91, 93.	Skjerna	73.
Skagaströnd	91, 137.	Skjálíffandafljót	112.
Skagatá	136.	Skjálífandi	91.
Skagen (Skagi) . . .	80.	Skodborgaa	73.
Skagerak	25, 69.	Skorradalur	106.
Skagi	137.	Skorradalsvatn	113.

	Bls.		Bls.
Skotland	148, 149, 155.	Staðarhóll	133.
Skógafoss	113.	Staðastaður	132.
Skógar	123.	Staður	134, 136.
Skógasandur	102.	Stafholt	130.
Skriðuklaustur	142.	Stafnfurðubryggja	152.
Skrifla	115.	Stamfordbridge	152.
Skutari	198.	St. Angelo	181.
Skutulsfjörður	90.	Stapi	132.
Skötufjörður	90.	Stavanger-fjörður (Stafangur)	
Slavonien	66.		35.
Slagelse	77.	St. Croix	270.
Slesvig	82, 83.	St. Domingo	270.
Slien (Slje)	71.	Stege	77.
Sljesdyr (Sljesmynni)	71.	Stegestrاند	70.
Sljesvík	71, 82, 83.	Steiermark	64.
Sljettumannaland	47.	Steinafjöl	244.
Smálönd	39.	Steingrímsfjörður	91.
Smyrna	197.	St. Etienne	161.
Snóksdalur	133.	Stettin	51.
Snæfell	96.	Stettiner-Haff	54.
Snæfellsjökull	99.	St. Gallen	172.
Snæfellsnes	88.	St. Helena	241.
Snæfellsnessýsla	130.	Stigablíð	90.
Sog	111.	St. Jago de Chili	263.
Sogn	38.	St. Jago de Compostella	166.
Sogne - Söen (Sogusær)	35.	St. Jan	270.
Solothurn	172.	Stjórdælafylki	38.
Sorö (Sóra, Sórey)	77.	St. Lorenz-flói	242.
Sólheimasandur	102.	Stokholm (Stokkhólmur)	40.
Sparbyggjafylki	38.	Stokksund	40.
Spánn	163.	Storaa	73.
Spitsbergen	250.	Storelven	36.
Sprengisandur	95, 98.	Storga	166.
Staðarfell	133.	Stormarn	84.

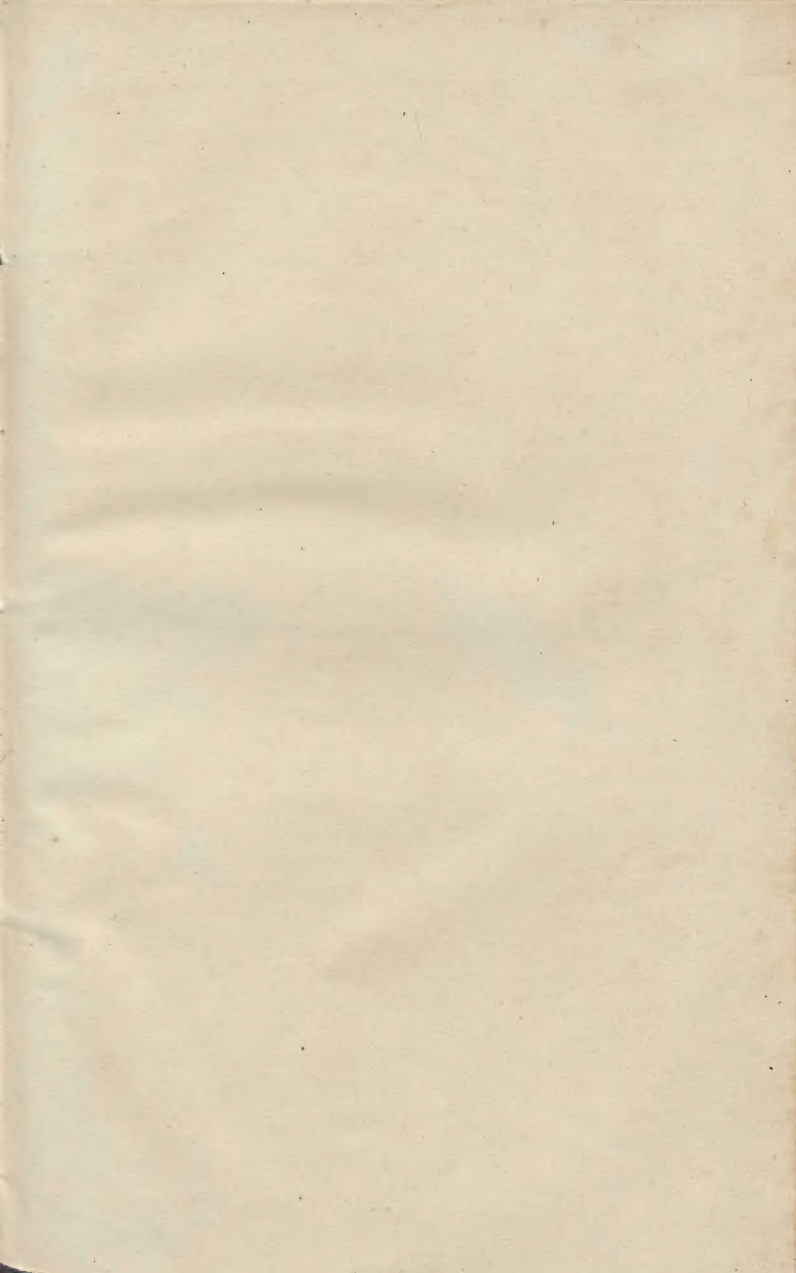
	Bls.		Bls.
Stóra- belti .	25, 70.	Suðursveit .	101.
Stóra-Rússland .	45.	Sumatra .	220.
Stórisandur .	98.	Sunda-eyjar .	220.
Stórisjór .	113.	Sunda-sund .	188.
Stórólfshvöll .	123.	Sundið við Constantinopel	26.
Stóruvellir .	123.	Sunnlendingafjórðungur	221.
St. Petersburg .	46.	Sunnmæri .	38.
Stralsund .	51.	Sunnudalsþing .	122.
Strandasýsla .	135.	Surtshellir .	106.
Straszburg .	161.	Sutherland .	155.
Straumsey .	86.	Súgandafjórður .	90.
Strindafylki .	38.	Súla .	108.
Strokkur .	114.	Súrzdalir .	45.
St. Thomas .	270.	Svalbarðsströnd .	140.
Stubbekjübing .	79.	Svarfaðardalur .	93.
Sturlureykjahver .	115.	Svartárdalur .	93.
Stuttgart .	56.	Svartiskógur .	53.
Stykkishólmur .	131.	Svefneyjar .	133.
Stöðvarfjórður .	92.	Svendborg .	78.
Stör .	73.	Sviðnur .	133.
Sudan .	224, 234.	Svissaraland .	169.
Sudeten .	53.	Svíaríki (Svíþjóð)	33, 39.
Suðurálfan .	9, 223.	Svínadalur .	93, 105.
Suðurborg .	83.	Svínafell .	122.
Suðureyjar .	155.	Svínasund .	37.
Suðurfirðir .	90.	Sydra-flói .	223.
Suður - Guinea .	236.	Sygnafylki .	38.
Suðurhað .	13.	Syllingar .	154.
Suðurheimsskautslönd	268.	Syria .	196.
Suðuríshað .	13.	Syros .	186.
Suðurland .	155.	Sýna .	199.
Suðurmannaland .	39.	Sýrland .	189, 196.
Suður - Múlasýsla .	142.	Sæby .	80.
Suður - Rússland .	45.	Sælingsdalstunga .	133.

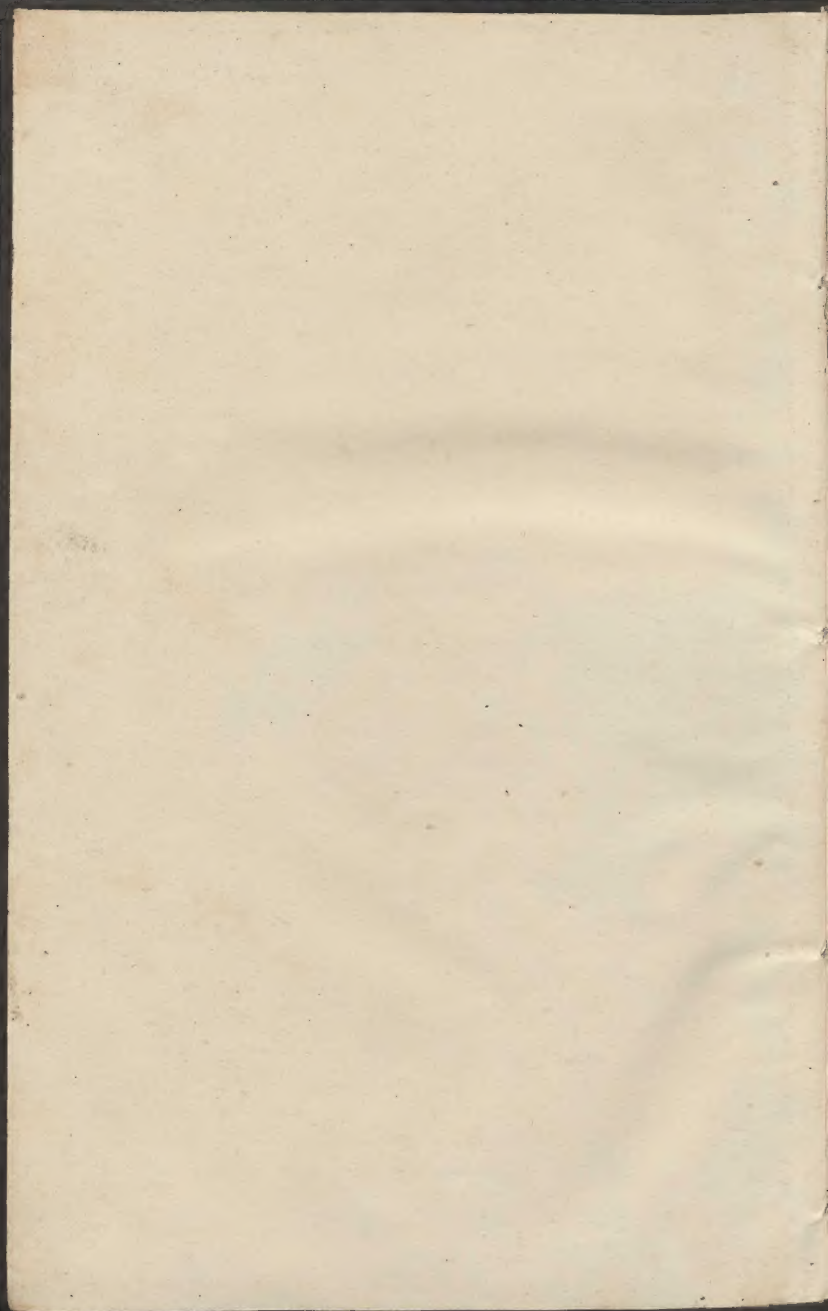
	Bls.		Bls.
Sælundur . . .	75.	Tindafell . . .	96.
Sæmundarhlíð . .	138.	Tindastóll . . .	97.
Sæviðarsund . . .	26.	Tindfjallajökull . .	95.
Söderström . . .	40.	Tífur . . .	175.
Sönderborg . . .	83.	Tíundaland . . .	40.
T.		Tjörnes . . .	91.
Taasinge . . .	78.	Tobolsk . . .	195.
Tajo . . .	164.	Tocantin . . .	262.
Tanakvísl . . .	43.	Torfajökull . . .	95.
Taranto-flói . . .	173.	Toscana . . .	177.
Tartari (Tattaraland)	203.	Toscanska hafn . .	26.
Tauris . . .	203.	Toulon . . .	161.
Taurus . . .	196.	Toulouse . . .	161.
Tay . . .	150.	Trankebar . . .	216.
Tálknafjörður . .	89.	Trave . . .	73.
Tebris . . .	203.	Traz os Montes . .	168.
Teheran . . .	202.	Trekt . . .	146.
Tempá . . .	150.	Trent . . .	150.
Tessin (Ticino) 171, 172,	174.	Triest . . .	65.
Thaluain . . .	218.	Tripolis . . .	232.
Thames . . .	150.	Trjekyllisvík . . .	91.
Thessalia . . .	183.	Trostansfjörður . .	90.
Thianschan . . .	189.	Tröfn . . .	73.
Thibet (Tybbet) . .	205.	Trölladyngja . . .	96.
Thisted . . .	80.	Tuileries . . .	160.
Throndhjem . . .	39.	Tula . . .	46.
Throndhjems - fjörður	35.	Tungnaá . . .	110.
Throndhjems - umdæmi	37.	Tungnafellsjökull . .	95.
Thurgau . . .	172.	Tungufjót . . .	109, 111.
Thyland . . .	79.	Tungusveit . . .	138.
Tiber . . .	175.	Tunis (Túnis) . . .	232.
Tiflis . . .	193.	Turan . . .	189, 204.
Tigris . . .	197.	Turfan . . .	206.
Tiissü . . .	74.	Turin . . .	176.

	Bls.		Bls.
Turkestan . . .	203.	Valladolid (Vallident; Valde-	
Túskaland . . .	160.	dikt) 166.	
Tvedda (Tweed) . . .	150.	Valland . . .	159.
Tvíðœgra . . .	98.	Vallanes . . .	143.
Tyrkland 180; sbr.	196.	Vallhólmur . . .	138.
Tyrol . . .	64.	Valþjófsstaður . . .	142.
Tög . . .	164.	Vanaheimur . . .	45.
Töndern . . .	83.	Van Diemens land . . .	273.
Tönningen . . .	83.	Varde . . .	82.
		Vardeaa . . .	73.
U.		Vatnajökull . . .	94.
Ulf - Sund . . .	70.	Vatneyri . . .	134.
Ullarfoss . . .	113.	Vatnsdalur . . .	93.
Ulster . . .	156.	Vatnsfjörður . . .	89, 90, 135.
Unadalsjökull . . .	97.	Vatnsnes . . .	91.
Ungaraland (Ungarn) 62, 63,		Veðrafjörður . . .	156.
	66.	Veðileysufjörður . . .	90.
Unterwalden . . .	172.	Veile . . .	82.
Uppland . . .	40.	Veile - Fjord . . .	70.
Upplönd . . .	38.	Veitur . . .	36.
Uppsala (Uppsälir) . . .	40.	Vendsyssel (Vendill, Vendil-	
Uracuay . . .	265.	skagi) 79.	
Ural - fjöll . . .	43, 189.	Venedig . . .	66.
Uri . . .	172.	Venern . . .	36.
Utrecht . . .	145, 146.	Venezuela . . .	260.
Uxahver . . .	115.	Venezuela - fjöll 244, 259.	
		Vera - Cruz . . .	258.
Ú.		Verðelafylki . . .	38.
Úlaztír . . .	156.	Vermaland . . .	40.
Úlfasund . . .	70.	Vermá . . .	36.
		Verona . . .	66.
V.		Versailles . . .	160.
Vaðlasýsla . . .	139.	Vesterhavet . . .	68.
Vaðlaþing . . .	121.	Vestfirðinga - fjórðungur 121.	
Valdres . . .	38.		
Valencia . . .	165, 167.		

	Bls.		Bls.
Vestfirðir . . .	100.	Vopnafjörður . . .	92, 142.
Vest-fjörður (Vestrafjörður)		Vordingborg (Vorðungaborg)	
	35.		77.
Vestfold . . .	37.	Vormen . . .	36.
Vest-Indien . . .	269.	Vúlgaría . . .	45.
Vestmannaeyjasýsla . . .	129.	Vænir . . .	36.
Vestmannaland . . .	40.	Vöðluheiði . . .	139.
Vestureyjar . . .	269.		W.
Vestur-Gautland . . .	39.	Waadt . . .	172.
Vesturheimur . . .	10, 242.	Waal . . .	144.
Vesturhóp . . .	114.	Wagrien . . .	84.
Vestur-Indland . . .	211.	Waldeck . . .	61.
Vestur-Rússland . . .	45.	Wales . . .	151, 154.
Vesuv . . .	173.	Wallachie . . .	183.
Vettern . . .	36.	Wallis . . .	172.
Viborg . . .	80.	Warschau . . .	48.
Viðey . . .	126.	Waterford . . .	156.
Viðfjörður . . .	92.	Weichsel . . .	47, 49.
Vierwaldstädter-vatn	171.	Weser . . .	54.
Vigur . . .	134, 135.	West-Flandern . . .	148.
Vindheimajökull . . .	97.	Westphalen . . .	50.
Vindhya-fjöll . . .	212.	Whitby . . .	152.
Vindland . . .	50.	Wien . . .	65.
Vingulmörk . . .	37.	Wilna . . .	47.
Virginia . . .	248.	Winchester . . .	152.
Viðidalstunga . . .	137.	Wolga . . .	43.
Viðidalur . . .	93.	Württemberg . . .	56.
Viðivellir . . .	138.		Y.
Víkin . . .	35.	Yan-tse-kiang . . .	209.
Vína . . .	43.	Yarkend . . .	207.
Vínarborg . . .	65.	Yarmouth . . .	152.
Vínland hið góða . . .	248.	York . . .	152.
Vjebjörg . . .	80.	Ytri-hólmur . . .	128.
Vogeser-fjöll . . .	157.	Ytri-hreppur . . .	124.

	Bls.		Bls.
Z.		Þverárþing . . .	121.
Zaire . . .	237.	Þykkvibær . . .	123.
Zaragossa . . .	167.	Þýzkaland . . .	52.
Zeeland . . .	145.	Æ.	
Zug . . .	172.	Ægeus-haf . . .	26.
Zuider-zee . . .	144.	Ægina-flói . . .	185.
Zürich . . .	172.	Ærö . . .	84.
Züricher-vatn . . .	171.	Æröesdyb . . .	70.
Þ.		Æröeskjöbing . . .	84.
Þelamörk . . .	37.	Æthíopíu-haf . . .	240.
Þerney . . .	126.	Ætna . . .	174.
Þing . . .	93.	Æ.	
Þingeyjarsýsla . . .	140.	Æðey . . .	134.
Þingeyjarþing . . .	121.	Ægisdyr . . .	73.
Þingeyrar . . .	137.	Ægisnes . . .	183.
Þingeyri . . .	134.	Ö.	
Þingvallahraun . . .	104.	Ögur . . .	135.
Þingvallasveit . . .	124.	Öland . . .	39.
Þingvallavatn . . .	113.	Ölfus . . .	124.
Þingvellir . . .	125.	Ölfusá . . .	110, 111.
Þistilfjörður . . .	91.	Ölkelduháls . . .	115.
Þjóða . . .	79.	Öngulsey . . .	154.
Þjórsá . . .	110.	Önundarfjörður . . .	90.
Þorskafjarðarþing . . .	121.	Öresund . . .	70.
Þorskafjörður . . .	89.	Öræfajökull . . .	94.
Þórnes . . .	132.	Öræfi . . .	101.
Þórnessþing . . .	121.	Österreich . . .	62.
Þórslundur . . .	78.	Östersöen . . .	70.
Þrándarjökull . . .	94.	Öxará . . .	125.
Þrándheimsfjörður . . .	35.	Öxnadalsheiði . . .	137.
Þrándheimur . . .	38, 39.	Öxnafurða . . .	153.
Þverá . . .	110.	Öxney . . .	131.
Þverárhlið . . .	106.		

Lbs - Íslandssafn

100441707 - 3

